

હુહાણા માતિના ઝળકતા

સુર્ય રૂપ કોન્કર-સનો

સદા જય.

શ્રી હુહાણા કોન્કર-સની મહાન યાત્રા.

ચોજક,

લીખાલાલ દોરાલાલ

આધરી, - વડનગર.

કિમત રૂ. ૧-૪-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૩૯૫૨ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ભુરખાણ ડી-૩૨૦૨૧

વિષય-૨/૩૪૪૨૫ ભુજ રેલુગામું. ૬૧ ૪૦

આરમ્ભ,

શ્રી લુહાણા આંધુઓનો જન્મ.

શ્રી લુહાણા કેન્દ્ર-સની યાત્રા;

(પ્રથમ)

રચી પ્રસિદ્ધ કર્તા.

લુહાણા જ્ઞાતી સેવક.

ઠક્કર. ભીખાલાલ છોટાલાલ ચેધરી.

જોડીયર. શ્રી લુહાણા હિતેચ્છુ.

વડનગર [ગુજરાત.]

અમદાવાદ-ગી.ગણાના રોજ પાસે શ્રી સત્ય સાગર
પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં પા. પોચાલાલ ચક્રભાઈએ છાપ્યું.

આવૃત્તિ, ૧ લી.

મત ૧૦૦૦

સંવત. ૧૯૬૮

કીમત, રૂ. ૧-૪-૦

૩૮૫૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૅપીરાઈટ-સંગ્રહ

સ્વધર્મ સાચવા.

પૈસા કમાવાનું સાધન.

ફક્ત આપણાજ દેશના તેલથી કોઈપણ જાતની ચરબી તથા અગ્ની શીવાય વિલાયતી જેવો ઉત્તમ સાબુ બનાવતા શીખવા માટે ફક્ત દોઢજ અનાની ટીકીટો મોકલી “ સાબુના હુન્નર ” નું પુસ્તક મગાવો એપ્રિલજ નક્કો સીલક હાવાથી કીમત તદ્દન ઘટાડી છે પ્રથમ પાંચ આને વેચાતી હતી માટે તાકીદે લખો.

બી. સી. હક્કર.

વડનગર (ગુજરાત.)

જો તમારે અખુટ શક્તિ મેળવતી હોય અને બળવાન પુરૂષ થવું હોય તો નગીના જોહર ની સીસી ત્રણ રૂપીઆ ખરચી વાપરો તો ખાત્રી થશે કે. આર. એલ. કરંચીવાલા પાટણ (ગુજરાત.) અને વડનગર(ગુજરાત)

પ્રસ્તાવના.

દરેકે દરેક પુસ્તકને પ્રસ્તાવના હોવીજ નોંધએ તેવો પ્રચાર હોવાને લીધે આ પુસ્તક માટે પણ કંઈક લખીએ તો ગેરવ્યાજબી નહીં ગણાય. આ પુસ્તકમાં શરૂઆતમાં કોન્ફરન્સ ભરવાનાં કારણો વીગેરે જોડે જણાવ્યું નથી કારણકે તેવી બાબતો દાખલ કરવાથી પુસ્તકનું કદ વધી જવા સંભવ છે તેથી તા. ૧૮ મી ડિસેમ્બર પછીની હકીકત વીગતવાર આપવામાં આવી છે.

આ પુસ્તકમાં મલી શક્યાં તેટલાં ભાષણો દાખલ કર્યાં છે, છતાં કોઈ મહાશયનું રહી ગયું હોયતો તે બદલ સવિનય માફી માગીએ છીએ, વળી કોન્ફરન્સનું અવલોકન. અમારા વિચારો ઉતારાકમીટીને મહેતાં સર્ટીફિકેટો પણ દાખલ કરવામાં આવ્યાં છે.

આ પુસ્તકમાં અમોને મલી શકી તેટલી હકીકત દાખલ કરી છે. તથા છબીઓ અમારે વિશેષ મુકવા વિચાર હતો પરંતુ ઘણાંજ ગૃહસ્થો ત્રફથી આવી શકી નહીં. માટે ફક્ત પ્રમુખ સાહેબનીજ છબી દાખલ કરી છે,

આ પુસ્તક ઘણુંજ તાકીદે બહાર પાડવાનું હતું અને તેના માટે લાંબા વખતથી બહેર બળરો અપાતી પરંતુ કોન્ફરન્સ તરફથી ખાસ રીપોર્ટ બહાર પાડવાની બહેર બળર ભાષ્યબંધ લુંડાણા મીત્રમાં આવવાથી અમોએ

વિચાર બંધ રાખ્યો હતો પરંતુ સપ્ટેમ્બર ૨૧૯૧૧ માં વડોદરામાંથી એવી ખબર મળી કે પુસ્તક પ્રસિદ્ધ થવાને કેટલી દીલ છે તેથી અમોએ આ પુસ્તક તાકીદે તૈયાર કરવા ગોઠવણ કરવા માંડી પરંતુ વડનગરમાં પ્રેસની સગવડ નહીં. ને અમદાવાદના પ્રેસમાં છપાવવા આપતાં બહુજ દીલ થઈ ગઈ. છતાં ભારે ખર્ચમાં ઉતરી અમોએ સહસ્ર ઉપાડયું છે, અને તેથી જરૂર પડતીજ નકલો કઢાવી છે. તો આશા છે કે મારા બંધુઓ આશ્રય આપી તાકીદે ખરીદશે.

આ પુસ્તક બહાર પાડવામાં સહુ યોગી લુહાણા સમાચાર ના વિદ્વાન અધીપતી આપુભાઈ તથા વિદ્વાન મીત્ર નાનુભાઈ નરોત્તમ અદીયા મી. ખુશાલદાસ છગનલાલ વસાણી, વગેરે બંધુઓએ અમુક્ય સલાહ આપી છે તે બદલ તેમનો ઉપકાર માનું છું.

આ પુસ્તક ઉતારા કમીટીમાં વોલીટીયર તરીકે શેવા બળવી. અનુભવ મેળવી ઉત્તમજતાવવા બંનતુ કર્યું છે.

આ પુસ્તક મારી નજર બહાર અમદાવાદ છપાતું હોવાથી મુદ્ર વીગેરેની કાળજી રાખ્યા છતાં ભુલ રહી હોય તો સુધારી વાચવા નમ્ર વિનંતી છે.

શહેનશાહ અને શહેનશાહ આનુગામીઓનાં પગલાં હિન્દમાં થવાનો માંમત્રીક દિવસ વૃદ્ધ મંપર તા. ૨-૧૨-૧૯૧૧. કર્તા.

સ્નેહ સ્મરણ પત્રીકા;

શ્રીયુત શીર છત્ર તીર્થ સ્વરૂપ સ્વર્ગવાસો પુજ્ય.
પીતાશ્રી, હોટાલાલ વીઠલદાશ.

શુભસ્થળ—સ્વર્ગપુરી;

આપે મને અપાવેલી સદ કેળવણી તથા સદ વિચારો
ના પ્રતાપેજ આપણી ક્ષત્રીય [હુડાણા] જ્ઞાતિના
સુર્યરૂપ કોન્કરન્સ દેવીની યાત્રાના પુસ્તકમાં

આપનું, મુખારક નામ જોડી. આપ

શ્રીના અદ્રશ્ય અરણ્ય કમળમાં અર્પણ

કરું છું. તો સ્વીકારી સરવેશ્વર

પરમાત્મા ખાસે રજીકરશે.

એવી મારી નમ્ર

પ્રાર્થના

છે.

કુમાવંત શહેનશાહ

ની હીન્દ ભુમી

માં પધરામણીનો

માંગલીક દીવસ

વૃદ્ધ નગર.

લી. આપનો આજ્ઞાંકીત;

પુત્ર.

ભીખાભાઈ,

લુહાણા બં ધુંએ; જતિના અલીમાન સાથે
આપણી પુર્વ સ્થીતીનું અવલોકન કરે.
લુહાણા અવલોકન.

આ નામનું પુસ્તક મારા તરફથી થોડા વખતમાં
બહાર પડશે આપણી ઉત્પત્તિ-રામચંદ્રના પુત્ર લવથી કે
પછી કાશ્મીરમાં થયેલ રાજા લવથી તેનો તફાવત જુનાં
ઇતીહાસમાંથી મલેલી હકીકત, આપણા ગોર સારસ્વત બંધુ
જોની તથા આપણી પુર્વ તથા હાલની સ્થીતીનું અવલોકન
વીગેરે ઘણીજ બાબતો સમાવવામાં આવશે પુસ્તક સારા
ઉંચા કાગળ ઉપર સુંદર બામ્બડીંગથી તૈયાર કરવામાં આવશે
છતાં કીમત, માત્ર એકજ રૂપીઆ પાંચેજ જુદું તાકીદે
નામ નોંધાવે.

જરૂરી ખબર.

આપણી ઉત્પત્તી સંબંધમાં કેઇ પણ બંધુ અમોને
હકીકત, યા સત્તાહ આપશે તેઓનો ઉપકાર માનીશ તો
હકીકતઆપવા તરફી લેશે એવી વિનંતી છે.

લી. સેવક.

મેનેજર લુહાણા હીતેન્દુ.

વડનગર (ગુજરાત.)

મારી પહેલી બુહાણા કોન્ફરન્સની યાત્રા

આ મારી યાત્રા લખવાની શરૂઆત તા, ચા ૧૮ ડિ-સેમ્બર ૧૯૧૦ થીકરૂં છું જોકે કોન્ફરન્સની શરૂઆત તો ક્યાંરની થઈ હતી પરંતુ જાણવા જોગ જાણતોની આજથીજ શરૂ આત થાયછે તેથી ત્યાંથીજ શરૂ આત કરૂં છું.

તા ૧૮-૧૨-૧૯૧૦

આજરોજ બે વાગે હાલાઈ બુહાણા મહાજન વાડીમાં સભા ભરાઈહાતી જે વખતે વોલીટીયર સેક્રેટરી મી. ઇંગ્લાહ લીડલહાસ વકીલના અધ્યક્ષપણા હેડલ ૨૦૦ વાલી ટીયરોની હાજરી થઈ હતી પ્રથમ સર્વે કુલડરેસ સાથે પોત પોતાની સીટ ઉપર બેસી ગયા હતા, ત્યાર બાદ મી. સી. વી, વકીલે સર્વે વોલંટી અરોને ચાંદો આપી સંખ્યા ગણી ઉભાં કર્યા હતાં. બહાર ગામના વોલ-ટીઅરો આવવાના કેટલાક લગભગ આવી ગયા હતા, જ્યારે થોડા બાકી હતા વોલટીઅરોને ઉતારો કોન્ફરન્સની ઓપીસમાં હાલાઈ બુહાણા મહાજન વાડીમાં આપ્યો હતો.

ઉતાનાની સગવડ ધણીજ ઉત્તમ કરી આપી હતી જ્યારે
 લોજનના માટે થોડાજ વોલંટીઅરો પોતાના સમાંઓમાં
 ઉતર્યા છે. આકીનાને સ્વચ્છતા બંધુના કૃષ્ણ વિજય ઉત્તમ
 લોજનશૃદ્ધમાં કાલળાદેવી રોડ ઉપર સગવડ કરી આપી છે
 જેમાં ઉત્તમ લોજન તેઓના મેનેજર મી. નારાયણજી કા
 પડીયાની દેખરેખ નીચે આપવામાં આવે છે. આ બાબત
 મી. કાપડીયાને ધન્ય વાદ ગટે છે કારણુ જોરાકી માટે સારો
 બંદોબસ્ત હતો.

સલાનું કામ પુરું થયા બાદ દરેક વોલંટીઅરને
 રેગ્યુલર રીતે ગોઠવી બેઠેની લાઈનથી નીચે ઉતારી કેન્દ્ર
 રનસ કમીટીની સલા સન્મુખ હાજરી ભરી સલામી કરી શ્રી
 લોચાણા કેન્દ્રરનસ વોલંટીઅર ડીપાર્ટમેન્ટ બેન્ચ આગળ
 બે બંધુઓએ ધારણ કરી ત્યાંથી વિદાય થયા હતા. સર
 ધસ પહેલાં ભુલેશ્વર રોડ ઉપર થઈ કાલળાદેવી રોડ ઉપર
 થી પસાર થઈ ગીરગામના રોડ ઉપર થઈ મારવાડી બજાર
 થઈ મરખાદેવી પાસેથી નીકળી તાંગાકાંટો પાથધુની થઈને
 જતાં બેન્ડનો આવકાર અનાયાસે મળ્યો. આવકાર સાથે
 જોરથી જયઘોશ કરી ચોપાંટી પરથી બાળુસનાથના મંદીરે
 પહોંચ્યા હતા ત્યાં જતાની સાથે મી. ગીરધરલાલ બુટલાધ
 પેઢા ફોટોગ્રાફર ભાવનગરવાળા હાજર હોવાથી તુરતજ બ
 ધા ફોટોના ફોટો લીધા હતા બાદ બોપ્રીસરોના લઈ

લુહાણાજ્ઞાતિ હીતાર્થ નિહર કલમથી;
લખાતું માસીક પત્ર;

લુહાણા હિતેચ્છુ.

ફેબ્રુવારી ૧૯૧૨ થી બીનું વરસ શરૂ થાય છે. મા-
સીકનું કદ બદલી વધારવામાં આવશે બીજા વર-
સના પહેલા ખાસ કોર્પોરેશનના અંક સાથે
શ્રી નાથજીનું પ્રાગટ્ય લેટ મળે છે.
છતાં લવાજમમાં જોરજ આના પોસ્ટેજ
આર આના લેટનું તથા ખાસ અંકનું
પોસ્ટેજ ત્રણ આના હીન્દુસ્તાન બ-
હાર પોસ્ટેજ દમલ તાકીદે શ્રા-
હક થઇ નામ નોંધાવે
લુહાણા હિતેચ્છુ
ઓફીસ.

વડનગર (ગુજરાત.)

સુપરવાઇઝર કેપ્ટનના લઈ વોલંટીઅરોના લીધાહતા, ફેટા લીધા બાદ બધા મંડપમાં જવાથી મી.સી. વી. વકીલે બધાઓને એક સરળી રીતે ચોતરફ ગોઠવી પોતે મધ્યમાં ઉભા રહી કોન્ફરન્સના અંગે વોલંટીઅરોની શું ફરજ છે તે છટાદાર ભાષણથી સમજાવી મ. કાનજી ઓધવજી હીડોં ચા કોન્ફરન્સનો પાયો સ્થાપનારનો ઉપદાર માન્યો હતો. બાદ મી. કરશનદાસ ગોવીંદજી વોલંટીઅર સેક્રેટરીએ પણ છટાદાર ભાષણમાં વોલંટીઅરોને સમજાવ્યા હતા બાદ વોલંટીઅરો તરફ ચાર પાંચ ભાઈઓએ ભાષણ આપ્યું હતું તથા તા. ૧૯ મી રાત્રે કોન્ફરન્સ ઓફીસમાં મળવા જણાવ્યું હતું ત્યારે આસરે સાતનો સુમાર થવાથી સલા વિસર્જન થઈ પોતપોતાને સ્થાનકે ગયા હતા.

ઉલીગેટોની આપક તા. ૨૦ મી થી સરૂ થવાથી ઉતારામાટે કાઢાવાડીમાં આવેલી માતુશ્રી કાનબાઈનીવાડી પ્રથમ રાખવામાં આવી હતી અને રસોડું તા ૨૧ નારોજ સરૂ કરવામાં આવું હતું તે દીવસથી વોલંટીઅરોને લોજમાં જમવાનું બંધકર્યું હતું તા ૧૯ના રોજ વોલંટીઅરને પોત પોતાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું હતું આ પ્રસંગે માતુશ્રી કાનબાઈની વાડીના ઉતારાનું નિરક્ષણ કરીએ તો દીકપકશે કાઢાવાડીમાં પરીપકારી માતુશ્રી કાનબાઈની વાડીમાં જતાં પ્રથમ

દરવાજા ઉપર પહેલી હુહાણા કોન્ક્રેસ ઉતારાની જગા—
 આ પ્રમાણે ખાંડે મારવામાં આવ્યું હતું અને દેસવાલા
 રામોસીનો પહેરો હતો. અંદરના ભાગમાં સુંદર ખાંડે
 ખીજા દરવાજે મારવામાં આવું હતું તેમાં લખેલું હતું કે
 “ડેલીગેટ, વીઝીટરો શીવાય અંદર દાખલ થવું નહી”
 દરવાજા આગળ બે ધ્રુવમુકવામાં આવ્યા હતા ત્યાં બે ભૈયા
 તથા દેસવાલા વોલીન્ટીયરો હાજર રહેતા અંદર પેસતાં
 ડાબી બાજુ એક મોટું ટેબલ બે પુરશીઓ તથા ફટલાક
 એકડા ગોઠવવામાં આવ્યા હતા. આ જગ્યાએ ઉતારામાં
 ઉતરનાર ગૃહસ્થોના નામ રજીસ્ટર કરવામાં આવતા હતાં
 તથા લાયબ્રેરી રાખવામાં આવી હતી તથા આવનાર ડેલી-
 ગેટો, વીઝીટરો નારેલવે સ્ટેસનથી આવતાં ગાડી, ટ્રામવગેરેના
 પૈસા પણ આપવામાં આવતા હતા આ ઉતારામાં આવી ગોઠ-
 વણ હતી ઉતારામાં પાંચ કીટસન લાખડો ગોઠવવામાં આવી
 હતી સવારમાં નહાવા ધોવા માટે ગરમ પાણી આહુ વગે-
 રેનો બંદોબસ્ત રાખવામાં આવ્યો હતો દરવાજાની બહાર
 સંડાસ હતાં ત્યાં પણ પછી કીટસન લાખડ ગોઠવવામાં,
 આવી હતી તથા સત્રેજનાર માટે મીણમતીઓ પણ રાખ-
 વામાં આવી હતી બહાર ગામથી આવેલા મહેમાનોના આ-
 વેલા પત્રો વગેરેના ખુલાસા અહીંયતા તથા સત્રે નાટક
 જોવા જનારને આત્રી કરી અંદર દાખલ કરવામાં આ-

વતા. ઉતારામાં લગભગ ૭૦૦-૮૦૦ માણસનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો અને ઉતારાની વ્યવસ્થા જેમ અને તેમ ઉત્તમ રાખવામાં આવી હતી આ ઉતારાના માટે ડેલીગેટો તથા વીજીટરો તરફથી ઉતારા કમીટીના મેમ્બરો તથા વોલીન્ટીયરોને સરટીફિકેટ આપવામાં આવેલ છે.

કાર્નિફરન્સના સરૂ દીવસથી ખરોખર દશ વાગે જમવાનું ખલાશ થઈ જતું અગીઆર વાગે દરેક ડેલીગેટો વીજીટરોને મંડપમાં મોકલી વોલીન્ટીયરો અને ચોપ્રીસરો પાછલથી જતા હતા અને કાર્નિફરન્સ ખલાશ થતા પહેલાં તે આવી ઉતારો ઉઘાડવામાં આવતો.

ખંડાર ગામથી અંજણુયા માણસો વિશેષ આવેલા હોવાથી તેમને અમુક રસ્તા બતાવવા તેમને ધારેલે ઠેકાણે પહોંચાડવા અગર રસ્તો ભુલા પડેલાને ઉતારામાં લાવવા વોલીન્ટીયરો ખાસ કાળજી બતાવતા હતા.

વીજીટરો, ડેલીગેટોના નામ રજીસ્ટર કરવાનું કામ, ગાંધી ટ્રામના પૈસા આપવાનું કામ તથા કોઠાવાડીમાં ઉતારાની સ્ટોરનું કામ વોલીન્ટીયર બીખાભાઈ છોટાલાલ (અ પુસ્તકતા લેખક) ને સોંપવામાં આવ્યું હતું હુડાણાં સમાચારના વિદ્વાન ચાપીપતી માટે ખાસ જુદો હોલ આમ્રામાં આવ્યો હતો.

ઉતારામાં ફરેક જુદાવાર ઉતારાની સગવડ તથા તેનાં બાર્ડિં મારવામાં આવ્યાં હતાં તે ઉપરાંત એક ઉતારાની જગ્યાનું બાર્ડિં મારવામાં આવ્યું હતું કે ફરેક ઉતારા ૩ બહાર જતી વખત તે યાદ રાખે કે ભુલું પડવાની સંકાન રહે.

બીજો ઉતારો હાલાઈ મહાજન વાડી (જુકરદ્વાર રોડ) મોરખવામાં આવ્યો હતો નીચે રસોડું તથા કાન્દિ-રન્સની ઓશીસ હતી અને ઉપર મહીરવાના ૨૦૦થી ૨૫૦ જુદાંથો માટે ખાસ ઉતારો રાખવામાં આવ્યો હતો એ ત્યાં પણ બે વોલીન્ટીયર (ઉતારાની મીટીંગ) ની માણક કરવામાં આવી હતી.

પ્રમુખ સાંકેબનો ઉતારો કાલખાટેવી ઉપર ખાસ બંજલામાં રાખવામાં આવ્યો હતો અને ત્યાં બાર્ડિં મારવામાં આવ્યું હતું તેમની સાથે પણ ૨૫ ૧ ૫૦ માણસ ઉતર્યા હતાં ત્યાં પણ બે જણ વોલીન્ટીયરની નીમાણક કરવામાં આવી હતી.

આ ઉપરાંત એક વાડી ખાસ રોકી રાખવામાં આવી હતી પરંતુ તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો નહીં.

ઉતારાઓને પાથરવા બાદમાં ઓશીકાં ખાસ નવાં કરાવવામાં આવ્યા હતાં અને તેના માટે જોઈતી તજવીજ પુરી પાડવામાં આવી હતી.

આવી રીતે ઉતારાની ન્યવસ્થા ધણીજે સરસ અને ઉત્તમ લાવવા માટે ખાસ કાળજી રાખવામાં આવી હતી જેના માટે આજે પણ દરેક ઠેકાણે વખાણ થાય છે અને કોન્કરન્સના આગેવાનો જ્યારે જ્યારે ઉતારાની મુલાકાત લેતા ત્યારે દરેક ગૃહસ્થો પોતાનો સંતોશ બહાર કરતા હતા તેમાં કોઈ પણ જાતની ફરીઆદનું કારણ નહોતું નહોતું

દરરોજ સવારમાં ડૉક્ટર સાહેબ મી રતનાકર અગર-ગાતા ન તળીયત તપાશી દવા લખી અપતા હતા ને વોલીન્ટીયર દવાખાનામાંથી લઈ આવતો આ સુખાકારી માટે પણ ઘણુંજ સરસ લક્ષ આપવામાં આવતું હતું-

ડેલીગેટ વિઝીટરોએ સેક્રેટરિયાની કરેલી પ્રશંસા

મુંબઈમાં ભરાયેલી લોહાણા કોન્કરન્સમાં ભાગ લેવાને કરાચી, બાલમા, મોરવાડા, દારીજ, પાટણ, બોહારી, રાજકોટ, વેલા, જુનાગઢ, મેંદરડાં, રાજપરા, સર-પઢડ, મહુવા, ધરમપોર, ભરૂચ, અમદાવાદ, દેહગામ, ડભોઈ, મલાતજ સાદરાં. અમરેલી, પાટણવાવ, ધરાંગધરા, જામ-નગર, વેરાવળ, જામ ખંબાલીઆ, કોડીનાર, મોરળી વગેરેના ડેલીગેટોએ પોતાની સહી સાથે કોન્કરન્સના પ્રમુખ જોગે એક પત્ર મોકલી આપી જણાવ્યું છે કે, અમે ડેલી-ગેટ જણાવવાને ખુશી છીએ કે ઉક્ત કોન્કરન્સની ઉતારા કમિટીના સેક્રેટરીઓ મિ નાનાલાલ રામજી કેશાબી મિ.

પુશાલદાસ છગનલાલ વસાણી તેમજ સદરહુ કમિટીના અન્ય મેંબરો તરફથી અમે અત્રે આગ્રહ છીએ ત્યારથી તે ડૉન્કરન્સના કાર્યની પુષ્ટિ સુધી અમે તેમના તરફથી જોઈતી દરેક રીતની કીમતી મદદ દરેક વખતે સંતોષકારક રીતે મળતી રહી છે, તે ભાઈઓએ રાત્રી દિવસ અથાગ શ્રમ લઈ અમેને જે સંતોષ આપ્યો છે તેના વાસ્તે અમે તેઓને ખરાં અંતઃકરણથી આભાર માનિએ છીએ. કે ધન્ય છે આવા ખંતીલા તેમજ ઉદાર ભાઈઓને કે જેઓએ પોતાના ધધા રોજગારની પણ દરકાર ન કરતાં આવા જ્ઞાતિહિતના કાર્યમાં પોતાના અમુલ્ય વખતનો ભોગ આપી જ્ઞાતિ સેવામાં ભાગ લીધો છે. તેઓના અંતઃકરણમાં રહેલું જ્ઞાતિપ્રેમની નિશ્ચિત વૃદ્ધિ થતી રહેશે ને ભવિષ્યમાં પણ આવા કાર્યમાં પોતાના તનમન અને ધનની મદદ આપના રહે એવી અમારી પરમહયાતુ પરમેશ્વર પાસે અંતીમ પ્રાર્થના છે.

ઓફીસરોની પ્રશંસા.

અમે નીચે સહી કરનારા ઉદ્દીગેઠો જણવાવાને ઘણાંજ પુરાં છીએ કે ઉક્ત ડૉન્કરન્સની ઉત્તારા કમિટીના ઓફીસરો તેમજ વોલન્ટીયરો. મી. નાનાલાલ માધવજી કેશાણી, મી. કરસનદાસ કનજી, મી. હરિદાસ વીરજી તન્ના. મી. જાદવજી મુલજી ઉતકકાટ. મી. ભીખાભાઈ

છોટાલાલ વડનગરવાળા, * મી. પરમાનંદ દેવજી રાણેરાવ, મી.
દામોદર ગોવિંદજી અંધડીઆ, મી. લીલાધર ત્રીકમજી કકડ
મિ. વુજલાલ કાંતજી ચોલેરા, મી. ધનજી પ્રધાન ગણાવા,
મી. હજનલાલ વાઘજી લખાણી, તરફથી અમો અત્રે આ-
વ્યા ત્યારથી તે કોન્ડર-સના કાર્યની પુર્ણાહુતી સુધી અ-
મારા ઉતાવળી દરેક રીતની સવડ કરી આપવા, અમારા
સામ્રાજ્યની સહિસલામતી જાળવવા જોઈતા દરેક સાધને
પુરા પાડવાં તેમજ દરેક રીતની જોઈતી જરૂરીયાતની મદદ
આપવા તેઓ રાત્રિદિવસ ટેલીગેટોના કેમ્પમાં હાજર રહેતા
હતા. અને અમારી આગતા સ્વાગતા ધણીજ રાંતોપકારક
રીતે કરવામાં આવેલ છે. જેને વાસ્તે જે લાખોઓનો અમો
અમારા ખર્ચા અંતઃકરણથી આજાર માનીએ છીએ, તેઓએ
ખોતાના ધંધા વૈજગારની પણ દરકાર ન કરતાં અથાગ
અમ લઈ અમોને જે અમુક્ય અને કિંગતી મદદ આપેલ
છે તેના વાસ્તે અમો તેઓનો ઉપકાર માનીએ છીએ, ને
તેઓમાં રહેલ જ્ઞાનિપ્રેમમાં નિશ્ચિન વૃદ્ધિ થાઓ એની
ઈશ્વર પ્રત્યે અમારી પ્રાર્થના છે.

* આ પુસ્તકના કર્તા અને લુહાણા હીતેચ્છના તંત્રી.
૨ આ ગૃહસ્થ બીજી કમીટીમાં હોવા છતાં આ
કમીટીમાં માગી લીધા હતા અને સાફ કામ કર્યું આ ઉપરાંત
બીજા વેલીટીયરો પણ હિતારા કમીટીના લીસ્ટમાં છે.

(ઉત્તરા કમીટીના ઓફીસરો અને વાલંટીયર પ્રાચે અપાયેલા સદરહુ સર્ટીફિકેટમાં નીચે જણાવેલા બુદ્ધા બુદ્ધા ગામોના ડેલીગેટો તરફથી અસંખ્ય સહીઓ થઇ હતી.)

કરાંચી, મોરનાડા, મોરબી, ઠેડીનાર, ખાલખા, દાસજ, જામખંભાળીઆ, પાટણ, બોરારી, વેરાવળ, વાંસવાડા, રાજકોટ બેલા, વડોતર, ધાંગધા, મેંદરડા રાજપરા, સરપ-હડ, મહુવા, બાયદર, ભરૂચ, અમદાવાદ, ધરમપોર, દહે-ગામ, લોલાડા, ડોલોઈ, મલાતજ, સાહરા, અમરેલી, પાણ-ણાવાવ વિગેરે.

વૉલન્ટીયર ડીપાર્ટ્ મેન્ટનો રીપોર્ટ

હંદેરો.

નં ૧ તા. ૧૦-૧૯૧૦

આથી મારા બહાદુર વૉલન્ટીયર ઓફીસરોને ખબર આપવામાં આવે છે કે તા ૧૫-૧૦-૧૯૧૦ ના રોજે રાત્રી નાં ખરાબર આઠ વાગતે પોતે પોતાનાં કુલડેસ (યુનીફોર્મ) માં માહાજનવાડીમાં હાંજરી આપવી જે વખતે આ પછે અત્યાર સુધી શુંશું કામ કર્યું તે જાહેર કરશું અને ત્યારબાદ મી. સીવી વકીલ વૉલન્ટીયરનીફરજ અને બાબત વિવેચન કરશે.

નં ૨ તા. ૧૫-૧૨-૧૦

આથી સર્વ વૉલન્ટીયર અંધુઓને ખબર આપવા

આવે છે કે તેઓએ પોત પોતાનાં કુલ દરેકમાં તા.
 ૧૮-૧૨-૧૦ના રોજ બપોરના બે વાગે હાજરી આપવી
 જે વખતે તેમને ચરેડ શીખવવામાં આવશે તથા તેમને માટે
 બનાવેલા ચાંદો એનાયત કરવામાં આવશે એને કોન્ડરન્સની
 જનરલ કમીટી સમક્ષ આપણે કેટલે સુધી સેવા ગળવાવ
 તૈયાર થયા છીએ તે બતાવશું અને દરેક ખાતામાં સેકરે
 ટરીઓને તેમના વોલન્ટીયરોની ગીઠાન કરાવશું જે વખત
 મી. સી. વી. વક્રીલે વોલન્ટીયરોએ શું અને કેવા પ્રકારે
 સેવા કરવી જોઈએ તે વિષે લાંબાણુથી વીવેચન કરશે અને
 ત્યારબાદ મહામનવાડી કે જ્યાં જનરલ કમીટીની સભા છે
 ત્યાં જનરલ કમીટીનાં પ્રમુખ સાહેબની તે તેમજ સભા-
 સદોની સલામતી લેવડાવવામાં આવશે ત્યારબાદ કોન્ડર-
 ન્સ દેવીનો પચરંગી ધ્વજનો ઝુંડો ઉપાડવામાં
 આવશે જે ઝુંડો મી. સી. વી. વક્રીલ અને નાનુભાઈ નરો
 તમ અહીયા ઉઠાવશે અને કોન્ડરન્સ દેવીની જય બોલાવી
 મહામનવાડીમાંથી બહાર નીકળશે, અને તે ઝુંડો તમામ
 ઓફીસરો અને વોલન્ટીયરોને વારા ફરતી ઉઠાવવાને તક
 આપવામાં આવશે. ત્યાંથી ભુલેશ્વર, કાલબાદેવી, નળબજાર,
 ગીરગામ, બેકરોડ થઈ બાબુલનાથ લઈ જવામાં આવ
 શે, જ્યાં વોલન્ટીયર ઓફીસરો અને વોલન્ટીયરોનો ઝુંડો
 જુદો ફોટો લેવડાવવામાં આવશે ત્યાં બાદ બાબુલનાથ

પાસેની ઝાડીમાં ફેરો લેવામાં આવશે જેનું નામ રમત મ
મતમાં લોહરગઢની લડાઈ એવું આપવામાં આવશે ત્યોથી
અમે ખલાસ કરી મડપમાં તમામ વોલન્ટીયર બંધુઓએ
આવવું પડશે જે વખતે મી. વકીલ બાહારનાં આવતાં મ-
હેમાનોની કેવી રીતે સરભરા કરવી અને તેમની કેમ અને
કેવી રીતે તાબેદારી ઉઠાવવી એ ઉપર લખાણ વિવેચન
કરશે ત્યાર પછી મી. પુરુષોત્તમદાસ દામોદરદાસ માવાણી
મી, મોહનલાલ મોરલીધર સોઠા, મી મણીલાલ રામજી
બંધડીયા, મી. નાનાલાલ માધવજી કેશાણી, મી. દોમોદર
ગોવિંદજી બંધડીયા એ લાઇઓ વોલન્ટીયરની ફરજે ઉપર
લાખણો આપશે.

નં ૩ તા ૧૫-૧૨-૧૦

આથી મારા બહાદુર વોલન્ટીયર બંધુઓ (ઓશી
સદા અને મંડપ કમોટી સિવાયનાં) ને વિનંતી કરવામાં
આવે છે કે તેઓને જેજે ખાતામાં નીરવા હોય તે તે
ખાતાનાં સેકરેટરીઓ પાસે આજ રાત્રીના ઓઠ વાગે મહા
જનવાડીમાં જવું અને ત્યાં દરેક ખાતાની જુદી જુદી મી
ટીંગો થસે જે વખતે તેમને શું શું કામ કરવાનું છે તેની
સમજ તેમનાં સેકરેટરી સાહેબો પાસે મળશે અને તેમ
નાં હુકમ પ્રમાણે ચાલવું

નં ૪ તા. ૧૬-૧૨-૧૦

આથી તમામ વોલન્ટીયર જનરલ કોનફરન્સના

ઓફીસરો તથા તેમનાતાબામાં નીમવામાં આવેલા વોલન્ટીયરો અને મંડપ કમીટીના કેપ્ટનો વાઈસ કેપ્ટનો, ડીટ્રેક્ટીવો અને વોલન્ટીયરોને ખખર આપવામાં આવે કે તેમણે તા. ૧૬-૧૨-૧૦ ના રોજ રાત્રીનાં સાડાઆઠ વાગે મહાજનવાદીમાં હાજરી આપવી. જે વખતે રેલવે અને સ્ટીમર રસ્તે આવતા મહેમાનો વિગેરેનો સ્ટેશન અને ખંદર ઉપર કેમ અને કેવા પ્રકારનો ખંદોબસ્ત કરવો તે સંબંધી ઘણાજ લાંબો વિચાર કરવામાં આવશે. અને છેવટ આવેથી યોગ્ય હુકમ કરવામાં આવશે.

નં. ૫ તા. ૨૩-૧૨-૧૦ (જરૂરી)

આથી મારા બહાદુર વોલન્ટીયર બંધુઓને ખખર આપવામાં આવે છે કે હરેક વોલન્ટીયર બંધુઓએ તા. ૨૪-૨૫-૨૬-માં હરરોજ કોન્ફરન્સની ઓફીસમાં એક આંદો જવું અને ત્યાં ચોડેલા વોલન્ટીયરસેક્રેટરીનાં ઠંઠરાને ધ્યાનથી વાંચવું અને તે પ્રમાણે અમલ કરવો.

નં. ૬ તા. ૨૭-૧૨-૧૦

આથી મારા વોલન્ટીયર બંધુઓને ખખર આપવામાં આવે છે કે માતૃશ્રી કાનબાઈ તરફથી કોન્ફરન્સને જે પાર્ટી તા. ૨૮ મીએ આપવામાં આવનાર છે ત્યાં પુરતી હેખરેખ રાખવી.

તા. ૨૬ મીએ બહારગામનાં વોલન્ટીયર બંધુ-
ઓને પોતપોતાના ગામ પાછા જવા માટે ખુશીથી રજા
આપવામાં આવે છે અને મુંબઈનાં રહીશ વોલન્ટીયરો
જેઓ મંડપ કમીટીમાં હોય તેમણે બહાર ગામના વોલ-
ન્ટીયરોને સ્ટેશન ઉપર ટેનમાં બેસારવા જવું.

તા. ૨૬ મી સાંજના પાંચ વાગે હાલાર્થ મહાજન
વાડીમાં વોલન્ટીયરોએ હાજરી આપવી જે વખતે કવિન્ય
ની કોનફરન્સો બરાય અને તે માટે વોલન્ટીયર ટીમ ઉભી કર
વાનો મી. વકીલનો વિચાર છે તે બાબત ઉપર મી. સી.
વી. વકીલ યોગ્ય વિવેચન કરી વોલન્ટીયર બંધાઓનો અ-
ભીપ્રાય માગશે.

મી. વી. વકીલ.

વોલન્ટીયર સેક્રેટરી.

વોલન્ટીયર ઓફીસરો માટે કાઢવામાં આવેલા ઓરડરો.

નાનુભાઈ નરોતમદાસ અઢીયા

વોલન્ટીયર સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ.

તા. ૧૯ થી તા. ૨૩-૧૨-૧૦ સુધી સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટનો
કેમ્પ રાત્રીનાં મહાજનવાડીમાં રહેશે. તા. ૨૪ થી ૨૬-૧૨
૧૦ સુધી કાંઠાવાડીમાં રહેશે અને તેજ તારીખોએ સવારેના
કેમ્પ રાત્રીના આઠ સુધી કોનફરન્સના મંડપમાં રહેશે.

આં સુપ્રિ-ટે-ડે-ડ.

જેઠાલાલ નાનજી મજીડીયા.

જીવજીવસ નાથાભાઈ ઉતરકાટ.

તા. ૨૦-૧૨-૧૦ ના રોજે રાત્રીનાં ૧૨ થી ૨ વાગ્યા સુધી માઝનવાડી અને કાંઠાવાડી જ્યાં જ્યાં મહેમાનો ને ઉતારે આપવામાં આવે ત્યાં ત્યાં દેખરેખ રાખવી.

તા. ૨૪ મીથી તા. ૨૬ મી ડીસેમ્બર સુધી અથવા તો પ્રમુખ સાહેબ ઉતારામાં રહે ત્યાં સુધી રાત્રીના ૩ વાગ્યા સુધી દેખરેખ રાખવી.

તા. ૨૩ મીએ જાપોરની ગાડીમાં થાંટરોડ જવું જ્યાં ૨૫૦ થી ૩૦૦ મહેમાનો મહીરેવા તરફથી આવનાર છે તેમને ઉતારવા જવા અને તેમને સરસમાન ચાજમાં લઈ તેમને વાતર હરકતે ઉતારામાં પોચતા કરવા.

તા. ૨૪-૨૫-૨૬ મીએ તેમને એવી તો સંભાળ ભરી સેવા કરવાની છે કે તંબુની બાહાર કે જ્યાં ચા, પાણી થાય છે ત્યાં ખીડી પથ્થુ પીવામાં આવશે તે ઠેકાણે કેઈ અમલખપણે દીવાસળી કે ખીડી નાખી દીએ અને તંબુને હરકત આવી જાય માટે આગ ન થાય તેવો જાંદોખસ્ત તેમનાં ચેલન્ટીયરોથી કરવો તંબુને ખાસ જોખમદાર મજુ-વામાં આવશે તે સિવાય તેમની જે ફરજો છે તે બજાવવી.

સમ, મા. મુખિન્દ્રેન્દ્રેન્દ્ર

પુરુષોત્તમ દામોદરાસ મવાણુ

બોહનલાલ મોરલીધર શેઠા

છોટાલાલ નરોત્તમદાસ નરના

તા. ૨૦ થી ૨૭ ડીસેમ્બર સુધી તેમણે દરેક દરેક
ત્રેન ઉપર તેમનાં તથા મંડપ કમીટીના વોલન્ટીયરો સાથે
જવું જે કમીટીમાં ૮૫ વોલન્ટીયરો નીચ્યા છે અને દરેક
ત્રેનમાંથી જેટલા જેટલા મહેમાનો ઉતરે તેમનો સારી રીતે
આદરસનકાર કરી તેમનો સરસામન તમારા આજમા લઈ
મહેમાનોને ઘોડા ગાડીમાં બેસારી દરેક ગાડી સાથે એક
વોલન્ટીયર બોક્લી મહેમાનોને ઉતારે પોચતા કરવા અને
પાછળથી તેમનો સરસામન ખટારા (ગાડાઓમાં) લાગવી
દરેક ખટારા સાથે ચાર ચાર વોલન્ટીયરો બેસારી પેટીઓ
તથા ગાંસડીઓ ગણાવી તેમને ચારજે સોંપી ઉતારે પોચ
તા કરવા. જ્યાં ઉતારા કમીટીમાં હાજર રહેલા વોલન્ટીય-
રોને સોંપી આવવા. સામાન ઉતારવા ચડાવવા માટે ખટાર
ના મજૂરની મદદ લેવી નહીં પણ વોલન્ટીયરોએ પોતેજ
તે કામ કરી લેવું કારણ કેમકે યીજ શુભ થવાનો સંભવ
રહે નહીં.

તા. ૨૪-૨૫-૨૬ થી મંડપની અંદર રીસેપ્શન કમી
ટીનાં અને સબજેક્ટસ કમીટીના સભાસદો જ્યાં બીજાજવા

હોય ત્યાં દેખરેખ રાખવી. વળી રાજ રાત્રીનાં પ્રમુખ સા-
હેબનાં ઉતારામાં કે જ્યાં ખાસ કેપ્ટનો અને વોલન્ટીયરો
નીમવામાં આવ્યા છે તે બરાબર પહેરો ભરે છે કે નહીં
તેની દેખરેખ રાખવી, તેમજ કાંદાવાડીમાં કે જ્યાં મહેમા
નોને ઉતારો આપવામાં આવ્યો છે ત્યાં પણ દેખરેખ રાખવી
કે તે ઠેકાણે નીમવામાં આવેલા ઉતારામાં કમીટીમાં નીમાયેલા
બે સબ ઇન્સ્પેક્ટરોની કાંઈ ફરીયાદ હોય તે ઉપર લક્ષ
આપી બંદોબસ્ત કરવો.

ઇન્સ્પેક્ટરો.

છોટાલાલ શામળ ખંધડીયા, પોપટલાલ પુરસોતમદાસ
ખંધડીયા, જમનાદાસ વનમાળીદાસ ખંધડીયા, જેન્તીલાલ
બાણુભાઈ કેશાણી, મંગળદાસ દાવડા.

તા. ૨૦ થી ૨૪ ડિસેમ્બર સુધી જે જે સ્ટીમરો
સુબઈના ખાસમાં આવે ત્યાં ત્યાં હાજરી આપવી અને
જે જે મહેમાનો ઉતરે તેને આદરસતકાર સાથે ઉતરે પો
ચતા કરવો અને રાતની તમામ રેલવે ટ્રેન ઉપર આંટરોડ
હાજરી આપવી.

તા. ૨૪-૨૫-૨૬ મીએ તમારે મંડપના આઠે દર.
વાળા ઉપર તમારી ધ્યાન યોગ્ય તેવી જાતની અથવા તો
તમને પસંદ પડે તેવી દેખરેખ રાખવી અને ટીકીટોને ચેક
કરવી જે આઠ દરવાજા માટે તમને કુલ બેખમદાર ગણવા
માં આવે છે.

કાંઈપણ બલનાં તર તોફાન વખતે ફોડાફોડ નહીં
ફેલાં તમને સમજાવવામાં આવેલી ખાનગી રીત પ્રમાણે
બહિસલથી કામ લેવું પણ હરવાબ છેડવા નહીં.

વળી તેની સાથે નીચે પ્રમાણે તમારે જુદી જુદી
કચુટી બજાવવી.

મી. છોટાલાલ શામજી રાત્રીના ૧૨ થી ૧	} ઉતારામાં એક એક ફેરો જઈ આવવું
મી. પોપટલાલ પુરશોતમ ,, ૧ થી ૨	
મી. જેન્તીલાલ બાણજીભાઈ ૨ થી ૩	

વધુ એમ જણાવવામાં આવે છે કે,

મી. છોટાલાલ શામજી રાત્રીના ૮ થી ૬	} પ્રમુખ સાહેબના ઉતારામાં ફેરો મારી આવવું.
મી. પોપટલાલ પુરશોતમ ૬ ,, ૧૦	
મી. જેન્તીલાલ બાણજીભાઈ ૧૦, ૧૧	

સખ ઈન્સ્પેક્ટરો.

ભવાનભાઈ કાળીદાસ કારીયા, હામોદરદાસ વનરાવન
દાસ સોનપાળ, કરશનદાસ ખેરાજ મોદી વીઠલદાસ મુળજી
ગોટેયા, ગુલાબદાસ જમનાદાસ ઠકરાળ.

તા. ૨૦ થી ૨૩ ડીસેમ્બર સુધી ગ્રાંટરોડની તમામ
ત્રેનો ઉપર સવારનાં જડે અને જે જે મહેમાનો આવે તેમનો
આહાર સંકારથી ઉતારે પોચતા કરવા અને તેમનો સરજા-
માને તમારા પોતાના સાજામાં લઈ ખટાણમાં બાંધવી વેળા
નહીંમરો. સામ પોચતા કરવા.

તા. ૨૪ થી ૨૬ સુધી મંડપમાં બીસબેસ ડેલી
મેટાની ટીકીટો તપાસવી અને સુલેહ બાજવવો. કોઈ બચ્ચો
એ બેસી રહેવું નહીં. આખા મંડપમાં ડેલીમેટાની હારમાં
અવર નવર ફરવું તે પણ એવી રીતે કે કોઈ બેનારને
તમારાથી કંટાળો આવે નહીં તેમ તમારા કામમાં નજરે
કેઈ ખસલ પેંચાડી શકે નહીં. ડેલીમેટાવાળા ઉપર
પ્રેક્ષકોની ગડગડાટ થાય તે ધ્યાન આપવું.

હીકીટો તપાસતાં ઉતાવળ કરવી નહીં. વીઝીટર કોઈ
ડેલીમેટની સીટમાં બુલથા બેસી જાય તેને સમજાવી ઉઠાડી
જ્યાં ટીકીટ લાગુ પડતી હોય ત્યાં બેસારવો. કોઈ તકરાર
ઉપર આવે તો તે ખુરસીનો નંબર લઈ સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટને
ચેતવણી આપવી, જે યોગ્ય વ્યવસ્થા કરશે.

રાત્રીને વખતે ઉતારામાં તથા પ્રમુખ સાહેબના ઉ-
તારામાં કુરસુદે આગે ફરો કરવો.

સળ ઇન્સ્પેક્ટર ઉતારા ઠમિટી.

નાનાલાલ માધવજી કેશાણી, કરશનદાસ કાફાનજી
જાજણી.

ઉતારામાં જે જે મહેમાનો આવે તેમની આગતા-
સ્વાગત કરવી અને તમારા ઉપરથી અધિકારી ઉતારા કમીટી
ના સેક્રેટરીનાં હુકમ પ્રમાણે વર્તવું.

આ ફરમાન સાથે તમેને જવાબ-દીવસ, કોમિટી

વાઈસ કૅપ્ટનો વિગેરે તમારા હાથ નીચે સોંપવામાં આવશે જેમની પાસેથી પુરતી સંભાળથી તથા નમ્રતા પુર્વક કામ લેવું. દુકામાં ઉતારા માટે તમને કુલ જોખમદાર ગણવામાં આવે છે.

સી. વી- વકીય.

વોલન્ટીયર સેક્ટરી, લો. કોન્ફરન્સ—મુંબાઈ.

કોન્ફરન્સ પ્રસંગે પધારનારી આપણી સ્ત્રીઓ આમાંથી કોઈને ડાક્ટરની મદદની જરૂર પડે તો હુદાણા સુવાવડ ખાતાની યાદ ડાક્ટર જરખાનુ મીસીએ, સાર્તિબુ. પણ શેઠ ચનાભાઈ પેતાજના કહેવાથી; પેતાથી બનતી મદદ આપવાને ખુશી બતાવી હતી.

મંડપ.

મંડપ બંધાવવા માટે દુકં વખતમાં ઘણુંજ કાલજી પુર્વક સફાઈદાર કરવામાં આવ્યું હતું તે અંદર બેડક સંબંધે પહેલા દીવસનાં ઉવાસમાં જણાવીશ. પરંતુ મંડપ ની બહાર વચલા ભાગણમાં એક બાજુ ઉપર ખાસ સગવડ રાખવામાં આવી હતી. તેની સાથે ચાહ પીવા બેસવા માટે પણ ઘણીજ ઉત્તમ સગવડ કરી હતી.

બીજી બાજુ ઉપર દવાખાનાની ગોઠવણ રાખવામાં આવી હતી. અને તેમાં અકસ્માતીક ઉપયોગી દવાઓનું ભરેલું કબાંટ રાખવામાં આવ્યું હતું.

મંડપમાં બેસતાં બેમાણુ ઉપર ખાસ ટીકીટ આપી રાખવામાં આવી હતી અને પુર જોશથી ટીકીટ ખપતી હતી.

મંડપ સુંદર ચોપાટીના કીનારા ઉપર વીલસન કોલેજની બાજુમાં લપકાદાર ઉલો કરવામાં આવ્યો હતો અને દરેક જાતના ગેટ ઉપર નીમેલા વોલ્વીટીયરો પંચ લઈને ઉભા રહ્યા હતા,

વોલ્વીટીયરો બંદોબસ્ત માટે હાજર રહ્યા હતા અને કોઈપણ જાતની ગરબડ ન થાય તે માટે કાળજી રાખવામાં આવી હતી.

પ્રમુખ સાહેબની પધરામણી.

આખી લુહાણા કોમ ત્રફથી તેમને મળેલું ભારે માન.

પ્રમુખે આવી સેંકડો કૉન્ફરન્સો અને પ્રમુખોનાં

દર્શનની ધરાવેલી જાણસા.

તા.૨૩ મીના, સવારે મેલ્ટોન મારફતે આન્ટરોડ સ્ટેશને પ્રમુખ સાહેબ આવી પુગ્યા હતા. સન્માન કરવા માટે કૉન્ફરન્સના કાર્ય કરનારાઓ તરફથી અગાઉથી જ ગોઠવણ કરી રાખવામાં આવી હતી. સ્ટાનડર્ડ ટાઈમ આઠ વાગે ગાડી આટ રોડ સ્ટેશને આવી પુગતી હોવા ચનાં કંઈ હાલાક અને થોંધાઈ એ ત્રણે લોહાણા કોમનાં મદદથી મોટી સંખ્યામાં સહજાર

ના છ વાગતાથી સ્ટેશનપર ભરાવા લાગ્યા હતા અને સાત વાગતામાં તે ગ્રાંટ રોડના સ્ટેશનપર આવતી ગાડીના પલ્લેટ ફોરમથી યાત્રુએ ઉભી રહેતી ગાડીએ માટેનો વહેવાર સામાન્ય રીતે બંધ કરવામાં આવ્યો હતો. પોલીસની કાંઈ પણ મદદ વીના કોમના વોલન્ટીઅરએ પોતાના કેપટન વાઇશ કેપટને અને સુપરવાઇઝરોની દેખરેખ નીચે યશો ઉચ્ચા પ્રકારનો બંદોબસ્ત બજાવ્યો હતો ગાડી અવવાની સીગનલ થતાં લગભગ બસો જેટલી સંખ્યામાં ગ્રહસ્થો પલ્લેટફોરમ ઉપર હાજર થયા હતા અને બાકીનાં સંખ્યાબંધ લોકો બાહર પોતાના માનવંત બંધુને નીહાલવાને હાજર થયા હતા. એ હાજર થયેલા ગ્રહસ્થોમાં નીચલાઓ પણ હતા.

મેસરસ દામોદરદાસ ગોરધનદાસ સુખડવાલા, ગોપાલ જી રામજી, વીશ્રામ પીતાંબર થાણુદાર, નારાયણદાસ વીસ નજી ચતુરભુજ ઠક્કર, કરસનદાસ ગોર્વીદજી લાલજી રામ જી તંબાકુવાળા ઉધવજી તુલસીદાસ દામોદરદાસ વીશ્રામ નરસીંહ ગીરધરદાસ જેઠાભાઈ વસનજી માધવજી ગોરધન દાસ વાલાભાઈ પ્રાગજી દયાલ હરીઓણી છોટાલાલ વીઠલ દાસ વકીલ આણંદજી મુળજી નથુ પાંદી, પીતાંબરદાસ લવજી એડવોકેટ દેવજી ત્રીકમજી વકીલ, નારણદાસ કાનજી ધરમસીંહ ભવાન હરભમ માધવજી જેતમ પુરૂષોત્તમ દેવ જી, હીમતરામ જીવણરામ ખરદીવાળા જીવરાજ નેમચંદ

રીવદાસ ચાંપસી નથુભાઈ મેથળટના માવળ ગો-
 વીંદળ શેઠ ત્રીલોવનદાસ ખુશાલીદાસ પોપટ ત્રીલોવનદાસ
 ભુલાભાઈ રઘુનાથદાસ લાલજી મથુરાધાસ કલ્યાણજી ડોકટર
 ગોકળદાસ ગોરધનદાસ ગાંતો ગોરધનદાસ ગોવીંદમ ભાણજી
 દત્તારકાદાસ દામજી દાવડો કાનજી ઓધવજી હીંડાચા
 ઠકર નથુભાઈ મેથળ દલાલ ખીમજી યનાભાઈ પેરાજી વા-
 ધજી બેહચર કોઠારી હરજીવન જગજીવન વર્મા, કુબેર
 દસ સીરધદદાસ નથુભાઈ પીનાંજર સાયલાવાળા મજી
 હીવાન અને છોટાલાલ નરોત્તમ હતા.

જેન આવી પુગતાં કોનદ્રસના કન્યા કારવતા અને
 ચોલંટીયરોએ હુરેના ખુશાલીના પોકારોથી પલેટફોરમ
 ગળતી મુક્યું હતું અને ગાડી ઉભી રહેતાંજ મેસરસ દા-
 મોદર ગોરધનદાસ સુખડવાળા ગીરધરદાસ જોડાભાઈ અને
 ગોપાળજી રામજીએ હારો પહેસવયાહતા તે બાદ તેઓને
 પલેટફોરમથી બાહર લાવનાં તેઓએ જે ઘોડાની ગાડીમાં
 બેઠક લીધી હતી. ગાડીમાં જમણી બાજુએ પ્રમુખ મીં-
 સુરારજી આણુંદજી તત્તા અને ડાબી બાજુએ સ્વામી ક
 ખીટીના પ્રમુખ મીં દમોદરદાસ ગોરધનદાસ સુખડવાળા
 એ બેઠક લીધી હતી જ્યારે વચે કોનદ્રસના હીલચાલના
 આગેવાન મીં કાનજી ઓધવજી હીંડાચાએ બેઠક લીધી હતી
 અને સામી બાજુએ મીં ગોપાલજી રામજી એ બેઠક લી-

શ્રી હવે હવે પ્રમુખને તેમણે ગાડીમાં બેઠક લેવા બાદ
સંખ્યાબંધ હારો પહેરાવ્યા હતાં તથા મીં માવજી
ગોવીંદજી શેઠ અને મીં જીવરાજે નેમચંદ સાયલાકરે પ
છુ હારતોરા આપયા હતા. આ વેળાએ ઘોઘોરી સેવા સમાજ
તરફથી તેમના સેક્રેટરી મીં મોહનલાલ મોરઘીધર સોઠાએ
નીચલું માનપત્ર વાંચી સંભળાવ્યું હતું:—

“ ગાનવર માશય અને લોહાણા

જ્ઞાતીની પ્રથમ કોનફરન્સના પ્રમુખ સાહેબ જોગ.

“ મને શ્રી ઘોઘોરી લોહાણા સેવા સમાજ તરફથી
આપ નામદારને આવકાર આપતાં ઘણાજ હરખ પ્રાપ્ત થા
ય છે કે ઘણા લાંબા સમયથી કોનફરન્સ દેવાના દરશન
કરવાને આપણી સમગ્ર જ્ઞાતી તેમજ અમારી ઘોઘોરી
લોહાણા સેવાસમાજના ઉતસાહી મેમ્બરો ઘણાજ ઉત્સુક
હતા તેનો શુભ લાહાવો આપ નામદારની પ્રમુખ તરીકેની
આજ દીને થયેલી પદરામણીથી મળી ચુક્યો એમ જાણી
અમારી જાંઘળીનો ઉદય સાથે સુખનો દીવસ ગણીશું. વી
વેશમાં હું જણાવીશ કે કોનફરન્સના નેતાઓએ આપની
જે પ્રમુખ તરીકેની નેમણુંક કરીને ગઉતવ જાળવ્યું છે તે
મને માટે અંગેને ઘણાજ હરખ થાય છે અને તેમને ધન
વવાદ ઘટે છે અને તેવુંજ ગઉતવ આપ નામદાર જાળવી
કોનફરન્સને દીપાવશે એવી અંગેને આશા છે એવટ હું

અમારી સમાજના પ્રમુખ સાથે અમારી જ્ઞાતીનાં શેઠ કુબેરદાસ ગીરધરદાસ દાવડાને અમારી ઘોઠો લોઠો સેવાસમાજ તરફથી આપ નામદારને પુષ્પ મળા આરોપવા વીનંતી કરીશ જે આપ નામદાર સ્વીકારી અમારી બાળવયની સમાજને આભારી કરશે. છેવટે આ નામદારની તેમજ સરવસદગ્રહસ્થાની ક્ષમા માગી બેસી જવાની રજા લઉં છું.

એ માનપત્ર આપવા વીગેરેનું કામ બલાસથવા બાદ પ્રમુખની ગાડી આટરોડ, ફેકલેનડ રોડ, નળખજાર, કાવસજી પટેલ તળાવ, ઠાકુરદવાર રોડ, અને ભુલેસર ફીરંગીના દેવળના મારગે થઈને તેઓ માટે નીચત કરવામાં આવેલા કાલબાદેવી રોડ પરની રામ વાડી સામેના મીઠા પરમાનંદાસના કુશાદે મકાન પાસે ગાડી જઈ પુગી હતી જ્યાં પણ તેઓનું ઘટતી રીતે સ્વાગત કરવામાં આવ્યું હતું પ્રસંગાનુસાર વીવેચનો.

ત્યાં સઘળાઓની સાથે પ્રમુખે હસ્ત મેળાપ કરવા બાદ સ્વાગત કરીટીના પ્રમુખ મીઠા દામોદરદાસ ગોરધનદાસ સુખડવાળાએ જણાવ્યું કે, આજના આગળ વધતા જ માનામાં આપણી કામ ઘણી પછાત પડી ગઈ છે અને તેને સુધારી આગળ વધારવા માટે મથન કરવાની જરૂર છે અને તેજ માટે આપણી સમસ્ત લોહાણા કામની કોનકરંસ ભરવાનું ઘટતું વીચાર્યું છે, આવતી કાલથી શરૂ થ

નારી કૌનકરંસના પ્રમુખ મીં મુરારજી આણંદજી તજા તે માટે કેટલા લાવક છે તે વીવેચનનો આ પ્રસંગ નથી પરંતુ તેજો ભાવનગર રાજ્યમાં જે માત ભર્યો તેમજ જોખમી ઓધો ધરાવે છે તે જોતાં નામદાર મહારાજા સાહેબ તેમજ દીવાન સાહેબની ગેરહાજરીમાં પણ અતરે આવી પ્રમુખ પદ સ્વીકારવું કબુત્તી ખચીતજ આપણને ઉપકારી કીધા છે અને તે માટે સમસ્ત લોહાણા ભાઇઓ તરફથી તેમને આવકાર આપવાની આ તક લઉં છું.

પ્રમુખનો જવાબ.

કૌનકરંસની આ પ્રથમ બેઠકના પ્રમુખ મીં તજા એ ઉપકારનો ઉત્તર આપતાં જણાવ્યું કે મારે માટે તમે જે વચનો ઉચાર્યાં અને મને આવકાર આપ્યો તે માટે તમારો ઉપકાર માનું છું આપણી જ્ઞાતીના હિતને માટે અને જ્ઞાતીમાં સંપ તથા કેળવણી અને સુધારાવધારાનો પ્રચાર થાય એ હિતછા હરેક જ્ઞાતીજનની સ્વભાવીકજ હોવી બહુ એ, અને તે માટે પ્રયાસ કરવા ની હરેકની ફરજ છે, હું મુંઝું છું કે આવાં મંડળ હેતુસર આપણી પરીપદની સેંકડો બેઠકો મળે અને તેના સેંકડો પ્રમુખનાં દરશન કરવાને આપણે ભાગ્યશાળી થઇએ.

મીં સાયલાકરે બોલ્યા હતા તેનો બેઉ જઈન ઠામ વચેનો જરૂર બાહોશીલરી રીતે પતાવવાની વાતને યાદ

કરી પ્રમુખની કાર્યપુચ્છણલાની વખાણ કીધાં હતાં.

મીં ગોર્વાડલ રામલ શેઠે જણાવ્યું કે કોનકર ન્હાની મુળ હીલયાલ રાજકોટ ખાતે થી થઇ ને અને તે સર કરનારાઓના આપણે આભારી છીએ.

મી. ખુશાબદાસ છગનલાલે જણાવ્યું કે આ કોનકર રંસ ભરવાનો વખત લાવવા માટે મીં કહાનલ ઓધવલ હીંડોચાએ પોતાની શક્તીનો જે લોગ આપયો છે તે માટે તેમનો આપણે ઉપકાર માનવો ઘટે છે.

મીં હીંડોચાએ પોતાને માટે ઉચારવામાં આવેલાં વચનો માટે ઉપકાર માનતાં લોહાણાઓની ત્રણે જ્ઞાતીઓ એકત્ર થાય અને પોતાના ચોવીશ હજાર ભાઇઓને એક ત્ર થયલા જોઈ શકાય તેવી ઈચ્છા બતાવી હતી.

તે પછી કેટલાક વારતાલાપછી સઘળાઓ વીખેરાયાહતા.

સહવારે પ્રમુખની જ્ઞાથે તેમનાં માતૃશ્રી તથાસજ કોટના દીવાન મીં હરજીવનદાસ ભવાનભાઈ અને સજ કોટના વકીલ મીં ગોરધનદાસ લાધાભાઈ પણ આવીપુગયાછે

આ પ્રસંગે પ્રમુખ સાહેબના જીવન ચરીત્રની ખાસ આવશ્યકતાછે.

તો તે મહા મુશ્કેલીથી મેળવી આ નીચે દાખલ ક્યું છે

પ્રમુખ મી૦ મોરારજી આણંદજી તન્ના બી. એ.
એલ એલ. બીનુ દુક જન્મ વરતાંત.

કુટુંબનુ મુલ વતન જામનગર તાબાના પીઠારા ગા
મમાં હતું એમનો જન્મ દ્વારકા પાસે વરવાળા ગામમાં સં
વત ૧૯૨૧ માં થયો હતો. પાંચ વરસની ઉંમરથી પોતાના
માતપીતા સાથે મુંબઈમાં આવીને વસ્યા હતા, અને ગુજ
રાતી ભાષાનો અભ્યાસ બુધિ વધક શાળામાં શરૂ કર્યો હ
તો. અંગરેજી ભાષાનો અભ્યાસ અંદાજ વાડી એ. વ. સ્કુલ
ગોકળદાસ તેજપાળ સ્કુલ, એલફીનસ્ટન હાઈસ્કુલમાં કરીને
મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં તેઓ પસાર થયા હતા.

અભ્યાસમાં તેઓ ઘણા ચંચળ અને ખંતીલા હતા
અને દરેક વર્ગમાં પહેલો નંબર રાખી સ્કોલરશીપો મેળ
વી હતી. તેવખતના જમાનાના વિચારો પ્રમાણે તેમને વધુ
અભ્યાસ કરાવવા તેમના સગા સંબંધીઓ તથા ન્યાતના
અગ્રેસરોનો વિરુદ્ધ મત હતો, છતાં તેમના પીતાએ દીર્ઘ
દષ્ટિ વાપરી તેમનો અભ્યાસ ચાલુજ રહેવા દીધો હતો,
અને મી૦ મોરારજી પણ એ કાર્યમાં એક નિસ્ઠાથી અને
ઉત્સાહ પુર્વક મંડયા રહ્યા હતા. તેમનો પોતાનો અભ્યા
સ સારી રીતે કરવા ઉપરાંત તેમણે વખત બચાવીને બી
જા કાર્યોને ખાનગી ટયુશન આપી તેનાથી થતી ઉપજ

તથા સ્કુલમાં મળવી સ્કોલરશીપો ઉપર તેમને પોતાના અભ્યાસ સંબંધી ખર્ચનો આધાર રાખવો પડતો. ઉંચે નંબરે પાસ થએલા હોવાથી સરકારી સ્કોલરશીપ મેળવી તેઓ એલ્ફ્રીસ્ટન કોલેજમાં સને ૧૮૮૨ ની સાલમાં દાખલ થયા અને ત્યાં પ્રોફેસર વડંસવર્થ જેવા બાહોશ શિક્ષા ગુરુઓના હાથ તળે ઉત્તમ પ્રકારના અભ્યાસ કરી દરેક પરીક્ષા નિયમ સર ઉંચે નંબરે પાસ થઈ સને ૧૮૮૨ની સાલમાં બી. એની ડિગ્રી તેમણે મેળવી હતી ગુજરાતી અગર અંગ્રેજી પરીક્ષામાં નિશક્ષણતા તો તેમણે જોઈ જ નથી. બી. એની પરીક્ષામાં એઓ પેહેલા વરગણમાં આવ્યા હતા, અને તેજ કોલેજમાં ફેલોશીપ મેળવી હતી જ્ઞાતીમાં આવો દર જો એમણે પહેલ વહેલોજ મેળવ્યો હતો. કાયદાનો અભ્યાસ પણ એમણે જારી રાખ્યો હતો. એટલે સને ૧૮૮૭ માં એલ.એલ.બી. ની પરીક્ષા પસારકરી તેની ડિગ્રી મેળવી આપણી જ્ઞાતીમાં બી. એ. ની તેમજ એલ. એલ. બીની પરીક્ષા આપી પદવી મેળવનાર એઓજ પેહેલા હતા. પસાર થયા પછી મુંબઈની રમાલ કોજ કોર્ટમાં વકીલાતનું કામ તેમણે શરૂ કર્યું હતું અને સને ૧૮૮૬ના નવેમ્બર મહીનામાં એમને ભાવનગર સ્ટેટમાં એક ન્યાયાધીશની જગ્યા મળવાથી ત્યાં તેઓ દાખલ થયા હતા, જાને ચાર વરસ રહીને તળ ભાવનગરના સીટી મેજિસ્ટ્રેટ નીમાયા હતા.

એ જગ્યાના અટપટા કામમાં તેઓ પોતાના વિદ્વતા, નિરા
 પક્ષપાતપણું, કાયદાનું અપુર્વ જ્ઞાન નિરાભિમાનપણું.
 વિગેરે ઉત્તમ સદ્ગુણોવડે રાજ્ય તેમજ રૈયત ઉભયને એક
 સરખીરીતે સંતોષ આપી બંનેની પ્રીતી સંપાદન કરવા ભાગ્ય
 શાળી થયા હતા. તે એટલે સુધી કે રાજ્યની ખીજી કાર્ટોમાં કોઇ
 ખાસ મુરકેલીવાળા અગર અગત્યના કેસો હોય તો તે તેમની કો
 ટમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવતા હતા હાલના મહારાજા
 સાહેબ સર ભાવસિંહજી સને ૧૮૯૬ની સાલમાં ગાદીએ
 આવ્યા પછી તુરતમાંજ મહારાજશ્રીએ રાજ્યના સઘળા
 ભાગોની મુસાફરી કરીતે વખતે કામકાજની ચરણતા માટે
 જુદા જુદા ખાતાના ઓફીસરોની એક ન્હાની કમીટી પોતા
 નીસાથે રાખી હતી તેમાં ન્યાયખાતાના પ્રતિનિધી તરીકે
 મી. મોગરજીને પ્રસંદ કર્યા હતા અને સદરહુ કમિટીમાં
 ધણું સંતોષકારક કામ કપી બદલ નામદાર મહારાજા એ
 રાજ્યના લે. ઓફીસરની ખાસ નવી જગ્યા બનાવી ૧૮૯૮
 ની મોસરજીને એ જગ્યા ઉપર નીમ્યાહતા ત્યાંથી સને
 ૧૯૦૦માં સાલમાં રાજકોટમાં ભાવનગર સ્ટેટ તરફથી એ
 જનસીમાં મુખ્ય વકીલના મોટા ઓધ્ધા ઉપર તેઓ ની
 માયા હતા. સદરહુ જગ્યાએ રાજ્યનું સરદાર સંબંધનું
 પોલીટીકલ કામ કરવાનું હોવાથી ત્યાં રાજ્યના ખાસ ભરો
 શાની અમલદારનેજ નીમવામાં આવેછે ત્યાંના વસવાટ દર

ગયાન કરનાર હંટર કરનાર કેનેડી અને મી. ક્વીન જેવા
 પ્રખ્યાત અધીકારી અમલદારો પાસે રાજ્યનું કામકાજ કરી
 બંને પક્ષોનો સંતોષ સંપાદન કર્યો હતો અને ૧૯૦૩માં
 ભાવનગરના નામદાર મહારાજા સાહેબે એમને દીવાન સા
 હેબરના એક મહદગાદ તરીકે દીવાન ઓફીસના મેનેજરના
 ઓધા ડિપર નીમયા હતા. એ પ્રસંગમાં દીવાન ઓફીસના
 સઘળા ખાતાઓના કામની સમાન્ય દેખરેખ ઉપરાંત રાજ્ય
 નું ભાયાતી ખાતાનું હજુર જયુ ડીશીઅલ ખાતાનું રેવીન્યુ
 ખાતાનું અને ફાઈનાન્સ ખાતાનું કામપણુ તેમણે વખતો
 વખત ખાસ ચાજ રાખીને કર્યું હતું અને ફાઈનાન્સ
 ખાતામાં ભાવનગર સ્ટેટ બેંક જે કહાડવામાં આવ્યા તેની
 સઘળી વ્યવસ્થા મી. મોરારજીની અંત દેખરેખ નીચેજ
 હતી અને ત્રણવરસ બાદ મેહેરબાન દીવાન સાહેબ પ
 રણીના પરશનલ એસીસ્ટેટ તરીકે તેમની નીમણૂક કરવામાં
 આવી જે જગ્યાનું જોખમ ભરેલું કામ આજદીન સુધી એઓ
 સાહેબ સંતોષકારક રીતે ચલાવતા આવયા છે વળી ભા
 વનગર સ્ટેટ રેલવેની વ્યવસ્થાનું કામપણુ રાજ્ય તરફથી
 તેમને સુપરત કરવામાં આવ્યું છે અને એ કામમાં પણ
 એઓએ પોતાની હુશીયારીથી ઘણું અનુભવ મેળવ્યો છે
 વળી સ્ટેટ તરફથી મુંબઈની તાતા આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ કંપનીમાં
 સ્ટીલ કંપનીમાં તથા બીએ સ્ટીમ નેવીગેશન કંપનીમાં

એક ડીરેક્ટર પણ એઓ ઘણા વરસથી કામ કરે છે

હાની ઉમ્મરમાં તેમનું વેખવાળ કરવા
આખતમાં ન્યાત તેમજ સગાં સંબંધીઓનું ઘણું દબાણ
હોવા છતાં મી. મોરારજીના પિતાએ તેમના અભ્યાસમાં
ખલલ પોહાંચે એવિગેરે કારણો ધ્યાનમાં લઈને તથા ચુકિત
પુર્વક મી. મોરારજીની પોતાની પણ એ વિષયમાં અનીચ્છા
જાણી લીધેલી હોવાથી એ વિચાર મજબુત મતથી મોકુફ
મેલ્યો હતો અને છેવટે બી. એ.ની પરીક્ષા પાસ થયાપછી
૧૯ વર્ષની ઉમ્મરે તેમનું પ્રથમનું વેશત્રાળ કુરલાના શેઠ
રામજી પ્રાગજીની દીકરી વેરે થયું હતું પરંતુ એ કન્યા
કુંવારી અવસ્થામાં જ ગત થયાં બાદ મુબમ્બના શેઠ હેમરાજ
લખુની દીકરી વેરે વેશાવાળ થયું અને એલ.એલ.બી. પાસ થયા
પછી ૨૨ વર્ષની વયે પહેલીવારનું લગ્ન થયું અને કન લાગ્યે
તેમનાં એ પત્ની પણ કાંઈ પણ સંતતી વિના સંવત
૧૯૬૨ની સાલમાં ગુજરી જતાં તેમનું ફરી લગ્ન જામ
ખંભાળીઆના શેઠ મોરારજી પરસોતમની દીકરી વેરે થયું
છે જેને એક પુત્ર થઈ ગુજરી ગયો છે એટલે એ રીતે
મી. મોરારજીને કાંઈ હયાત સંતતિ નથી પણ પોતાના
ભાઈની દીકરીને જોળે રાખી બચપણથી જ પાળી છે, અને
તેને ધર્મનિનિતું તેમજ વ્યવહારિક શિક્ષણ આપવામાં
આતે કાળજી પુરુષ ધ્યાન આપે છે.

આપણી જ્ઞાતીની સેવા બજાવવામાં પણ એમણે વખતો વખત સારા ભાગ લીધેલો છે. દાખલા તરીકે રાજ કોટ હુડાણા બોરહીંગની સ્થાપના કરવામાં એમણે અગ્રેસર ભાગ લીધો હતો, અને ત્યાર પછી તે ખાતાને તેની હાલની સારી સ્થિતિમાં લાવવાને પોતાના તન અને ધનથી એઓ પ્રયાસ કરતા રહ્યા છે. પ્રથમથાજ તે ખાતાના એઓ પ્રમુખ હતા, અને હાલ એમને તે ખાતાના પેનટ્રને દર જાણે આપવામાં આવ્યો છે મુંબઈમાં હુડાણા જ્ઞાતીનું વાડીનું મકાન બાંધવા સંબંધી તકરાર ઉડી હતી. તેમાં ઘટતી સલાહ આપી સમાધાન કરાવ્યું હતું પોતાની જ્ઞાતીમાં ગરીબ અને લાયક વીદ્યાર્થીઓને સ્કોલરશીપ વીગેરે પોતાના પડરથી આપીને વારંવાર ખાનગીરીતે એઓ મદદ કરે છે આપણી જ્ઞાતીમાં યુવાન ગૃહસ્થાની ઉંનતી કરવાના કામમાં પણ વખતો વખત એઓ અંતકરણ પુરવક ભાગ લેતા આવ્યા છે અને જ્યારે જ્યારે આપણી જ્ઞાતીના કાયદા માટે સ્થાપવામાં આવેલાં બોરહીંગ હાઉસ ચોર ફતે જ જેવાં ખાતાઓને જરૂર પડે છે ત્યારે પોતાથી બનતી મદદ કરતા રહ્યા છે આવી રીતે દરજ્જાની મોકરીની બહોળી ફરજો બજાવવા ઉપરાંત એમણે આપણી જ્ઞાતીની સેવા બજાવી છે એટલું જ યદી પણ કાયદાનો સારો અભ્યાસ કરીને ગુજરાતી અગ્રણી ભાષામાં બહોળા થયેલું જ્ઞાનમકર પ્રોપટરી એક્ટ મંચનું વીદ્યતા ભરેલું જાણતર કરી એમણે છપા

વેલું છે અને એ રીતે ગુજરાતી વાંચનારા સામાન્ય વરમ-
ની સેવા બજાવવા તેઓ ચુક્યાનથી ભાવીગરની ખાટન લાઇ
એરી મેનેજીંગ કમ્પેટીના ઘણા વરસ સુધી તેઓ એક મેમ્બર
ર હતા ભાવનગરની સામળદાસ કેલેજમાં કેટલાક વરસ સુધી
લો પ્રોફેસરનું કામ એમણે બજાવ્યું હતું ભાવનગરમાં અ-
મલદાર વરગના ગૃહસ્થો તેમજ વેપારીઓને માટે મોતીખા-
ગમાં એક મોટી કલબ સ્થાપવામાં આવેલી છે જે ભાવસિ
હજી કલબના નામે ઓળખાય છે એ કલબના કારભારમાં
એઓ એટલી ખાત અને કાળજી બતાવે છે કે આજ કેટલાક
વરસ થયાં તે કલબની મેનેજીંગ કમ્પેટીના ઓનરરી સેક્રેટરી
તરીકે એમને ફરીફરી ચુંટવામાં આવે છે

મી. મોરારજીના બીજા કુટુંબીઓ મુંબઈમાં સારા
દરબાજના વેપારીઓ છે મી. મોરારજી મુંબઈના હાલમાં
લોહાણા વિદ્યાતેજક મંડળ ઘણા વર્ષથી મેમ્બર છે, ન્હાનામોટા
સર્વેપક્ષિતના ન્યાતના ગૃહસ્થો તેમના ઉપર સારી રીતીપ્રીતી
તથાં મમતા રાખે છે, અને ન્યાત સંબંધી તેમજ ખાનગી
કામોમાં ઘણીવાર તેમની સલાહનો લાભ લેવામાં આવે છે

આવા વીરખંધુ કે જેઓ આપણી કોનફરન્સના
પ્રમુખ જેઓનું અતિઉપયોગી ભાષણ આ પુસ્તકમાં જેવામાં
આવશે આ હતા વીર નર પાદો અને જ્ઞાતીની ઉન્નતી કરો
અને પરમાત્મા તેમને તેમના જેવાજ સુપુત્ર આપો અને જ્ઞાતીનું
કલ્યાણ કરો એવી મારી પરમાત્મા પ્રાર્થના છે.

શ્રી લુહાણા કોન્કરનસ ફંડમાં જુદા જુદા ગૃહસ્થો
તરફથી લગભગ ચૌદ હજારના આશરે રૂપીઆ લરાયા હ-
તા આવા સખી ગૃહસ્થો ને ધન્યવાદ ઘટે છે અને આપ
ણી કોન્કરનસનું માન તેઓનેજ છે.

લોહાણા કોન્કરનસ વખતે વોલટીઅર બંધુઓએ
કરેલી સેવા સંબંધિ મારા વીચારો.

કોન્કરનસને અંગે જુદા જુદા પ્રકારનું કેટલું બધું
કામકાજ રહેલું હોવું જોઈએ એ બાબતનો ખ્યાલ દરેકને
સ્વભાવિકજ આવી શકે કારણ પોતપોતાને ત્યાં આવતા
અવસર પ્રસંગે ધરના તમામ માણસો તેમજ સંગાંવહાલા
રનેહી મિત્રાને સુદ્ધાંતને અવસરના કેટલાક દીવસ પછીના
પણ ચાલુ દોડધામમાંજ કહાડવા ચડે છે, તો મુખાઈજેવા
મોટા શહેરમાં બહાર ગામથી આવનારા મોટી સંખ્યાના
ડેલીગેટો અને પ્રેક્ષકોને માટે હરેક તરેહની અગાઉથી ગો-
ઠવણ કરી રાખવી. તેઓ જેમ જેમ આવતા જાય તેમ તેમ
તેમને ઉતારાએ પહોચાડતા રહી તેમની હરેક પ્રકારની
સમવડતા સાચવવાની કાળજી રાખવી અને જે કાંઈ આજ્ઞા
તેઓ ફરમાવે તે મુજબ વર્તવું વીગેરે બાબતો એટલી
તો ઝીણી ઝીણી છે કે તેનો ખ્યાલ વર્ણન કરવાથી બરા-
બર આવી શકે તેવું નથી પણ જેઓએ વોલ્ટીઅરની
કાળજી ભરી નિઃસ્વાર્થી સેવા નજરો નજર જોઈ છે તેઓ

તો છકજ થયાછે અને આખી વોલંટીયર ટીમનીએકેબવાજે દરેકેદરેકે સ્તુતિ કરેલી છે. વોલંટીયરોતે માંહે ઘણાકતો સારી સ્થિતિના શ્રીમંતોના પુત્રો છેકે જેઓ પોતાના ઘર આગળ તો, પોતે જેવું કામ કોન્ફરન્સમાં કરેલું છે. તેવું કામ નોકરોથી લીએછે, પણ ફક્ત જ્ઞાતિસેવાના લોભથી અને જ્ઞાતિનાહિત માટેની ઉઘ્રી લાગણીથી તેઓએ જ્ઞાતિની જે અનહદ સેવા બજાવેલી છે તેથી કોન્ફરન્સને અને આખી જ્ઞાતિને દીપા વી છે, કે જે સેવાનો બદલો સમસ્ત જ્ઞાતિ તેમને ફક્ત ધન્યવાદોના ઉદગારથીજ વાળવાને સમર્થ થઈ શકે એમ છે અને અમો કહીએ છીએ કે વોલંટીયર બંધુઓ પણ તેટલાથી તેઓને સંપૂર્ણ બદલો મળી ગએલો માનશે.

વોલંટીયર બંધુઓમાં જે બેહદ ઉત્સાહ બોવામાં આવતો હતો અને તેઓ જે ખરી ઉલટથી કામ કરતાં હતા તેમાં વોલંટીયર કમિટિના આ જો સેક્રેટરી મી. સી. વી. વકીલે પોતાની ફરજની ઘણે ચણું સાફ કરી બતાવેલું છે એમ અમારે ખુદલાં દીલથી કબુલ કરવુંજ પડશે. જ્યાં રથી કોન્ફરન્સના, બુદાં બુદા પ્રકારના કામકાજની ગોઠવણ સાફ બુદી બુદી કમીટિઓની નીમણાક થઈ અને વોલંટીયર કમીટિના ઓ. જી. સેક્રેટરીઓ તરીકે શેઠ કરશનદાસ ગોર્લી દલ અને મી. સી. વી. વકીલની ચુટણી થઈ ત્યારથી તેમણે

પોતાનું કાર્ય ઉત્સાહભરે ઉપાધી લીધેલું આપણે જોતાજ
 આવેલા છીએ, શરૂઆતમાં વોલંટીઅરોની અરજીઓ જોઈતી
 સંખ્યામાં નહિ આવતી રહેતી હોવાથી મી. સી. વી, વકીલ
 તે ધાસ્તી રહેવા લાગી કે કદાચ પુરતી સંખ્યામાં વોલં-
 ટીઅરો નહી મેળવી શકાશે તો પુરી મુશ્કેલી આવી પડશે
 અને તેથી કરી જુવાન બંધુઓના દીલ ઉશ્કેરનારા લેખો
 તેમણે કેટલાક પેપરોમાં પ્રસિદ્ધ કરાવ્યા અને વોલંટીઅર
 તરીકે જ્ઞાતિની સેવા બજાવવાને અવેલો આ ઘણોજ માન
 નીય અને પ્રથમ પહેલો પ્રસંગ જ્ઞાતિનું અભિમાન ધરાવનાર
 કોઈપણ બંધુઓએ હાથથી જવા દેવો જોઈતો નથી વીગેરે
 ઉપદેશથી તેઓ જુવાન બંધુઓના મનપર સારી શક્યા
 અને થોડાજ સમયમાં જોઈએ તે કરતાં પણ વધુ વોલંટી-
 અરોની અરજીઓ મેળવામાં ફોરેહમંદ થયા. આ પ્રમાણે
 કોન્ફરન્સ ટાંકણે વોલંટીઅરો પુરતી સંખ્યામાં મળવા સંબં-
 ધીની ધાસ્તી દુર થયા પછી તેમની પાસેથી કામ લેવામાં
 પણ ઘણુંજ ડહાપણે વાપરવાની જરૂર હતી. કારણ જો તેમ
 ન થાય તો આ કામ વોલંટીઅર બંધુઓ નિસ્વાર્થ પણે
 જ્ઞાતિસેવાના હેતુથીજ કરતા હોવાથી તેમના મન નારાજ
 થઈ જનાં વાર ન લાગે અને જો કોઈનું કંઈ બાબતમાં
 માન ભંગ થવાથી અટકી બેસે તો તેનું પરિણામે ધાસ્તી
 ભરેલું આવવા સંભવ રહે અને કદાચ તેથી કરીને કામ
 કાજમાં પણ અટકેલ પડે એ આથી કરીને ભાઈ સી. વી.

વકીલે ફરિયાદો લેવાની બદલી આપી હતી. આ બદલીને આજે
તેમનામાં વખતો વખત જુરસાદર બાબતોથી નવો જુરસા
ઉમેરતા રહી કામ સંપૂર્ણ થતી. સુધી કોઈનામાં ઉત્સાહ
જરાં પણ જોઈ શકાય નહીં. હવે તેમની કાર્યદક્ષ
તા અરેબર વખાણને પાત્ર છે.

કામકાજના તેમણે જે વિભાગ પાડ્યા હતા અને
જુદાજુદા કામને માટે જે ઓફીસરોની નીમણૂક કરી હતી
તે વ્યવસ્થા પણ ઘણીજ સંતોષકારક હતી. જે કે આમાં
મી. સી. વી. વકીલ જેટલા માનને પાત્ર છે તેટલાજ માન
ને બલકે અમો કહીશું કે તેથી પણ અધિક માનને પાત્ર
વોલંટીઅર ઓફીસરો અને સકળ વોલંટીઅર સમાજ પણ
છે. તેઓની આજ્ઞા ઉઠાવવાની વર્તણૂકમાં તેઓ સહેજ પણ
પછાત પડ્યા હોત તો મી. સી. વી. વકીલ કશુંયે કરી
શકત નહિ પણ તે સઘળા ખાનદાનના પુત્રો વોલંટીઅર
ઓફીસરો અને અન્ય બંધુઓએ આ પ્રસંગે પોતાના માન
તરફ ખીલકુલ જોયું નથી પણ ફક્ત જ્ઞાતિની સેવા બજાવ-
વાની અને કોન્ફરન્સની ફતેહ થવાની તેમજ ધ્યાનમાં
રાખીને તેઓ કોન્ફરન્સના દીવસોમાં તો સવારના ચાર
વાગતાથી તે છેક રાત્રીના બાર વાગતાં સુધી અથાગ શ્રમ
વેઠી પોતાને સોંપાયેલું કામ કરતા રહ્યા છે. તે માંહેના
ઘણા ખારા કામકાજો મજૂરીનાજ હતાં કારણ કેન્ફરન્સની
શરૂઆતમાં જ્યારે ડેલીગેટો અને પ્રેક્ષકો રેલ રસ્તે કે
કે સ્ટીમર રસ્તે મુંબઈ આવી પહોંચતા ત્યારે કાંઈ પણ

બોલો ઉચકાવ્યા વગર ઉચા કીમતી કપડાં પહેરેલાં છતાં
 પણ મહેમાનોનો સરસામાન જાતે ઉચકી ઉચકીને પહેાં
 ચતો કરેલો છે અને ત્યારબાદ ઉતારામાં પણ મહેમાનોની
 સરસરા કરવામાં કોઈ તરેહની કચાસ રહેવા દીધીનથી.
 આ બાબતમાં કોન્ફરન્સમાંથી વિદાય થતી વેળાએ સઘળા
 મહેમાનોએ પુરતો સંતોષજ બાહેર કરેલો હતો, અને ઉતારા
 રા કમીટી જેના માટે પ્રશંસા પત્ર પણ મલેલ છે.

જેવી રીતે કામકાજમાં કોઈ તરેહની ખામી આવવા
 દીધી નથી તેવીજ રીતે કોન્ફરન્સને છાજે તેવો બલકો
 રાખવામાં પણ કોઈ પ્રકારની ન્યુનતા રહેવા દીધીનથી. ભારે
 કીમતના ખાસ તઈયાર કરાવેલા યુનીફોર્મો વોલ-ટીઅર સુ-
 પ્રીન્ટેડેન્ટ મી. નાનુભાઈ નરોતમદાસ આ. સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ
 મેસર્સ જેઠાલાલ નાનજી મજીડીયા અને જીવણદાસ નાથા
 ભાપ ઉનડકાટ, સખ આસી. સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ મેસર્સ પુરૂષોત્તમ
 દાસ દામોદરદાસ માવાણી, મોહનલાલ મોરલીધર અને
 છોટાલાલ નરોતમદાસ તેમના તેમજ બીજા ઇન્સ્પેક્ટરો,
 કેપ્ટનો અને વાઈસ કેપ્ટનો વીગેરેએ પહેરેલા હતા જે
 ઘણાજ શોભાયમાન હતા અને તેને લઈને કોન્ફરન્સનો
 દેખાવ ઘણોજ હતોઆવાં યુનીફોર્મમાસઘળા વોલટીઅરઓફી
 સરો સજ થઈને પ્રમુખસાહેબનીપધરામણીવેળાહાજર રહેલા
 હતા તેમજ કોન્ફરન્સના ત્રણે દીવસોમાં મંડપમાં પ્રવેશ
 કરવાના મોટા રસ્તા ઉપર તેજ પ્રમાણે હારખંધ ઉભા રહી
 પ્રમુખ સાહેબ તેસજ અન્ય ગૃહસ્થો પધારતા તેમને રીતસર

નું માન આપી સાને તેમની યોગ્ય બેઠકાએ સમી
જઈને પહોંચાડયા કરતા હતા અને પછી પાછા પોતાને
ખતાવેલી હદમાં આવીને સંતરીની માફક પહેરો ભરાકરતા હતા
વોલંટીઅર બંધુઓએ ડરેસ વીગેરે પાછળ ખરચ
કરવા ઉપરાંત પોતાની જ્ઞાતિ પ્રત્યે એથી પણ અધિક
કરજ અદા કરવામાંએ તેઓ પછાત પડ્યા નથી. વોલંટીઅર
મંડળ તરફથી કોન્ફરન્સ ફંડમાં તેમજ ભરીને પોતાની કેજવળ
ઉચ્ચિકેલવણીનું જે ફંડ ઉઘાડવામાં આવ્યું હતું તેમાંએ રૂ. ૧૦૧]
નામનામાં વધારો કરેલો છે. આ બાબતમાં ઘોઘારી
લુહાણા સેવા સમાજ ના નામથી ચાલતી સંસ્થાએ શરૂઆ-
તથીજ ઘણી સારી મદદ આપેલી છે અને તે સમાજ માં-
હની દરેક મેમ્બરો, કે જેમાં અમને જે કેટલાક ઓપ્રીસ-
રોના નામ આપેલા છે તે પૈકીના કેટલાકએ, તમણે વોલંટી
અરના કામકાજમાં ઘણુંજ ઓગેવાની ભરેલો ભાગ લઈ પો-
તાના સેવી સમજના નાસને યથાવત સાચું પાડી બતાવ્યું છે.
આવા વોલંટીઅર બંધુઓમાં પણ બહાર ગામથી
આસ રેલવે ખર્ચ કરી લાંબા મુસાફરી આવેલા બંધુઓએ
જે ઉત્સાહ ભર્યો ભાગ લીધો છે તે બેશક ધન્યવાદને પાત્ર
છે જામનમર રાજકોટ ભાવનગર અમદાવાદ અને વડનગર
જેવા દુરદેશથી આવી મુખર્ષના ખીન અનુભવી છતાં જે
જ્ઞાતિની ઉત્તમ સેવા બજારી છે તે બદલ ધન્યવાદને પાત્ર
છે એવે તે માન તે બંધુઓ ઉપરાંત તેઓ જ્યાં જ્યાંના
રહીસો હોય ત્યાંની આખી જ્ઞાતિને ઘટે છે.

આજી વોલંટીઅર ટીમ સ્થાપવાને લગતી યોજના હાથ ધરવામાં આવી છે કે જેની નેમ જ્યાં બીજી કોન્ફરન્સો લરાય ત્યાં હાજરી આપી જેવી રીતે મુંબઈ ખાતેની આ કોન્ફરન્સમાં સેવા બજાવી હતી તેવાજ પ્રકારની સેવા બજાવવાની છે. આ ટીમને અંગે જે કાંઈ ખર્ચ થાય તેમજ કોન્ફરન્સ ભરવાની હોય તે ગામ જવા આવવા સાડુ ડરેસો વાગેરે તઈઆર કરાવવા સાડુ જે કાંઈ ખર્ચ કરવો પડે તે સઘળાને પહોંચી વળવા સાડુ આ ટીમમાં જે મેમ્બરો જોડાય તેમની પાસેથી દાખલ ફી તરીકે રૂપીયા બે અને દરેક માસે રૂપીયા એક પ્રમાણે ફી લેવાની જોઈવણ રાખેલો છે. આ સ્કીમ ઘણીજ તારીફ કરવા લાયક છે. અને અમે તેની ફતેહ ખરા અંતકરણથી ઇચ્છીએ છીએ પણ અમેને લાગે છે કે મસિક રૂપીયા એકની ફી ઘણાકને ભારી લાગતી હોવી જોઈએ અને તેથી કેટલાક તેમાં જોડાવાને અચકાયા અને અચકાય એ સંભવિત છે, તો તે જોખતમાં ફરી વિચાર કરવાની અમે તેમને બહા મણુ કરીએ છીએ.

છેવટ વોલંટીઅર બંધુઓએ બજાવેલી કોન્ફરન્સની આવી અનુપમ સેવા બહલ તેમને ખરા અંતકરણથી ધન્યવાદ અને મુબારકબાદી બક્ષી આવી કેવળ નિસ્વાથી શાંતિ સેવાનો બહલો એમને પરમાત્મા આપો એવું ઇચ્છી, કોન્ફરન્સ દેવીની જય બોલી લેખ સમાપ્ત કરીએ છીએ. ■

પેહલા દીવસની બેઠક.

તારીખ ૨૪ મી ડીસેમ્બર સને ૧૯૧૦ શનીવાર.

મુખ્યમંત્રી થયેલો લવ્ય અને દબ્બડખા ભર્યો મેલાવડો.

રીસેશન કમીટીના ચેરમન

શેઠ દામોદરદાસ ગાર્દનદાસ મુખ્યડવાળાનું ભાષણ.

કોનફરન્સના પ્રમુખ

શેઠ મુરારજી આણંદજી તત્તાનું વીરતા ભર્યું ભાષણ.

આજનો દિવસ આપણા લોકાણા કામમાં હમેશને માટે સોનેરી અક્ષરે નોંધાઈ રહેશે. પહેલી લોકાણા કોનફરન્સ આપણા જાતિ અભિમાની વિદ્વાન ગ્રહરથ મી. મુરારજી આણંદજી દ્વારા બી. એ. એલ. એલ. બી. નાં પ્રમુખપણા હેઠળ મળી હતી. કોનફરન્સમાં ભાગ લેવાને આપણી મુખ્ય નગરીમાં કચ્છી, વૈધારી અને લાલપાલ લોકાણાઓની એક મોટી સંખ્યા કાઠીયાવાડ, કચ્છ, ગુજરાત, દક્ષિણ આફ્રીકા, તેમજ બીજા દુરના મઝકો ખાતેથી આવી પુગી હતી. કોનફરન્સ માટે ચોખાટી ઉપર નિર્ધારિત કોલેજની બાજુમાં એક સુંદર વિશાળ શામીયાનો ઉભો કરવામાં આવ્યો હતો. આ શામીયાનાને રંગમેરંગી વાવડા પત્રાકા તથા ફુલપાનથી અલગી રીતે શણગારવામાં આવ્યો હતો. રથજે રથજે પ્રમુખ તથા રેલીગેટોને આવકાર આપનારા મુદ્રાનેજો ટાંગી લેવામાં આવ્યા હતા. કોનફરન્સમાં ભાગ લેવાને અક્ષર ગામ ખાતેથી કુલે ૧૨૦૦ રેલીગેટો આવી પોહ્યા હતા.

કોનકર-સની બેઠક.

કોનકર-સની પહેલા દિવસની બેઠક આજ દિને બપોરના ૧ કલાકે મળી હતી. ઉત્તીંગેટા તથા વીઝીટરોએ પહેલા પોહારના ૧૨ વાગતાથી આવવા માંડ્યું હતું અને ૧૨ વાગતામાં તો પચરંગી પોશાકમાં સજ થયેલાં બાનુઓ તથા ગૃહસ્થોથી આખો શામીયાનો ચીકાર ભરાઈ ગયો હતો. રિસેપ્શન કમીટીના પ્રમુખ, સેક્રેટરીઓ, કમીટીના મેમ્બરો અને વોલન્ટીયરો તરફથી આ પ્રસંગે બાળીના બાનુઓ તથા ગૃહસ્થોને ઘટતો આવકાર આપવામાં આવ્યો હતો અને લગભગ ૧૦ હજાર બાનુઓ તથા ગૃહસ્થોનો એક ભવ્ય મેળાવડો ભેગો મળ્યો હતો.

શામીયાનામાં પ્રમુખ માટે એક ખાસ પ્લાટફોર્મ ઉભો કરવામાં આવ્યો હતો અને તે ઉપર સુંદર ગાદીઓ બીજીવી મખમલી કાચો તથા ખુરશીઓ ગોઠવી દેવામાં આવી હતી અને તેની આસપાસ બાળીના બાનુઓ તથા ગૃહસ્થો તેમજ ઉત્તીંગેટાની બેઠક ગોઠવવામાં આવી હતી, પ્રમુખની જમણી બાજુએ એક ભાગ તરફ લોહાણા ટોમના બાનુઓ માટે અલાહેદા બેઠક રાખવામાં આવી હતી. આશરે ૪૦૦ લોહાણા બાનુઓએ હાજરી આપી હતી.

બાળીના બાનુઓ અને ગૃહસ્થોની હાજરી.

હાજર રહેલા બાળીના બાનુઓ તથા ગૃહસ્થોમાં નીચલાઓ પણ હતા:—ગોંડળના કુંવરીશ્રી અને કુમારશ્રી, પ્રીનસ રાવત ખાચર, રાજકોટના દીવાન મી. હરજીવનદાસ ભવાનભાઈ કોટક, મી. ગીરધરદાસ જોડાભાઈ. મી. દામોદરદાસ સુખડવાળા, મી. પ્રભુદાસ ભગવાનદાસ ભવાનભાઈ, મેસર્સ પ્રાગજી દયાળી, કરસનદાસ ગોવિંદજી, વલ્લભદાસ

ચતુરભુજ શીવજી. ગોપાળજી રામજી, ત્રીભોવનદાસ ભુક્ષાભાઈ માવજી
ગોવિંદજી, રંગનાથદાસ લાલજી, દામોદરદાસ ભગવાનદાસ, ત્રીભોવનદાસ
ખુશાલદાસ પોપટ, વશરામ પીતાંબરદાસ, નંદુભાઈ મેઘજી તન્ના, રા.
સા. દેવજી ઓધવજી ઓથાણી, ડા. શાંતારામ વિઠ્ઠલ, મી. અને મીરીસ
સકકઈ, નાનાલાલ રામજી કેશાણી, ખુશાલદાસ જગનનાથ વસાણી,
કલ્યાણદાસ ગોકલદાસ સોદા. ડા. રતનાકર ડા. કેશાણી, છોટાલાલ
વીઠલદાસ વડીલ, નારાયણ વસનજી ઠક્કર, આણંદજી પાંધી, વંદ્રાવન-
દાસ રઘુભાઈ, નરોત્તમ લાલજી, ભાઈનાલ છોટાલાલ, ગોરધનદાસ
લાલજી, પીતાંબર લવજી એડવેક્ટ, માણેકલાલ આપુભાઈ લીલાખર
મોનજી, હરજીવન સુંદરદાસ, રા. ૧૫૦ કેશવજી નંદુ સેલર,
ગોપાળજી ખીમજી અદ્યા પિગેરે.

પ્રમુખની પંચરામણી.

પ્રમુખ મી. દત્તા આશરે ૧૨-૩૦ કલાકે કેનદરન્સના મંડપમાં
આવી પુગ્યા હતા, બ્યારે તેઓને રીસેપશન કમીટીના ચેરમેન મી,
સુખડવાળા અને ખીંગન ગૃહસ્થોએ અતીહારી ભર્યો આવકાર આપ્યો
હતો. હાજર રહેલાઓએ કિલા થઈ તેઓને તાલીઓના ગડગડાટથી
વંધાવી લીધા હતા. બાદ પ્રમુખ મી. તન્નાને પક્ષાટ દ્વારમ ઉપર લઈ
જવામાં આવ્યા હતા અને તળીઓના ગડગડાટ વચ્ચે તેઓએ પોતાની
ઁઠક લીધી હતી.

શરઆતમાં સારસ્વત બાળકોએ સ્તુતિ કરી હતી અને કુમા-
રીકાઓએ નીચલું ઈશ્વર સ્તવન કર્યું હતું:—

હે મિ. દાવાળા બાઈ મોતીનમ તરફથી કા. લો. ઓ. કન્યાશાળાની
બાળકીઓએ ગાયું હતું કે—

રાગ-ચાલો ડોકારમાં જઈ વશીઓ.
 સખી સ્નેહથી સૌ આવો
 ફરી અવસર નહીં આવો-સખી.
 શાણા સજનો સજની પધાર્યા
 મળ્યો સુંદર મેળાવો-સખી.
 દોનફર-સને કાળે એજ પધાર્યા
 કરવા અતી ઉપકારે-સખી.
 પ્રમુખ પધાર્યા મંડપ મારી
 આપણુ જય કેચરાઓ-સખી.
 વિજય વિજય સૌ સ્થાને યાઓ
 આપણે હાર પહેરાવો-સખી.
 આપણે પ્રલે વધાવો-સખી.

કોનફર-સ મળવાનો હેતુ.

જનરલ સેક્રેટરીઓ તરફથી કોનફર-સ મળવાના હેતુ વશે
 મા. ત્રિભોવનદાસ હુલાબાઈએ બપોલુ કરતાં જણાવ્યું કે,

સન્માન કારિગી સભાના પ્રમુખ મહાશય તથા અત્રે ખીરાજ-
 માન યજ્ઞેન્દ્રા મારા પ્રિય જ્ઞાતિ બંધુઓ તથા માતાઓ બેહેનો અને પુત્રીઓ,

અમને નિવેદન કરતાં આતે હર્ષ થાય છે કે અમારા આમં-
 ત્રણનો સ્વિકાર કરી કેટલીક અડચણો વેડી દુર દુર દેશથી અત્રે
 પધારી અમેને આપના દર્શનનો લાભ આપવાની જે કૃપા કરી તેને
 માટે આપ સર્વે બંધુઓનો કયા શબ્દોમાં અમારે ઉપકાર માનવો તેજ
 અમે સમજી શકતા નથી.

ભાઈઓ અને બહેનો આપણે જાતિ સુધારણાના કાર્ય માટે અત્રે એકઠા થયા છીએ તે કાર્યએતો ઇશ્વરચ્છાનુસાર જે રીતે પાર પાડવાનું હશે તે રીતે પાર પડશે પરંતુ વ્યવહારિક દ્રષ્ટિએ આપણને જે એક મોટો લાભ પ્રાપ્ત થયો છે અને આપણા બંધુઓએ જુદા દેશમાં વસના આપણા ભાઈઓનો પરસ્પર મેળાપ એકમેકની જાન પીઝાન તથા પરસ્પરની સ્થિતિ વગેરેથી વાકેફ થવાનું એક મોટું સાધન આ અને હવે પછી અન્ય સ્થળે મળનારી આવી કોન્ફરન્સો થઈ પડશે. એ કાંઈ સાધારણ અથવા જેવા તેવા લાભની વાત નથી એજ પ્રમાણે પ્રથમ મોટો લાભ લઈ શકીશું,

આવો આપણને અલગ અલગ અપાવનાર ખરેખર કડીએ તો ભાઈશ્રી કાનજી એકવજી હીંડાયા છે જેના અંતઃકરણમાં જ્ઞાતિનું હિત કરવાની પ્રવજા ઇચ્છા એટલી બધી દ્રઢિભુત થઈ ગઈ કે લગભગ આજે ૭ સાત વર્ષથી પોતે અનેક પ્રકારના સંકટો વેઠી તન મન અને ધનનો ભોગ આપી સાત પ્રયાસ કરવા માંડ્યો, એટલુંજ નહીં પણ તપશ્ચર્યા જેવું એક અડગ વ્રત ધારણ કર્યું કે ત્યાં સુધી જ્ઞાતિનું હિત કરવા માટે એરી કોન્ફરન્સ મળે નહીં ત્યાં સુધી પગમાં પગરખાં પહેરવાં નહીં અને મિષ્ટ પદાર્થોનું ભોજન કરવું નહીં. ધન્ય છે એવા વીર રત્નને, (તાલીઓ) પોતાનો શુભ સંકલ્પ પાર પાડવા માટે કડીઆવાડ, ગુજરાત, મુંબઈ પ્રદેશ દત્તાદિ સ્થળોમાં પ્રવાસ કરી ગામોં જઈ આપણા જ્ઞાતિબંધુઓને સદ્બોધ આપવા માંડ્યો જેના પરિણામે પ્રથમ ત્રણેક વર્ષ ઉપર ભાવનગર શહેરના આપણા કેટલાક જ્ઞાતિબંધુઓના મનમાં એવી ઇચ્છા કિતપન્ન થઈ કે આપણા શહેરમાં પ્રથમ કોન્ફરન્સ ભરીએ જેને માટે તેઓએ જાનતો પ્રયાસ કર્યો પરંતુ અન્ય

દેશના અને તેમાં પણ મુખ્યત્વે આ મુંબઈ શહેરમાં વસ્તા પ્રવર્તી
માર્ગ પરાયણ આપણા જાતીબંધુઓને દુર પડે તે પંચરવાનું પરવડી
શક્યું નહીં તેથી ભાવનગરના શેડીઆઓને પ્રયાસ પાર પડ્યો નહીં.
ત્યારપછી રાજકોટ કરાંચી અને વડોદરા તરફ વસનારા આપણા જાતી
બંધુઓએ પણ યથા શક્તિ પ્રમાણે પૂર્ણ પ્રયાસ કાનફરન્સ મેળવવા
માટે કયોઈ પરંતુ તે પણ કારણે વસાત પાર પડ્યો નહિ એટલે આ-
ખરે ભાઈ હીડોઆએ મુંબઈ શહેરનાજ શેડીઆઓને સમજાવવાનો
પ્રયત્ન આદર્યો અને તેમાં તે ફતેહમંદ થયા તે આપણે નજરે જોઈએ
છીએ આ સંઘના કાર્યને માટે પ્રથમ દરજે આપણે ભાઈ હીડોઆ
નાજ આભારી છીએ એમ કહેવામાં લેશ પણ અતીયોશક્તિ હોય
એમ અમારૂં માનવું નથી અને તેથીજ પ્રથમ અમે તેને ધન્યવાદ
આપી પછી આપ સર્વે બંધુઓને ધન્યવાદ આપીએ છીએ કે ભાઈ
હીડોઆના પ્રયાસવડે આપ સર્વે બંધુઓને અત્રે પંચરવાનું આક-
ર્ષણ થયું છે જેને માટે પરમકૃપાળુ મહાનપીતાની આપણે શુદ્ધાંતઃકર-
ણથી પ્રાર્થના કરવી જોઈએ કે તે દયાળુ પીતાએ આપણને આજે
આત્મા સુદીન આપ્યો છે, અને તેજ મહાન પીતા આપણું આ કાર્ય
કરે છે તેને માટે પણ આપણે પુનઃ પ્રાર્થના કરવી જોઈએ.

ભાઈઓ આપણને આજે જે સુદીન પ્રાપ્ત થયો છે તે કેવો
છે ? તેનું પ્રત્યક્ષ દર્શન આપ સર્વને થશે કે આપણી મુંબઈ પ્રદેશમાં
વસ્તી પ્રજા દેશ ભેદના પરત્વે કચ્છી હાલાઈ ધોધારી તથા ગુજરાતી
નામે ઝાળખાય છે તથા તે તે પ્રજામાં પણ પાછો તડભેદ છે છતાં
તે સઘળું આજે જાણે નહીજ હોય અને સર્વે ભાઈઓ એકત્ર મળી
સલાહસપથી જાતીની ઉન્નતી શી રીતે થાય તેનાજ વિચાર કરવા

એકઠા મળ્યા છીએ આવો સુદીન હમેશાંને માટે આપણને પ્રાપ્ત થાય અને જેવા ઉત્સાહથી એકત્રપણે આજે આપણે કાર્ય કરવા એકઠા મળ્યા છીએ તેવાજ ઉત્સાહભેર હમેશાંને માટે આપણા એકત્ર પાણું જળવાઈ રહે અને વખતો વખત જુદે જુદે સ્થળે આવા મેળાવડા કરી આપણી જાતીની ઉન્નતી કરવાના કાર્યમાં મળ્યા રહીએ એવી આપણને પરમ કૃપાળુ પીતા સદ્ગુહિની સાથે સંપૂર્ણ શક્તિ આપે એવી પુનઃ પુનઃ પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

બંધુઓ ! જ્ઞેતા અને માતાઓ આપ સર્વેને સુદીન હશેજ કે જે પ્રમાણે આપણા દેશમાં વસતાં જાતી ભાઈઓ આગતા સ્વાગતા કરવામાં પોતાનાં તન મન અને ધનનો ભેગ આપવામાં અગ્રણ્ય ગણાય છે તે પ્રમાણે આ મુંબઈ શહેરમાં વસ્તા આપણા ભાઈઓથી નજ બની શકે એ સ્વાભવિક છે. કેમકે આ શહેર બહુજ પ્રવૃત્તી પરાયણ છે અને તેથી આપ દુર દુરથી પધારેલા ભાઈઓની સ્વાગતા કરવામાં ખામી આવવાના સભા છે પરંતુ અમોને એટલો દીક્ષાસો છે કે આપ સર્વે બંધુઓ જનિષ્ઠીત કરવાના કાર્ય માટે એકત્ર થયા છે એટલે એકલા તેજ નીશાન ઉપર દ્રષ્ટી બીદુ રાખી અમારથી જે કંઈ આ ભાઈઓની સરભરા કરવામાં ખામી આવે તે ગોણ પક્ષમાં ગળી મોટું દીક્ષ રાખી તેને માટે દરગુજર કરશો અને તે સાથે આપણો જે પ્રાધાન્ય હેતુ છે તે પાર પાડવામાં સલાહસંપે બંધુ ભાવ અને મ્હોટાં દીલ રાખી અમોને મદદ કરશો એવી આપ સર્વે ભાઈઓ પ્રાત્યે અમારી નમ્ર પ્રાર્થના છે.

મુંબઈ જેવા શહેરમાં આવો આપણી જાતી માટે આ પેહલોજ પ્રસંગ છે છતાં મુંબઈના કેટલા ઉદારચીત પુરુષોએ આ કાર્યમાં તન

મન અને ધનનો ભેગ આપવા જેનાથી જેટલું જાની શક્યું તેટલું
 તેમણે કર્યું છે એટલુંજ નહીં પણ આપ સરવે દેશાવરથી
 પધારનારા ગૃહસ્થો માટે જાની શક્યા પ્રમાણે સગવડ કરવા
 સાર જે કમીટીઓ નીમી છે તે તે કમીટીના ગૃહસ્થોએ યથા સામર્થ્ય
 અમને મદદ કરી છે, અને તે સાથે વોલંટીયોરોની કમીટીએ જે
 અમને મદદ કરી છે તે ખરેખર વીશેષ પ્રસશને પાત્ર છે, કેમકે
 શાંતી સેવા કરવા માટે મોટા મોટા સદગૃહસ્થોના પુત્રોએ પણ વોલં-
 ટીયરનો વેશ ધરણુ કર્યો છે તે આપ સર્વ જોઈ શકો છો તે સવળી
 કમીટીનો અમારે એટલે જનરલ સેક્રટરીઓ તરીકે ખાસ ઉપકાર માનવો
 જોઈએ કેમકે તેમની મદદ શીવાય આપ સર્વ બહુઓની ચત્કિચીત
 સેવા બજાવવા અમો ભાગ્યશાળી થયા તે કદી પણ ઘટ શકશે નહીં,
 અને તેટલા માટેજ તેઓનો તથા આપ સર્વે જાની બહુઓનો પુનઃ
 ઉપકાર માની આપણી આ કોન્ફરન્સની સન્માન કારીણી સભાના પ્રમુખ
 સંહોદય શેઠ દામોદરદાસ ગોવરધનદાસ સુખડવાળા જે પી. જેઓ છુપી
 સખાવત તથા જાતીની ઊંજની કરવાના કાર્યમાં પણ ધણા દૈત્સાહથી
 ભાગ લીએ છે તથા આપણી માયાળુ સ્વિટીશ સરકારના પણ તેઓ
 વિશ્વાસ પાત્ર ગૃહસ્થ હોવાથી તેમને જરૂરીસ ઓફ ધી પીસનો તથા
 મુંબઈ જેવા મોટા શહેરોના ઓનરરી માઈસ્ટ્રોનો જોખમ ભરેલો
 ઓધ્વો આપ્યો છે. તેઓ વયો વૃદ્ધ હોવાથી તથા આજ કાલ અધાહ-
 બાદમાં ખીજી સાર્વજનિક હિતની સંસ્થાઓની કોન્ફરન્સો મળનારી છે.
 તેમાં તેઓ હમેશ મુજબ ભાગ લેવા જવાનું હતા છતાં અમારી વિ-
 નંતિનો સ્વિકાર કરી આપણી આ કોન્ફરન્સમાં ભાગ લેવા એટલુંજ
 નહીં પણ આપણી કોન્ફરન્સના ઉમદા હેતુઓ પર પડે તે માટે

જોઈતી સહાયતા આપવા તત્પર થઈ સન્માનકારિણી સભાનું પ્રમુખપદ તેમણે સ્વિકાર્યું છે તેને માટે અત્રેના સધળા આપણા નાતિમધુઓ તરફથી તથા આ કોન્ફરન્સને અંગે જે જે સભાઓ અને કમિટીઓ નેમાઈ છે તેમના તરફથી મજબૂર શેઠ મહોદયનો અતઃકરણથી ઉપકાર માની આ કોન્ફરન્સનું કાર્ય આગળ ચલાવવાની પ્રાર્થના કરી અમારું વિવેચન સમાપ્ત કરી ખેસવાની આજ્ઞા લઈએ છીએ. (તાલીઓ.)

કોન્ફરન્સની સ્વાગત કમિટીના પ્રમુખ મીં હામોદર
ગોરધનદાસ મુખવાલાનું ભાષણ.

विश्वेश्वर नमस्तुभ्यं विश्वात्मा विश्वकर्मकृत् ।

विश्वभुग्विश्वमायुस्त्वं विश्वक्राडारतिप्रभुः ॥ १ ॥

नमः शान्तात्मने तुभ्यं नमो गुह्यतमाय च ।

अचिन्त्यायाममेयया अनादिनिवनाय च ॥ २ ॥

નમસ્તે સતે તે જગત્કારણાય

નમસ્તે ચિતે સર્વલોકાશ્રયાય

નમોઽદ્વૈતતત્વાય શુક્તિપદાય

નમો બ્રહ્મણે વ્યાપિને શાશ્વતાય ૧

ત્વમેકં શરણ્યં ત્વમેકં વરેણ્યં

ત્વમેકં અગત્પાલકં સ્વપ્રકાશમ્

ત્વમેકં જગત્કર્તૃ પાતૃ માહર્તૃ

ત્વમેકં પરં નિશ્ચલં નિર્વિકલ્પમ્ ૨
 મયાના મયં મધિયં મધિયનામ્
 ગતિઃ પ્રાણિનાં પાવનં પાવનાનામ્
 મહોચ્ચૈઃ પદનાં નિયન્તત્ત્વમેકમ્
 પરેષાં પરં રક્ષણં રક્ષણાનામ્ ૩
 વયં ત્વાં સ્મરામો વયં ત્વાં મજામો
 વયં ત્વાં જગત્સાક્ષિરૂપં નમામ
 સદેકં નિધાનં નિરાલમ્બંમીશમ
 મંવમ્મોધિપીતં શરણ્યં વ્રજામ ૪

પ્રિય બંધુઓ,

પહેલી લોહાણા કોન્કર-સમાં આપ હાજર થયેલા મુંમળના
 તેમજ હિંદુસ્થાનના જુદા જુદા ભાગ અને આફ્રિકામાંથી આ કોન્કર-
 ર-સને કૃતેહમંદ બનાવવા માટે હાજર થયેલા મારા દેલીગેટ બંધુઓ
 અને પ્રેક્ષક-જનોને આવકાર આપનાં મને અત્યાનંદ થાય છે, આ કોન્કર-
 ર-સની સ્વાગત-કમીટી તરફથી તમો દેશી-વિદેશી બાંધવોને અભીવં-
 દન આપવાનું કાર્ય હું એવું ઇચ્છતો હતો કે તે સ્વાગત-કમીટીએ
 મારા કરતાં કોઈ વધારે લાયક ગૃહસ્થને સોંપવું જોઈતું હતું પણ જ્યારે
 તેઓની પસંદગી આ આનંદમય કાર્ય બજાવવાને માટે મારાપરજ
 ઊભરી છે ત્યારે તે કાર્ય હું અત્યંત ખુશાલી વચ્ચે બજાવવા તૈયાર
 થયો છું આપ અત્રે હાજર થયેલા દેશી તથા વિદેશી બાંધવોને સ-

ન્માન કરવા માટે આ કાર્ય હાલની જમાનાને અનુસરતું પણ આપણી જ્ઞાતીને માટે હાલના વખતમાં કેવળ નવીન હોવાથી અમારા તરફથી તમારા સુખ સાધનો માટે જે કંઈ ગોઠવણો કરવામાં આવી હશે, તેમાં ન્યુનાધીકતા રહી ગઈ હશે, તે તમો સુઝનો મનમાં નહીં આણતાં, આપણી જ્ઞાતી ઝિન્નતીના આ મહાનકાર્યમાં સફળતા જનવાના ઊદ્દેશથી આપે અત્રે પધારવા જે શ્રમ અને તસદી લઈ અમારાપર અનુગ્રહ કરો છે તેને માટે આપને હું ધન્યવાદ આપવા વિના રહી શકતો નથી આપે અત્રે પધારવામાં જે પોતાનું કર્તવ્ય અને ફરજ માની હોય, તો તેથી આ કાર્યની સાદૃશ્યતા, ઊલટ અને ફતેહમાં ઓર પણ વધારો થવા સંભવ છે અને મારી તો પડી ખાત્રી છે કે આ પ્રથમ પ્રયાસના કાર્યમાં આપની હાજરી અને ઊમંગ એવી પુરેપુરી ખાત્રી કરી આપે છે કે, આવા મહાન કાર્યને ફતેહમદ જનાવવામાં આપ ભાઈઓ પોતાનું કર્તવ્યજ સમજે છે.

આપણું કોણ ?

આવી રીતે જે આપ ભાઈઓની હાજરી અને ઊમંગ આપની કરતવ્યતા અને જ્ઞાતી પ્રત્યેની ફરજનીજ જે આગાહી આપતું હોય તો તેમાં કશી પણ નવાઈ નથી તે ઊપરથી હું એમજ સમજીશ કે આપણે પોતે કોણ અને કોના તનુજે અને વંશવેલાં છીએ તે તમો તદ્દન ભુલી નથી ગયા. આપણા વંશ પરિવારની ઇતિહાસની આપણાપર આપણા નાનપણથીજ છાપ પાડી આપવામાં આવે છે, કે આપણે હીંદુસ્થાનના ઉત્તરમાં હીમાલય પર્વતના શીખર પાસેથી તે દક્ષીણના સેતખીંદુ રમેશ્વર સુધી અને પુર્વમાં જગન્નાથ પુરીથી તે પશ્ચિમ કંદહાર અને અફઘાનીસ્થાન રસ્તે સીંધમાંથી આપણા ભાઈઓએ આવી

દુકાનો માંડી હતી અને કચ્છ, કાઠીઆવાડ, ગુજરાત, સીંધ અને પંજાબ અને થોડે ભાગે મલબાર, તથા બિનર હિંદુસ્થાનથી સરહદ, એ આપણા સ્થાનો છે, આપણે પોતાને પરમાત્મા શ્રી રામચંદ્રજીની ધર્મપત્નિ સતી સીતાને જેટલું સુર્યવંશમાં ઊત્પન્ન થયેલા પુત્ર લવના વંશજો તરીકે નાનપણથીજ જાણતા શીખ્યા છીએ અને તે વાતને વીદેશી લોકો પણ ટેકો આપે છે આપણી ઊત્પત્તિ સંબંધમાં આપણા પોતાનાં લખેલા લેખો જો કે ઘણું અજવાળું પાડી નથી શકતા તે છતાં પણ સરકારી દસ્તાવેજો અને જુનાં દફતરોમાંથી શોધ ખોળ કરાવતાં ઘણું મળી શકે એમ છે, ઇ. સ. ૧૮૮૦ ની સાલમાં બહાર પાડવામાં આવેલાં બોમ્બેગેઝીટીસમાં મી. જેમ્સ એમ. કેમ્બેલ સાહેબ જણાવે છે કે “ There name is mytically derived from Lav the Son of Ram ” અને આવી હકીકત જણાવવામાં આવેલી હોવાથી આપણી પોતાની ત્યારે ખરેખરી ફરજ થઈ પડે છે, કે આપણે આવી કોન્ફરન્સો જેવી સંસ્થાઓ મારફતે સોધખોળ ચલાવી. આપણે પોતે કાણુ છીએ, અને કયા પુર્વજના તનુજો છીએ. તેને લગતી સાંકળતાર હકીકત એકઠી કરી તે આપણા બંધુઓ વચ્ચે છુટકી બહાર આણવી જોઈએ આગકાલ આપણાજ ખીજ બાંધેલાં ભાઈઆઓની ઊત્પત્તિ વીશે આપણે ઘણું વાંચીએ છીએ તેઓને લગતી વાંચી ની હકીકતો બહાર પડતી જાય છે તો શું આપણી એવી ફરજ નથી કે ફક્ત આપણે પ્રીત મદ્દા દેવી સીતા માતાના તનુજ શ્રી લવના વંશજો છીએ એવું ફક્ત મોહોડેથી કહી બેસી રહેવા કરતાં તેને લગતી હકીકતો મેળવી તે બહાર આણી આપણા બાંધેલાં આપણી મુજ ઊત્પત્તિની ખાત્રી કરી આપવી જોઈએ? આપણા પુર્વજ

શ્રી રામચંદ્રજીનું ચરીત્ર શ્રી વાલ્મીકિયે જોવા પવીત્ર મહાત્માએ જાણું છે તે ફક્ત આ ભારત વર્ષમાં જ નહીં, પણ યુરોપ અમેરિકા આદી વિદેશી દેશોમાં પણ મહા માનથી વંચાય છે તો શું આપણી એવી ફરજ નથી થઈ પડતી કે આપણા પુત્રને ત્યાં પુણ્ય પ્રતાપ મેળવો તેઓને પત્ર લે ચાલી તેઓના જેવા કૃત્યો કરવા મટે તૈયાર થઈએ ?

શ્રી રામે મહાપદ શાથી પ્રાપ્ત કર્યું ?

પ્રિય બંધવો, આપણા પુર્વજ શ્રી રામ કે જેઓ આપણા શાસ્ત્રકારોના જાણીતા મુજબ કળા અવતાર ગણાઈ ગયા છે. તેઓએ મહાપદ શાથી પ્રાપ્ત કર્યું ? તે રામાયણ જેવા પવિત્ર પુસ્તકો આપણને જણાવે છે કે તે પદ તેઓએ બીજા કશાથી નહિ, પણ શ્રી વિશ્વામિત્ર જેવા રાજ્યઋષી અને મહાત્મા વસિષ્ઠ મુની જેવા મહર્ષીની પાસેથી તેઓએ જે શ્રેષ્ઠ વિદ્યાજ્ઞાન સંપાદન કર્યું. તે બિપરથી તે હું પદ પામ્યા તેઓ અને તેઓની પત્નીએ શાસ્ત્રમાં જણાવેલા નીચે મુજબ ધર્મો પુર્ણ રીતે પાળ્યા હતા.

ब्रह्मनिष्ठो गृहस्थः स्यात् तत्त्वज्ञानपरायणः

यद् यत् कर्म प्रकृर्वीत तद् ब्रह्मणि समर्पयेत्

ગ્રહસ્થ મનુષ્યે બ્રહ્મનિષ્ઠ તથા તત્ત્વજ્ઞાન પરાયણ થવું જોઈએ. જે કાંઈ કર્મ કરવામાં આવે તે પર પરબ્રહ્મને અર્પણ કરવું જોઈએ.

सातरं पितरंचैव साक्षात् प्रत्यक्ष देवतम्

मत्वा गृही विवेकेत सदा सर्व प्रयत्नतः

ગ્રહસ્થ મનુષ્યે પિતા અને માતાને સાક્ષાત્ પ્રત્યક્ષ દેવતા સ્વ-

રૂપ જાણીને સર્વ પ્રયત્નથી સર્વદા તેઓની શેવા કરવી.

શ્રાવ્યેન્મૃદુલાં વાણીસર્વદા પ્રિયમાચરેત્

ચિત્રોરાજ્ઞાનુસારી સ્યાત્ સત્પુત્ર કુલપાવનઃ

કુલપાવન સ પુત્ર પીતા માતાને મૃદુ વાક્ય કહેવું સર્વદા તેઓનું પ્રીય કામ કરવું અને તેઓની આજ્ઞામાં રહેવું.

ગુરુણાગૃચૈવ સર્વેષામ માતા પરમકોગુરુઃ

માતાગુરુનરાભૂમેઃ સ્વાત્પિતોઘ્રસ્તથા

સર્વ ગુરુ મધે માતા પરમગુરુ માતા પૂજીતા કરતાં ગુરુ છે. પીતા આકાશ કરતાં પણ ગુરુ છે.

યંમાતાપિતરૌક્લેશંસહેતસમ્મત્રેતનામ્

ન તસ્ય નિષ્કૃતિઃ શક્યા કર્તુ વર્ષશૈતરી

સંતાનના જન્મમાં માતાપીતા જે કષ્ટેશને સહન કરે છે; તેનો અદ્યેસો સો વરમે પણ પુત્રાથી વાળી શકાય એમ નથી.

ભ્રાતાજ્યેષ્ઠ સમઃ પિત્રામાર્યાપુત્રઃ સ્વકાતનુઃ

છાયા સ્વદાસવર્ગશ્ચ દુહિતા કૃપણં પરં

તસ્માદેતેરધિક્ષિપ્તઃ સંહેતાસંજ્વરઃ સદા

મોટો ભાઈ પિતા તુલ્ય છે, બાર્યા અને પુત્ર પોતાના શરીર તુલ્ય છે, દાસ વર્ગ પોતાની છાયા સ્વરૂપ છે, અને કન્યા કૃપાપાત્ર છે, માટે એઓમાંનું કોઈ તિરસ્કાર કરે તો મનમાં સંતાપ ન લાવતાં

તેનું સર્વદા સહન કરવું.

**અતિવાદાંસ્તિતિક્ષેત નામવન્યેત કચ્ચન
ન ચેમં દેહમાશ્રિત્ય વૈરં કુર્વીત કેનચિત**

પારકની અત્યુક્તિ સહન કરવી, કોઈનું પણ અપમાન કરવું નહિં. આ માનવ દેહ ધારણ કરીને કોઈની સાથે શતરૂના કરવી નહિં.

તે છતાં હુંતો તેનાથી જરા આગળ વધી વધારે જણાવીશ કે જ્યાં સુધી જન્મની સાથે કોવા તેની પુર્વથી માતાના ગરભાષયમાંથીજ ઉચ્ચ સંસકારો પેદા થઈ નથી શકતા, ત્યાં સુધી પાછળથી મળેલુ જ્ઞાન આપણને સપુર્ણતાની ટોચ ઉપર પહોંચાડી નહી શકે. ત્યારે સવાત્ર એવો ઉભો થાય છે કે, એવી શી જિવ્યતા હતી કે આવું મહાપદ પ્રાપ્ત કરાવ્યું ?

માતાનું જ્ઞાન.

પ્રિય અધુજનો, તે ઉચ્ચતાની ખરી પ્રાપ્તી તો માતાના ગરભાષયમાંથીજ થાય છે. એક મીઠા આંખાનો જે તમે ગોટલો રોપશો, અને તેને પાણીનું સિંચન કરી ખાતર પાછ તદ્યર કરશો, તો તેનું જે વૃક્ષ થશે, તે નક્કી સ્વર્ગમાં દેવતાઓને પણ દુરલભ છે, એવા મધુર આત્ર ફળની ઉત્તમી કરશે, પણ તેનીજ જગ્યાએ જે ઇંદ્રવ યલુનું બી રોપ્યું હોય, તો તેમાંથી આત્ર ફળ પ્રાપ્તીની આશા રાખવી મિથ્યા છે; ત્યારે માહાત્મા શ્રીરામચંદ્રજી કેવળા માતા જેવી વિદવાન, સુશીલ ગુણીઆત્ર અને સતી સ્ત્રીને ઉદરે ઉત્પન્ન થવાથી, શુદ્ધ સુવર્ણ ઉત્પન્ન થયાં, અને તેઓને વસિષ્ઠ મુની જેવા અને વિશ્વામિત્ર જેવા વિદ્યાગુરુઓ પાસેથી જે જ્ઞાનની પ્રાપ્તી થઈ તેથી કાન્યકમાં સુંદરસુગંધ

ઉત્પન્ન થઈ; માતા કૈવલ્યા જેવી જનની કે જેણે આજ રામને રમા-
ડનાં પણ પોતાની સંપાદન કરેલી વિદ્યાનું જ્ઞાન આપ્યું તેવા મહાત્માને
ન્યારે સીતા રૂપી રત્ન પ્રાપ્ત થયું, અને વનવાસ જેવા અસંખ્ય દુઃખો
પણ પોતાના માતા-પિતાની ઇચ્છા અનુસાર ભોગવવા તૈયાર થઈ ગયા.
અને જેઓના લક્ષમણ અને ભરત જેવા લઘુ બાંધવો પિતાતુલ્ય
આજ્ઞા પાળવા તૈયાર થઈ ગયા. તે જોડીને પેટે શુર શ્રી લવ જેવા
પુત્રો ઉત્પન્ન થાય, તેમાં શી નવાઈ હતી. રામાયણ આપણને ખુલ્લું
જણાવે છે, કે વાલ્મીકી આશ્રમમાં લવ અને કુશને માતા સીતાએ
જે જ્ઞાન સંપાદન કરાવ્યું, તે ઉપરથી તેઓ મહાત્મા શ્રી રામચંદ્રજી
પોતાના પિતાને નહિં પીછાત્તાં તેઓની સામે પણ ટકકર છલવાને
તૈયાર થઈ ગયા. આપણી ઉત્પત્તિ ત્યારે આપણને આપણું બિંધ કુળ
અને ઉચ્ચ શરીરની સાથે એક ઐશ્વર્ય અને વીંધા શરિમણી માતાને
પેટે ઉત્પન્ન થયલા બતાવે છે તે વખતની ન્યારે આપણે આજના
કેળવણીના અધિકારવાળા જમાનાની સાથે સરખામણી કરીએ છીએ,
ત્યારે હાય અફસોસ છુટ્યા વિના રહેતો નથી. કેળવણીને અભાવે
આપણે આપણું પોતાનું સહિદ્ય શૈર્ષ અને તેજ આજ સરવ શુભાવી
બેઠા છીએ સરકારી દફતરો આપણી કેળવણીના સંબંધમાં જણાવે છે
કે. "Those who can afford it generally give their
children some Gujarati Schooling"

અર્થાત જેઓનાથી બની સકે તે માળાપો પોતાના છે છોક-
રાઓને થાકું ગુજરાતી શિક્ષણ આપે છે.

એવાં જ્ઞાનથી ઉચ્ચતાએ પહોંચાય કે !

મિત્ર બાંધવો હું તમરા પોતાના ઉચ્ચ ખાસ અને માણસાઈ

લાગણી પરજ છોડું છું કે એવું ફક્ત ગિર ટપકેનું લખતાં વાંચતાં શીખવાનું જ્ઞાન આપણને આપણી અસંલ રિયતીએ પહોંચાડી શકશે ?

ઉપરનું વર્ણન કોને માટે છે.

ગિરના સરકારી ફક્તરોનું વર્ણન તો ફક્ત કેળવણી પુરૂષોની માટે છે, જ્યાં પુરૂષોને ફક્ત આવી નામનીજ કેળવણી મળતી હોય, ત્યાં સ્ત્રી કેળવણીના સ્વપ્ન પણ ક્યાંથી આવી શકે ! માતા કેવળ અજ્ઞાનના અધારામાંજ રહી હોય તો તેના બાળકમાં જન્મની સાથેજ ઉંચ સરકારે ક્યાંથી ગિરના થાય ?

મારા પીતાએ કહ્યો હું હા.

માતાના બિદરમાંથીજ સ્વભાવીક લક્ષણો અને ખાશીયત ગિરના થાય છે, તેનો હું જ્યારે નાનો બાળક હતો ત્યારે મારા પીતાને મહોડેથી એક સાંભળેલો દુહો અગાડી પુરી પાડેછે. તેઓ જાણાવતા હતા કે જંગલમાં એક કેસરી સીંહણ પોતાના બચ્ચાને જન્મ આપતી હતી બચ્ચું અર્ધ ગર્ભનીઅંદર અને અર્ધ બહાર આવેલું હતું એટલામાં ત્યાંથી કોઈ બીજું જનાવર પસાર થયું હોયે જે ગિરથી અર્ધ ગિરમાં રહેલા બચ્ચાએ ડુંકાળ મારી જે ગિરથી તેની મા સીંહણ કુદરતી રીતે તેની પુંજવા લાગી કે—

“અર્ધ રહ્યો ગેંવાર ચઢ્યો, અર્ધ રહ્યો ગર્ભવાસ.

કેસરી તે કેમ જાણીઓ, કે મા કુળ એ અબ્યાસ. ”

આર્થાત હે બચ્ચા કેસરી તું અર્ધ હતો તો મારા ગર્ભમાંજ રહ્યો છે અને જન્મી બહાર પણ આવ્યો નથી એટલામાંજ તારીમાના કુળનો અબ્યાસ શો છે તેની તને ક્યાંથી ખબર પડી કે તું શીકાર

કરવાને આવો તદ્દપી રહ્યો ?”

આ ઉદાહરણ ઊપરથી તમો જોઈ શકશો કે જનમની સાથેજ માતાના સરકારો બાળકમાં આવ્યા હતા જેથી જો આપણે પોતે આપણને આ દુનીયાના વહેવારમાં તારનાર અને ઊચ્ચતા પ્રાપ્ત કરાવનાર ખરા નીતીને રસ્તે દોરસાર અને જ્ઞાતી ભાઈઓ અને દેશ બાંધવાને દરિદ્રતામાંથી ઊચ્ચ સ્થિતિએ આણી શકે એવી કેળવણી જો પોતે લઈ આપણી બાળાઓને તે આપી હાય તો ને કેળવણીના પ્રતાપે શું આપણે આપણી ઊચ્ચતા ફરી પ્રાપ્ત કરી ન શકીએ ? ઊપર જણાવેલા શ્રી લવન કુળમાંથી ઊત્પન્ન થયેલા આપણે પોતાને જાળાવીએ છીએ છતાં પુરો વચ્ચે પણ જો કેળવણીનો અભાવ છે તો આ જાને સ્ત્રી કેળવણીના સ્વરૂપના પણ ક્યાંથી આરી શકે કવીએ કહ્યું છે કે—

જનુની જાણ તો ભક્ત જન, કાં દાતા કાં સુર;

નહીતો તો રહેજે વાંજણી, મન ગમાવીશ તુર.

આપણા શાસ્ત્રકારો અને ખીજઓ કેળવણીના પ્રતાપપર નો અસંખ્ય ભાષો લખી ગયા છે તેઓ વિદ્યા ચેરેથી ચોરાય નહીં અને લુટારાથી લુટાય નહીં અને જેમ લુટાય તેમ વધારે વૃધ્ધી પામતા ધન તરીકે જાણવી ગયા છે. વિદ્યાને વિદ્યા વિનાના નરને પણ સાથે સરખાવ્યા છે. આપણા આર્ય શાસ્ત્રકારોના આવા વિચારોને વિદેશીઓ પણ તેવોજ ટેકો આપે છે. Sacred Anthology માં જણાવ્યું છે.

“ Letters and numbers are the two eyes of man.”

The learned are said to have eyes; the ignorant have merely two spots in their space.

Let a man learn thoroughly what ever he may learn, and let his conduct be worthy of his learning.

It is the part of the learned to give joy, to those whom they meet, so that they shall think, when shall we meet them again?

The unlearned are as beggars before the learned.

Water will flow from a well in proportion to its depth and influence from a man in proportion to his learning.

How is it that any one can remain until death without learning, which would make every country his own country, and every town his own town!

Learning is the excellent, imperishable riches; all other treasures are not riches.

The excellance of the unlearned is to keep silence before the learned.

The learned man's poverty is better than

the ignorant man's wealth. The low caste of the learned is exalted above the high caste of the ignorant."

આપણા જ્ઞાતીની કેટલાક ઉલટમંદ ખતીલા આપણા યુવાન ખાંધવો તરફથી કેળવણીનો પ્રચાર અને આપણા મુંબઈ ઇલાકામાં વૃદ્ધી કરવા માટે હાલ પ્રયત્નો આદરવામાં આવ્યા છે તે ખુશી થવા જેવી ખીના છે. આપણી જ્ઞાતીએ એ કેળવણીની આવશ્યકતા સમજેલી, અને આપણા ગરીબ ભાઈઓની ઉચ્ચતા ઉપર ચઢાવવાની આવશ્યકતા સમજવાના ચીન્હ ડ્રાઈ ચર્ચાવાની વચ્ચે ઉદય થયેલા અન્નજનું વખતના અરસામાં આપણે ત્રણ આરકેને જે સ્થપાયલાં જેમ્ શક્યા છિયે તે સર્વને ઉદ્દેશ એકજ છે એટલે આપણી જ્ઞાતીના ખાળકોને કેળવી ઉચ્ચતાપર આણવા અને આવી સંસ્થાઓ તો એક સામાન્ય દેખરેખ નીચેથી જે કચ્છી હાલાઈ ધોધારી વગેરેના જે ભેદ રહ્યો છે તે જે નીકળી જાય તોઆપણે હાલ જે સ્થિતિમાં છિયે તેનાં કરતાં વહેલા આપણે વધારે સારી સ્થિતિ પર આવી શકવાની સાથે ખાસ હાજતમ દેને થોડે ખરચે વધારે લાભ આપી ઉચ્ચ કેળવણી પ્રાપ્ત કરાવી શકશું.

કેળવણીના વિરોધીઓની દલીલ.

હવે આપણે કેળવણી આપવાના વિરોધીઓ શું દલીલ કરે છે અને કેવા વિચારો આપે છે તે તપાસીશું તેઓ અસલાના વખતમાં અને વચલા જમાનામાં સ્ત્રી કેળવણીની હસ્તી હોવાનું સ્વીકારવા ના કહે છે, અને તેઓ જણાવેછે કે સ્ત્રીઓને ધર કામ કરવાનું હોવાથી તેઓને

કેળવણી આપવાની શી જરૂર છે ? પ્રિય બાંધવો આ વાત ગળે ઉતરવા જેવી નથી. જો આપણા વડીલો અને પુરુષોએ એ સ્ત્રીઓને અંધ કરમાંજ રાખી હોત, તો સાત્રમાં સહાયણી સ્ત્રીઓના સંબંધમાં જે જણાવવામાં આવ્યું છે કે.

**कार्येषु मंत्री कर्णेषु दासी भोज्येषु माता शयनेषु रंभा
मनोनुकुला क्षमया धरीत्री गुणरश्म भार्या कुलमुद्धरन्ति**

અર્થાત કામ કરાવવામાં મંત્રી અથવા પ્રધાન જેવી, અને કામમાં દાસી જેવી ભોજન કરાવવામાં માતા જેવી શયન સમય રહ્યા જેવી અને પતીનું મન જાણી લઈ તે પ્રમાણે વર્તનારી ક્ષમાશીલ હોવાથી પૃથ્વી જેવી ભાર્યા કુળનો ઉદ્ધાર કરે છે.

જો આપણા આપોષ્ટમાં સ્ત્રી કેળવણીનો પ્રચાર નહીં હોત તો આપણા સામ્રાજ્ય સ્ત્રીઓના આવા મુશ્કેલીનું કદી વર્ણન પણ કરતે કે ? સ્ત્રી અને બાળકોએ કેળવણી લીધેલી હોવાથી તેઓ પોતાના કુટુંબીઓને કેટલે દરજ્જે સુખી કરી શકે તેનો આપણે મુદ્દલ ખ્યાલ સુંદર પણ નથી કરતા રાજ્યના રાજ્યની જેવી રીતે તેનો પ્રધાન સંભાળ લઈ રાજ્યનું રક્ષણ કરે છે, તેમ ઘરનો રાજા પુરૂષ હોવાથી સ્ત્રીને બિપર આપ્યા કુટુંબની સાર સંભાળ લેવાની તેઓના સુખો દુઃખોનો વિચાર કરી તેના ઉપાય મેળવવાની પોતાના ઘણીની કમાઈના પ્રમાણમાં ઘરનો ખર્ચ રાખી સર્વ કુટુંબીઓની જીંદગી સુખમય બનાવવાની ફરજ તેના બિપર આસીને પડે છે, આપણામાં કહેવન છે કે એક પુવડ સ્ત્રી જ્યારે ચાવલમાંથી ચુન્નો કરે છે, ભારે એક પ્રહલક્ષ્મી અને સુશીલ કેળવાયેલી સ્ત્રી ચુન્નામાંથી ચાવલ કરે છે. એક અજાણ કુટુંબમાં જ્યારે

આપણે હમેશાં કલેશકંકાશ અને સતોષ પ્રસરેલો જોઈશું ત્યારે એક એક કેળવાયલા કુટુંબમાં સલાહ સંપ અને સતોષ પ્રસરેલો માહુમ પડશે. આપણી બાળકો અને સ્ત્રીઓને કેળવાયલી હોય તો આપણે માણસોના ઉપર આપણા બાળકોને કેળવણી આપવાની દ્રષ્ટિમાંથી જે મુકતી મળી શકે તે આપણા બચાવેલો વખત આપણે આપણુ ધંધાની અંદર લગાડી તેને વધારે ખીલવી શકીએ.

યુરોપ અમેરીકા આદી દેશો અને આજે પુર્વ તરફ જાપાનનો જે પ્રભાવનો સુર્ય ઉગી નીકળ્યો છે, તેના ખરા પ્રતાપ સ્ત્રી કેળવણીનાજ છે. ત્યાં નાના કુમળા બાળકોને કેળવણી આપવા માટે પુરુષ શિક્ષકો કરતાં સ્ત્રી શિક્ષકોને વધારે પસંદ કરવામાં આવે છે. તેની મતલબ એટલીજ છે, કે ઇશ્વરે સ્ત્રીઓની અંદર જે કુદરતી કામલતા રાખી છે, તેમાં કેળવણીની પ્રતાપથી ઓર વધારો થાય છે, અને તેવી કામળ લાક્ષણીથી જે કેળવણી નાના બચ્ચાંઓ હસ્તાં રમતાં સંપાદન કરી શકે, તે કેળવણી તેઓને લાકડીની ધમકી આપનારો અથવા હાથમાં નેતર લઈ બાણવના જેવો મહેતાજી કદી પણ આપી નહિ શકે. આ ઉપરથી તમો પુરુષો અને તેઓની સાથે સ્ત્રી કેળવણીને ખાસ અગત્યતાજ આપશો. અને આ તમારી કોનફરન્સનો એક ઉદ્દેશ તેવી રીતે સ્ત્રી કેળવણીનો પ્રચાર કરવાનોજ રહેલો છે; અને તે કેળવણીનો પાયો તમો દાંભીક ધર્મની કેળવણીથી નહિ, પણ શુદ્ધ અને પવિત્ર ધાર્મિક અને નીતીની કેળવણીથી નાંખશો તો તમોનો તેમાંથી સુગંધમય સુવણ્ણની પ્રાપ્તિ થશે.

આપણી મધ્ય સ્થિતી.

આપણી પુર્વસ્થિતી અને વંશના સંગઘની હકીકત મે તમોને

જાણી, હવે આપણે વચલા વખતમાં યત્ને મુસલમાનોના રાજ્ય અમલ
વખતમાં પણ કેવળ અધોગતીએ તો પહોંચ્યા નહિ હતા. આપણા બાઈ-
ઓએ તે વખતે જે રાજ્ય સત્તા ભોગવી છે, તેની સહાદતો પરદેશી-
ઓને લખાયલા કચ્છ કાઢીયાવાડ અને સિંધ પંજાબના ઇતીહાસો પુસ્તક
પાડે છે; પણ ત્યારબાદ આપણે દીનપ્રતીદીત કેળવણીના અભાવે દિત-
રતા ગયા, અને જ્યાં સરસ્વતી દેવીનો અવરોધ થયો, ત્યાં અધોગતિ
ધણીજ વહેલી આવી પહોંચે છે, તેમ આપણે નષ્ટતા પામતા ગયા,
અને હાલ થોડા લખતપરની જો આપણામાં જાગૃતિ જેદ થઈ નહિ હોત,
તો આજની આપણી સ્થિતિને જો હું કેવળ અધોગતીએ પહોંચેલી
જાણુનું, તો હું નથી ધારતો કે તમે તે માટે મોરપર ચુસ્તે ચલે
અથવા તો મને ટપકા આપતો.

ભાટિયાઓ સાથે સરખામણી.

આપણને ગેઝેટીઅર વગેરે સરકારી હોલોની અંદર કેટલેક
અંશે વેપારી કામ તરીકે જાણવામાં આવ્યા છે, તેમાં ભાટિયાઓને
ત્યારે સહાસીક વેપારી કામ તરીકે જાણવામાં આવી છે, ત્યારે આપ-
ણને તેજ હેવાલોમાં વ્યાપાર ખીલવવામાં સહાસીક, અને નીચળ ચીતા-
રવામાં આવ્યા છે. વેપારી દરનાં પણ આપણા ખેતીકારનો દરજ્જો ઉચ્ચ
રહેલો છે; અને આપણી કામ હિંદુસ્થાનની સોના જેવી જમીનમાંથી
કાચી પેદાયસ પોતે ઉત્પન્ન કરનાર છે તેજ કામ પોતાની પેદાયસોની
વેપાર જો પોતાના હાથમાં રાખી, દેશપરદેશ ખેડી ત્યાં ખીલવે, તો
આપણે કેટલો મોટો ચાલુ હરીફાઈના જમાનામાં લાભ મેળવી શકીએ
તેનો તમોને સહેજ ખ્યાલ આવી શક્યો જોઈએ.

ફક્ત એકલા મુ'બદ્દ બંદરમાંથી દરવરસે કરોડો રૂપિયાના કંપાસ તથા અનાજ ખીયાંની ચડત પરદેશ ખાતે થાય છે તેમાં આપણી સર્વ મલાઇ તો ખીજાઓનેજ હાથ જાય છે, અને આપણે માટે તો ફક્ત ખાલી હોતરા વીનાની છાસ રહે છે, અર્થાત મોટે ભાગે આપણે જે વૈતર અને મજૂરી કરીએ છીએ, તેનો પણ બદલો મેળવી નહીં શકતા. ત્યારે શામાટે આપણી અત્રે ફક્ત મજૂરી મુકાદમી ઉપર સંતોષ પેકડી બેસી રહી આપણો વ્યાપાર આપણા હાથમાંથી ગુમાવી નાંખ્યો જોઈએ? આપણેજ માલ વેચવા માટે યુરોપાદી દેશોમાં શું આપણે આપણા કેળવાયલા વર્ગને મોકલી પેઢીઓ બોલી નથી શકતા? કે જેથી આપણો આપણા મહાન પુરૂષ શેઠ ઠાઠાભાઈ નવરોજીના જણાવ્યા પ્રમાણે “આ દેશ દીનપ્રતીદીન જે નીરંધનતા પ્રાપ્ત કરતો જાય છે તેનો થોડે ભાગે પણ અટકાવ કરી શકીએ?” આ મેં જણાવેલી વાત તમારા પોતાના પુરૂષ હૃદયમાંથી છે; તેનો તમોએ શામાટે ઉપયોગ નહિ કર્યો, તેનું કશું પણ કારણ હું જોઈ શકતો નથી.

ઉદ્યોગ હુન્નરમાં પછાતપણું.

જેમ વ્યાપારમાં તેમજ ઉદ્યોગ હુન્નરમાં પણ આપણે દીન-પ્રતીદીન પછાત પડતા જઈએ છીએ, અને તેથીજ આપણી મસ્કરીમાં કુર્ગળીના ફેતરાની ગણના થાય છે, પણ જો આપણા બચ્ચાંઓને આપણે સારી તાલીમ આપવા તરફ લક્ષ આપીશું તો આપણા ઉપર મુકવામાં આવતું આજ આપણે સહેલાઈથી દૂર કરી શકશું; અને આપણી ખરી ઉત્તતી પણ તેમાંજ રહેલી છે.

દેશાદણની આવશ્યકતા.

આપણાની આર્થિક સ્થિતિ સુધાર માટે આપણને યુરોપ.

અમેરિકા આદિ દેશોમાં જવાની ખાસ આવશ્યકતા છે. ત્યાં આપણા કુશળ વેપારીઓએ પોતાની પેઢીઓ ખોલવી જોઈએ ત્યાં અત્રેથી માલના કનસાઇનમેન્ટ મંગાવવા, અને ત્યાંના માલની અત્ર તરફ શીપમેન્ટો કરવી જોઈએ. તેની સાથે ત્યાં કેળવણી આપવા માટે આપણે આપણા યુવાન કેળવાયલા વર્ગને સાથે લઈ જવો જાણ્યો અને તેઓની પાસેથી કાયદા, વૈદક, રસાયણશાસ્ત્ર શીલ્પશાસ્ત્ર, ઇત્યાદિ જુદી જુદી જ્ઞાનતોનો અભ્યાસ કરાવવો જોઈએ છીએ.

આપણા ભટિયા કામની પછવાડે અરબસ્થાન અને આફ્રિકામાં ગયા અને તે કામ બંને યુરોપ અમેરિકા આદિ દેશોમાં જતાં અભગ્રાઇ જાય જો કે તેઓના વડીલોએ સેંકડો વરસ સયાં પરદેશ ખેડી છે અને તેથી અભગ્રાઇ નથી ગયા. આ તરફના મહાન નર શેઠ દાદાભાઈની સાથે પ્રથમ ત્યાં ખેડી ખોલનાર વીલાયત ગચેલા રામદાસ ભાંજી હતા કે જેથી ભટિયાઓએ મગરર થવું જોઈએ એવા એક મહાન નર મથુરદાસ લવજીનો ટેકો હતો. પણ આપણા ભાઈઓએ તો થોડાજ વખત ઉપર આપણા ભાઈ કારીયા જે હાલ અમદાવાદમાં મીકેનીકલ ઇન્સ્ટીટ્યુટના સુપરીન્ટેન્ડન્ટ છે, તેઓ વીલાયતથી ફરી આવ્યા હતા તને માનથી વંધાવી લીધા છે. જેથી આપણી વચે હવે તેદેશોમાં જવાનો કશા પ્રતિબંધ રહ્યા નથી. પ્રતિબંધ શાના રહેવા જોઈએ? " સંખડી ભુમી ગોપાલકી વામે અટક કહા ? જરૂર મનમે ખટક રહે ઓહી અટક રહ્યા. " આપણે દેશટણ નથી કરતા તેથી યુરોપ, અમેરિકાના લોકો કેટલું સહાસીકપણ ત્યાં વાપરે છે, તેનો આપણને મુદ્દલ ખ્યાલ સુધાં પણ આવી શકતો નથી, અને આપણે ઘેર બેઠા અધારમાં જ ગાથાં ખાયા કરીએ છીએ. ત્યાં ફક્ત જઈને થોડો વખત ફરી

આવવ.થી પણ આપણને અપણા ચાલુ વહેવારને માટે ધણું ઉપયોગી જ્ઞાન મળી શકશે કે જેની સહાયતાથી આપણે આપણી જાતીને ઉચ્ચ હાલતે આણી શકીશું.

શું આપણાથી દરિયો ખેડવા વગર દરિયાપીર કે દરિયાસ્થાનના સેવક કે પુઝરી થવા કે ?

આપણા વડીલો કે જેઓ હમેશાં દેશાટલું કરતા હતા, અને દરીયો ઓળંગતા હતા તેથી તેઓએ દરિયાપીરની પુજા કરવા માટે દરિયાસ્થાનોની સ્થાપના કરી તેજ આપણા માવિત્રોના વસાવે આજે પરદેશ ખેડવાથી શા માટે ગભરાઈ જઈએ છીએ જે આપણે ગભરાઈ ન જતા હોઈએ તો શું પરદેશગમનના વિરોધી બની ખેડેલી જાતીઓની પુછાડા પેટે આપણે તેઓની ચાલનાડે તણાવા માગીએ છીએ ? મારો અંગત અભિપ્રાય એવો છે, કે આપણી આ કોનફરન્સ પરદેશ ગમનના સવાલને આપણી પોતાની ઉભતી કરવાના સાધન તરીકે ખાસ અમલતા આપવી જોઈએ છીએ, તે દેશોમાં તમે જેવી રીતે અતરે રહો છો, તેવીજ રીતે પોતાની સુખ સગવડો સાચવી અને પોતાનો ધર્મ સાચવી રહી શકશો. ત્યાં જઈ તે લોકોની અંદર તમોને જે ગુણ જણાય તેજ તમારે ગ્રહણ કરવાના છે, બીજી તેઓની તમારેબીન જરૂરી તેઓની કશી પણ નકલ કરવાની મુદલ પણ જરૂર નથી. પરદેશ જવાથી કોઈ જેમ વટલી જતું નથી તેમ જે પોતાની નીતી રીતી સાચવી રાખવા માગે છે, તેને તજી દેવાની પણ કોઈ ફરજ પણ પાડતું નથી માટે આ કોનફરન્સ આવા આપણા જીંદગાનીના તરીકા સાથે સખંધ ધરાવતા અગત્યના સવાલને સહીયોગીસર જગા આપશે એવી હું આશા રાખું છું.

આપણી ધાર્મિક અધ્યક્ષતા.

આપણામાં ધારમીક મતમતાંતરો એટલા બધા વધી પડ્યા છે કે તે આપણી સાતીની અવદશનું મુળ થઈ પડ્યું છે આપણે હિંદુ-સ્તાનના બુદ્ધ બુદ્ધ ભાગોમાં જોઈશું તો ફક્ત ત્યાંજ નહિ. પણ આપણા મુંગઈ અને કચ્છ કાઠિયાવાડમાં પણ આપણે કેટલા બધા ધર્મના મત મતાંતરો તરફ ઢલ્યા છીએ આપણામાંનાં કેટલાકો જ્યારે આપણા પરમ પુણ્ય રામ સીતાની પુજા કરે છે ત્યારે બીજાઓ વિશ્વપૃથ્વી રામાનુજ, ચરીસ્થાની વલ્લભી સંપ્રદાય શૈલીક માતાપૃથ્વી, નાનકપૃથ્વી કબીરપૃથ્વી દાદુપૃથ્વી વગેરે વગેરે બીજા બીજા ભાગે માં વહે ચાઈ ગયા છે તમો પોતે તમોરો ગમે તે ધર્મ પાળો, તે સંબંધમાં મારે થોડુંજ કહેવાનું છે; પણ જે ચીજ હું તમારા મગજ ઉપર ખાસ ઠસાવવા માગું છું તે એજ છે કે આપણે જે ધર્મ પાળતા હોઈએ, તે ધર્મને નામે અધર્મ નહિ હોવા જોઈએ અને નીતી ઉપર રચાયેલો હોવો જોઈએ. અને તે ચીજ આપણને આ દુનિયામાં અને પરમાત્માની સમક્ષ તારક તરીકે ઉભી રાખશે કબીરજીએ કહ્યું છે કે.

એકહી સાધે સખ સધે સખ સાધે સખ જનય;
જો ગૃહી શેજે મુજકેા ધ્રુવે કલી વધાય "

બાકી દાંભીક અને દેખાદેખીના ધર્મો અને અભણ અને મુઠા આચાર્યોનો બોધ આપણને કદી પણ તારી શકવાનો નથી.

અખેા શું કહે છે.

અખા ભગતના કહેવા પ્રમાણે ગુર કીયા મેં ગોકુળનાથ બુદ્ધ બગદને ઘાલી નાથ, ધન હરે ધોખો નવ હરે તે ગુર કૃતાર્થ શું કરે" એવા જો અભણ ગુરુઓનો તેઓને સારે માંડે પ્રસંગે મોટા મોટા લાગાઓ આપી આપણે જો બોધ લેતા હોઈએ તો તેમાંથી આપણ શું તારણ થવાનું છે?

આપણા પુરોહિતોની સ્થિતિ અને જ્ઞાન કેવું છે ?

આપણા ગુરુઓની જેમ એવી સ્થિતિ છે તેમ આપણી જ્ઞા-
તીના પુરોહિતોની પણ સ્થિતિ કંઈ તેમનાથી વધારે સારી નથી.
લગ્નાદિક પ્રસંગો જેવી પવિત્ર ગાંઠ બધાવવા તથા જેઓ શ્રાધ્ધતર્પ-
ણના માનનારા છે. તેઓ આવે દર વર્ષે પોતાના પુરોહિતોને લગ્ન
મરણનાં જમણો દક્ષિણાપેરામણી લાગ્યા વિગેરેમાં લાખો રૂપીઆ આપે
છે, તે છતાં જો આપણને તેઓમાંથી પવિત્ર ક્રિયાઓ વેદાદિક શાસ્ત્રની
વિધી અનુસાર કરાવી શકનાર ના મળી શકે તો તેને તમે શું થોડી
દીલગીરી બરેલી ખીના ગણશો ? આપણે તેની જાતનો મામલો કેટલો
વખત ચલાવી લઇશું ? જો તમે તેઓને એકદમ તરછોડીને છોડી દેવા
નહિ માગતા હો, તો તેઓને તરછોડી દેવાનો હું તમોને બોધ કે લ-
લાંમણુ પણ કરતો નથી.

પુન્યનીય જ્ઞાને ગણશો ?

હું તમોને જો લલાંમણુ કરે છું તો એટલીજ કે તમારે તમારા
ધર્મગુરુઓ અને પુરોહિતોને જણાવી દેવું જોઇએ કે તેઓની અંદર જે
સદગુણો અને વિદ્યા હશે તેને મારેજ તમે તેઓને પુન્ય ગણશો પણ
સુર્યની સાખ તે જ્ઞાતિજનું વચન, તમે ચલાવી લેવાના નથી માટે જો
તેઓ પોતાનો સંબંધ તમારી સાથે આપણા વડીલોનાજ વખતનો
કાયમ રખવા માગતા હોય તો તેઓએ પોતાને કેળવવા જોઇએ. એટ-
લુંજ નહિ, પણ પોતે હિચ્ચ વિદ્યા સંપાદન કરી લેતો લાભ આપણને
આપવો જોઇએ, તેઓની કરજ આપણને શુદ્ધ અને પવિત્ર ધાર્મિક
જ્ઞાન આપવાની છે; અને તેઓના પૂર્વજોને આપણે પુન્ય ગણ્યા છે
તેની પણ તેજ મતલબ છે. આવી રીતે એક વખત ખુદી સ્થિતે

આપણે તેઓને જણાવશું, તેથી આપણે કાંઈને પણ નુકસાન કરવાના નથી, તેથી આપણે તેઓને અને તેની સાથે આપણને પોતાને ઉચ્ચ સ્થિતિએ આણી શકીશું.

આપણા બીન્ન બીન્ન સમુદાય.

આપણે એકજ કુળમાંથી ઉતરેલા હોવા છતાં આપણમાં દિલ-ગીરી ભરેલી હદ સુધીની સમુદાયની બીન્નતા વધી ગઈ છે, આપણે કચ્છી, હાલાઈ, ધોધારી, કાડીઆવાડી, સીધીનો ભેદ શામાટે રાખવો જોઈએ? તેનું કશું પણ કારણ સમજી શકાતું નથી. આપણામાં તેવા જે ભેદ રાખવામાં આવેલા છે તેજ આપણી જાતીની ઉન્નતીના કાર્યમાં વિદ્વંસ કરતાં થઈ પડ્યા છે આપણે જુદા જુદા દેશના ભાગમાં વસ્યા, તેથી કંઈ આપણી નસોમાં વહેતા એકજ લોહીમાં જુદાઈ આવી નથી જતી. આપણે સર્વ એકજ હોવાથી આપણે બીન્નતા નહિ રાખતાં ખાણીપીણીની સાથે વરણીપરણીના સંબંધમાં પણ એકજ વહેવાર રાખી સર્વ બાંધબાંધને સમાન ગણતાં શીખી, હિંદુસ્થાની ક્ષત્રીના જણાવ્યા મુજબ:—

“ પટેળાને એવી ગાંઠ પાડવી જોઈએ કે તે ખેંચતાં ભલે તુડી જાય પણ છુટે નહિ ” કારણ કે કહેવત છે કે પડી પટેળે ગાંઠ તુટે પણ છુટે નહિ. અને તેવી રીતે જ્યારે આપણે અરસપરતાને સંબંધ બાંધીશું ત્યારેજ આપણી જાતી જેવી ઇતીહાસીક કોમની આપણા પોતાના બીજા દેશ બાંધવો વચ્ચે આપણે અંગત્યતા વધારી શકીશું અને તેવી રીતનું જોડાણ કરી જેમ વ્યાવારી અને વ્યાવહારીક તરીકે આગળ વધી શકશું તેમ આપણી આર્થિકની ઉન્નતી પણ આપણે કરી શકીશું આપણને જેટલી આર્થિક અને ધાર્મિક

ઉન્નતીની જરૂર છે તેટલીજ ખીજી ઉન્નતીની જરૂર છે. કચ્છ કાઠિયાવાડ અને સિંધ પંજાબના ઇતીહાસો તુલ્યસર્તા તમેને માલુમ પડશે કે આપણા માવીત્રાએ સારી કુશળતાથી મંત્રી પદો ચલાવ્યાં છે; અને આજના તીક્ષ્ણ હરીદાઇના જમાનામાં આપણા ખાટલાના આર્થિક ધાર્મિક વ્યવહારીક અને રાજ્યદ્વારીક એવા ચારે પાયાએ આપણે સાથે ઉચકવા અને સમતેલ જ રાખવા પ્રયત્ન કરવો જોઇએ.

રાજ્યદ્વારીક શિક્ષણ અને ઉન્નતીની આવશ્યકતા.

આપણે આપણા પુર્વજોતુ' નામ રાખવા માટે તથા ચલુ હરીદાઇના જમાનામાં ટકી રહેવા માટે આપણી રાજ્યદ્વારીક ઉન્નતી કરવા વગર પણ આપણાથી રહી શકાય એમ નથી રાજ્યદ્વારી ઉન્નતી કરવા નીકળવા હું તમેને ખાસ જે લક્ષમાં રાખવા જોગ બાબત કહું છું તે આપણા મહાન નરો શેઠ દાદાભાઈ નવરોજી અને આપણી ચાલુ અઠવાડીઆમાં મલનાર નેશનલ કોંગ્રેસમાં પ્રગુળ્પ "સરવીલીયમ વેડરબર્ન" કે જેઓને મુંબઈની ખીજી પ્રજાઓની સાથે તમેએ પણ જે સત્કા કર્યો છે તેઓએ કેવા આત્મભોગ આપી આપણા દેશની નીરવાર્થી સેવામજ્જવી છે તેના પવિત્ર આત્માએના જીવતનો ખાસ અભ્યાસ કરવાની અને તેઓને પગલે ચાલવાની હું તમેને ખાસ મલામણુ કહું છું.

રાજ્ય તરફ વફાદાર રહેવાની ફરજ.

આપણી આપણા રાજ્ય કર્તાઓ તરફ વફાદાર રહેવાની જેટલી ફરજ છે તેટલીજ ફરજ આપણા રાજકર્તાઓ અને રાજ્ય કરતી કામ વચ્ચે જળવાઇ રહેવાની છે, અને આપણે રાજ્ય કરતી પ્રજાની સાથે એકજ પકતી ઉપર આવી શકીએ, અને નામદાર મહારાણી વીક્ટોરીઆ કે જેણે પોતાના કૃપાળુ હૃદયે રાજ્યોની મરફો આપણને જે બાદ

શાહી સનદો આપવાનું અભય વચન આપ્યું છે, અને જે વચન ફરીથી સુનેહના શીરસ્તા ગણાઈ ગયલા નામદાર શહેનશાહ એડરડે એક વખત વધારે આપણને પાળવાનું વચન આપ્યું છે. અને તેનાજ પુત્ર નામદાર શહેનશાહ જ્યોર્જ કે જેણે પશુ આપણને પોતાની વડીલ માતૃશ્રી અને પોતાના પવિત્ર પીતાને પગમે ચાલી તેઓએ આપણને આપેલી સનદો આપણને કાયમ ફરી આપી છે, તે સનદોનો લોર્ડ કર-ઝન જેવા વાઇસરોયે કે બીજા તેનથી નાની પંકતીના અમલદારો કંઈ મરડી મચડીને ખોટો અર્થ નહિ કરે તેની સંભાળ રાખવાનો અને જ્યાં પશુ આપણા હક્કને ઉતારી પાડવામાં આવતાં હેય, ત્યાં ચીવટાઈથી નીતી અને સુનેહ શાન્તીની રચે તે હકો મેળવવા માટે આપણે પ્રયત્નો કરવાજ જોઈએ. તેને માટે આપણે રાજ્યદ્રારી વિષયોના ખાસ અભ્યાસ કરવાની અને જે નરો, સુનેહ શાન્તી જાળવી આપણી ઉન્નતી કરવા માટે મયન કરે છે, તેઓની બાબતમાં એક પગે ખડા રહેવાની પશુ આપણી ફરજ છે, અને જ્યાં પણ એકત્ર લોહીથી તેવી રીતે પોતપોતા વચ્ચેના નાના કલેસોને બાબતે મુકી ઉભા રહીયું ત્યારેજ આપણી આપણે રાજ્યકર્તાઓની વચ્ચે આપણું સ્વમાન જાળવાવાની આશા રાખવી. તે વગર આપણી હાલત કદીપશુ સુધરવાની નથી. અને કહેવત છે કે.

ન તીનમેં ન તેરમેં ન છપનકે મેળમેં

તેમ ત્રીશંકુની પેઠે અધ્ધર લટકતાજ રહી જઈયું આવા મહત્વના રાજ્યદ્રારી સભ્યોમાં કોઈ પશુ જ્યોતનો શાતી ભેદ સમજ્યા વગર આપણા બીજા દેશ બાંધવોની સાથે આપણે હાથમાં હાથ મેળવી કાર્ય કરવાની ખાસ આવશ્યકતા છે.

કેટલીક વ્યવહારીક સુચનાઓ. વધી ગયેલી રીત. ?

આપણામાં ખીજી જ્ઞાતીઓની દેખાદેખી જોઇ કેટલાક વ્યવહારીક લગ્ન મરણાદીક પ્રસંગના રીતરીવાજો બહુ વધી ગયા છે. કે જે આપણા મધ્યમ સ્થિતીના લોકોએને પરવડી નથી શકતા તો ગરીબ લોકોએને તે ક્યાંથી પરવડી શકે, ! તેમાં આપણે ખાસ સુધારો કરવાની જરૂર છે, અને તે બાબતનો દાખલો આપણા ધનાઢ્યોએ ખેસાડવો જોઇએ જ્ઞાતીના અગ્રેસરોએ જેની ગુંજસ નહી હોય તેવાઓને સમજાવી તેઓ પાસે ન્યાતવરા આદી ખરચો કરાવવાપર ખાસ અંકુશ નાખવો જોઇએ.

બાળલગ્ન અટકાયતની જરૂરીઆત.

આપણામાં હજુ બાળ લગ્ન મોટે અંશે પ્રચલીત હોવાથી જ્ઞાતી દીન પ્રતી દુરળ થતી જાય છે મુસલમાની રાજ્યના બુલમના વખતમાં લડે આપણે બાળ લગ્ન કરવાની જરૂરીઆત ધારી હોય પણ હાલના ગમરાજ્ય જેવા જમાનામાં તો આપણે આપની શુરવીર ઓલાદ પેદા કરવામાં કે, છોડરાઓ પાસેથી એકવીસ વર્ષનું અને બાળાઓ પાસેથી ઓછામાં ઓછા પંદરથી સોળ વર્ષનું અમુલ્ય પળાવબુજ જોઇએ અને લગ્ન તેથી પહેલાં ન થવા જોઇએ લગ્ન પસંદગીમાં પછુ કચ્છી હાલાઇ કે ધોધારીને જેટલો ભેદ આપણે મુઠ્ઠી ઢંઢથું તેટલી વધારે સારી અને તંદુરસ્તી પ્રજા હટપન્ન થઇ શકશે.

ઐક્ય પુરૂષને ને ઐક્ય સ્ત્રી ?

હું પોતે તો ઐક્ય પુરૂષને, મોટે ઐક્ય સ્ત્રીનાં સીદ્ધાંતને માનનારો હોવાથી હયાત હોય, તૈયર ખીજી સ્ત્રી કરવા બાબતમાં

સમ્મત થઈ શકુ એમ નથીજ અને એક કરતાં વધારે સ્ત્રીઓ કરના-
રાઓના ગ્રહસંસાર પણ કેવા દુઃખરૂપ પસાર થાય છે. તે આપણે
સારી રીતે જાણતા હોવાથી આવી જાતના લગ્નો તેમજ છુટાઓ નાની
બાળકીઓ સાથે લગ્ન કરી તેઓનો બચ બોળે છે, તેનો તો આપણે !
મજબુત હાથે અટકાવવાના ભગીરથ પ્રયત્ને આદરવા જોઈએ.

કેટલી નાલેશી કેમ અટકે ?

આપણામાં કદી કદી જીવતો ધણી મુકી સ્ત્રી બીજે જાય છે
એવા જે નામેશી ભરેલા દાખલાઓ વીશે સાંભળીએ છીએ, તે દાખ-
લાઓની તપાસ કરશે તો તેઓ કેવળ કળેડાને આભારી માણુમ પડશે
માટે જે આપણે કળેડાં બાળલગ્ન અને વૃંધ લગ્નોને અટકાવશું તો
આવી જાતના ખેદકારક દાખલાઓ પોતાની મેળે નષ્ટ થઈ જશે.

જાતીના અગ્રેસરોની કરજ.

જાતીના અગ્રેસરોએ જાતીમાં તણ વધારવા કરતા આવી જાતના
જાતીનું ભડુ કરવાના કાર્યો તરફ પોતાની વૃત્તી દોડાવશે. તો આપણી
જાતી ફરીથી પોતાની અસલ સ્થિતિ પર આવવામાં કસી મુશ્કેલી
નડે એમ નથી. અને તે કાર્ય તેઓ કાનફરેન્સો ભરી તેમાં એકઠા
કરી અરસપરસ છુટથી વિચારોની આપ લે કરી જાતી ભલાના હાથે
ચોંટ કરી શકે એમ છે.

તેઓએ ત્યાં જાતી ભલાનો સવાલ આવે ત્યાં પોતાની અ-
ગત લાગણીઓને કેવળ બાળુએ મૂકી દેવી જોઈએ, અને તેઓએ
દોસ્તાઈજીવું મહીજોઈએ, તેમ જાતી ભલાનાકારો કરવામાં માનઅપમાનનો
પણ કશો વિચાર કરી તેની ખોટી માયામાં પણ લાપડાવું નહીં જોઈએ.

કપીરે કહ્યું છે કે

“ માયા તણે તો ક્યા લયા, માન તમને નહિ જાય;

માને બડે મુનીવર ગજે મામ સમનકા ખાય,

માન તણે તો ક્યા લયા મનકા તમા ન જાય

સંત અચન માને નહી, તાકુ હરી ન હોય સહાય ”

માટે મારી જાતી સાહચર્યોને એક વખત ફરીથી એવી ખાસ
કરજ છે કે જાતીના અગ્રસરોએ કાંઈ પણ જાતની પદ્ધતિઓ ઉભી
કરી જાતીની અરબાદી કસવવા કરતાં તેઓને સંપ જળવાય એવી જે
અમુક સલાહ સહી હોય તેને અમલ કરવા માટે કદી પોતાના અગ્રેત
વિચારોનો પણ ભોગ આપવો પડતો હોય તો તે પણ આવી જાતીમાંથી
કુચાલ કહાડી નાંખશે અને ધર્મર અરેખર તેમાંજ રાજ રહેશે.

આપણી જાતીના અગ્રસરોનો મોભો કેમ

નથી જળવાતો.

જાતીના અગ્રસરોએ યોગ્યતા માન ટેક અને મોભો જળાવી
રાખવામાટે હરેક જાતીલાઈ પછી તે ગમેતેવો ગરીબ કે તવગર હોય પણ
તેની સાથે સહુકાઈથી વસ્તી તેને હરેક જાતના જાતીના હિસાબ
કીતાઓ અદાઅર નીચમીત રીતે રાખી જાતીના પંદસાની વ્યવસ્થા
જાતીલાઈઓના કાબ માટે તેઓનીજ સમ્મતીથી આવ એવી ગોઠવણ
કરવાની સાથે, જે નીચમીત પોતાના હિસાબે અને રીંગોટો છપાવી
અહાર પ્રકરે, તો હું તમેને ખાતરી આપું કે તેજ જાતીના અગ્રસ-
રો જાતીમાં આનતી સાથે પુગારશે.

બીજા જ્ઞાતેની દેખાદેખીને. ચેપ.

આપણી જ્ઞાતિમાં જુના વખતથી વિધવા વિવાહ પ્રચલીત છે. પણ આજકાલ આપણા લોકો તે અસહનો રિવાજ કે જે આપણા વડીલોએ ધણીજ મોટી દીરધદ્રણી અને સમજણ વાપરીને બાંધેલો છે, તે રીવાજ ને બાડીયા વાણીયા અને આમ્હણો જેવી જ્ઞાતીઓ; કે જેમાં એ રીવાજ પ્રચલીત નથી. તેઓની ખેટી દેખાદેખી કરીને તેના ઉપર જેવી અટકાયત નાખતા જઈએ છીએ, તેરી કાંઈ પણ જાતની અટકાયત નાખવા જોઈતી નથી તેમ વિધવાઓના પુત્ર લગ્નને કાંઈપણ રીતે ઉતારી પાડવો પણ જોઈતો નથી આપણા વડીલોએ તે રીવાજ ધરમ સાચવવાનાં અને નીતીને ઉચ્ચ લાલતે પહોંચવાના ઉદ્દેશથી બાંધેલો છે, તેની ઉત્પત્તિનો નર્મ કવિતામાંની નીચે લખેલી સાખી ઉપ રથી જોઈ શકશો.

લુહાણાની ન્યાતમાં, નો તો આગળ ચાલ,

વિધવા તો પણ નહી, ન્યાત ધણી બેહાલ—

સમજ કંઈ શેઠ આ ટાણે.—ટેક.

ન્યાત શેઠની દીકરી બાગક વિધવા જેહ,

સમજી ગાદી તે ખરી, કામે પીડાઈ તેહ—સમજ ૧

વશ થઈને તે કામને, રમી જાર છુપાઈ;

પેટે દહાડા તો રહ્યા, તારે ખડુ ગભરાઈ—સમજ. ૨

મનમાં તો અકળાઈ તે, પણ હત્યા નહી કીધ

રડી પડી જઈ બંધુકને જેને દીકાસો દીધ—સમજ. ૩

તે બોલી “મા બાઈરે, વિધવા કુઃખ અપાર,”

“તે પીડમાં પડી બાપડી, પાપ કરે બેસુમાર”—સમજ ૪

“પરણે વિધવા બાળકી, અનાચર લોપાય;
 “સુખ સંસાર ભોગ્યે, અશીષ બહુ દેખાય”-સમજ ૫
 બહેનપણે સાંભળી, સમજ્યો મનમાં લાઇ
 ‘બહેને દાટજ વાળીઓ’ બોલ્યો તે ગભરાઇ-સમજ. ૬
 બહાલ તેનું બહુ બહેનશું તેથી દાઝ્યો છોક,
 પણ ક્રોધ મન સમાવાને બહાર ધર્યો વિવેક-સમજ ૭
 બહેન વદન દયમાણું તરણી તેજ અપાર,
 ઝહાપણમાં તો નહીં મળ્યા નીરખ્યાં વારંવાર-સમજ ૮
 વિદ્યા પડી મનમાં વશી, રોમ રોમ બહુ શોક.
 બહેન બધું બહુ એક કાટ રોયાં મુકી પોક-સમજ. ૯
 વળતી ધીરજ ધારીને, આણી હીંમત અંદ
 વચન આપીકે બહેનને, રડતી રાખી રંક-સમજ ૧૦
 પીતા કને બધું જઈ સમજાવ્યો બહુ પેર,
 શેઠ પીંગળ્યા આખરે પ્રથમ ઉઠ્યા રીસભેર-સમજ ૧૧
 ન્યાત બોલાવો તે સમે, સહુને જુહાર કીધ,
 પુનર્વાહના લાભ તે જાગ કર્યા પ્રસીધ-સમજ ૧૨
 બાંધણું સુંદર ઓચરથું વિસ્તારી કરી વાત.
 કણ્ણા રસ ઉપગમીયો, ન્યાત રડી એક વર-સમજ ૧૩
 પોતાની કહી વારતા, આણી આંસુ આંખ
 ત્યમ ત્યમ સહુ દુખથી, ભર્યા વીગાર દુખેરાંક-સમજ ૧૪
 સહુ મળી નીશ્ચય ફેરવ્યો જાત્ર પ્રમાણે થાય,
 પુનર્વાહ વિધવા તણા લેશ, લેશ નરોપ કહેવાય-સમજ ૧૫
 એ પ્રમાણે ન્યાતમાં શેઠ કીધી પહેલ;

જેને આશ્વિ હરધડી વીધવા દે છે રહેલ-સમજ ૧૬

શેઠ તાણું શુભ નામતો, વિસરી છું હું કાલ;

ધન્ય ધન્ય એ શેઠને કહું છું ધરી ખડુ બહાન-સમજ ૧૭

લુહાણાનો શેડીઓ જેણે કાઢાડી પહેત.

વીધવા બધન છોડાવ્યો નામ અમરલાણુ બ્હેલ-સમજ ૧૮

ધન્ય બ્હેન ને ભાઈની, સાચી પ્રીતી જેહ,

ધીરા વીરા વીરતે, બાણે જીવે હજી તેહ-સમજ ૧૯

એ રીવાજ ધર્મ શાસ્ત્રના સમ્રાટો અને પુરાણોના વખતથીજ આજે આવે છે, તે કોઈપણ રીતે હાલકી પકતી ઉપર ઉતરી ન પડે પણ ધર્મ શાસ્ત્રોની આ જ્ઞાતીનુસાર પળવામાં આવે તેવો પ્રયત્ન આપણે કરવો જોઈએ કે જેથી જે બીજી જ્ઞાતીઓ કે જેમાં તે રીવાજ નહીં હોવાના કારણે જે અનીતી અને આધાર પાપ થાય છે, તેઓ પણ તેવા રસ્તાથી દળે, થોડાજ વખતપર તમારા જેવામાં આવ્યું હશે કે કેટલીક ઉચ્ચ બ્રાહ્મ જ્ઞાતીઓ એ પણ એ રીવાજ પસંદ કરી બાળ વિધવાઓને ધર્મ શાસ્ત્રની આજ્ઞા અનુસાર પુનઃલગ્ન કરવી છુટ આપી છે જે ભાટીઆ જ્ઞાતીએ આજથી પાંચીસ વરસ પર એક પુનઃલગ્ન જેવા જનારને પણ ન્યાત બહાર કાઢી દીધો હતો, તેમાં એકાદ દોઢ વરસની અંદર લગભગ ૧૨ પુનઃલગ્નો થયાં છે, અને મારે તમારા મનપર જે બાબત હસાવવાની છે તે એટલીજ કે તે લગ્નો “લે તારો સાડલો અને આપ મારો સુદલો” નો ખ્યાલો ઉપર ઉતારી નાખવા નહીં જોઈએ ‘ પણ તે પરિત્ર ગાંઠથી જોડાયેલા રહેવા જોઈએ અને શાસ્ત્રમાં કંચુ છે તેમ—

લગ્નની ઉચ્ચ ભાવના

તથા નિત્યં યત યાતા સ્ત્રી પુર્ણાં તું કૃતાક્રિયૌ
યથા સમિચારતાં તૌવિયુક્તવિતરેતરમ

અર્થાત “ સ્વામી અને ભાર્યાએ એવો યત્ન કરવો કે તેઓ પરસ્પર વિમુક્ત ન થાય ” શાસ્ત્રમાં વધારે કહ્યું છે કે—

સન્તુષ્ટો ભાર્યાય ભર્તાભર્તા ભાર્યાર્થ યૈવચ
યસ્મિન્નવ કુલ નિત્ય કલ્યાણં તત્રૈ ધુરુવં

અર્થાત “ જે કુળમાં સ્વામી ભાર્યાથી અને ભાર્યા સ્વામીથી નિત્ય સંતુષ્ટ રહે છે તે કુળમાં નીશ્ચિત કલ્યાણ થાય છે. ” આવી ઉચ્ચ ભાવનાઓ આપણે લગ્ન પુન લગ્ન સ્થિતિને ઉચ્ચાતાએ આણીને અને નીતીના બૌદ્ધ વચનોનું પુરૂષ સ્ત્રીઓને શીક્ષણ આપીનેજ પ્રાપ્ત કરાવી શકીશું માટે આપણે બીજાઓનું જે સાફ હોય તે ગ્રહણ કરવું અને બોટી દુખાદેખીમાં પડી આપણા વડીલો જે વિચારશીલપણાથી સમસ્ત ન્યાયો ભેગી કરી આચાર વિચાર બાંધી ગયા છે તેનો કાંઈ પણ રીતે તીવ્રસ્કાર કરવો ઉચ્ચિત નથી,

કો-ફરન્સો ભરવાની ચાલતી પ્રચલીતતા.

આજકાલ આપણે જુદી જુદી જ્ઞાતિની કોનફરન્સો ભરાવવાની હકીકતે સાંભળીએ છીએ. તથા વાંચીએ છીએ. પ્રથમ શરૂઆત શોશીયલ કોનફરન્સ ઉપરથી થવા પાઠ વણીકા. જાંઘનો. પારસીઓ, ભાટીયા આ જુદી જુદી જ્ઞાતિના ગ્રહમણે ગરાસીઆઓ વગેરેએ પોતાની જ્ઞાતિની ઉત્પત્તિ કરવા અરથે પોતાની કોનફરન્સો ભરી છે. અને તેઓને જોઈને અંધપણે પણ તેકાર્થનેમાટે તૈયાર થયા છીએ. આ કો-ફરન્સો આપણે માટે

કંઈ આજકાલની ઉત્પત્તિ નથી આપણા વડીલો પણ અગાઉ દેશ તેડા અને ખાંચા કરતા અને જુદા જુદા દેશના ભાતોએ એકઠા કરતા હતા; અને જાતિની આગદો પર વિચાર કરતા હતા તે પણ તે વખતની કોનકર-સોજ હતી. તેની તમે ઉડી તપાસ કરશો. તો તમેને વધારે અને વધારે મહીતી, મગતી જશે. અપણે હાલ ત્યારે આપણી અસલથી જે રીતી ચાલતી આવે છે. તેની ફરીથી હાંતના સમયના રૂપમાં જાત્રત કરીએ છીએ.

ફતેહમંદ કેમ થવાય

અને તે કાર્યમાંજે પુરણ લાગણીથી મડ્યા રહીશું તોફતેહ મેળવવી મુશ્કેલ નથી. આ કાર્ય કંઈ આપણી આ વરસે ત્રણ દીવસ કોનકર-સુ મગશે. તેથી કંઈ પુરણ થવાનું નથી. તેને માટે અને આપણા બાંધ-ઓના વિચારો ખીલવવા માટે આપણી ઉધસ્તી ઓલાદે હમેશ અર્ચિ, વરસ સુધી ચાલુ પ્રયત્નો કરવાજોઈશે તે ઉપરથીજ હમેશ જાત્રતી રહી રહેલ મેળવાશે.

જાહેર હાલો આભાર

હું તમેને એહેશાન જણાવવું જાઈએ કે, આપણી આ કોનકર-સને ફતેહમંદ બનાવવામાં જાહેર છાપાએ પણ કંઈ આપણને થોડી મદદનથી કરી. તેમાં આ ચીજ હાલના જમાનામાં અપણા માટે નવી હોવાથી તેની તરફેણ અને વિરૂધ્ધમાં છુટથી ટીકા થઈ છે. અને તેમાંથી સાર લેવાઈને બહાર પડ્યો છે અને તે સાર અપણે ગ્રહણ કરવો એ આપણી પવિત્ર ફરજ થઈ પડે છે.

કમીટીએ તમારી સલાહનું કામ નીચમીત રીતે ચલે તે માટે જે વિદ્વાત

પ્રમુખની ચુટણી કરેલી છે. તેને લગતો ઠરાવ તમારી સમક્ષ રજુ કરવામાં આવશે જોને તમે હરખથી વધારી લેશો એથી આશાથી એક વખત ફરીથી તમોને અલિપંદન આપી હું મારી જગા લેવાની તમારી પાસેથી રજા લઉં છું.

ઓ શાન્તી. શાન્તી. શાન્તી.

પ્રમુખ નીમવાની દરખાસ્ત

મી. ગોપાળજી સમક્ષે જણાવ્યું કે રીરપેશન કમીટીના માન-વાંલા પ્રમુખ શેઠ દામોદરદાસ ગોરખનદાસ સખાવાળા અને ખીસજમાન ચમોલા ડેલીઝેટ બંધુઓ, ભગીનીઓ અને સદયહસ્થો આપણા લેણાણા માલીની આ મહેલી પરીચક્ષણ પ્રમુખ મટેની દરખાસ્ત કરવાની રીરપેશન કમીટીએ અને જે તક આપી છે તેને માટે હું પોતાને મહદ બા-અગ્રાણી સમજુ છું આજે કેટલાક વરસોથી આપણી સાતી કોનફરન્સના દશગો ઉત્સુક પુરશોમાનો હું પણ એક સાતી લાઇ હોવાથી એ કોનફરન્સમાં જો ખીરાજેલા આપ સર્વ લાઇઓના દર્શનની મારા હૃદયમાં આનંદની ઉરમીઓ છુટે છે અને તેને તેને લીધે મારા શરીર હર્ષથી પ્રજ્વલિત થવાથી મારાથી કંઈ વ્યવસ્થા બોલાઈ જવાય તે માટે મારી આપ સર્વ બંધુઓ પ્રત્યે ક્ષમા ચાચના છે. મારા કરતાં કોઈ વીદવાન ને લાવી પ્રમુખતા વીશેષ પરીચળનાળા ગ્રહસ્થ ખચીત આ દરખાસ્તને વધારે ઇનસાફ આપી શકતે પણ આ કોનફરન્સ માટે પ્રથમ પ્રયાસ કરતાર અમો કંઠી ભાઇઓની મળેલી પ્રથમ સલાનું પ્રમુખપદ વડીલો ઉપસ્થીત હોવા છતાં દ્રષ્ટ અને સ્વીકારનારને હમણાંની દૃષ્ટતા પ્રમાણમાં એકઠી લાગે છે, (તાલીઓ)

ગૃહસ્થો જે પુરૂષને માટે આપ સાહેબને સંમતી લેવા હું અત્રે
 ઉભો થયો છું તે પુરૂષની તમને ઓળખાણ આપવાની શું આવશ્યકતા
 છે. મી. મુસરજી આણંદજી તન્ના ખી. એ એલ. એલ. ખી.
 નું નામ આગ્રહાલ સર્વ લોહાણા બાઈઓનો ધરગતુ શબ્દ થઇ
 પડ્યો છે. નાનપણમાં તેઓના પીતાશ્રી કમ નરીમે વડેલા સ્વ
 ગંવાસી થતાં અને તે સમયે મી. તન્નાની સ્ત્રીની સામાન્ય હોવા
 છતાં વિદ્યાચાર્જન કરવા તરફ તેમનામાં ઉલટ ખંત ઉત્સાહ અને
 દ્વાઅહ હોવાથી પ્રથમ ખી, એ. અને ત્યારે પછી એલ એલ. ખી. ની
 પરીક્ષાઓ માન ભરેલી રીતે પસાર કરી અને અત્રેની કોર્ટોમાં પોતાનો
 વકીલાતનો ધંધો ચાલુ કર્યો. જેમાં તેમની ચાલાકીત થઈ દીર્ઘદ્રષ્ટી
 અને પ્રમાણીકપણું દીપ્તી નીકળવાથી ભાવનગર રાજ્યના મંત્રીઓએ
 તેમને પોતાના રાજ્યમાં જોડી લીધા અને આગળથી સુમરે રૂ. ૧૫
 ઉપર મહુલા જેવા વીશાળ અને સેવારી મજાલામાં મહાલખતે ન્યાયા-
 ધીક્ષતી જગ્યાપર તેમની પ્રથમ જેમલુંક કરી. ત્યાં સ્વઅમ્રમજ ખતેલી
 પ્રીતી સંભાળ કર્યામાદ કુડ્યા ન્યાયધીશ અને ત્યાર પછી ખુદ ભાવ
 નગર સફેરમાં ફરે કલાસ માણસ્ત્રેટ ચામ ક્રીમ ઉતરેતર પોતાની
 આસકી અને પ્રમાણીકપણાથી ઉચે ચહડતાં હાલ ધણી મુક્તથી તેઓ
 શ્રી ત્યાંના લોકપ્રીય હિમાન મી. પ્રજાશંકર પટ્ટણીના પર્સનલ આસી
 સ્ટંટનો જોખમ ભર્યો ઓછો ભોગમે છે, ફરમાન રાજ્યના વીસવાસુ
 કામે ઉપરાંત ખુદ હળુર કેરટમાં અથવા પ્રીમીકાઉનસીલના બુરીશીયલ
 આસીસ્ટન્ટ તરીકે તેમને કામ કરવું પડે છે.

ભાવનગર જેવા એક નમુનેદાર તરીકે ગણ્યતાં રાજ્યમાં રહી
 અડગ ધૈર્ય અને પ્રમાણીકપણું સાચવી રાખેલ એવા એક ધૈરવીર

જાતી હીતઅંતક અને વિદ્વાન પુરુષ આપણી આ મહાન પ્રથમ પરી-
ચક્ષના પ્રમુખ પદને માટે મારા અને હું ધારું છું કે આપણા બંધુઓના
અખીપ્રાય પ્રમાણે પુરેપુરા હાયક છે. પ્રીય બંધુઓ રાજ્ય તો કારભાર
ફતેહમદીથી ચલાવવામાં કાંઈ સંપૂર્ણ હાયકાત સમાપ્ત થતી નથી,
પણ તેમની ખરેખરી યોગ્યતા તો તેઓ શ્રી આપણી જાતીતાબાળકને
ઉંચ પ્રકારની કેળવણી લેવામાં જે જે પ્રકારની મુશ્કેલીઓ તો છે
અને તેના પ્રીણામે આપણા ભાઈઓ વધારે આગળ વધા શકતા નથી
તે બાળકનો પોતાને અનુભવ મળ્યાથી. આપણા ભાઈઓને કેળવણીમાં
આગળ વધારવા જાહેર તેમજ ખાતરી રીતે પુષ્કળ મદદ આપે છે.
તથા જ્ઞાનીતાં હીત ઉત્તમ પ્રકારે જળવાય અને આપણી જાતી ઉન્નત
દશાને શી રીતે પ્રાપ્ત થાય તે માટે ખોતે નીરંતર પ્રયાસ કર્યા કરે છે.

ગૃહસ્થો હું જાણું છું કે આપણી સમક્ષ અને ખીરાગમત
થયેલા અને મેં હુંકમાં વચ્ચેવેલા મુલ્ય અભાવકૃત નરના વચ્ચનામૃતનું
પાન કરવાને આપ સર્વે ભાઈઓ અતી ઉત્કંઠિત હોવાથી આપ આજે
બોને વધારે વખત ખોટી નહીં કરતાં હું દરખાસ્ત કરું છું કે શ્રી.
મુરારજી આનંદજી તજાને આ કોનફરન્સના પ્રમુખ તરીકે નેમવા અને
તે દરખાસ્ત મારી ખાતરી છે કે આપ સર્વે બંધુઓ તાળીઓની ગરજ-
નાથી વધારી બેશો અને પત્તાતમાની કૃપાથી મને પૂર્ણ ભરોસો છે કે
એઓ ભાઈ તે પદ સ્વીકારે. આપણી આ મહાન પ્રથમ પરીપદનું
કાર્ય નિર્વાહને પાર ઉતારી આપણુ ઉપર ઉપકાર કરશે. (તાલીઓ.)

મી૦ ત્રીભોવનદાસ ભુલાભાઈએ મહંત શ્રી હરીભાઈ જલારામ-
જીની ઓળખાણ કરાવતાં જણાવ્યું કે તેઓ વીરપુરના મહારાજ શ્રી
જલારામજી કે જેઓ જલારામ અલા તરીકે ઓળખાય છે તેઓની ગા-

દીના વારસ છે તેઓ આ દરખાસ્તને ટેકા આપશે. (તાળીઓ.)

એ પછી ભગત શ્રી હરીભાઈ જલારામજીમાં દરખાસ્તને ટેકા આપતાં મી. તન્નાના બંધા ગુણેની સ્તુતી કરી હતી

ઉપરથી હરખાસ્ત હાજર રહેલાઓએ તાલીઓના અવાજે વચ્ચે સાર કરી હતી અને મી. તન્નાએ તાલીઓના બારે ગડગડટ વચ્ચે પ્રમુખની ખુરશી લીધી હતી.

એ પછી દામોદરરાસ ગોરધનદાસ સુખડવાળાએથી તન્નાને પ્રમુખને ચાંદ પહેરાવ્યો હતો એ મી. તન્નાએ તાલીઓના અવાજ વચ્ચે પ્રમુખ સ્થાન લીધું હતું.

અતરે કોન્ડર-સ બપોરે આપાણી લેવા માટે ઉઠી હતી.

બપોરે કોન્ડર-સનું કામ ફરીથી શરૂ થતાં, ફેટાગ્રાફર મી. હીરા વેલાભાઈએ ફોટો લીધો હતો અને—

અધ્યક્ષ

મુરારજી આજુદજી તન્નાનું ભાષણ.

मूकं करोति वाचालं पंगुं लघयते गिरिम् ।

यत्कृपा तमहं वंदे परमानन्दमाधवम् ॥

માન્યવર માનનીય બંધુઓ તથા સૌજન્યસંપન્ન સુશીલજનો,

દેશ દેશાવરનાં સુપ્રસીદ્ધ લોકાણના તાલીબંધુએ અમેસરો વિદ્વાનો

વકતાઓ વિચારકો શુભચીત્તકો વીગેરેની મોહમમી મુંઝાઈ નગરીમાં એકત્ર વએલી આ પ્રથમ મહાન પરીચરના પ્રમુખપણાનું અપૂર્વ અને અનુપમ માન આ દીન દાસને આપવાની આપ સર્વેએ કૃપા કરી છે તે માટે અત્યંત આભારી છું. પ્રમુખપદની દરખાસ્ત મોકનાર શ્રીયુત્તમ સદગૃહસ્થ શેઠ મોરણજીભાઈએ મને ઉદ્દેશીને માન પ્રદ શબ્દ ઉચ્ચાર્યા છે ને જે મહાન વિશેષણો વાપર્યા છે. તે યદ્યપી મારીમીઆભિમાનની ધૃતિને ઉત્તેજિત કરતારાં છે, તથાપી વરણત, એ સર્વ અતિશયોક્તિ ભરેલાં છે અને હું તેને પાત્ર નથી સાચા મહાપુરુષોનું એક સ્વભાવિક લક્ષણ એ છે કે પોતાની મહત્તા છુપાવી રાખી પોતે મહત્તાનો અસ્વીકાર કરી અન્ય લઘુ પુરુષોને ગુરુત્વનું આરોપણ કરી મોટા કરી બતાવવા આ નીયમને અનુસરીને મારા માટે જે કહ્યું છે તે માટે તેમનો પલ્લુ આભારી છું.

(૨) ઇશ્વરકૃપાથી આપણી ગણેણી જ્ઞાતીમાં એવા અનેક અગ્રગણ્ય નરરત્નો મિરાજે છે. કે છેઓ મુકાબલો ન થઈ શકે તેટલે બધે અધિક અંશે મારા કરતા વિશેષ પ્રતિષ્ઠાવાન વિદ્યવાન શુદ્ધિવાન, નીતિવાન વિનયરામ સંપત્તિવાન, પરીપકારી યોગૃદ્ધ, કર્યદુશળ, અનુભવી, ઉદારચરિત, અને બીજા અનેક ઉત્તમ સદગુણોથી સુયોજ્યત હોઈ, સમગ્ર જ્ઞાતિસમૂહને આભૂષણરૂપે શોભાવે છે; તેઓમાંના કોઈ સદગૃહસ્થચી આ ઉચ્ચ સ્થાને યોગના થઈ પોતે, તે વ્યવહારદૃષ્ટિના ચોખ્ખા વધારે જગવાત અને કાર્યસિદ્ધિનો આર્ગ વધારે સરલ થાત. છતાં અદ્ભુત તથા જ્ઞાનની લઘુતા, શુદ્ધિ તથા બળની સૂક્ષ્મતા, પ્રતિષ્ઠા તથા સંપત્તિનો અભાવ એ વિગેરે અનેક અપૂર્ણતાઓમિતિ લક્ષ ન આપતાં આપ મુરખમીઓએ આ નમ્ર સેવકનેજ આ અપ્રતિમ માન આપવાનું

પસંદ કયુંછે, એ મારા પ્રત્યેના આપ સર્વના એપરિમિત સ્નેહ, અનન્ય મમતા, તથા અપૂર્વ કૃપાજનિત પદ્મપાતનુંજ પરિણામ છે એમ હું નિશ્ચય પૂર્વક માનું છું આ કૃપા આ મમતા અને આ સ્નેહને માટે યોગ્ય શબ્દોમાં ઉપકાર માનવા હું સમર્થ નથી માત્ર એટલુંજ કહી સંતોષ માનું છું કે આપે એનાયન કરેલી પદ્મીને હું ગર્વ ઉત્પન્ન કરે તેવી ઑર્જર્વ, અપ્રતિમ, મૂલ્યવાન તથા દુર્લભ લેખું છું અને એને માટે જીવિતર્યંત હું આપનો કાળી રહીશ.

(૩) પ્રિય બંધુઓ, આવી ગંભીર મહા સભાના અધ્યક્ષપણાની જીર્ણોદ્ધારી કાંઈ નહાની સુતી નથી મારા જેવા સાધારણ માણસના ગળ ઉપરાંતનું એ કામ છે છતાં—

ન હિ કલ્યાણકૃત્કશ્ચિદુર્ગતિં તાત ગચ્છતિ ।

આર્થાત સત્કર્મપરાયણ પુરુષ કદી પરાંજયને પામતો નથી એ મહાન ભગવદ્વાક્યને પ્રમાણ ગણી કર્તવ્યબુદ્ધિને વશ થઈ આપ સર્વ મુરખ્ખીઓની આજ્ઞાને હું આધીન થયો છું, અને એ ભાર ઉપાડતાનો સ્વીકાર કરવાનું મેં સાહસ કયુંછે, તે એવી ઉમેદથી કે કાનકર-સના નિયામકો, જાતિના અગ્રેસરો, હાજર થયેલા વિદ્વાનો તથા અન્ય સર્વ બાંધુઓ મારા દોષોને તથા અપૂર્ણતાઓને સુધારી લઈ શુદ્ધ અંતઃકરણથી અને બ્રાતૃભાવથી નિરંતર મારી સહાયતામાં રહેશે; અને મારી સદરહુ ઉમેદમાં મને નિરાશ નહિ કરો એવી આપને સવિનય પ્રાર્થના કરું છું સ્વજ્ઞાતિનું દાસત્વ તો મેં લાંબા સમયથી સ્વીકાર્યુંછે, અને આજના પ્રસંગથી એ દાસત્વનું બંધન અધિક બળવાન બનેછે. આપે સોંપેલું કાર્ય વિકટ છે, પણ મારી અદ્ય શક્તિ પ્રમાણે બનતી સેવા કરીશ.

(૪) આ સંબંધે મારે આપ મુરખ્ખીઓ પાસે એક ફરીઆદ

નોંધાવવાની છે. મુંબઈમાં કોનકર-સ ભરાય છે માટે મુંબઈ બહારના કોઈ ગૃહસ્થને પ્રમુખસ્થાન આપવું એ વિચારથી આ યોજના થઈ છે ને મુંબઈ બહારના ગૃહસ્થ તરીકે મને પસંદ કર્યો છે, એવી કાંઈક વાત મારે કાને આવી છે. જો એમ બન્યું હોય તો મારે વિનયપૂર્વક પણ દલ્તાથી કહેવાની જરૂર છે કે હું પણ મુંબઈનિવાસીજાણું, અને મુંબઈના હાલાક લોકાણા મહાણા મહાજનનો એક ગરીબ અગભૂત અને સેવક છું. મારો એ હજુ ભૂતકાળમાં મેં કદી છોડી દીધો નથી, વર્તમાન કાળમાં છોડી દેતો નથી, ને ભવિષ્ય કાળમાં છોડી દેવાનો નથી જેમ બીજા કેટલાક ભણ્યે ધંધાથે મદ્રાસ, મલબાર, કલકત્તા, જગત્પાર, આફ્રીકા વિગેરે સ્થળે જાય છે છતાં તેમનો એ હજુ છીનવી લેવામાં આવતો નથી, તેમ હું પણ ધંધાથે માત્ર થોડી મુદતને માટે ભાવનગરમાં નિવાસ કરું છું, નોકરીનો સમય અદ્ય કાળમાં સમાપ્ત થયે પાછો મુંબઈમાંજ સ્થાયી નિવાસ થવાનો છે, એટલે મારો એ હજુ છીનવી ન લેવાની મહાજન પ્રતિ મારી માન પૂર્વક પ્રથના છે. અલબત્ત જો થોડી મુદતને માટે બહાર નિવાસ છે એ વાતથી કોનકર-સના નિયામકોએ પોતાના મનને સંતોષ આપ્યો હોય તો તેમાં મારે કાંઈ કહેવાનું નથી.

(૫) પ્રસ્તુત કાર્યનો પ્રરંભ કરતાં પહેલા શરૂઆતગાંજ કહેવાની જરૂર છે કે મહા પ્રતાપી બ્રિટીશ શહેનશાહતના શીતળ છત્ર તળે આપણો આ આર્ય દેશ એક બાબુથી પરરાજ્યના તથા પરમુલકના હુમલાઓ અને બંધેડાઓથી સુરક્ષિત થયો છે તેમ બીજી બાબુથી અંદરઅંદરના કલક, કુસંપ આે કાપાકાપીથી મુક્ત થયો છે. એ અદલદનસાફી શહેનશાહતના રાજ્યમાં સર્વ પ્રજા પોતાપોતાનો ધર્મ સ્વતંત્ર

નથી પાળી શકે છે, પોતપોતાનો ધર્મો નિયંત્રનાથી ચલાવી શકે છે, પોત પોતાના જનમાલનું સ્વસ્થતાથી રક્ષણ કરી શકે છે, તથા પોતપોતાની ઉન્નતિનાં સાધનો સ્વેચ્છાનુસાર શોધી શકે છે આવા જગવિખ્યાન સેહેન-શાહતની ઉમદા ઉદ્ધાર અને કૃપાળુ રાજ્યનીતિને પરિણામે આપણા દેશમાં કેળવણીનો અણેજો પ્રસ્તાવ થયો છે, વેપારઉદ્યોગની વિશેષ ખીલ વણી થઈ છે હુન્નરકળાની આવરચકના તરફ લક્ષ દોરાયું છે. રાજ્યભક્તિ અને જ્ઞાનિરક્ષણની મર્યાદામાં રહીને જાહેર છાપાદારા તેમજ જાહેર મંડળોદારા રાજ્યકીય, સાંસારિક, ધાર્મિક, વ્યવાહારિક આદ્યોગિક વિગેરે દરેક પ્રકારના વિષયોની ચર્ચા ચલાવી વિચારોનો અદ્વલોપદ્વલો કરવાની તથા જ્ઞાન મેળવવાની અમૂલ્ય તકો પ્રાપ્ત થઈ છે, ખરી રીતે જોઈએ તો આજના આપણા આ જન્ય મેળવડાનું મળવું એ પણ સદરહુ ઉદ્ધાર રાજ્યનીતિના અમલમાં પ્રાપ્ત થયેલી કેળવણીનું અને તનનુસાર થએલા વિચારવિકાસનું એક સ્વાદિષ્ટ ફળ છે અને કુટુંબમાં કળીએ તો પુરણોક્ત રામરાજ્યને અનુસરનાં સર્વ સુખો અનુભવવાને આપણે ભાગ્યશાળી થયા છીએ. આવી મહાપ્રતાપી ઉદ્ધાર અને કૃપાળુ શેડન-શાહતનો અમલ આગણુ દેશ ઉપર યાતચ્ચંદ્રદિવાકરો રહ્યો અને નામ-દાર શેડનશાહ પહાદુરને તથા સેહેનશાહ બાનુને અને તેમનાં રાજ્ય-કુટુંબને દીર્ઘાયુષ્ય સાથે સર્વ પ્રકારની રિદ્ધિસિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાઓ એવી શ્રી જગન્નિમંતા સર્વ શક્તિમાન પરમેશ્વર પસે હું સવિનય પ્રાર્થના કરું છું, અને મારી ખાત્રી છે કે, આપ સર્વ એક મને તેમાં સામર્થ્ય થશે.

(૧) વિદ્વાન બેખમક એકમન્ડ બહે કહ્યું છે કે, “ પ્રજા વેપાર વણ કરવામાં કુશળ છે, તે રાજ્યદારી અગચ્ચામાં બામ ભેતી નથી,

ને તોફાનમસ્તીમાં સામેલ રહેતી નથી, કેમકે તે સમજે છે કે દેશની શાંતિમાંજ તેનો અન્યુદય છે ને રાજ્યની સુવ્યવસ્થામાંજ તેની સલામતી છે. ” આ સુપ્રસિદ્ધ લખાણની સત્યતા આજના આપણા આ પવિત્ર સંમેલનથી સંપૂર્ણપણે સિદ્ધ થાય છે. આપની લેહાણા કામ મુખ્ય ભાગે વેપારવલુજના અગર વેપારવલુજ સાથે સંબંધ રાખતા અથવા તેને મળતા ધંધામાં રોકાયેલી છે, અને આજપર્યંત અપણી જ્ઞાતિના કોઈ ભાઈએ અનિચ્છનીય રાજ્યકીય ચળવળમાં લેશ પણ ભાગ લીધો હોય અગર તેમાં સામેલ થયો હોય એવું એક પણ દર્શાવ મારા જાણવામાં નથી. એ વાતનો અને મગરખી સાથે નોંધ લેતાં મને આનંદ થાય છે. તથાપિ આ પરિપદ્ધતિમાં કોઈ પણ રાજ્યકીય વિષય ચર્ચવાનો નથી, આ પરિપદ્ધતિ હેતુ કોઈપણ રાજ્યકીય ગામતને સંબંધ રાખનારો નથી, આ પરિપદ્ધતિ ઉદ્દેશ તો માત્ર જ્ઞાતિની ઉન્નતિને અર્થે ઔદ્યોગિક, સાંસારિક, વ્યવહારિક, નૈતિક તથા કેળવણીને લગતી ગામતો ચર્ચવાનો છે, એ વાત શરૂઆતથીજ સ્પષ્ટ કરવામાં કોનફરન્સના નેતાઓએ ધણું ડાહ્યાપણ અને દીર્ઘ દષ્ટિ વાપરી છે.

(૭) પૂજ્ય બંધુઓ, આજે આપણી લેહાણા જ્ઞાતિ પરત્વે સૂચનો ઉદય થયો હોય એવો અભાસ થાય છે; આ પચરંગી પાઘડી ફેર પેહરીને, એક મતથી, એક દાઢથી, એક ચિન્તનથી, સમગ્ર જ્ઞાતિના અન્યુદયની યોજનાના વિચાર ચલાવવા અર્થે એકત્ર થએલા, જુદા જુદા દેશના, જુદી જુદી શાખાઓના, જુદી જુદી પ્રવૃત્તિઓના, કર્મી, ધોધારી, હાલાઈ વિભાગોના વહો, યુવાનો, બાળકો, અગ્રેસર પડિતો, વિદ્વાનો, ધનવાનો ધનહીનો નિઃસાધનો, જુના વિચારવાળા

નવા વિચારવાળા મધ્યમ વિચારવાળા, એવા સર્વ પંક્તિના જ્ઞાનિષ્ઠુ-
ના આવડા મેટા બન્યા તથા ગંભીર સમુદાયના દર્શનથી મારા હૃદ-
યમાં જે અપૂર્વ અપરિમિત આદરની ઝાંખિયો ઉભરાઈ રહી છે, તેનો
યથેચિત્ સ્વીકાર આપવાને વાણી અસમર્થ છે. આપ સર્વે ભાઈઓ
પોતાના અમૂલ્ય વખતનો ભોગ આપીને, અતિ પરીશ્રમ વેડીને તથા
પદરનાં નાણાં ખર્ચીને અત્રે પધાર્યા છો અને આપના મુખ ઉપર અ-
લૌકિક ઉલ્લાસ તથા આનંદ પ્રત્યક્ષ રીતે પ્રગટ થાય છે. એ સધાગાંધી
સીદ્ધ થતી આપની જ્ઞાતિ ભક્તિની તીવ્ર લાગણી માટે તથા એક સંપ-
ત્તવાની સ્પષ્ટ થતી વૃત્તિ માટે હું આપને અભીવંદન કરૂં છું. અને
આપને સવીનય વિનંતી કરૂં છું કે એરીજ ઉત્તમ લાગણીઓ તથા જ-
્ઞાતિઓ લક્ષમાં રાખીને વ્યક્તિવિશેષના તથા રાગદ્વંડનાં કારણોને ધોરે મુ-
કીને, સમગ્ર જ્ઞાતિહીનની એક સામાન્ય નેમ તરફ નજર રાખીને ઘટલી
ગંભીરતાથી, સુનેહથી અને એક સંપીથી આ પ્રવીર પરીવરનું શુભ
કાર્ય ચક્રાવવામાં સામેલ થશો.

(૮) આપ સર્વના જાણવામાંજ છે, કે આ કોનફરન્સનો ૨૧
માર્ચ એ કાંઈ એક દીવસનું વા એક વર્ષનું વા એક માણસના
પ્રયાસનું પરીણામ નથી સુમારે પંદર વર્ષ પહેલાં માત્ર વીશ ઉત્તમ
ભાઈઓની એક સભાએ રાજકોટમાં લોહાણા ગોર્ડીંગ હાઉસની સ્થાપના
કરી ત્યારથી સમગ્ર જ્ઞાતિની કોનફરન્સના વિચારના ખીજનું અંકુર
ઉપન્ન થયું એમ કહીએ તો ચાલે ત્યારવાદ વીરપુરમાં પૂજ્ય બાપ
શ્રી હરીભાઈ જલારામને ત્યાં પોરબંદરમાં શ્રીયુત્ ભાઈ ગોવિંદજી ડાહ્યા-
ભાઈને ત્યાં અને રાજકોટમાં શ્રીયુત્ ભાઈ ગોરધનદાસ લાધાભાઈને ત્યાં
નવા નવા સો ખસો માણસોના મેળાવડા થયા હતા, પણ પછી એ

અવૃત્તિ બંધ થઇ ગઇ હતી એટલું તો ફળ થયું કે નીરાધાર બાળકોને
 કેળવણીનાં સાધનો કરી આપવા તરફ તથા તેનાં અંગનાં ન્હાનાં મોટાં
 મંડળો સ્થાપવા તરફ જુદા જુદા સ્થળોમાં જ્ઞાતિ બ્રાહ્મણોની વૃત્તિઓ
 જન્યુત થઇ અમરેલી પાસે ફતેહપુર ગામે એકવર આસપાસનાં ગામોનાં
 બ્રાહ્મણોની એક કોનકરન્સ ભરાઇ હતી મહી રવાના પ્રદેશમાં પણ
 એકાદ કોનકરન્સ ભરાયાનું સાંભળ્યું છે. પરંતુ એ બંને પણ ન્હાની
 અને સ્થાનિક હતી વખત જતાં આવા મોટા પાયા ઉપર સમગ્ર લો-
 હાણા કોનકરન્સ ભરવા વિષે ચારે પાસથી ઇચ્છાઓ પ્રદર્શિત થવા
 માંડી ન્યુસ્પેરોમાં ચર્ચાપત્રો અવવા લાગ્યાં ખાસ જ્ઞાતિ માટે લખાતાં
 માર્શીકા તથા ન્યુસ્પેરોએ જન્મ લીધો કરાંચીના કેટલાએક ઉત્સાહી
 બ્રાહ્મણોએ તો એ સ્થળે પ્રથમ કોનકરન્સ ભરવાનાં અમંત્રણો સુદ્ધાં
 કહાડ્યાં ભાવનગર ખાતે રાજકોટમાં પણ કંઇક અંશે કોનકરન્સ ભરવાની
 ઇચ્છા બતાવવામાં આવી. પણ સઘર્ષી બાપતોનો સમગ્ર વિચાર કરતા
 સમજી અનુભવી અને દીર્ઘદર્શી સજ્જનોની સલાહ એક મતે એમજ
 પડી કે જ્યાં આપણી જ્ઞાતીના ત્રણ ભાગોની સૌથી વધારે કૃપા છે
 જ્યાં આપણા જ્ઞાતી બંધુઓ ઉપર ઈશ્વરકૃપાથી લક્ષ્મીદેવીની સૌથી
 વધારે કૃપા છે, જ્યાં આપણી જ્ઞાતીના શીશુછત્રપ મોટા મોટા
 મીલમાલેકો, પ્રીણુ વેપારીઓ પ્રતિષ્ઠિત નાણાવડીઓ સદ્મના
 સેવકો વ્યવહાર કુશળ કાર્યવાહકો, માનપ્રદ પદો ધારણ કરનારાઓ બુ-
 દ્ધિમાન શેઠીઓઓ અનુભવી અગ્રેસરો, સમજદાર હિતચિંતકો પદપકારી
 જ્ઞાતીભક્તો ગુણવાન લેખકો, હડાદાર વક્તાઓ વિદ્વાન વકીલો ખારી-
 સ્ટરો, દાકતરો, એન્જનીયરો એ આદી મહા પુરુષોનો વાસ છે એવી
 વિશાળ મોહમયી મુબાઇ નગરીમાંજ જો પ્રથમ કોનકરન્સનો પ્રયો

નખાય તોજ તેના ચિરાયુષ્યની ખાત્રી થાય અને તોજ તેની કાર્યસિદ્ધિ માટે સાનુકૂળતા મળે આ સલાહને અનુસરીને મુંબાઈના મહાજનના મંત્રિવંતા અગ્રેસરો પાસે એ વત પત્રદ્વારા તેમજ રૂબરૂ વાતચીતમાં મુકવામાં આવી અને જે કે તેઓ સર્વેએ એ વિચારને પસંદ કરી પોતાની પૂર્ણ દીલાસોજી દર્શાવી તોપણ કેટલાક અનીવાર્ય કારણોને લીધે એ વીચાર અમલમાં મુકવામાં અણધાર્યો વિલંબ થયો અને છેવટે આપણે આજે આ મહા સભાના દર્શનથી પરિત્ર થવાને લાગ્ય-શાળી થયા છીએ તેનું માન મુંબાઈનિવાસી આપણા કન્ઝી ધોધારી તથા હાલાઈ મહાજનના અગ્રેસરોને ઘટે છે. અને તેમની જ્ઞાતી લક્ષિત તેમની પગપકાર શુદ્ધિ તેમની કાર્યદક્ષતા તેમનો ઉત્તમ બદોબસ્ત, તેમની નિરાભિમાનતા એ સર્વને માટે આ કોનફરન્સ તેમની આભારી છે પોતાના અમૂલ્ય વખતનો ભોગ આપીને તથા વેપાર ધંધો ચૂકાને આ પરીપ્રદની વ્યવસ્થા કરવા એ મહાજનોએ તથા તેમની કાર્યવાહી કમિટીઓએ જે અથાક પરીશ્રમ લીધોછે તથા મોટી મોટી રકમોના ખર્ચ કર્યા છે તે માટે આપણે જેટલો ઉપકાર માનીએ તેટલો આપો છું હું તો એટલું કહી શકું છું કે પરમ કૃપાળુ પરમેશ્વર તેમને એનો બદલો આપશે.

(૯) કોનફરન્સના ઉદ્દભવના આ ટુંકા વૃત્તાન્તમાં એક ઉપ-યોગી પુરૂષને વિસારી દઈ અન્યથા કયોછે, એમ આપને કદાચ લાગશે પણ તેમ નથી રંજેશ્રી કોનજી આધવજી હિડોયાનું નામ કોનફરન્સના કોઈ પણ હિતેચ્છુથી વિસરી શકામ તેમ નથી. એ નામ તો લોહાણા કોનફરન્સના દફતરમાં કાયમને માટે સોનેરી અક્ષરે કોતરાયેલું રહેશે. સમજનો વિદ્યાદેવી તેમજ લક્ષ્મીદેવી એ બંનેની પ્રસાદીથી

એનસીમ હોવા છતાં, એ ભાઇએ પોતાની તન્દુરસ્તીની પોતાના ધધાની પોતાના પૈસાની તથા માનાપમાનની દરકાર રાખ્યા વિના અનેક કષ્ટો વેડી વર્ષો સુધી દેશ દેશાવરમાં ફરી કોનફરન્સ સંબંધી વિચારોને કેટલા બધા ઉત્તેજિત કર્યા છે તે આપ સર્વના જાણવામાં છે. જ્ઞાતિની ડિરેક્ટરી કરવાનો પણ એ ભાઇએ પ્રયાસ કર્યો છે એ ભાઇની જ્ઞાતિ સેવાનું તો ખરી રીતે માપ જાણુ છ શકે એમ નથી અને વસ્તુતઃ જોઈ એ તો આ કોનફરન્સનું ઉત્પાદક કારણ તો એ ભાઇજી છે, એ ભાઇ એજ આપણને આજનો શુભ દિવસ દેખાડ્યો છે, એટલે એ ભાઇનેજ આપણને આજનો શુભ દિવસ દેખાડ્યો છે. એટલે એ ભાઇને એનું સંપૂર્ણ માન ધટે છે નિદ્રતા ધન આદિ બળવાન શક્તિઓની સહાયતા વિના પણ સચોટ શ્રદ્ધાથી અસં કુચિત આગ્રહથી અને નિરપેક્ષ સ્વાર્થસાગથી પુરપ કેટલું મોટું કાર્ય સાધી શકે છે, તેનો આ એક મૂર્તિમાન દાખલો છે. એ ભાઇની મેવાની કદર કરીને તેમને એક સુવર્ણનો ચાંદ એનાયત કરવાનો અને એક નાણાંની થેલી ભેટ આપવાનો કોનફરન્સ કમિટીએ જે નિશ્ચય કર્યો છે તે સર્વાંશે રતુતિપાત્ર છે. અને એ ચાંદનો ખર્ચ પોતાના પદરથી કરનાર શ્રીયુત્ શેઠ ખીમજી દયાળની ઉદાર વ્રતિ તથા શ્રુણુગ્રાહકતાને સેકડો ધન્યવાદ ધટે છે.

(૧૦) માન્યવર મિત્રો કોનફરન્સ ભરવાના વિચારને ઉદ્દેશીને કેટલીએક દિશાએથી એમ સાંભળવામાં આવ્યું છે કે આપણી લોહાણા જ્ઞાતિ કેળવણીમાં, જ્ઞાનમાં, કળાકૌયલ્યમાં, વિચારવિકાસમાં, કાર્યવાહી-પણ્યમાં એક સંખીમાં અનેક અને વિષયોમાં એટલી બધી પગલ છે કે હજી તે આવી પરીપદ ભરવાને પરીપકવ નથી, અને એનો સમય હજી આવ્યો નથી આ આ ક્ષેપ લાવનારાઓને પ્રથમ તો માનપૂર્વક એ સવાલ પુછવો જોઈએ કે, આપના કહેવા

પ્રમાણનો સ્થિતિ સત્ય છે એમ તકરારને ખાતર કબુલ કરીએ. તોપણ શું હાથ જોડી ધરને ખુણે બેસી રહે પોતાનીમેળે ઉક્ત સ્થિતિ સુધરી જશે અને વિકત પંજતપણું ટળી જશે એવી આપ ઉમેદ રાખોછો; બીજી અગર વધેલી કામના દાખલા લઈને ઉક્ત વિપયોમા આપણા બાધઓ વેહેલા આગળ વધે અને ઉક્ત પંજતપણું દૂર થાય એવા ઉપાયો યોજવાનું શું દરેક સમજી ને ગણ્યા જાતીય ન્ધુનું કર્તવ્ય નથી? ને છેતો એ કાર્ય સાધવાને સાફ આવી પરિસદ કરતાં શ્રેષ્ઠ સાધન બીજું કયું છે. !

(૧૧) પરંતુ કોનફરન્સને માટે આપણા હજી પરિપક્વ અને તૈયાર થયા છીએ કે નહીં એ પ્રશ્નનું પરિણામ અને સંપૂર્ણ સમાધાન તો આ આજના બંધ મેળાવડાથીજ થઈ જાય છે, કચ્છી, ધોધારી, હાલાઈ એ ત્રણે વિભાગના સર્વ પંક્તિના બાધઓથી એક દીલથી. એકમતથી એકસંપથી, જાતી સુધારણાનું કામ કરવા અર્થે લાંબી મુસાફરી કરી આટલી મોટી સંખ્યામાં અત્રે પધારી કોનફરન્સના કામમાં ભાગ લેવા માટે જે ઉમંગને જિત્સાહ બતાવ્યો છે, તેજ સીદ્ધ કરી આપેછે, કે કોનફરન્સ ભરવાને આપણી જાતી પરીપક્વ નથી એમ કહેવાને માર્ગ નથી પ્રિય બંધુઓ હું આપને એમ પુછું છું કે બ્રાહ્મણ, વૈશ્ય કાયસ્થ બહુશાળી. કણ્બી, પાટીદાર, એ વિગેરે ઉચ્ચ તથા મધ્યમના જાતીઓની વાત માત્ર ઉપર રાખતાં પણ મોચીઓની કોનફરન્સ કાળીઓની કોનફરન્સ ! બીલોની કોનફરન્સ ! દેખાઓની કોનફરન્સ ! અને મુજરાતમાં ગોલાઓની કોનફરન્સ ! અને હુમ્મોની કોનફરન્સ ! ભરાય છે, તો શું આપણે એ ઉતરતી જાતીઓ કરતાં પણ વધારે પંજત છીએ એમ માનવા આપ તૈયાર છો ? હું

નથી ધારતો કે આ વિષય પરવે આર્થ. વિશેષ કાંઈ કહેવાની જરૂર
 હોય લોહાણા જ્ઞાતીનો અવ્યુદય બને ન થાય લોહાણા બાધઓને કેળ-
 વણીના લાભ બને પ્રાપ્ત ન થાય તેઓ બને મુર્ખ રહે બીજી સમાન
 દરજ્જાની જ્ઞાતીઓ કરતાં લોહાણા જ્ઞાતી બને પછાત પડી જાય તેની
 આજ છે, એના કરતાં પણ વધારે અધોગતી બને થાય-આવી બુદ્ધિપૂ-
 વંક ધર્યા કોઈ પણ લોહાણા બાધની હોય એમ માનવાની હું સાદ્
 ના પાડું છું અને એવી માન્યતાને આધારે મારી ટુંકામાં વિનતી એટ-
 લીજ છે કે પ્રત્યેક જ્ઞાતી બંધુની—પછી તે વૃદ્ધ હો યુવાન હો કે
 બાળક હો, ધનવાન હો નીચન હો કે રંક હો શેઠ હો નોકર હો કે
 મજૂર હો, વેપારી હો અમલદાર હો કે વકીલ હો સાક્ષર હો કે નીરક્ષર
 હો કે અજ્ઞાન હો શ્રેષ્ઠ હો મધ્યમ હો કે કનીષ્ઠ હો—એ દરેકની એક
 સરખી ફરજ એ છે કે આ પરીપદ્ધતિ અંતઃકરણ પૂર્વક ભાગ લેઈ
 પોતાના તન મન ધનથી જેટલી અને તેમની સહાયતા કરવી એટલુંજ
 નહિ પણ જે ભાઈઓ શ્રામતાંબમાં શેઠાંબમાં અગ્રેસરપણામાં વેપારશૈ-
 જ્ઞારમાં, માનાધીકારમાં, રાજ્યાધીકારમાં, વિદ્યાધીકારમાં, પંડીતાંબમાં,
 નીતીવત્તામાં, ધર્મપરાયણતામાં, બુદ્ધિબળમાં અપર હરેકોઈ વિષયમાં
 બીજા ભાઈઓ કરતાં શ્રેષ્ઠ આગળ વધી ગયેલા અને અગ્રણી હોય,
 તેમની તો આવા કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરવાની વિશેષ ફરજ શાસ્ત્રમાં ફર-
 માવી છે. કેમકે સૃષ્ટિનો નીયમજ એવો છે કે **યત્રદાચર્ગતિશ્ચેષ્ઠસ્ત**
તદેવેતરોજનઃ। સ યત્પમાણં કુરુતે લોકસ્તદનુવર્તત ॥ અર્થાત
 શ્રેષ્ઠ અને મહાન પુરુષો જેવું આચરણ કરે છે તેનો જાપલો
 લેખને અન્ય પુરુષો તેમની પાછળ પાછળ ચાલી તેમના જેવું અચ-
 રણ કરતાં શીખે છે, એટલે જે પ્રમાણમાં અને જેટલી જેની શ્રેષ્ઠતા

અને મહત્તા તેજ પ્રમાણમાં અને તેટલી તેની જનકીતનાં સત્કર્મોમાં આગળ પડતો ભાગ લઈ જનસમુહને સન્માર્ગે સંચરવાનો દાખલો બે-સારાની શાસ્ત્રવીડીન જુમ્મેદારી છે પ્રમાદ આત્મસ્ય અસિમાન અલ્પા-વકાશ અગર એવાંજ બીજા કારણેને લીધે કદી કાંઈ એમ મને વાળવા માગે કે કરવામાં તો બીજા ધણા છે હું એકલો ભાગ નહીં લઉં તો શું અટકી પડવાનું છે તો કાર્ય તો પોતાના નીર્મીત ધર્મ પ્રમાણે તો થમાજ કરશે તો એ પણ ઉચી નથી. શ્રેષ્ઠતા, મહત્તા, અગ્રેસર પણા અને એશ્વરના અંગમાં રહેલી ઉપરોક્ત જુમ્મેદારીની મર્યાદા એવી સાંકડી છે એમ સમજવું નહીં કેમકે સૃષ્ટિમાત્રના નીયામક સર્વ-શક્તિમાન સર્વાંશે સંપૂર્ણ વિલોકના નાથ આપોઆપ શ્રી ભગવાન જે કે શ્રેષ્ઠ કરતાં પણ શ્રેષ્ઠ અને હથરના પણ હથર છે, તે પોતે પણ પોતાની એ જુમ્મેદારીનો સ્વીકાર કરે છે. અને પોતે ત્રીલોકમાં કાંઈ કર્તવ્ય કર્મ ન હતાં કાંઈ અપ્રાપ્ત કરવાનો પ્રસંગ ન હતાં માત્ર જ. નકલ્યાણને અર્થે પોતે કૃપાવંત થઈને કર્મ કરવામાં પ્રવર્તે છે પોતે શ્રી જુમ્મેજ કહે છે, કે—

કેટલીક બધી આ મોટાઈ ! કેટલી બધી આ પ્રભુના ! કેટલી બધી આ કૃપાવંતના કેટલી બધી આ લોકવત્સલતા ! કેટલી બધી આ સ્વજન ભક્તિ ? મારા હથરવાદી ભક્તિપરાયણ ભાઈઓ મારુસ જાતનાં દષ્ટાંતની અને મારુસ જાતના ઉપદેશની આપ ગમે તેટલી ઉપેક્ષા કરો પણ ખુદ સર્વેશ્વર જગત્પિતાની આ આજ્ઞાને આપ અવશ્ય માનનીય મણુશો તેના આ ઉપદેશને આપ સર્વાંશે સ્વીકાર શો અમે તેના આદર્શાંતનું આપ દૃઢતાથી અનુકરણ કરશો એની મારી નામ પ્રાર્થના છે રક્ષ વાંકડો દાહન નામનો પ્રસિદ્ધ તત્ત્વવેતા કહે છે

“ The greatest greatness and the only true greatness in the world is unselfish love and service and self devotion to one's fellow-men ” : એટલે કે પોતાના મનભાઈઓપ્રતિ નિઃસ્વાર્થપ્રેમ અને ભક્તિપરાયણતા તથા તેમની નિરપેક્ષ સેવા, એજ આ સંસારમાં મોટું અને સાચામાં સાચું ઐશ્વર્ય છે.

(૧૨) કેટલાંએક સંભવિત શંકાઓનું સમાધાન આશયે કરવું અનુકુળ પડશે, કહેશે તે? અમારા શેહેરની વસ્તીને અનુકુળ લાગતો હોય એવો કોઈ જુનો રિવાજ કહાડી નાખવાનું કોનફરન્સ કહેશે તો? અમારી અનુકુળતા પ્રમાણે અમે કણુગ્રી વિગેરે કોમ સાથે પાણી-વ્યહાર સખતા હોઈએ તે બંધ કરવાની કોનફરન્સ ફરજ પાડશે તો? મૃત્યુ પછવાડે દેમા દેખીધી મોડે ખર્ચે જમણુવાર કરવાનો રિવાજ બંધ કરવાની કોનફરન્સ ફરજ પાડશે તો? અથવા યુવાન માણસના મૃત્યુ પાછળ તો જમણુવાર નજ કરવો એવો પ્રખંધ કરશે તો! વેવીશાળી તોડીને કન્યા બીજે આપી દેવાનો રિવાજ કહાડી નાખવાનું કોનફરન્સ કહેશે તો! કન્યા પિક્યનો ચાલ તજ દેવા કોનફરન્સ ધારો પાડશે તો? એક ધણી જીવતો પરણીલી સ્ત્રી બીજાના ઘરમાં બેસે એ રિવાજ છોડીદેવાનો કોનફરન્સ આગ્રહ કરશે તો! એક સ્ત્રી હ્યાત છતાં બીજી સ્ત્રી કરવાનો ચાલ નાણુદ કરવાની કોનફરન્સ ફરજ પાડશે તે! પરણેલાં સ્ત્રી પુરુષ ધરતી જેને સંતતી હોય એવી વિધવાએ ધરધરણું કરવું નહિ એવો કોનફરન્સ ધારો પાડશે તો! અમુક ઉમ્મરે પોહોંચ્યા પછીજ બાળક બાળકીઓનાં લગ્ન કરવાં તથા અમુક ઉમ્મર ઉપરના વૃદ્ધ પુરુષોએ લગ્ન નકરવાં એવો કોનફરન્સ કાયદો કરશે તો!

વેવીશાળને પ્રસંગે આપવાના પદલાં અથવા ચડાવવાના દાગીના આપતમાં
 કોનફરન્સ કાંઈ પ્રત્યેક કરશે તો ? ફટાણાં એટલે અમર્યદ ગીતો
 ગાવાનો ચાલ કોનફરન્સ બંધ કરશે તો ! શુભ અવસરયોગે ખારેક,
 સોપારી નાંખીએને બદલે રોકડ નાણું આપવાનો વધી પડેલો રિવાજ
 કહાડી નાખવાનું કોનફરન્સ કેહેશે તો ? કન્યા વિક્રયનો ચાલ તથા દેવા
 કોનફરન્સ ધારો ધડશે તો ? એક ધણી જીવતો છતાં પરણેલી સ્ત્રી
 ખીજના ઘરમાં બેઠે એ રિવાજ છોડીદેવાનો કોનફરન્સ આગ્રહ કરશે
 તો ? એક સ્ત્રી હયાત છતાં ખીજ સ્ત્રી કરવાનો ચાલ નાણુદ કરવાની
 કોનફરન્સ ફરજ પાડશે તો ? પરણેલાં સ્ત્રી પુરુષ પરસ્પર ખુશીથી
 છુટાછેડા કરે એ વહિવટ નિર્મૂળ કરવા કોનફરન્સ કાનૂન કરશે તો ?
 પેહેલા ધરની જેને સંતતિ હોય એવી વિધવાએ ધરધરાગ કરવું નહિ
 એવો કોનફરન્સ ધારો ધડશે તો ? અમુક ઉમ્મરે પોહોંચ્યા પછીજ
 બાળક બાળકીઓનાં લગ્ન કરેલાં તથા અમુક ઉમ્મર ઉપરના વૃદ્ધ પુર-
 ષોએ લગ્ન ન કરવાં એવો કોનફરન્સ કાયદો કરશે તો ? વિવાહ વેવી-
 શાળને પ્રસંગે આપવાનાં પદલાં અથવા ચડાવવાના દાગીના આપતમાં
 કોનફરન્સ કાંઈ પ્રત્યેક કરશે તો ! ફટાણાં એટલે ખીજતસ ગીતો ગાવા-
 નો ચાલ કોનફરન્સ બંધ કરશે ? શુભ અવસરોએ ખારેક સોપારી
 નાંખીએને બદલે રોકડ નાણું આપવાનો વધી પડેલો રિવાજ કહાડી
 નાખવાનું કોનફરન્સ કેહેશે તો ? લગ્ન વિગેરે માંગલિક પ્રસંગે રામજ-
 હીઓના નાચ ન કરવાનું કોનફરન્સ કેહેશે તો ? કચ્છી ધોધારી હાલાઈ
 એ તણે વિભાગોમાં પરસ્પર કન્યા લેવા દેવાનો વ્યવહાર છુટથી કરવા
 વિષેનો કોનફરન્સ કાયદો કરશે તો ? કચ્છી ભાઈઓને ધોધારી ભાઈ
 ઓને અગર હાલાઈ ભાઈઓને અમે ન્યાતનું નોતકુંદેતા નથી તે દેવા-

ની કોનફરન્સ ફરજ નાખશે તો ? જમણુવારમાં અમોડીઆં પહેરીને આવવું એવો કાયદો કોનફરન્સ કરશે તો ? લગ્નાદિ સંસ્કારો બરાબર શાસ્ત્ર વિધિથી કરવાનો કોનફરન્સ આગ્રહ કરશે તો ? અમારા પુરાતની અને પૂજ્ય ગોર જે શાસ્ત્રવત આત્મજ્ઞો તેને વિદ્યાભ્યાસના કામમાં તથા શસ્ત્રોક્ત વિધી પુર્વક કર્મકાંડ કરાવવાનું શિક્ષણ લેવાના કામમાં મદદ કરવાની કોનફરન્સ આજ્ઞા કરશે તો ? અથવા એ લાગાની રકમમાંથી કાંઈ હિસ્સો કોનફરન્સ માગશે તો ? અથવા એ લાગામાં કાંઈ કમીજસ્તી કરવાનું ફેહેશે તો ? મહાજનના ઉપરીપણાનું કામ બાંધેલા ધારાધોરણુસર અને વ્યવસ્થિતરીતે ચલાવવાનું કોનફરન્સ અમને દબાવશે કરશે તો ? અમારી પરંપરાથી ચાલતી આવેલી શેઠાઈમાં કોનફરન્સ કોઈ પ્રકારની દબાવગીરી કરશે તો ? અમારા ગામનાં તેત્રીસ તડાં છે તે સર્વેએ એકત્ર થઈ જવું એવી કોનફરન્સ ફરજ પાડશે તો ? મહાજનનું કામ એક વ્યક્તિથી ન ચલાવતાં કમિટીથી ચલાવવાની કોનફરન્સ ફરજ પાડશે તો ? અમે અમુક માણસને વિનાવાંક અથવા વિના તપામે અથવા અધુરી તપાસે ન્યાત બહાર મુક્યો તે બાબતમાં કોનફરન્સ અમને ઠપકો આપશે તો ? અમુક માણસની સ્ત્રી ધર વસાવતી નથી તેની ફરીઆદ અમે સાંભળી નથી અથવા સાંભળવામાં હીલ કરી છે તે બાબતમાં કોનફરન્સ ઠપકો આપશે તો ? મૈયત પાછળ રડવાંકુટવાનો તથા મોં વાળવાનો ચાલ કોનફરન્સ બંધ કરાવશે તો ? મૈયત પાછવાડે પેહેરામણી આપવાનો ચાલ મુકીદેવાનું કોનફરન્સ ફરમાન કરશે તો ? અમારાં છોકરા છોકરીઓ નિસાળે મોકલવાની અગ્રેજી ભણાવવાની કોનફરન્સ ફરજ પાડશે તો ? વિદ્યાભ્યાસ, વેપાર અગર ખર્મટનને અર્થે પશિમગન કરનાર બાઇની સાથે છુટ્ટી પકિતવમહાર રાખવાનું

કોનફરન્સ ફરમાન કરશે તો ? બોર્ડીંગોને મદદ કરવાની અગર લોહાણા-
 મિત્ર તથા લોહાણા સમાચારના ગ્રાહક થવાની કોનફરન્સ ફરજ પાડશે
 તો ? આવતા વર્ષની બેઠક અમારે ગમે ભરી તેના ખર્ચ અમારે
 ઉપાડવો એવી ફરજ કોનફરન્સ નાખશે તો ? આવી શંકાઓ લાવવાનો
 અને આવી આવી બીતીઓ રાખવાનો તો અવકાશ કોનફરન્સના કુશળ
 કાર્યવાહકોએ રહેવા દીધો નથી, કેમકે તેમણે ગંભીર હકાપણ અસાધા-
 રણુ દીધુંદષ્ટિ તથા સવેગાની સમમસૂચકતા વાપરીને શરૂઆતથીજ
 એવો સરકયુલર પ્રસિદ્ધ કર્યો છે કે કોઈ વક્તાના વિવેચનમાં પણ શહેર
 કે પ્રગણાના શેડીઆઓ અથવા અગ્રેસરો તરફથી આવતા વહીવટ કે
 રિવાજ વિષે અથવા કોઈ અમુક વ્યક્તિના ગૃહસ્થ કે ગૃહસ્થોના કામ-
 કાજ સંબંધી અંગત દીકા વા આક્ષેપ કરવાની બાબત નજ આવી
 જોતીએ તોપણ પુનરરિ હું આપને અરજ કરુંકું કે આ સભામાંથી ગેર-
 હાજર રહેવા કોઈ ગૃહસ્થોના મનમાં કદી ભૂલથી અથવા સમજફેરથી
 એવી કોઈ શંકાઓ ઉત્પન્ન થવા પામતી હોય તો તે કહાડી નાખવાનો
 આપ મેહેરબાનીથી પ્રયાસ કરશો. કોનફરન્સના હેતુઓ શું શું છે,
 તેમાં શું શું કાર્યો કરવાના છે, તેમાં શું શું ઠરાવો થઈ શકશે, અને
 તેના અધિકારની મર્યાદા કેટલી છે, એ સર્વ પરંતુઓનું સચિસ્તર વિ-
 વેચન આ ભાષણમાં હવે પછી આવશે પરંતુ અત્રે તો હું માત્ર એટ
 લુંજ કેહેવા માગુંકું કે કોઈ ગામ શહેર કે પ્રગણામાં આવતા રીતરિવાજ
 અથવા વહિવટમાં ફેરફાર કરવાની ફરજ પાડવાનો આ કોનફરન્સનો અ-
 ધિકાર નથી, કોઈ કર કે લાગુ નાખવાનો અથવા તેમાં વધવટ કરવાનો
 કે હિસ્સો ભાગવાનો આ કોનફરન્સનો અધિકાર નથી, કોઈનીશેઠાઈમાં
 અગ્રેસરમણામાં અથવા હુકમો હમલગીરી કરવાનો આ કોનફરન્સનો અ-

ધિકાર નથી, કાંઈ મહાજનને માટે કાયદાકાનુન બાંધવાનો અગર તેના
 આલતા ધારાધોરણુ કે વ્યવસ્થામાં ફેરફાર કરવાનો આ કોનફરન્સનો અ-
 ધિકાર નથી કાંઈ મહાજન, શેઠ અગર અગ્રેસર ઉપરની અંગત ફરી
 આદેશ તથા અક્ષેપોમાં ઉતરવાનો આ કોનફરન્સનો અધિકાર નથી, કાંઈ
 તડાંની તકરારમાં પેસવાનો આ કોનફરન્સનો અધિકાર નથી, આપણા
 પૂજનીય સારસ્વત બ્રાહ્મણોના ગૌરવદામાં, મનાતા હુકોમાં અગર
 તેમને અપાતા લાગાટકામાં વચ્ચે આવવાનો આ કોનફરન્સનો
 અધિકાર નથી કાંઈ મહાજન શેઠ અગર અગ્રેસરને ઠપકા આ
 પાવવાનો અથવા તેના વહિવટમાં વ્યવસ્થામાં ધનસાફમાં કે બીજા
 કાંઈ કામમાં ખામી કરાડવાનો આ કોનફરન્સનો અધિકાર નથી.
 અને હુકામાં કહીએ તો ફરજની રીતે બંધનકારક થાય એવા
 કાંઈપણ કાયદાકાનુન કે ઠરાવો કરવાનો આ કોનફરન્સનો અધિકાર
 નથી. ઉપરોક્ત અધિકાર તો જ્યાં જ્યાં જોના જોના જોવા અને જોટલા
 છે ત્યાં ત્યાં તેના તેવા અને તેટલાજ રેહશે એ સંબંધે સંપૂર્ણ
 નિર્ભયતા રાખવી. કોનફરન્સનો ઉદ્દેશ તો માત્ર એટલોજ રેહશે. એ
 સર્વ સ્થળે વસનારી સમગ્ર જાતિસમાજના યુનંદા અને ચતુર સજ્જનોનું
 સંમેલન કરી કુસંપનો વિશ કરવાનો સંપની અભિવૃદ્ધિ કરવાનો. તથા
 પરસ્પર પ્રીતિ વધારવાનો માર્ગ ખુલ્લો કરી આપવો. અને સમસ્ત
 જાતિમંડળને સર્વસામન્ય તથા લાગુ પડતી હોય એવી ધર્મિક નૈતિક.
 સાંસારિક. વ્યવહારિક ઔદ્યોગિક અને કળાવણીની બાબતો વિશે વિચાર
 ચલાવી સર્વાનુમતે અબ્યુદયને વિધનકારક જણાય એવી ખામીઓ અને
 રીત-રિવાજો તરફ, તથા ઉન્નતિને સહાયકારક જણાય એવી વસ્તુઓ
 યોજનાઓ અને સુધારાઓ તંદુરસ્ત એકઠા થયેલા લાઈઓનું. ધ્યાન

ખેંચવું. અને તેમાંથી પોતપોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે પોતપોતાની પાત્રતા
 પ્રમાણે અને પોતપોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે સાર વસ્તુને ગ્રહણ કરવાની તથા
 અસાર વસ્તુનો ત્યાગ કરવાની સૈને તક આપવી. કે જેથી કરીને જ્ઞાતિ-
 સુધારણા તથા જ્ઞાતિ ઉન્નતિનાં કાર્યો તરફ ભાઈઓની લાગણીઓ જાગૃત
 અને ઉત્તેજિત થાય. અને જેમની મરજી હોય તેમને સન્માર્ગે પ્રેરણા થાય.
 એક બે દૃષ્ટાંત આપવાથી આ વાત વધારે સ્પષ્ટપણે સમજાશે. ધારો કે
 કાનફર-સમાં બાગલમ બાબતની ચર્ચા થઈ. ને સૈને મત એમ થયો
 કે નહાની ઉમ્મરનાં બાગલના ગળામાં લમની ઘોંસરી નાખવાથી તેમની
 શરીરસંપત્તિ બગડે છે. તેમના માનસિક વિકાસનો પ્રતિરોધ થાય છે.
 તેમનો સંસાર દુઃખરૂપ થાય છે. અને તેમની પ્રજા દુર્બળ થાય છે. તો
 એ સમયે કાનફર-સમાં તો માત્ર એટલો જ ઠરાવ થશે કે ઉક્ત
 કારણોથી જ્ઞાતિહિતને ખાતર તેમજ બાગલના પોતાના હિતને ખાતર
 તેમને ખાતર તેમને અમુક વય સુધી બ્રહ્મચર્ય પગાવવું સજ્જાહકારક છે
 એવો આકાનફર-સનો મત પ્રમાણે અમલ કરવાની કેંઈ ન્યાનના ઉપર
 અગર કોઈ ભાઈના ઉપર ફરજ નાખવાનો અધીકાર નથી. એ ઠરાવ
 પ્રમાણે કેટલેકરજા વર્તવું તે પ્રત્યેક ભાઈની સ્વતંત્ર મુખ્યત્વારીની
 વાત છે. પણ ધારો કે એ વિષયની ચર્ચા ઉપરથી અગર વક્તાઓએ
 બતાવેલા વિચારો ઉપરથી અગર સૌ ભાઈઓના થયેલા એકમત ઉપરથી
 કોઈ ભાઈના મન ઉપર આવી સચોટ અસર થઈ કે “આ બધા દેશ
 દેશાવરના ઠાહા, ચતુર, સમજી અને અનુભવી ભાઈઓ જે મત
 ઉપર આગ્રહા છે તે સાચો લાગે છે. નહાનપણમાં બચ્ચાઓને પરણાવી
 દેવામાં અમે પોતાના પમમાં પોતાને હાથે કુહાડો માર્યા બરાબર કરીએ
 છીએ, એમાં અમારાં બચ્ચાઓને, અમારાં કુટુંબને, અમારાં કુળને તથા

અમારી જ્ઞાતિને ઘણું નુકશાન થાય છે, આજ સુધી અમે અંધારામાં રહીને અમારા પોતાનો સ્વાર્થ સમજ્યા નહિ એ અમારી મોટી ભૂલ છે, અમારા હિતની આ વાત ઉપર અમારું લક્ષ દોરી અમારે ગળે ઉતારી તે માટે આ મહાદેવી કોનફરન્સનો આમાર માનવો જોઈએ, અમને તો એ વાતની સત્યતા હવે હાડોહાડ ઉતરી ગઈ છે, માટે અમે તો આજથી અમારા બાળકોને બચાવીગણાવી મોટા કરશું, તેમના શરીરનો બાધો મજબૂત થવા દઈશું, તથા છોકરાને ૧૮ વર્ષની ઉંમર પહેલાં અને છોકરીને ૧૩ વર્ષની ઉંમર પહેલાં કદી પણ પરણાવવાના નથી; એટલુંજ નહિ પણ અમારા ગામના મહાજનને પણ આ બાબતના શયદા બરાબર સમજાવી અમારા ગામમાં બધા એ પ્રમાણે વર્તે એવો કરાવ કરાવીશું”—આ પ્રકારની અસર જે કોઈ ભાઈના મન ઉપર થઈ, અને તે પોતાની સ્વતંત્ર સુખત્યારીથી ઉપરોક્ત રીતિએ વર્તવાનો નિશ્ચય કરે, તો તે તેની મરજીની વાત છે. અને કોનફરન્સ તો એટલે અંશે પોતાના કર્તવ્યનું સાફલ્ય થયું એમ માનશે. વળી એમ ધારો કે અત્રે એકત્ર થએલા દેશદેશાવરતા ભાઈઓના રીત-રિવાજો નજરે જોઈને, તેમના પ્રત્યક્ષ પરિચયમાં આવીને, તથા તેમની સાથે પરસ્પર વાર્તાલાપ કરીને, કોઈ ભાઈના મન ઉપર એવી સજ્જડ અસર થઈ કે, “લોહાણા જેવી શ્રેષ્ઠ જ્ઞાતિના અમે અગભૂત હોવા છતાં અમારા આચારવિચાર તેને હારિત નથી, બીજા ભાઈઓના આચારવિચાર છે તે પ્રમાણે અમારે પણ સુધારા કરવા એ અમારા મનમાં બ્યાજબી લાગે છે, માટે અમે તો એના નિશ્ચય ઉપર આગળથી એ કે કાલથીજ જમણવારમાં અગોટીયાં પહેરીને જવાનો, સરખી પકિતએ ખેતી જમવાનો, અને બીજા શુદ્ધ આચાર પ્રાણવાનો કરાવ કરીશું.”—

તો તેમ કરવા તે ભાઈ મુખત્યાર છે, અને એમાં પણ કોનફરન્સ પોતાના પ્રયાસનું સાર્થક થયું માનશે. હું ઉમેદ રાખું કે આ હુંક વિવેચનથી સર્વ ભાઈઓની ખાત્રી થઈ હશે કે કોનફરન્સમાં સામેલ થનાર કોઈ ભાઈના હકકને, અધિકારને અગર સ્વતંત્રતાને કોઈપણ પ્રકારની હાનિ પોહાંચવાનો, અથવા તેમાં કોઈ રીતની ન્યુનાધિકતા થવાના, તથા કોઈપણ જાતનું ફરજિયાત બંધન કોઈને માથે પડવાનો. ભય રાખવાનું કિંચિદ્વધિ કારણ નથી.

(૧૩) સુસ્ત સ્વજનો, કેટલીક વાર એમ પણ પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યાનું સાંભળ્યું છે કે કોનફરન્સ ભરવાની શું જરૂર છે? કોનફરન્સ ભરવાથી શું ફળ? માત્ર ત્રણ દિવસના તમાશાને માટે આવડી મોટી રકમ શા માટે ઉઘાડી દેવી? આ બધાના રદીઆ અમુક અંશે ઉપર આવી ગયા છે. પરંતુ વિશેષમાં કેહેવાની રજા લઉં છું કે સમૂહના જે કામ છે તે તો સમૂહથીજ સિદ્ધ થઈ શકે છે, એવાં કામ કોઈ એક યા થોડી ઘણી વ્યક્તિઓથી પાર ઉતારી શકાતાં નથી. કાંઈના ફક્ત એક રેસામાં કાંઈ પ્રાબલ્ય હોતું નથી, એક ન્હાનું બાળક પણ તેને તોડી શકે છે ને પવનની રહેજ લેહેર આવતાં તે જિડી જાય છે, પણ એવાજ અનેક રેસા એકત્ર કરી શીઠરી બનાવવામાં આવે ત્યારે તેનું જોર વધી જાય છે, અને જ્યારે એવી અનેક દોરડીઓને એકત્ર કરી જાકું દોરકું બનાવવામાં આવે છે ત્યારે તે એટલું બધું બળવાન બને છે કે મદોન્મત હાથીને પણ બંધનમાં રાખવા તે સમર્થ થાય છે. આ દાખલા પ્રમાણે જ્યારે અનેક દેશોના ગણા સમજી અને અગ્રેસર નાતિભાઈઓ એકસંપથી એક બીજાની સાથે મળીને પરસ્પર પ્રીતિ સંપાદિને નાતિઉન્નતિના એક સામન્ત નિશાનથી કાર્ય કરે ત્યારે

તેનું પ્રાપ્ત્ય કેટલું મોટું થાય, એ સહેજ સમજી શકાય એવું છે. આપણા જ્ઞાતિભાઈઓમાં આવો એકસંપ વધારવો, પરસ્પર પ્રતિ પ્રસન્નતાવરી, એકદિલી ઉત્પન્ન કરવી, એક બીજાના વિચારો બનતી બોધ લેવાની તક આપવી, પ્રસિદ્ધ અને વિદ્વાન પુરોષોના પરિચયથી જ્ઞાન વંચારવાનો માર્ગ ખુલ્લો કરવો, દેશદેશાવરના રીતરીવાજથી વાકેશ થઈ પોતાના રીતરીવાજમાં ઇષ્ટ અને રચિકર સુધારાવધારા કરવાની પ્રવૃત્તિ ઉત્પન્ન કરવી, જુદે જુદે સ્થળે આચાર વિચારમાં લિપ્તતા હોય તો તેની સમાનતા કરવાની લાગણીઓ ઉત્તેજિત કરવી, જ્ઞાતિસમૂહનાં કામો લોકમન્ય અને સુવ્યવસ્થિત ધારા ધોરણો પ્રમાણે ચલાવવાની રચિ ઉત્પન્ન કરવી, કોઈ સ્થળે સંકુચિત વિચારોનું અસ્તિત્વ હોય તો તેનો વિકાસ થવાનું સાધન આપવું, સમગ્ર જ્ઞાતિમાં કોઈ હાનિકારક અશાન્તિ અગર અપર્યાદ રિવાજ પ્રચલિત હોય તો તે બંધ કરવાનો બોધ આપવો, કળાકૌશલ્ય, વિદ્યા, હુન્નર ઉદ્યોગ વિગેરેની કેળવણીના ફાયદાનું જ્ઞાન ઉત્પન્ન કરી તેને ઉત્તેજન આપવાની પ્રેરણા કરવી, હાલમાં કેટલેક ટુકાણે ચાલતા તોફાની પવનના વેગમાં વગર વિચરે તણાઈ જઈને તથા દેશદ્રોહી અને રાજ્યદ્રોહી સ્વાર્થી સલાહકારોના પંજામાં વિના સમજે સપડાઈ જઈને આપણા યુવકો આડે માર્ગે દિતરી ન જાય તે માટે ઐયરકર ધર્મનીતિના જ્ઞાનની આવશ્યકતાનું તથા સ્થાપિત રાજ્ય ધોરણો પ્રતિ અને ગુરુઓ તેમજ વડીલોના શાસનો પ્રતિ સન્માનની નજરે જોવાની જરૂરીઆતનું જ્ઞાન કરાવવું, અને એકંદરે ઉન્નતિનાં સાધનો સોધવાનું મથન કરવા તરફ જાગૃતિ કરવી — આ અને આને મળતા કોનફરન્સના મુખ્ય અને મોટામાં મોટા હુકમો છે. જે ઉપરોક્ત વસ્તુઓ ઇચ્છ્યા એવું ન હોય તો કોનફ-

રન્સ ભરવાની જરૂર નથી, જો અબ્યુઝ અર્થે એ વસ્તુઓ. દુનિયા યોગ્ય હોય તો કોનફરન્સ ભરવાની જરૂર છે.

(૧૪) તુરતનું અને નજર દેખાય એવું ફળ પ્રાપ્ત થાય તોજ કોનફરન્સ ભરી કામતી છે, એમ પણ કેટલાએક કહે છે. પણ તે યથોચિત નથી; કમકે એવી ઉમેદ રાખવી એ કુદરતના તેમજ પરમેશ્વરના નિર્ણિત થએલા નિયમથી વીરુદ્ધ છે. સર્વ દોષ સમજે છે કે બીજા વાવવાની સાથે તુરંજ વૃદ્ધ ઉગી શકતું નથી, તુલનજ ફળની ઉત્પત્તિ થઈ શકતી નથી; દ્રશ્ય માન ફળની પ્રાપ્તિ માટે તો યોગ્ય સમય સુધી જળાસીચન આદિ ક્રિયાઓથી બીજાનું તથા તેમાંથી શિક્ષણવાળા કુમળા વૃદ્ધનું સંભાળપૂર્વક પોપણ કરવું પડે છે. કર્તવ્યશૂન્ય જનાવને તથા તોફાની પવન આદી વાદળોથી તેને નુકસાન ન પોહાંચે તે માટે કાળજી પૂર્વક તેનું રક્ષણ કરવું પડે છે, નીરપયોગી ઝાડખંખમાં કંટકાદી તેની વૃદ્ધિને વીરોધ કરતાં હોય તો તેને નિર્મુળ કરી ખસેડવાં પડે છે અને વખતો વખત તેની પ્રુટીને માટે યથોચીત ખાતર વિગેરે સામગ્રીથી તેને સહાયતા કરવી પડે છે. વૃદ્ધને પગા પોવી મોટું કરવામાં આ પ્રકારે પરીશ્રમ લેવો પડે છે અને તેમાંથી ફળ પ્રાપ્ત થતું નજરે જોવા સારું થયોચીત સમય સુધી રાહ જોવા પડે છે, માટે એવા વૃદ્ધનું બીજા વાવવાની પ્રવૃત્તિજ કરી એમ કોઈ સમજી શકે? એમ હોય તો તો જા સજીનું એકે કંઈ કરવાપણું રહેજ નહીં અને મનુષ્ય માત્રે અકર્તાજ રહેવું એમ ઠરે છે. જે કે સર્વમાન્ય શાસ્ત્રોનાં સુપ્રસિદ્ધ શાસનોનું ઇચ્છાપૂર્વક ઉલ્લંઘન કર્યા સમાન થાય જુઓ શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતમાં શીકૃષ્ણ ભગવાન શું આજ્ઞા કરે છે ? " નિયતં કુરુ કર્મ ત્વં કર્મજ્યાયો હર્મ્યજઃ ।

તસ્માદસક્તઃ સતતં કાર્યં કર્મ સમાચાર ॥ મા તે સંગેસ્ત્વ
કર્મણિ ॥ દત્યાદિ વાક્યોમાં એજ ઉપદેશ છે કે કર્તવ્ય કર્મ તો

અત્યેક મનુષ્યે અવશ્ય કરવુંજ નોંધએ, અકર્તા રહેવું એ મનુષ્યને યોગ્ય નથી.

(૧૫) સાર એ છે કે આમાં દર્યમાન ફળપ્રાપ્તિ માટે અધિ-
રાધ રાખવી એ સમજી અને યજ્ઞા પુરવંતે માટે ઉચિત નથી વળી
ખરી રીતે નોંધએ તો શાસ્ત્રની આજ્ઞા તો એવી છે કે **“કર્મણ્યેવા-**

ધિકારસ્તે મા ફલેશુ કદાચન” અર્થાત મનુષ્યના અધિકાર માત્ર
કર્તવ્ય કર્મો કરવાનોજ છે તેવું ફળ થાય છે કે નહીં થાય
તોશું થાય છે ક્યારે થાય છે કેવું થાય છે એ વિગેરેનો અધિકાર
તેનો નથી અમુક કાર્યકર્તવ્ય છે મટે તે અવશ્ય કરવુંજ નોંધએ

અને તેની ફળ પ્રાપ્તિ સર્વ શક્તિમાન જગત્ત્રિવંતાના હાથમાં
સોંપવી, એજ સત્પુરુષનું શાસ્ત્રવિદીત આચરણ છે, મનુષ્ય જે કુટુંબ
માં જન્મ ધારણ કરેછે તે કુટુંબના અંગભૂતો પ્રતિ લાલન પાલન
પેપણુ આદિ કર્તવ્ય કર્મો કરવાનું જેવી રીતે અને જેટલે અંશે તેને
હોયછે, તેવીજ રીતે અને તેટલેજ અંશે મનુષ્ય જે જાતીમાં પૂર્વ જન્મ
ના સંસ્કારે લઈને જન્મ ધારણ કરેછે તે જાતીના અંગભૂત લાઘ્ય-
પ્રતિ પણ કર્તવ્ય કર્મો કરવાનું હોયછે? અને જે પ્રમાણમાં એ
કર્તવ્ય કર્મો તે બળવે છે તે પ્રમાણમાં તે ઋણમાંથી મુક્ત થાય છે
અને કર્તવ્યમાંથી જેટલું તે મુકેછે તેટલા પરતો નવા ઋણનો ભાર
તેને શિર વધે છે જોકે પુનર્જન્મમાં સહિત તેને વેઠવો પડેછે. માટે
મારા પ્રિય બંધુઓ ફળની આસક્તિ રાખ્યા વિના કર્તવ્ય કર્મો કર-
વામાંજ આ મનુષ્ય રહેવું સાર્યક છે,

(૧૬) લાઘવો, મેહુરઆની કરીને મારા આ કથનનો અર્થ એમ ન માની લેશો કે આપવિત્ર સમારંભ ફળરહીત રહેવાનું છે. આ લાઘવ જુનીશરઆતમાં ખીજ પ્રસંગમાં ભગવદ્વાક્યનો આશર ખતાવી કહી ગયો છે તેમ કાંઈપણ સત્કર્મ વિદ્યુષ્ણ તો કદી જનુંજ નથી અર્થાત્ યોગ્ય સમયમાં તેનું ફળ તો પ્રાપ્ત થવાનુંજ એ નિશ્ચય છે, પણ આપણી આ કાનફર-સને અંગે તો ફળપ્રાપ્તિનાં દર્શન માટે એટલા બધા ઉંડા શાસ્ત્રીય વિષયમાં ઉતરવાના અગર એટલી બધી રાહ જોવાની જરૂર પડે તેમ નથી. આ સમારંભનું મોટું ફળ તો આજેજ અહિંયાં દરેક માન થાય છે. પોતપોતાના કામધંધા પડતા મૂકીને અનેક પ્રકારની અગવડો વેડીને ખર્ચની દરકાર ન કરતાં સેંકડો મહલની મુસાફરી અનેક પ્રકારની દૂર દેશાવરના તેમજ નજીકના અને ખુદ મુંબઈના આ લગ્ન સભામાં મિરાજેલા કચ્છી, ઘોઘારી તથા હાલાઈ લાઘવો નોતિ-ઉત્તનિ તથા રાતિ મુધારણના એકદિલી નિશાના માટે એક સંપત્તી. એક મતથી, એક સરખા ઉત્સાહથી. એક સરખા ઉમંગથી આટલી મોટી સજ્યામાં એકત્ર થયાછે, એજ આ કાનફર-સનું પ્રથમ સ્વદિષ્ટ ફળ છે એમ હું માનું છું પ્રિય બંધુઓ, જમણવારના પ્રસંગ સિવાય અન્ય કાંઈ પ્રસંગે આટલા બધા લાઘવો એકઠા થયેલા આપે કાંઈવાર જોયાછે તો પછી એમ કણ્ણ કયા વિના ચાલતું નથી કે આ એક-દિલી આ એકસંપી આ એકમત અને એકત્રતા, આ ઉમંગ આ ઉત્સાહ એ બધું કાનફર-સનુંજ ફળ છે અને આપ માત્ર થોડો વિચાર કરો તો જણાશે કે એ ફળ કાંઈ નહાનુંસુનું નથી એ ફળનું મૂલ્ય બહુ ભારે છે સંસારમાં એકસંપી, એકદિલી અને એકમતનું કેટલું મોટું માહાત્મ્ય છે અને તેનાથી કેવાં મોટાં અને સાંકડી દૃષ્ટિએ અસા

ધ્ય દેખાતાં હોય એવાં કામો પણ પારપડી શકે છે એ આપને કેહેવાની જરૂર નથી.

(૧૭) આ સિવાય ખીજ પણ અનેક દર્શિત કળો આ ત્રણ દિવસની બેઠકમાંજ આપને સ્વતઃ દષ્ટિગોચર થશે એટલે તેનું વર્ણન કરી આપનો વધુ વખત રોકવા હું માંગતો નથી મારે આ નિયમ પરત્વે તો હવે માત્ર એટલુંજ કેહેવાનું રહે છે; અને તે હું ખત્રીપૂર્વક હિમ્મતથી અને અતિશયોક્તિ વિના કહી શકું છું કે આજે આ ક્રાંતકર-સરખી કલ્પવૃક્ષનું આપે જે ખીજ વાગ્યું છે તેને પાળી પોષીને જતન કરશો તો આજે જેનું આપણને સ્વપ્ન પણ નથી એવાં સેકંડો આનંદદાયક કળો એમાંથી ઉત્પન્ન થશે જેમજેમ એ વૃક્ષ પુષ્ટ થતું જશે તેમ તેમ પડી અધિકાધિક મિષ્ટ કળો પગટ થતાં જશે અને આપણી પાછળ આવનાર ભાઈઓ તથા હવે પડી ઉત્પન્ન થનાર પ્રજા આજના શુભ મુહૂર્તમાં રાખાએલ આ ક્રિયારકર પાયાને માટે આપણને હજારો ધન્યવાદ તથા શુભશિખો આપસે આપ ખત્રીથી માનજો કે આ મહા પવિત્ર સંમેલન નિમિત્તે ખર્ચેલો એક એક પૈસો લાખ લાખ રૂપિયાની કીંમતથી કામ કરશે.

(૧૮) પ્રિય બધુઓ ઉપરના વિવેચનથી સમગ્રયું હસે કે ક્રાંતકર-સથી સતિઅભ્યુદય તથા જાતિકિન્નતિનાં ઘણાં ઘણાં, મોટા અને ઉપયોગી કાર્યો સિદ્ધ થશે એમાં શક નથી પણ તે સાથે એકલા યાદ રાખવાની જરૂર છે કે બધાં કાર્યો એકદમ એક દિવસમાં કે એક બેઠકમાં પાર પાડી દેવાની અપેક્ષા રાખવી એ આ-શાકુલુમવત છે. બાળક ન્હાનું હોય રમકડાં રમતું હોય તે અવસ્થામાં

તેને સ્ત્રીમએન્નન કે વિજ્ઞાનું કારખાનું અથવા હવાઇ વિગાન સોંપ્યું હોય તો એ બાળકનો વિનાશ થાય છે; પણ એજ બાગક પુઠ થઈ અનુભવ મેળવી બુદ્ધિની પરિપક્વતા પામી ચ્હોટું થાય છે ત્યારે એજ સ્ત્રીમએન્નન, એજ વિદ્યુત શક્તિ અને એજ વિમાનને માણસ જાતના ઉપયોગના ઉત્કૃષ્ટ કામોમાં યોગ્ય મહાન કાર્યો કરવાની પાત્રતા તેનામાં આવે છે. ગમે તેવી સુંદર અને સુખકર હવેલી હોય તોપણ તેના માળ ઉપર જ્યાં સાર જો એકદમ જીવંત મારવાનો પ્રયાસ કરીશું તો આપણેજ બોંય ઉપર પછાઇ ઇજા પામીશું ને હાંસીને પાત્ર થઈશું, પણ જો કુદરતના નિયમ પ્રમાણે પગથીએ પગથીએ ચડશું તો યોગ્ય સમય થયે હવેલી ઉપર પોહોંચી દરેક પ્રકારનાં સુખ અને આરામ સંપાદન કરી શકીશું. ઇમારત બાંધવામાં સૌથી અગત્યનો ભાગ પામાનો હોય છે, પાયાની પૂરતી કાળજી રાખ્યા વિના એકદમ ઇમારત ચાલુ રાખીશું તો સઘળું કડાલુસ કરીને હેઠું પડશે, પણ જો પાયા બરાબર રીતે ગેઠવી, એક ચોમાસાના પાણીથી તેને મજબુત થવા દઈ પછી તેના ઉપર એક પછી એક કમવાર માળ ચાલીશું તો પાંચ માળનું ભવ્ય મંદિર બનાવી શકીશું. એક કવિએ કહ્યું છે કે—

Steadily, Steadily, step by step,
Up the venturous builders go,
Carefully placing stone upon stone,
Thus the loftiest temples grow.

અર્થાત આવા કામમાં અધિરાઇ કે ઉનાવળ કામ આવતાં નથી. મ્હેટાં મ્હેટાં કામોની શરૂઆત હમેશાં ન્હાનીજ હોય છે. કવિ કામકાન

કહે છે તેમ “Mighty things from small, beginnings grow.” મારા ઉત્સાહી ભાઈઓને મારી ખાસ વિનંતિ છે કે આપનો પ્રયાસ, આપનો ઉત્સાહ અને આપની ઇચ્છાઓ સર્વ જ્ઞાનિહિતને માટેજ છે એમાં શંકા નથી, પણ ઉત્સાહ એવી વસ્તુ છે કે જેને અમુક મર્યાદા ઓળખવા દઈએ તો તે દુરાચરનું સ્વરૂપ ધારણ કરે છે, એ અનુભવસિદ્ધ વાક્યનું આપ અવશ્ય મનન કરશો. આ કોનફરન્સના પવિત્ર સમારંભમાં પ્રવેશ કરતાં દેવમંદીરની માફક, કોંઈ, માયા, માન, લોભ, કપાઈ, કલહ, મિથ્યાભિમાન વિગેરે શત્રુઓને મંડપની બહારજ મુકીને આવસો અને શાંતિથી એકસંપથી તથા એકદિલથી આ ઊપયોગી કાર્યમાં ભાગ લેશો આ હજી આપણું પેહેલું પગથીયું છે બલકે હજી તો પાંચોજ છે, વાત એ કદાનિસરી જશો નહીં, કોનફરન્સમાં આપને વધુ માન મળે અગર એ હું, આપની પસંદગીનો સવાલ બહાલ રહે, યા રદ જાય આપની મરજી સિવાયનો સવાલ કદી મંજૂર રહે તો પણ એ વાતની અસર મન ઊપર ન રહેવા દેતાં દુરાચરનો ત્યાગ કરી, ચિત્તની શાંતિ રાખી બહુમતને માનનીય ગણશો તથા કોનફરન્સના કામને કોઈ રીતે હાનિ કેમ ન પહોંચે અને તે દલીભૂત તથા દીર્ઘાયુષી કેમ થાય એવો એકજ નીશાનો મન આગળ પેહેલો રાખી બીજી સર્વ વસ્તુઓ બીજી સર્વ ઇચ્છાઓ તથા બીજા સર્વ હેતુઓ કરતાં તેને અગ્રણી અને વધારે અગત્યનો ગણશો. આવા સામાજિક કાર્યોના પ્રથમારંભમાં યોગ્ય સીમાથી બહાર ગયેલો ઉત્સાહ (જેને અંગ્રેજીમાં overzeal કહે છે), તથા તન્મજનિત દુરાચર, અને દુરાચરમાંથી ઉત્પન્ન થતો ઉત્તરપ, એજ સર્વ વિધ્નિનું મૂળ અને કાર્કસિદ્ધિને હાનિ પહોંચાડનાર હોય છે. આદે મારા વિદ્વાન

અને માન્યવર ભાવ્યો, હું પુનરપિ આપને વિનયપૂર્વક પ્રાર્થના કરું
 છું કે—'મત્યુહઃ સર્વ સિદ્ધીનામુત્તાપઃ પ્રથમઃ કિલ્લ। અતિ-
 શીતલમધ્યમ્મઃ કિં મિનત્તિ ન ભ્રમૃતઃ' ॥ એ હિતોપદેશના
 પ્રસિદ્ધ વાક્યને સ્મરણમાં રાખી દુરામદરૂપી દુસ્મનો તો આ
 સભામાં અવસ્ય પ્રવેશ થયા દેશો નહીં મનુષ્ય માત્ર અપૂણ્ય છે
 બૂલ કરાવે પાવ છે સંપૂર્ણ તો એક જગત્ત્રિષંતા પરમેશ્વરજ છે,
 આ કોનદર-સના કાર્યવાહકો પોતે સંપૂર્ણ કે બૂલ રહિત હોવનો દાવો
 રાખતા નથી પરંતુ આપ સૈ વિદ્વાન ભાવ્યોને ઉચીત એ છે, કે
 અમુક વક્તાએ કરેલા ભાષણમાં અમુક વસ્તુ ઓટી કહી છે પ્રમુખે
 અમુક રીતીગ કર્યું તે ન્યાય પુર્વક નથી સમજેકટ કમીડીએ અમુક
 નિષય મંજુર ન રાખ્યો એ અયોગ્ય કર્યું છે. અમુક વક્તાને ખોસ-
 વાની પરવાનગી ન આપી એ અધરીત કર્યું છે—એવી એવી દાપદ-
 ણિથી ન જોતાં પ્રમુખે સમજેકટ કમીડીએ તથા અન્ય કાર્યવાહકોએ
 પોતપોતાની સુદ્ધિને અનુસરીને જે જે કાર્ય કર્યું હોય તેમાંથી સાર
 વસ્તુ જેટલી જણાય તેટલા હ સરવ પ્રહણ કર્યા પ્રયત્ન કરેલા સમજે
 કમીડીમાં અવસ્ય કરીને અનુભવી વયોવૃદ્ધ વિદ્વાન ડાહ્યા અને ચતુર
 પુરોષોજ નીમાશે એટલે એ કમીડીના નીર્ણયો સંબધે તો મારી ખાસ
 આગ્રહપૂર્વક આપને વિનતી છે કે તેમનાં ઉક્ત લક્ષણોના માનને
 ખતર કોનદર-સના અધારણના સ્થાયીપણાને ખાતર તથા સભાના
 કામવાં નીયમીતતાના રક્ષણને ખાતર એ નીર્ણયોને પતિત ગણી તે ત-
 રફ પુણ્ય સુદ્ધિથી જોતા મેહરબાની કરશે અને કોનદર-સ । મંડપમાં
 સર્વત્ર એક મત, એક સંપ, એક દીક્ષી નેએકત્રતાને આધીન રહી કેટલા
 પ્રકારનો મતભેદ મનદુષ્ણ કલહ કોઈ થાય એવું કરણ ગિતપત્ર થા ॥

દેશો નદી મીઠાનની વણી સ્મરણમાં રાખશો કે —

“ Who best can suffer, best can do,
Best reign, who first hath well obeyed.”

અર્થાત જેની સહન શક્તિ સૌથી વધારે હોય છે, તે સૌથી ઉત્તમ કાર્ય કરી શકે છે અને જે શરૂઆતથી અધીકારીઓના શાસનોને આધીન થતા શીખ્યો હોય તે પરીણામે ઉત્તમમાં ઉત્તમ રાજ્યાધીકાર ચલાવવા સમર્થ થાય છે વળી કોઇ એક વા અનેક વ્યક્તિઓને અપમાન થાય કોઇ એક વા અનેક ગામના મહાજન ઉપર આક્રોશ આવે કોઇ એક વા અનેક લાખોની લાગણીને દુઃખ કરે. એવી કાંઈ પણ વસ્તુ વાક્ય શબ્દ અથવા ધ્વનિ પણ આ સર્વ સામાન્ય સલામાં આવવા દેશો નદી આ સમાજમાં નહાના મોટાનો મરીત તવગસ્તો ઉત્તર દક્ષિણનો કચ્છ કાઠીઆવાડનો વિદ્વાન અવિદ્વાનનો બળવાન દુર્બળનો હાથ ધરેલો બોધારીનો અમર એવો કોઇ પણ બેદલાવ આવવો ન જોઈએ. આપણે તો ભાઈઓ મુગ એક બાપના દીકરા છીએ અને આ મંડપમાં આપણે સર્વ સમાનજ છીએ એક કરતાં બીજો અધિક છે, એવું છેજ નહીં એ દષ્ટિબિદ્યથી શાંત ચીત રાખીને કામ કરવાનું છે શ્રીમાન, બુદ્ધિવાન, વિદ્વાન બળવાન તથા ગુણુવાન લાખોની તો એ બાળતમાં નિશ્ચય ફરજ છે કેમકે “ વગતે વીકાર હોયજ નહી. ”

(૧૯) હરેક કામ નિમિત્ત વિવાનું હોતું નથી. હરેક પુષ્પ કંટક સંહિત હોતું નથી તેમ હરેક માર્ગ સીધો સપાટ વા સરલ હોતો નથી મોટાં કામોમાં તો વળી મોટાં વિધિ હોય છે એક વિદ્વાન કાવ્યકાર કહે છે કે “ On greatest actions greatest dangers attend. ” આપણે જે રથને જવું છે, ત્યાં પોહ્યાંઆવવા સાર એમનો

રોડ જેવી સીધી સપાટ, અને પ્રકાશવાળી સડક બાંધી રાખેલી નથી, -
 રસ્તામાં કોઈ ઠેકાણે મોટર ચાલી શકે એવો મર્ગ હશે તો કોઈ ઠેકાણે
 બળદનું ગાડું પણ અટકી પડે એવું આવશે કેઈ ઠેકાણે ઝાડઝાખરાં
 કંટકાદીક નડશે તો કોઈ ઠેકાણે ખાડા ખાખોળીમાં વચ્ચે
 આવશે, કોઈ ઠેકાણે નદી નાળાં આડાં આવશે તો કોઈ ઉંચાં ઉંચાં
 વિકટ પર્વતો ઓળંગવા પડશે કોઈ ઠેકાણે લુંટારા રસ્તો રોકી બેઠેલા
 મળશે તો કોઈ ઠેકાણે હાલ લોકોની જાગ પાથરેલી જણાશે કોઈ ઠેકાણે
 જીવતને માટે જરૂરનાં અન્નજલાદીનો અભાવ દેખાશે તો કોઈ ઠેકાણે
 જંગલી જનહિંસક જનાવરેનો ત્રાસ લય પમાડશે પરંતુ મારા બાંધ્યા
 એવાં એવાં વિદ્વોથી લય પામી આપણે કર્તવ્ય શુન્ય થવાનું નથી ગત્યા
 સમજી અને બુદ્ધિમાન સજ્જનોનું લક્ષણ એ છે કે કર્તવ્ય કર્મો આ
 ડાં ગમે તેટલાં અને ગમે તેવાં વિદ્વો હોય તો પણ તેને ક્રમેક્રમે યોગ્ય
 ઉપાયોથી દૂર કરી પોતાના કાર્યમાં ધૈર્યથી ખતથી અને નીશ્ચયથી
 મગ્યાજ રહે છે, કહ્યું છે કે -

પ્રારમ્ભ્યતે ન સ્વલ્લુ વિધનમયેન નીચૈ

પ્રારમ્ભ્ય વિધિવિહતા વિરમાન્તિ મધ્યાઃ ।

વિઘ્નૈઃ પુનઃપુનરપિ પ્રતિહન્યમાનાઃ

પ્રારવ્ધમુત્તમજના ન પરિત્યજન્તિ ॥

અર્થાત્ આવનાર વિધિથી ડરી જઈને કાર્યનો આરંભન કરવો અ-
 થવા આવી પડેલા વિધિથી પાછા હોતે આરંભેલું કાર્ય પડતું મુકતું
 એ દત્તમ પુરોષને લક્ષણ નથી માટે આપણું સૌનું કર્તવ્ય એ છે કે
 વિઘ્નતાનો ભાગ કરી દ્રવ્યવડે બુદ્ધિવડે, બાળવડે તથા બીજાં જે જે

સાધનાની જરૂર હોય તો તે સાધનોવડે સર્વ વિધાનો વિનાશ કરી અથવા તેનાથી આપણું રક્ષણ કરી, કાર્યની ઉત્તમ ઉપર ચોગ્યતાં ઉપર તથા ઇશ્વરની પરમ કૃપા ઉપર ભરોસો રાખી ઇચ્છિત પોહોંચતાં સુધી તથા ઇચ્છિત કાર્ય સંપૂર્ણ થના સુધી હિમતથી ખાં તથી દૃઢતાથી તથા નિશ્ચયથી તેની પાછળ મંડ્યા રહેવું દૃઢ નિશ્ચયતાળા તથા હિમ્મતતાળા માણસને ગમે તેટલાં દુસ્તર દેખાતાં હોય એના કામ પણ અસાધ્ય નથી એક કવિ કહેછે કે,-

“Obstructions too may crowd your path,

In threatening stern array,

Yet flinch not, fear not; they may prove,

Mere shadows in your way.”

(૨૦) વળી આ કાર્યને આપણે પરીપક્ષર અથવા પરમાર્થના દામ તરીકે ભલે ગણીએ પણ વસ્તુસ્થિતિથી બારીક નજરે જોતા આ કાર્ય આપણા પોતાના પરમ સ્વાર્થનુંજ છે. કેમકે આપણા હાથ પગ વિગેરે જેમ આપણા શરીરનાં અંગ તથા ઉગ્રાંગો છે, તેમ આપણે દરેક ભાઈઓ આપણી સમસ્ત જાનિસમાજરૂપી પુરુષનાં અંગો તથા ઉપાંગો છાએ આપણા હરકોઈ એક અંગને ઇજા થાય અગર તેમાં ખોડ રહે તો તેનું દુઃખ અને તેની અગર જેમ આપણા શરીર ઉપર થાયછે, તેવીજ રીતે આપણી જાનિરૂપી હરકોઈ એક અંગ વાઉપાંગને અર્થાત હરકોઈ જાનિમધુને કાંઈ ઇજા થાય, તેનામાં કાંઈ ખામી રહે, તેની કાંઈ અવનતિ થાય, તો તેનું દુઃખ તથા તેની અસર આપણી સમગ્ર સમાજને અવસ્યકવાળી કાંઈ હાનિ ભાઈ નિરાશિત હાઈ દુઃખ થતો હશે તો કચ્છી ભાઈઓને તે માટે એક સરખી રીતે સરમાવાનું

છે કોઇ ધોધારી ભાઇ અચારવિચારમાં પછાત હશે તો તેની અહિન-
કારક અસરે હાલાઇ ભાઇઓ ઉપર પણ થવાનું કોઇ કચ્છી ભાઇ
કેળવણીમાં પછાત રહી ધંધા વિનાનો હશે તો તેનું પરિણામ ધોધારી
ભાઇઓને પણ એક સરખી અસર કરશે માટે ભાઇઓ આ દૃષ્ટિથી
જોઇ પરસ્પરનો રાગદ્વેષાદિનો ત્યાગ કરી એક સંપત્તી ને એકમતથી
આ સમગ્ર સમાજના હિતના કામમાં પ્રવર્તો એવી મારી પ્રાર્થના છે.

(૨૧) મિત્રો, કોનફરન્સ બરવાના યોગ્યાયોગ્યાતાના વિષય ઉપર
કંઈક વિસ્તારથી જોલી આપનો વખત મેં બહુ રોક્યો છે તે માટે
ક્ષમા કરશો, પણ આપણો આ શરૂઆતનો સમારંભ છે, તથા એ
વિષયની ચર્ચા જાતજાતનાં સાધનોથી, વિધવિધ પ્રકારનાં પુરવાર તરફથી
રંગબેરંગી સુચનાઓના વેદનથી, અને અનેક પ્રકારના શુભવાકા તથા
શંકાઓ ઉત્પન્ન કરે એવા પ્રકારથી થઇ છે, તેથી તે સંબંધી સવિસ્તર
સ્પષ્ટતા કરવાની મને જરૂર જણાઇ વાસ્તવિક રીતે જોઇએ તો એ
સમજના અભ્યંકારો,—પછી તે સ્વચ્છાતિ હોય વા પરચ્છાતિ હો વદ્ધ હોવા
યુવાન હો સાક્ષર હો વા નિરક્ષર હો, મિત્ર હોવા, શત્રુ હો—એ સર્વનો
એક સરખો ધન્યવાદ આપું છું કેમકે તેમણે કોનફરન્સ પ્રતિ વિશેષ
જાગૃતિ થવાનાં સાધનો ઉત્પન્ન કર્યા એટલે અંશે આપણને આપણા
કાર્યમાં સહાયતા કરી, એકલુંજ તહીં પણ ઉક્ત વિષયને શર્ષ વિશા
એકથી તમાસવાની તેની યોગ્યાયોગ્યાતાનું બારીકાથી નિરીક્ષણ કરવાની
તથા તેને વિષ્ણ કરનારાં લયનાં કારણોથી વેળાસર એતવાની આપણને
તક આપી. એટલે અંશે આપણા સમારંભને વિશેષ બળવાન બનાવ્યું
અને આપણી કાર્યસિદ્ધિમાં સરવૃત્તા કરી આપી વિદ્વાન લેખક બહુ
કહે છે તેમ “ He, that wrestles with us, strengthens

our nerves and sharpens our skill. ”

(૨૨) કોનફરન્સમાં વિચારવાના વિષય ઉપર હવે હું આનુંધું. પેહેલો અને અગત્યનો વિષય કોનફરન્સના અધારણુ આપતનો નજરે પડે છે. કોનફરન્સનું અધારણુ કેવું રાખવું તેમાં ચર્ચાવાના વિષયોની હદ કેવી રીતે આંધવી તેમાં આવનાર ડેલીગેટોની સંખ્યાનો નિયમ શું કરવો ડેલીગેટો મોકલવાનો હક દરેક શેડર તથા ગામને ક્યા પ્રમાણમાં આપવો લોહાણુખેડાંનો વિશે તેજક મંડળો મિત્રમંડળો ગ્રેન્યુએટો, તથા ન્યુસ્પેસર ચોપાનીઆના એડીટરોને ડેલીગેટો મોકલવાના હક ક્યા ધોરણુથી આપવા કોનફરન્સનું સ્થાપાપણું નિભાવવા માટે શું નિષ્ક્રમ કરવા નિયમિત સુદતે જુદેજુદે સ્થળે કોનફરન્સનીએકઠા થાય અને માટે તે કેવી રીતે યોજના કરવી કોનફરન્સનો પ્રમુખ નીમવાનો શું નિયમ કરવો ને તે અધિકાર કોને કોનફરન્સની જુદીજુદી એકઠા દરમ્યાન તેનું જન્યુકનું સામાન્ય કામ તથા પત્રવ્યવહાર ચલાવવા સાર સ્ટેન્ટીંગ સેન્ટ્રલ કમિટી ક્યા, કેવી રાત કંટલા મેમ્બરના અને કેવા અધિકારવાળી નીમવી તેના અર્થનો કેવી રીતે બજાવવો કરવો ડેલીગેટો તથા વીઝીટરોની શી લેવા આપત શું નિયમ કરવો, આ અને આને મળતા સક્ષોનો એ વિષય માં સમાવેશ થસે કોનફરન્સનો અર્થ મુંબઈના મહાજને તો પોતાની મોટાઈના પ્રમાણમાં બહુ મોટો કર્યો છે, પણ હવે પછી બસનારી કોનફરન્સોમાં થનાર ખર્ચ કેલે કરવો તથા તેને નિયમિત હદમાં શી રીતે લાવવો એ પણ આંખણે વિચારવું પડશે. વળી આ ડીસેમ્બર માસમાં બીજી ઘણી કોનફરન્સનો મળે છે અને એક સાથે સઘળી સભાઓના વખત આવવાથી ઘણા બાઈઓને અગવડ આવે છે એ કારણથી તેમજ આપણા જાતિબાઈઓ મુખ્ય બાગેરેપારી વર્ગના હોદને આ વેપારની

મોસમના સમયમાં 'નફર-સના કાય' ઉપર પૂરતું લક્ષ આપવામાં મુશ્કેલી આવે એ કારણથી કોનફર-સની બેકડો ભરવાને માટે કોઈ બીજા સમય ઠરાવવા બાબત પણ આપણે વિચાર કરવાનો રહેશે. આ બધી બાબતો ઉપર આપ પુખ્ત અને બારીક વિચાર કરી દીર્ઘ દષ્ટિ વાપરી યથોચિત નિર્ણય ઉપર આવસો એવી જાહેદ છે.

(૨૩) હાલના જમાનામાં સવળા દેશોમાં રાજ્ય તરફથી મુદત મુદતે વસ્તીની ગણતરી કરવાના કામ પાછળ મોટી રકમના ખર્ચ કરવામાં આવે છે, તેનો હેતુ એવો છે. કે પોતાના તાબામાં રહ્યતી સંખ્યા કેટલી છે. તેમાં સ્ત્રી પુરુષો કેટલાં છે તેમની શરેરાશ ઉમ્મરનું પ્રમાણ કેટલું છે તેમનામાં કેળવણીનો પ્રચાર કેટલો છે તેમની હુન્નર કળા ઉદ્યોગ સંબંધી યોગ્યતા કેટલી છે તેમના ધંધારોજકારની સ્થિતિ કેવી છે, વિગેરે વિગેરે બાબતો જાણવામાં આવે કે જ્યાં કરીને એ વસ્તુઓમાં જે અડીતકર વસ્તુઓ હોય તેના ત્યાગ કરવાનાં, હીતકર વસ્તુઓ હોય તેને ઉત્તેજન આપવાના તથા ખામીઓ હોય તે પુરી પાડવાના ઉપાયો યોજવાની રાજ્યને સરકાર થાય આ પ્રમાણે આપણી સમસ્ત કોમની પણ વિસ્તારપૂર્વક ગણતરી થઈ એક ડિરેક્ટરી બનાવવામાં આવે, તો તે સર્વને લાભદાયક થાય. લાઇ હિડોચાએ આ બાબતમાં પોતાના મળ પ્રમાણે પ્રયાસ કર્યો હતો, પણ સવળા દેશ દેશાવરોની સમસ્ત કોમને માટે યોગ્ય ધોરણસર અને વિસ્તારપૂર્વક હકીકતનો નોંધ થાય, એવી યોજના થવાની જરૂર છે. પેટેલી નગરે આ કામ મુશ્કેલીવાળું અને ખર્ચાળ દેખાશે. પણ બારીક વિચાર કરશે તો માલુમ પડશે કે એમાં મુશ્કેલી તો છેજ નહીં, અને ખર્ચ કાંઈ થાય

તો તે ઉત્તમ પરિણામના પ્રમાણમાં કેવળ નજીવા જેવો છે. કાનફર-સની રેન્ડીંગ કમિટીને એ કાગ સોંપવામાં આવે, અને તેમની તરફથી છપા-એલાં પત્રો દરેક શેડર તથા મામના મહાજનના અગ્રેસરો ભરી મોકલે મુશકિલી સંધળી દર થાય છે ને ખર્ચનું પ્રમાણ પણ વધુનું આવે. તે થઈ જાય છે. પત્રો કેમ ભર્યાં તેની સમજૂતી આપવા સાર ઉપ-દેશો મોકલવા પડે, તો તેમ કરવાને હરકત નથી. સાથે સાથે કાન-ફર-સના ઉત્તમ હેતુઓ સમજાવી તેની તરફ વધારે સુદૃઢ લાગણીઓ ઉત્પન્ન કરવાનું કામ પણ એ ઉપદેશો કરી શકશે. એમાંથી થનાર ફાયદાની મહત્વના ગણતરીમાં લઈ આપ આ યોજનાની શક્યતા ઉપર પૂર્ણ લક્ષ આપશે એવી ઉમેદ છે. આપણે કોણ છીએ આપણી સ્થિતિ શું છે, આપણા પૂર્વજોની રિયતિ શું હતી. દત્તાદિબાબતોની શોધ થઈ આપણી કામતો દત્તિહાસ પ્રસિદ્ધ થવાની પણ જરૂર છે.

(૨૪) જ્ઞાન, વિદ્યા, કેળવણી, એ સવાલ સૌથી વધારે મહત્વનો છે. માણસ અને પશુ એ બન્નેને એક સરખી રીતે શરીર હોય છે, આંખ, કાન, હાથ, પગ અદિ ઇન્દ્રિયો હોય છે, અન્ન જળ માટે કુદા તૃપા હોય છે. આરામથી થતા મુખની અને રોગાદિથી થતા દુઃખની લાગણીઓ હોય છે, પણ આ બધી સમાનતા છતાં એક મુખ્ય અવે મોટામાં મોટો ભેદ એ છે કે માણસમાં વિદ્યાબ્યાસની, જ્ઞાન સંપાદન કરવાની પાત્રતા છે, જે કે પશુઓમાં નથી. માટેજ કહેવતમાં કહ્યું છે કે- **વિદ્યાવિહીન પશુ:** અર્થાત્ માણસે વિદ્યા સંપાદન ન કરી હોય તો પંડી તેનામાં અને પશુમાં કાંઈ તફાવત રહેતો નથી. સાર અસાર, કર્તવ્ય અકર્તવ્ય, પુણ્ય પાપ એ વિગેરે સમજવા સાર મનુષ્યને જ્ઞાનની અતિ આવશ્યકતા છે, અને

જોનામાં એ નથી તે મનુષ્ય નથી એમ સમજવું જોઈએ. મનુષ્ય માત્રને પરમદૃષ્ટાણુ પરમેશ્વરે જન્મથીજ બુદ્ધિશીલી હોવાની બક્ષિસ આપેલી છે. પછી એ, હોવાને ખાણમાં માટી સાથે ભજેલો રહેવા દઈ પથ્થર સમાન તેનો ઉપયોગ કરે, વા તેને વિદ્યાબ્યાસ, સ્વજનસંગ વિગેરે ઉત્તમ સાધનો વડે ધસી સાફસુદ્ધ કરી ચળકતો બનાવી અમૂલ્ય બનાવવો, એ પ્રત્યેક માણસના પોતાના હાથમાં છે. કહ્યું છે કે

सर्व द्रव्येषु विद्यैव द्रव्यमाहुरनुत्तमम् ।

अहार्यत्वादनर्घ्यत्वादक्षयत्वाच्छ सर्वदा ॥

અર્થાત્ દ્રાષ્ટી જે ચોરી ન શકાય, દ્રાષ્ટ દિવસ જેનો નશ થઈ ન શકે, વાપર્યાથી જેમાં ઘટાડો ન થઈ શકે, એવું ઉત્તમમાં ઉત્તમ ધન મેળવવાની પાત્રતા પ્રભુએ માણસને આપી છે, છતાં જો તે નિર્ધન રહેવાનું પસંદ કરે, તો તેના જેવો ભાગ્યહીન કોણ ? ભાઈઓ, વિદ્યાબ્યાસની આવશ્યકતા, તથા તેના ફાયદા વિષે હવે એ મત રજા નથી, એ વિષય પરત્વે સર્વ દેશોમાં ધણુ ધણુ લખાઈ ગયું છે ને બોલાઈ ગયું છે. અને આ કોનફરન્સમાં પણ બીજા વક્તાઓ એ સંબંધે બોલવાના છે, એટલે હું એ વિષે લખાણથી વિવેચન કરી વિના કારણ આપનો વખત રોકવા માગતો નથી. પણ એ વિષય સંબંધી એ ત્રણ વસ્તુઓ ઉપર ખાસ લક્ષ્ય બેંચવાની જરૂર છે, તે વિષે આપને થોડું કહેવાની ઇચ્છા રાખું છું.

(૨૫) પેહેલી વાત એ છે કે બ્યવહારિક કળવણી આપણે ગમે તેટલી લઈએ, ખી. એ. થઈએ. એમ. એ. થઈએ, વકીલ, આરિસ્ટર, ટાક્ટર વા ઇજનેર થઈએ, મોટી મોટી મીનો ચલાવતાં શીખીએ વા રાજ્યકારભાર કરીએ.—પણ બ્યાંસુધી ધાર્મિક અને નૈનિક કળવણીના

ઉત્તમ સરકારોથી બુદ્ધિ મુવ્યવસ્થિત થએલી ન હોય, ત્યાંસુધી મનુ-
ષ્યની સાર્થકતા નથી. બુદ્ધિની દૃઢતા—જ્ઞાનિતું સુખ—સ્નેહની
સારવતા—સ્વભાવની સૌજન્યતા સારાસારના યથાથેગ્ય વિવેક—સત્યા-
સત્યની વાસ્તવિક સીમા—સુખઃદુઃખ સંપત્તિવિપતિ આદિ પ્રસંગે
ચિત્તની સમાનતા:—ભિન્નભિન્ન મતો, ભિન્નભિન્ન નિયારો, તથા ભિન્ન
ભિન્ન ધર્મો પ્રતિ સહિષ્ણુતા:—ધન, અધિકાર, વિદ્વતા, પાંડિત્ય, ઐશ્વર્ય
ઇત્યદિ શ્રેષ્ઠતાને પ્રસંગે નિરભિમાનતા,—માતાપિતા, ગુરુઓ, વડીલો,
વિદ્વાનો, અનુભવીઓ તથા અગ્રણીઓ પ્રતિ નિવેકસ્પર્ભકિત,—સ્થાપિત
રાજ્ય, સ્થાપિત ધોરણો. તથા સ્થાપિત ધારા પ્રતિ સપ્રેમ પૂજ્યભાવ-
કુટુમ્બીઓ, પાડોશીઓ, જ્ઞાતિયંદુઓ ગ્રામયંદુઓ, દેશયંદુઓ તથા
સમગ્ર જનસમાજ પ્રતિ શુદ્ધ વાતસલ્ય,—કનિષ્ઠ, દરિદ્રી, દુઃખપીડિત,
અનાથ, સાધનહીન તથા નિરાશ્રિત પ્રતિ નિરંપદ દયા,—આ અને
આવીજ ખીજ ઉચ્ચ સદ્વર્તનની અત્યાવશ્યક વસ્તુઓ, ધર્મનીતિની
કેળવણીના સરકારોનો રંગ બુદ્ધિ ઉપર ચઢ્યા ઉપર પ્રાપ્ત થઈ શકતી
નથી દ્રવ્ય, અધીરાર, વિદ્વતા, કીર્તિ આદિ વગી આરોગ્યતા કરતાં પણ
સદ્વર્તનનું મુખ્ય અધીક છે, એમ એક વિદ્વાન લેખકે કહ્યું છે કે તે
સત્યજ છે, પ્રસીદ્ધ તત્ત્વજ્ઞતા સ્માધઃસ લખેછે, કે “ The crown and
glory of life is character it is the noblest posses-
sion of man ”, અર્થાત સદ્વર્તન એ જીવિતમાં ઉત્તમોત્તમ સા-
ધ્ય વસ્તુ છે, અને એના કરતાં વધારે ઉમદા કોઈ વસ્તુ હોઈ શકે
નહીં. દુઃકમાં સદ્વર્તન વિના મનુષ્યત્વ વ્યર્થજ છે એમ સમજવું. અને
ઉચ્ચ સદ્વર્તન સંપાદન કરવા અર્થે ધર્મનીતિની કેળવણીની અપેક્ષા છે.
મનીતિની કેળવણીને અભાવે મેનુષ્ય કામ, ક્રોધ, લાલ, મોહ, મત્સ-

રાદિ વિકારોના પાંચમાં સપગાઈ જઈ, સારાસાર સમજ્યા વિના દુઃસંગતિ અને દુર્વ્યસનોને વશ થઈ, પોતે અપાર દુઃખ પામેછે, અથવા સ્વર્ગી, રાજ્યદ્રોહી અને દેશદ્રોહી શ્વરઓના પાશમાં ફસાઈ જઈ એવા એવાં પાપકર્મોમાં જોડાયછે કે જેનાં અનિષ્ટ પરિણામો આખા દેશને તથા સમગ્ર જન સમાજને વેડવાં પડેછે. માટે આપણુ સર્વને યોગ્ય છે કે આપણાં બાળકોને બચપણથીજ સદ્વર્તનનું ઉત્તમ શિક્ષક આપણું ધર્મનીતિનાં સિદ્ધાંતોના નિરસ્થાપી સંસ્કારો સંપાદનો યોગ્ય સમય કોમારાવસ્થામાંજ છે, કેમકે કુમળું ઝાડ જેમ વાળીએ તેમ વળી શકે છે. એક ફ્રેંચ લેખક કહે છે. "Childhood is the time for forming a character, the first impressions being the deepest and the most lasting". આલ્યાવસ્થામાં જો એ મહા પરિવ્ર સંસ્કારો નો રંગ નહીં ચડાવાય, તો સ્થાપિત એ છે કે અન્ય અનિષ્ટ પ્રકારનો કાળો રંગ તેના કુમળા મગજરૂપી વસ્ત્ર ઉપર ચડી જશે, અને તે ઉતારી શ્વેત રંગ ચડાવવાનો પ્રયાસ કર્યોએ કેટલો મુશ્કેલ છે, ને સૌ જાણે છે, સાર એ છે કે બાળકોને વ્યવહારીક કેળવણીની સાથે સાથેજ બંધે તેના કરતાં પણ પહેલાં ધર્મનીતિની કેળવણી આપવાની જરૂર પ્રાથમીક ઉચ્ચ હુન્નરઉદ્યોગની કળાકૌશલ્યની વિષે વ્યવહારીક કેળવણી માટે તો આપણી શાળા અને માયાળુ ટ્રીશ સરકારે પઠશાળાઓ, મંદિરાઓ, સ્કૂલો, કોલેજો ઇત્યાદી સાધનો કરી આપ્યાં છે. પણ આ સંકટો મતમતાંતરના અને પારવિનાના પંચપ્રપંથના દેશમાં કાંઈપણ એક બા અનેક ધર્મનું શિક્ષણ સરકારી સાર્વજનીક નીશાળોમાં દાખલ કરવાનુંતો દેખીખીતા કારણોને લીધે અશક્ય છે માટે પ્રત્યેક સમજી માન્યાપનું કર્તવ્ય છે કે પોતપોતાના ધર્મો

વા યથોચીન મંદિરોમાં પોતાનાં આજકાને ધર્મનાં સિદ્ધાંતોની મજબુત અને સુદૃઢ છાપ એસે એવી યોજના કરવી તેમજ ખાનગી નીજાઓમાં આપણી ખેડીઓમાં અને એવાંજ ખીજાં ખાતાંઓમાં ધર્મ તથા નીતી એ બન્નેનું શીક્ષણ ફરજિયાત આપવાની ગોઠવણ થવી જોઈએ જુદા જુદા ધર્મો તેમજ જુદા પંથો એ એકજ સ્થળે પોહાંચવાને માટે જુદી જુદી સ્થિતિ પરત્વે યોજેલા જુદા જુદા ગાગો સમાન છે એટલે એ બધામાં દૃઢતા, સ્નેહ, શાંતી, સમાનતા, સહિષ્ણુતા, નીરબીમાનતા, દયા વિવેક વાતસલ્ય, આદી નીતીનો ખેધ તો મુખ્ય લાગે એક સરખોજ હોય છે, માટે સાર્વજનિકો શાળાઓમાં પણ એવી સર્વ સમાન્ય નીતીનું શિક્ષણ હામલ કરવામાં હરકત નથી. અને એ વિષય હાલમાં આપણી શાળા સરકારે ધ્યાન ઉપર લીધા છે, એ ધણા સંતો-પની વાત છે.

(૨૬) ખીજી વાત આપણા ધ્યાન ઉપર લાવવાની તે એ છે કે આજનો સમય વપાર વલુજનો હુત્તર ઉદાગની અને કળાકોશલ્યનો છે સાંસારીક તેમજ રાજ્યકીય ધણાં કારણોને લીધે આપણા દેશ એ વિષયોમાં પછાત પડી ગયો છે જેનું પરીણામ એ આવ્યું છે કે દેશમાં રીઢતા વધી છે, બીજુલુ વર્ગ વધ્યો છે, નીરબમતા વધી છે, તથા દુદીક્ષાદ કચ્છરી કોપની અસર વધારે સખત લાગવા માંડી છે, આ સંબંધી ખીજા વક્તાઓ બોલશે એટલે મારે તો ફક્ત એટલુંજ કહેવનું છે કે વ્યવહારીક કેળવણીના અંગમાં આંધોગીક કેળવણીની પણ ખાશ આવશ્યકતા છે ન્યાય મુર્તી બ્રિટીશ સરકાર તરફથી એ ખામતમાં ચ-ઓચીત ઉત્તેજન આપવામાં આવે છે, ખરૂં પણ મુખ્ય આધાર આપણા પોતાના ઉપર છે, આપણેજ આપણા આજકાને એવા ઉદાગની કેળવણી

મેળવવાની યોજનાઓ કરી તેના માર્ગ ખુલ્લા કરી આપવા જોઈએ.

(૨૧૭) ત્રીજી વાત સ્ત્રીકેળવણીને લગતા છે. અને આ વાતમાં આટલું મહત્વ સઆએતું છે કે તે વિષે જે બોલ કેહેવાની જરૂર ધારણું છોકરાંઓને બણાવી શું કરવું છે. તેમને ક્યાં કમાવા જવું છે તેમનું કર્તવ્ય તો ધરકામમાં અને પ્રજોત્પત્તિમાં જ સમાપ્ત થાય છે આમ કેહેનારાઓનો જમાનો ઘણો ભાગે જો કે હવે જતો રહ્યો છે. તોપણ હજી આપણી જ્ઞાતિમાં એવા મતના પણ કેટલાક પુરોષો નીકળશે એમ માનું છું. ભાઈઓ સ્ત્રીઓને કમાવા જવાની જરૂર નથી એ મારે મન્ય છે ધરકામ અને પ્રજોત્પત્તિ એ તેમના મુખ્ય કર્તવ્ય છે એ પણ મારે માન્ય છે. પણ તેમને કેળવણીની જરૂર નથી એ વાત હું તો આગળ વધીને કહું છું કે બાળકો કરતાં પણ બાળાઓને કેળવણી આપવાની વંધારે અગત્યતા છે કેમકે હું એમ માનું છું કે એક બાળક વિદ્યાહીન વા બુદ્ધિહીન રહેશે તો તેનો એકલાનો જ સ્વાર્થ બગડશે, પણ એક બાળા વિદ્યાહીન તથા બુદ્ધિહીન રહેવાથી એક આખા કુટુંબના સ્વાર્થને હાનિ પોહોંચશે. આ વાતની સત્યતા સમજવા માટે બહુ લાંબો વિચાર કરવો પડે એમ નથી. જુઓ કે આજની બાળા તે ભવિષ્યની માતા છે, નહાતાં છોકરાંઓને પાળીપોલી મોટાં કરવા, બચપણનાં દુઃખદરોથી તેમને બચાવવાં, ધર્મનીતિના સંસ્કારો તેમનાં કુમળાં મગજમાં રેડી દટીભૂત કરવા, આ બધાં એ માતાનાં કર્તવ્ય કામ છે, જેટલે અંશે તે અસિદ્ધિત અને અજ્ઞાત હશે તો એ કર્તવ્યો બજાવવામાં તે અપૂર્ણ રહેશે, ને ખીલકુલ કેળવણીના સંસ્કાર વિનાની હશે તો એ કર્તવ્યો બજાવવામાં તદ્દન અશક્ત નીવડશે, એટલે કે તેની પ્રાપ્તિ સ્વાર્થ અચવાશે નહીં. આપણાં છોકરાંઓ નહાતપણમાં તે વિ-

શેષે કરીને ઘરમાં માતાના સહવાસમાંજ રહેછે. અને અને એ વયમાં
 ધર્મનીતિના તથા સદ્વર્તનના જે સંસ્કારો ઠસાવી શકાયછે, તે ચિરસ્થાયી
 રહેછે, બાળકોનાં ક્રમમાં મગજને સન્માર્ગે પ્રેરવામાં ગૃહશિક્ષણથી જેટલું
 થાયછે, તેટલું શાળાના શિક્ષણથી કદી બની શકતું નથી. વળી ગૃહકાર્ય
 સારી રીતે બજાવવું, ગૃહપર્યવેશ સાધારણ હિસાબ રાખવો, બીમારી
 વખતે યથોચિત માવજત રાખવી, ઘરમાં સાફસુદ્ધ તથા સુગંધના રાખવી,
 આરોગ્યતાના નિયમો પાળવા તથા પળાવવા—આ બધું શું સ્ત્રીઓનું
 કર્તવ્ય નથી ? ને એ બધું અશિક્ષિત સ્ત્રીઓ યોગ્યરીતે કરી શકશે,
 અગર કરી શકેછે એમ આપે જોયુંછે ? નિલાયતાદિ દેશોમાં સ્ત્રીઓ
 પોતાનાં બાળકોનું કેવી રીતે જતન કરેછે, તેમની કેળવણીને માટે કેટ
 લા બધી કાળજી રાખેછે, તેને ઉછેરવામાં કેવી કેવી કુશળતા વાપરેછે,
 એ વિષે જે જોયું નજરે જોયું હોય, અગર વાચ્યું કે સાંભળ્યું પણ
 હોય તેને તો એ બાબતમાં કાંઈ કહેવાની જરૂરજ ન રહે, પણ હવે
 નો હૃદયરૂપી આપણા દેશમાં, અને કંઈક અંશે આપણી જાતિમાં
 પણ સ્ત્રીઓને વિદ્યાબ્યસ કરાવવા બહુ વિકાસ થયુંછે, એટલે સુશિક્ષિ-
 ત અને અશિક્ષિત સ્ત્રીઓના ગૃહકારભારમાં, તેમની સુચકતામાં, તેમનાં
 બાળકોની નીતિરીતિમાં, ચત્રગતમાં અને કેળવણીમાં, તેમના ગૃહની
 સુખશાંતિમાં, તેમના પતિના સતેષમાં, ઇત્યાદિ અનેક વસ્તુઓમાં એ
 બન્ને અવસ્થા વચ્ચેનો તફાવત જોવાની તથા અનુભવવાની ધણીને તક
 મળેછે. વિશય ન કેહેતાં આપણાં શાસ્ત્રોના દાખલા જોઈએ તો સ્પષ્ટ
 દેખાઈ આવેછે કે તે વખતે સ્ત્રીકેળવણીનો પ્રચાર સર્વત્ર હતો. જેનાં
 માત્ર નામ લઈ તથા અરિત્રા સાંભળી આપણી સ્ત્રીઓ આજે પવિત્ર
 થાયછે. એવી અસંખ્ય પતિપત્નિજી સતી સ્ત્રીઓ આ આર્ય દેશમાં

મધ્ય ગણે, કે જેઓ શાસ્ત્રમાં, ધર્મમાં, નીતિમાં, વિષયમાં, કળાકૌશલ્યમાં, હિમ્મતમાં, અને રાજ્યકારભારમાં પણ પ્રતીક્ષતા પામેલી હતી. જુઓ ઉદ્ધવગોપીના સંવાદમાંથી શું દેખાય છે ? એ સંવાદમાં ગોપીઓનું યોગશાસ્ત્રનું તથા ભકિતનું જ્ઞાન કેટલું બધું ઉચ્ચ જણાઈ આવે છે ? અહીંસાની વાત છે કે આજે આપણા પુરુષવર્ગમાં પણ હું એટલું જ્ઞાન જોતો નથી. મારા માનવતા મુરખીઓ, આ વિષય એટલો મહત્વનો છે, અને તેના ઉપર એટલું બધું વિવેચન થવાની જરૂર છે કે પુસ્તકોનાં પુસ્તકો લખીએ તોપણ તેનો અંત આવે નહીં. પરંતુ લંબાણ બહુ થયું છે મેં આપનો અમૂલ્ય વખત બહુ લીધા છે, આપને લગભગ થકવ્યા છે એમ મને લાગે છે, અને હવે આપની કૃપાનો અને ધીરજનો વધુ ગેરલાભ લેવો એ હચિત નથી. તથાપિ આ વિષય સમાપ્ત કરતાં પહેલાં એટલું તો કહેવાની રજા લઈશું કે આપણી હાલની અવવનનિતું મુખ્યમાં મુખ્ય, મોટામાં મોટું અને પેહેલામાં પેહેલું કારણ સ્ત્રીકૃળવણીનો અભાવ એજ છે. ત્યાંસુધી આપણી સ્ત્રીઓ સુશિક્ષિત નહીં થાય ત્યાંસુધી આપણી પૂર્ણ ઉન્નતિ થઈ શકશે નહીં, આપણાં બાળકોને યથોચિત ગૃહશિક્ષણ મળવાના મહાન સાધનની ખામી રહેશે, અપણા ગૃહસંસારના ક્ષેત્રકલ્પને પ્રવૃત્તિ મળ્યા કરશે, આપણા તન મનની આરોગ્યતામાં વિધિ નડ્યા કરશે, અને સર્વ અવનતિનાં ખીજરૂપ હાનિકારક રિવાજો એમને એમ રહેશે, બલકે વધારે પ્રબળ થશે.

(૨૮) પણ આ વિષય સંબંધે યાદ રાખવું જોઈએ કે બાળકોની અને બાળાઓની કૃળવણીનો પ્રકાર એક સરખો હોઈ શકે નહીં બાળાઓને સ્ત્રીકૃપયોગી કૃળવણી વિશેષ રીતે આપવાની જરૂર છે. સ્ત્રીમાંથી સ્ત્રીપણ જતું રહે એવી કૃળવણી તેમને આપવી એ હચિત

નથી. આપણાં શાસ્ત્રમાં જ્ઞાને પુરવના અપામના અને સવાત્કૃષ્ટ સાદા
 હકાર ગણીએ આપ વિચાર કરો કે સ્ત્રી મુશિક્ષિત ન હોય તો અર્ધાંગ
 ના અને વળી સર્વોત્કૃષ્ટ સલાહકાર શી રીતે બની શકે? પણ કેગવણી
 એવી ન હોવી જોઈએ કે જેને પરિણામે એ તત્વોનો વા એ ગુણોનો
 નાશ થાય એ ઉત્તમ તત્વો નહીં ન થાય તે માટે ન્હાની ઉન્મરમાં
 કન્યાના માતાપિતાએ તથા હિન્મરે પોહોંચ્યા પછી તેના પતિએ ખાસ
 કાળજી રાખવી જોઈએ એને માટે સ્ત્રીકેગવણીમાં ધર્મનીતિના વિષયોનું
 વિશેષ પ્રાધાન્ય હોવાની આવશ્યકતા છે એક સ્ત્રી લેખકે કહ્યું છે કે
 આપણી કુમારીકાળે વિદ્યા સંપાદન કરી પતિમહિરનેજ સર્વ સુખનું
 ધામ માની, તેમાં નિવાસ કરનારી પદ્ધતિને પ્રભુ સામાન ગણનારી,
 આર્મ દેવાંગનાઓ અને એવી પદ્ધતિથી તેમને શિક્ષણ આપવું જોઈએ.
 (૧) પોતાની ચાલુ ભાષા, (૨) ધર્મપુસ્તકોની ભાષા, (૩) બની શકેતો
 સ્ત્રીભાષા, (૪) અંગ્રેજી તથા વ્યાકરણ, સામાન્ય ભૂગોળ તથા
 ઇતિહાસ (૬) સાધારણ નામું. (૭) પાઠશાસ્ત્ર (૮) ચિત્રકળા, (૯)
 શીવણ, ગ્રંથશુ, ભરતકામ વેતરનું તથા વૃણવું, (૧૦) ધર્મનીતિના
 સદ્બોધયુક્ત સંગીત, (૧૧) આરોગ્યતા અને સ્વચ્છતાના નિયમો (૧૨)
 ગૃહવ્યવસ્થા. (૧૩) પતિ, અશુરપક્ષ તેમજ પીએરપક્ષ પ્રતિના ધર્મો,
 આ વિષયો મુખ્ય ભાગે કુમારિકાને શિક્ષણક્રમમાં આવવા જોઈએ.
 એને તે મુજબવસ્થાએ પોહોંચ્યા પછી ૧ બાળકલ્પ તથા બાળસંયોગનાં
 નુકશાન (૨) બ્રહ્મચર્યની આવશ્યકતા, (૩) રજોદર્શન સમયે સગર્ભાવ-
 સ્થામાં તેમજ પ્રસવસમયમાં રાખવાની સાવચેતીઓ, (૪) બાળકોને
 પુણ્ય બાધાના, આરોગ્યતાવાન વિદ્યાન, સદ્ગુણી તથા સદ્ગતિનુકત બના-
 વવાના નિયમો (૫) બાળકોનું કાળજીપૂર્વક રક્ષણ તથા શિક્ષણ. (૬)

ગૃહકાર્યમાં સુધડતા અને કઃકસર, (૭) અનિયમિતકાર ઇત્યાદી વિષયોનું સંગીત જ્ઞાન આપવું જોઈએ; અને ઇશ્વરચર્યજાને સદ આધીન રહી પોતાની સંપ્રત સિતિમાં સંતોષ માનવાનાં તથા વિપત્તિ સમયે ધૈર્ય અને સહિષ્ણુતા રાખવાના સંસ્કારો તેમના મનમાં મજબુત ઠસાવી, પતિવ્રતાધર્મને સર્વથી ઉત્કૃષ્ટ ધર્મ ગણવાનું અને શ્વશુર પક્ષને આદર સહિત વશ રહેવાનું શિક્ષણ તેમને મળવું જોઈએ.

(૨૬) આ ઉપરથી આપને જણાવે કે મારા નામ મત પ્રમાણે કન્યાઓને શિક્ષણ આપવાની શાળાઓ જૂની જોઈએ, તેમના શિક્ષણ નાં ઘેરણા જૂદાં જોઈએ તેમના શિક્ષકો કાચ પદ્ધતિના હોવા જોઈએ અને બનતાં સુધી આશિક્ષકોજ હોવી જોઈએ, અને સાધન રહિત કન્યાઓ માટે અત્રવસ્ત્રોદતી, પુસ્તકોનો તથા અન્ય વસ્તુઓની જોડાંગ જેવી સરથાઓની સહાયતા જોઈએ. આ સંગ્રહે આપણાં પૂજ્ય માતૃશ્રી દેવી કાન્યાધને તથા તેમના સુત સલાહકારોને હજારવાર ધન્યવાદ ઘટેછે પોતે વયોવૃદ્ધ, જૂના જમાનાનાં અને આધુનિક કેળવણીના અભાવવાળાં હોવા છતાં કન્યાકેળવણીનું સાધન કરી આપવા માટે કેટલી જિદારતા તેમણે બતાવીછે! તેમની દેવી જિદારતા તો બાળકોની કેળવણીની સહાયના કરવામાં તથા નિરાશ્રિત વિધવાલય સ્થાપવામાં પણ પોહોંચીછે. ધન્ય છે તેમની જ્ઞાનીભક્તિને ! બીજા શ્રીમાન ગૃહસ્થો, ગૃહિણીઓ તેમજ વિધવાઓને મૂર્તિમાન જિદાહરણરૂપ બની તેઓ દીર્ઘાયુષી થાઓ અને નિરંતર આવાંજ સત્કર્મો કરવાની તેમણે પ્રેરણા થાઓ, એવી પરમકૃપાળુ પરમેશ્વર પ્રતિ પ્રાર્થના છે.

(૩૦) કેળવણીની જરૂર છે એમ મેં કહ્યું પણ તેનાં સાધનો વિષે હજી કંઈ કહ્યું નથી. પુરાતન સમયમાં વિદ્યાભ્યાસની રીતિ એવી

હતી કે યજ્ઞોપવીતસંસ્કાર થાય એટલે ઊંડરો ગુરના આશ્રમમાં જઈ
વાસ કરતો ત્યાં. ખીજાશિષ્યો સાથે રહીને ગુરની સેવા કરતો બ્રહ્મચર્ય
પાળતો, ધર્મિય ત વિષયોનું શિક્ષણ લેતો ધર્મનીતિનાં સિદ્ધાંતો શીખતો
અને સર્વસિદ્ધ થયા પછી ગૃહપ્રતિ પાછો આવતો આ પદ્ધતિમાં મુખ્ય
ફાયદા એ હતા કે યોગ્ય સમય સુધી બરાબર બ્રહ્મચર્ય જળવાતું તેથી બાળ-
કોનાં શરીરનો બાધો મજબુત થઈ દીર્ઘાયુષ્ય થતું આશ્રમમાં અને
ગુરની સેવામાં રહેવાથી નમ્રતા, નીરબીમાનતા, ધૃત્યાદી સદ્ગુણો દૃઢીભૂત
થતા ગુરના ઊત્તમ વર્તનના સહવાસથી સદ્વર્તનનાં આંકુરો મજબુત
થતા ધર્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ સારો થતો અને અને ખીજા શિષ્યોનો સર્વ
હોવાના કારણે દેખાદેખી તેમજ હરીશાષ્ઠી ઉચ્ચ પ્રકારનું શિક્ષણ પ્રાપ્ત
થતું આજના જમાનામાં નથી એ મહાનુભાવ ગુરઓ નથી એ પવિત્ર
આશ્રમો. કે નથી એ શિક્ષણની પદ્ધતિ. પણ અશ્વર્યની વાત એ છે
કે આપણા દેશમાં દુર્લાભ્યવશાત એ ઊત્તમ પદ્ધતિનો જ્યારે લોપ થયો
છે ત્યારે યુરોપાદિ દેશો કે જેઓ અસલ આપણા કરતાં કંઈવણી કળા-
કૌશલ્યાદિમાં પછાત હતાં ત્યાં એને મળતી પદ્ધતિએ મજબુત પાયા
વાળા મજબૂત રકમેને ખર્ચ ઉદારચરીત ગૃહસ્થોએ બોર્ડિંગ બાંધી
છે પ્રત્યેક ઊપયોગી વિષયની ખાસ જુદીજુદી સંસ્થાઓ સ્થાપી છે
દરેક વિષયમાં ખાસ પ્રવીણતા પામેલા શિક્ષા ગુરઓને હાલે શિક્ષણ
અપાય છે—બાળકોની માવજત કરવામાં તેમજ રક્ષણ કરવામાં તેમને
સદ્વર્તનને માર્ગે ચક્રાવવામાં તેમને નીયમીત રીતે કામ કરવાનો કામ બતા-
વવામાં તથા અન્ય રીતે તેમની શારીરિક તેમજ સાનસિક ઉન્નતીના
ઊપાયો બોજવામાં ખાસ કુશળતા ધરાવનાર ઊપરીઓ એ સંસ્થામાંજ
બાળકોની સાથે રહી તેમની દેખરેખ રાખે છે, પરીણામ એ થયું છેકે

એ દેશો આજે વિધાવૃદ્ધિમાં, સદ્વર્તનમાં, કાર્યકુશળતા, હુનર ઉદ્યોગમાં, શોધખોળમાં, કળાકૌશલ્યમાં વેપારરોજગારમાં, તથા અનેક વિષયોમાં ઘણા આગળ વધી ગયાં છે આપણે પણ આવા દાખલાઓથી હવે જાગૃત થવું જોઈએ ઋષિમુનીઓના આશ્રમમાં જવું હવે બને એવું નથી તો તેને મળતાં જે સાધનો આધુનિક સમયને અનુસરીને એ દેશોમાં ઉત્પન્ન કરવામાં આવ્યાં છે અને જે આપણા દેશમાં કવચિત કવચિત નહીંના મોટા પાયા ઉપર સ્થાપવાની શરૂઆત થઈ ચુકી છે, તેવાં સાધનો આપણે પણ યોજવાં જોઈએ એ આપણું કર્તવ્ય છે લોકહાણી ગતિ પરત્વે વિચારતાં આજથી ૫૬૨ વર્ષ ઉપર માત્ર ૧૫-૨૦ ઉદ્ધર બાઇઓની હિમ્મત અને ઉદારતા વડે રાજકોટમાં ઘણાજ નહાના પાયા ઉપર અને ફક્ત વાર્ષિક મહદના આશ્રયથી આવી એક સંસ્થા સ્થાપન થઇ એ સંસ્થાના સ્થાપનને પરીણામ તથા તેના વાર્ષિક મેળાવડાઓની અસરથી થયેલી જાગૃતિને લીધે આજપર્યંત એવી બીજી અનેક સંસ્થાઓ ઠેકઠેકાણે ઉભી થઈ છે, મુંબાઈની, કચ્છી, ધોધારી, હાલાઈ એ ત્રણ બોર્ડિંગો, પોરમંદરની બોર્ડિંગ, અમરેલીની બોર્ડિંગ બાવનગર બોર્ડિંગ, જામનગરની બોર્ડિંગ વડેદરાની બોર્ડિંગ, કરાંચીની બોર્ડિંગ ધોળગરની બોર્ડિંગ જોડીઆ બોર્ડિંગ દારકાની બોર્ડિંગ—એવી અનેક ઠેકાણે થઈ છે, તે ખુંશી થતા જેવું છે તદ્દપરાંત ૧૪૬૬ તેજક મંડળો, મિત્રમંડળો, નિરાશ્રિત મંડળો, કન્યાશાળાઓ આદી ગણ ગણ થયાં છે તે સર્વના સ્થાપકોને ધન્યવાદ ઘટે છે પણ બાઇઓ આટલેથી બસ થયું છે. એમ માનવાનું નથી. હજી પ્રત્યેક શહેરોમાં અને પ્રત્યેક ગામમાં ત્યાં લોકહાણી બાઇઓનો નિવાસ હોય, ત્યાં આવી સંસ્થાઓ ઉભી થવાની અગત્યના છે. એટલુંજ નહીં પણ હવે સમય એ આવી લાગે છે કે આ સર્વ

દેશ દેશાવરની સંસ્થાઓ, જેનો ઉદ્દેશ તથા હેતુ એકજ છે. તે સંઘ-
 ણીનું સંમેલન થવાની, તેમની વ્યવસ્થા અમુક ધોરણ ઉપર ચલાવ-
 વાની, તથા તેમનામાં પરસ્પર સ્નેહ સંગઘની વૃદ્ધિ કર-
 વાની આવશ્યકતા છે. હાઇ મધ્યસ્થ સેન્ટ્રલ સ્ટેન્ડીંગ સંસ્થા
 સ્થપાય અને તેના નીતિમમાં રહીને આ સર્વ સંસ્થાઓ કામ કરે તો
 હેતુ જે સમાચેડો છે તેમાં વધારે સરલતા થાય અને વધારે પુષ્ટિ
 મળે અર્થાત એવી કાંઈ યોજના મડી કહાડવી જોઈએ કે જેથી જેમ
 પ્રત્યેક ગામનું જળ પ્રથમ નજીકના નાળાંને જઈ મળે છે ત્યારબાદ નદીમાં
 જઈ ખીખાં નાળાંઓના જળની સાથે ભળે છે. અને છેવટે મહાસાગરમાં
 જઈ સર્વ નદીઓ તથા સર્વ નાળાંનું જળ એક થાય છે. તેવી રીતે
 એ સર્વ તથા હવે યંત્રી ઉત્પન્ન થનારી સંસ્થાઓ એક ખીખાના
 સંબંધમાં રહી એક ખીખાની સહાયતામાં ઉત્તરોત્તર ખાંચેલા ક્રમ પ્ર-
 માણે પોતપોતાનું કાર્ય કરે મારી કહેવાની વાત એ છે કે રાજકોટના
 બોર્ડીંગમાં ગુજરાતી છ ધોરણો સુધી ભણાવતા હોઈએ તો એટલા ધો-
 રણ ભણી રહ્યા બાદ તેમાંના છોકરાઓ અમરેલીની બોર્ડીંગમાં જાય
 અમરેલીમાં અગ્રેજ ત્રણ ધોરણ ભણીને વડોદરા બોર્ડીંગમાં જાય વડો-
 દરામાં મેટ્રીક્યુલેશન સુધી ભણીને કરાંચી બોર્ડીંગમાં કોલેજનું શિક્ષણ
 લેવા જાય.—એવી રીતે પરસ્પર સંમેલન કરી સહાયતા કરવાથી કાર્ય-
 સીદ્ધિને ઘણો ફાયદો થશે આ યોજના ઉપર કલા પ્રમાણ એક મ-
 ધ્યસ્થ સ્ટેન્ડીંગ સંસ્થા સ્થપાયા વિના બનીશકે નહી. અને આ પ્રસંગે
 હું કહેવાની રમ્મ લઉં છું કે હાલની જે સંસ્થાઓ અસ્તિત્વમાં આવી
 છે તે જો કે ઘણું સાફ કરે છે, અને જાતીની બિતમ સેવા બજાવે છે,
 એમાં શક નથી તેપણ તેમની કોઈ સંસ્થામાં ખરેખરી જે ઉચ્ચ

ચાને કૉલેજની કેળવણી ઐદોગિક કેળવણી તથા હુનરકળાની એક પ્ર-
 સ્તી કેળવણી આપવાના સાધનોનું અગસ્તિત્વ કેવળ નથીજ એમ
 કહીએ તો આલે માત્ર એકજ સંસ્થા એવી છે કે જે આપણા બિદાર
 ચરીત જાતીલુપણ શેઠ દામોદરદાસ સુખડવાળાએ કરી આપેલા સાધન
 એકવડે કૉલેજઅન વિદ્યાર્થીને મળીનેપદર રૂપીઆની સ્કોલરશીપ આપી
 શકે છે મેરા પ્રિય ભાઈઓ આપ વિચરે કે ક્યાં પ્રત્યેક શેહેરમાં
 હજારોની સંખ્યામાં ગણાતા લોહાણાની સમગ્ર જાતિ અને ક્યાં એક
 સ્કોલરશીપ અને ૧ તે પણ પંદર રૂપીઆની. કે જે રકમમાં વ્યાજના
 જમાનામાં મોટા શેહેરની કોઇ કૉલેજનો ખર્ચ તો પુરો થાયજ નહીં.
 આજે દેશદે શાવરનો વિદ્વાન માનવંતા. અગ્રેસર. ઉદાર ચરીત તથાપરોપ
 ભાઈઓના જાતીલીતચિન્તાર્થે એકત્ર થયેલા એકસર્વોસ મેલનની સાતુકુળ
 તાનોલાલ લેઇ હું આપને વિનયપૂર્વક એવી વિનંતી કરવા માગુ છું કે
 આપ કૃપા કરી ને આ મરી નમ્ર સુચનાને અવસ્ય નિચારમાં લેશો.
 જાતિ ભાઈઓના અબ્યુદ્ધની માત્ર પાતો કરવાને બદલે જે તે સિદ્ધ
 થએલો જોવાની ખરેખરી ઇચ્છા. હોય—કેવી એટલે કૉલેજઅન કેળવણી
 તથા સમયોચિત હિપોગી ઐદોગિક અને વિદ્યાહુનરની કેળવણીને
 અભાવે લોહાણા ભાઈઓની હજી પણ વધારે અવનતિ થશે એમ જે
 આપને ખાત્રી થઇ હોય—જાતિના બાળકોને એવી કેળવણી લેવાનાં
 તથા સદ્ગતિ સંપાદન કરવાનાં સાધનો કરી આપવામાં જે પુણ્ય
 સમાએહું છે, તે ખીજા ખીજા સધળાં પુર્યો કરતાં ચઢીઆતું છે,
 એમ જે હવે આપને ગળે ઉતર્યું હોય—હું હિપર વિગતવાર સમજાવી
 મયો છું તેમ આવું કાર્ય કરવામાં આપણે પરોપકાર વાચરમાર્થ કરીએ
 છીએ એમ નથી પણ વાસ્તવીક રીતે આપણે સ્વાર્થજ સાધીએ છીએ
 એ વાત જે આપની નજરમાં વ્યાજખી લાગતી હોય—તો બિચીત છે

કે આવી યોજના અમલમાં લાલવા તરફ સત્વર આપનું લક્ષ દોઝવતું લાઇઓ વિચાર કરશે તો આ યોજનામાં કાંઈ એવી ભારે મુશ્કેલી સમાએલી નથી નહાના મોટા નાળાં નદાઓ તો હમણાંજ અસ્તિત્વમાં છે, અને સમયને અનુસરીને તથા આ સંમેલનથી થએલી વિશેષ નિ-
 ગૃતિને પરીણામે એવાં ળીજાં પણ ઠીકઠીકાણે ઉત્પન્ન થશે એમાં શક નથી. અને આ પ્રસંગે વિંપય બહાર જઇને પણ જણાવવાની મને રજા આપશે કે એક બે નવી બોર્ડિંગો સ્થપાયાની આનંદદાયક હકી-
 કત ઈશ્વરેચ્છા તો આપણી આ કોનક્રેસનની બેઠકમાંજ સાંભળવાને આપણે કાગ્યશાળી થઇશું. પણ ખરેખરી ખામી હવે મહાસાગર રૂપી મધ્ય સરંથાની રહી છે, અને તે સાથે બહુ બારીકાથી અને વિચારપૂ-
 ર્વક યોગ કરતાં મારી અદ્ય તથા નમ્ર દષ્ટિને તો અમારા આ મહા પ્રતાપી મહાનુભાવ મુંબઇ શહેર પાસેજ મહાસાગરનાં દર્શન થાય છે સર્વ મામોનું આમ તથા સર્વ નગરીઓનું નગર છે.—મુંબાઇમાં સર્વ દેશ દેશવારોના સર્વ મત મતાંતરોના તથા સર્વ ધંધારોજગારના લાઇઓનું સંમેલન છે,—મુંબઇમાં આર્ટસ કોલેજો મેડીયલ કોલેજો, ટેકનીકલ કોલેજો, વેટેરીનરી કોલેજો, હુત્તર ઉદ્યોગની શાળાઓ, રસાયણ પ્રયોગની શાળાઓ, વિવિધ પ્રકારનાં કરખાનાંઓ, કાપડાદી સર્વ પ્રકારની ઇચ્છિત કેળવણી લેવાનાં સાધનો તૈયાર છે — અને આવી મહાન સંસ્થાઓનું ધારાધોરણુસર વ્યવસ્થા ચલાવવામાં નિપુણ સરકાર દરખાસ્તી માનવડને પામેલા તથા વિદ્યાવલાસ, પરીપકાર ઉદારતા, વ્યવહારિક જ્ઞાન કાર્યવાહિપણું ઇલાદામાં સર્વ કરતાં આગળ વધેલા એવા મહાન ગૃહસ્થાનો મુંબઇમાં નીલાસ છે, આ સર્વ સામગ્રીની સાનુકૂળતા મુંબઇ સિવાય અન્ય કોઇસ્થળે દષ્ટિગોચર થતી નથી, વળી લક્ષ્મીદેવીની પ્રસન્નતા પ્રજા મુંબઇમાંજ અધિક છે, અને મને

કહેતાં માન હાં અને મગરની ઉપજે છે કે સદ્ભાગ્યે મુંબઈમાં વ-
સતા આપણા મહાજનમાં જ્ઞાતીની ઉન્નતી કરવાની લાગણીઓ એ
કામમાં સહાયતા કરવાની સદ્વૃત્તિઓ લોહાણા બાંધ્યોને કળવણીના
લાભ આપવાની કાળજી તેમને વિદ્યા હુન્નર ઉદ્યોગાદીમાં આગળ વધેલા
જોવાની પ્રયત્નપ્રવ્જા અને એકંદરે પરોપકાર તથા પરમાર્થનાં કામ
પ્રત્યે પ્રીતીભાવ—આ સઘળા ગુણોએ મુંબઈના મહાજનમાં વિશેષ
મજબુતાઈથી વાસ કર્યો છે, ઉક્ત ગુણગણોથી વિભુષિત લોહાણા બા-
ંધ્યોની સંખ્યા મુંબઈમાં એટલી મોટી છે, કે કોઈ નામ વીસરી જવાના
ભયથી તેની ટીપ અંગે આપવાની હું હિંમત કરતો નથી પણ ઉપ-
રોક્ત વાતની સત્યતાની સાખીતીની જો જરૂર હોય તો જુઓ આબન્ય
મંડપ તથા તેના શલુગાર પાછળ કરેલો ખર્ચ તથા વેંડેલો શ્રમ—જહાર
ગામથી પધારેલા બાંધ્યોની સરભરાનો ઉત્તમોત્તમ જંદોબસ્ત, —કોનક-
રન્સના કાર્ય પરત્વે દેખાતો અદ્વિતીય ઉમંગ તથા ઉત્સાહ—મેટા પાયા ઉપર
ની જોડીંગો વાંધોત્તેજક મંડળોમીત્ર મંડળો કન્યાશાળાઓ દવાખાનાઓ, સુ-
તિકાગૃહ સસ્તાં ભાડાનાં મકાનોની સ્થાપના—આ સઘળાથી ઉપરોક્ત વાત
ની વિવાદ રીતે સીદ્ધ થાય છે માટે જો કોઈપણ રથજો ઉપર કલા પ્રમા-
ણેની મધ્ય સંસ્થા રથપવાની યથોચીત યોગ્યતા હોય તો આ અમારા
મુંબાઈમાં જ છે; એ વિષે તો જો મત થશે નહીં એમ હું માનું છું તો
પછી મારી પ્રાર્થના એ છે કે એવો હીતકર અને અવશ્યના કાર્ય માટે
આ મહા પ્રવિત્ર સમારંભના પ્રસંગ કરતાં બીજી કંઈ વધારે મોટી તક
મળશે! મુંબઈનું મહાજન પ્રત્યેક રીતે વડપણને તથા શોભાને પાત્ર છે કોનકર-સ
ભરવાની પેઢે કરવામાં પોતાનું એ વડપણ અને એ શોભાને ઉજ્જવળ-
વિત કરી અમસ્ત જ્ઞાતીને સહાને માટે આભારી બનાવી છે અને હવે

આ ઉત્તરોત્તર મહોત્સવને પ્રસંગે જે ઉપરોક્ત કાર્યની યોજના થશે તો એ વડપણમાં એ શાખામાં અને એ આભારમાં ઘણો વધારો થશે પ્રજાકૃપાથી અહીં કેટલાક ભાષ્યો એવા ઉદારચીત અને શક્તિવાન છે કે તેઓમાંથી હરકોઇ એક ગૃહસ્થ ધારે તો પોતે એકલાજ આ કાર્ય પાર પાડી શકે એમ છે પરંતુ હાલ તુરત કરી તેમ ઇચ્છા ન હોય તો આ પ્રસંગે ફાળોકરી એક એવું ફંડ કરવું જોઈએ કે જેના વ્યાજમાંથી મુંબઈમાં જે ગ્રંથો એક ઉચી કેળવણી માટેનું લોહાણા બોડીંગ નીભાવી શકાય એ સંસ્થામાં કચ્છી, ઘોઘાટી હાવાઈના કોઇ પ્રકારના ભેદભાવ વિના લોહાણાના છોકરાઓને મેટ્રીક પછીની ઊંચી કેળવણીને માટે રખાય તેમાંથી આર્ટ્સ કોલેજ મેટ્રીકલ કોલેજ ટેકનીકલ કોલેજ, કેમીકલ લેબોરેટરી, વેટરીનરી સ્કૂલ વિગેરે હરેક પ્રકારની કેળવણી છોકરાઓને મળી શકે, વળી એમાંથીજ એન્જનીયરીંગ કોલેજને માટે તથા ખીજા કોઇ હુન્નરકલોગને માટે મુંબઈ બહાર જનાર વિદ્યાર્થીને સ્કેલરશીપ આપી શકાય અને છેવટે એજ ફંડની ઊપજમાંથી મફત લાભ લેવા ન ઇચ્છનાર ડામેદવારને લોન યાને પછી ભરી દેવાની શરતે ઊંછીની રકમ આપી શકાય,—આવી રીતની યોજના થાય તો આપણી સતિર્મા જે મોટામાં મોટી ખર્ચ છે તે પૂરી પડે. હાલ તુરતને માટે વીશ પચીશ વિદ્યાર્થીઓને નિલાવ થાય એટલી ગોઠવણથી શરૂઆત કરવામાં આવે તોપણ સતેજ માનવા જેવું છે, કેમકે એકવાર આવી સંસ્થાનો પાયો નાખ્યા પછી તે એટલી બધી પ્રીતિપાત્ર થશે કે આપોઆપ એમાં મદદો મળી દિનપરદિન વૃદ્ધિનેજ પામતી જશે, એમ મારી ખાતરી છે. એનું એક ધારા પ્રમાણે દ્રસ્ટ કરવું જાઈએ, અનેયોગ્યતાવાળા દ્રસ્ટીઓ, કાર્યવાહકો સેક્રેટરી આદિ અધી-

કારીઓ નીમાવા જોઈએ. સંલેપમાં કેહેવાનું કે ભને આપણું ખાતું
 ન્હાનું હોય તોપણ સધળી વ્યવસ્થા સફળત પ્રોપકારી બાટીઆ શેઠ
 ગોઠુળદાસ તેજપાળના જોડાં ગને મળતી થતી જોઈએ. આ યોગના
 જો આપ સર્વને રચતી હોય તો બહાર દેશાવરના તેમજ મુંબઈના
 બાઈઓ પ્રત્યે મારી માનપૂર્વક વિનંતિ છે કે આ કાર્યની તથા તેમાંથી
 નિમજનનાર શુભ પરિણામની મહત્વતા નજરમાં રાખી પૂજ્ય માતૃશ્રી
 કાન્યાકાંતા દાખલાને પ્રમાણ ગણી, આપનો કિદાર હાથ દૂટથી લંબા-
 વવા દૃષ્ટા કરશે. મને પોતાને આવી સંસ્થાની જરૂરીઆતની તેમાંથી
 કિતપન્ન થનાર સ્વાદિષ્ટ ફળની તથા જ્ઞાતિભાઈઓના અબ્યુદય અથ
 તેની યોગ્યતાની એટલી મજબુત ખાતરી છે, કે જો આપ ફળો કરવાના
 નિશ્ચય કોપર આવશે તો હું મારી નાણાં સંબંધી સ્થિતિ જાણનારને
 આશ્ચર્ય થાય એવી અને મારા ગળ કરતાં બમણી ત્રમણી રકમ બરવા
 ખુશીથી તત્પર રહીશ. કેમકે હું અંતઃકરણપૂર્વક એમ માનું છું કે
 આવા પ્રોપકારી કાર્યમાં પૈસો નાખવો એ બિચ્છના સુખનું બીજ
 વાવવા સમાન છે, અને આ સંસારને અંતે મોટામાં મોટા ન્યાયાધિ-
 કારી જે પરમ દૃષ્ટાણ પરમેશ્વર તેના ચોપડામાં આવી રીતે વાપરેલું
 નાણું વ્યાજ સહિત મરા ખાતાના જમે પાસામાં પડશે બંધુઓ આથી
 અધિક કેહેવાને હું સમર્થ નથી.

(૩૧) આ સંબંધે કાંઈ બૂઝ અથવા સમજણરેર ન થવા
 પામે માટે એટલી પુનરુક્તિ કરવાની જરૂર છે કે આ બાબતમાં કાન
 કરન્સ તરફથી કાંઈ પ્રકારની ફરજ પાડવામાં આવે છે એમ માનશે
 નહીં કાનકરન્સનો હેતુ તો કિન્નતિનાં સાધનો માત્ર સૂચવવાનો છે,
 પછી તે સાધનો હથમાં પકડવા કે નહીં એ આપણી મુખ્યત્વારીનીવાત છે.

(૩૨) હાનિકારક રિવાજોના વિષય ઉપર આવતાં મારે અત્યંત ખેદ સહિત કહેવું પડે છે કે બીજી કેટલીક કામોની સાથે આપણી ક્રમમાં પણ કેટલાક એવા અનુચિત, અધાર્મિક, અમર્યાદ, તથા અનિષ્ટ રિવાજો જડ ધાલી બેઠા છે કે જે આપણા સુખનો નાશ કરે છે, કલેશની વૃદ્ધિ કરે છે, તન્દુસ્તીને નુકસાન કરે છે, આયુષ્યને ટુંકું કરે છે, વિદ્યાબ્યાસમાં વિરોધ કરે છે, બુદ્ધિવિકાસને બાધ કરે છે, અને ટુંકામાં કહીએ તો અનેક રીતે હિન્નતિને આડા આવે છે. વસ્તુતઃ જોઈએ તો અવિદ્યા અને અજ્ઞાનનું જ એ પરિણામ છે, એટલે જેમ જેમ વિદ્યાની વૃદ્ધિ થતી જશે તે અજ્ઞાનનો નાશ થતો જશે, તેમ તેમ એવા અશ્રેયસ્કર રિવાજો પણ ખોતાની મેળે દૂર થતાં જશે તથા આપણને બિચારિત છે કે આપણે ધીમે ધીમે અને હિમ્મતથી એ અનિષ્ટ બંધનોને તોડવાના પ્રયત્નો કર્યા કરવા અમુક રિવાજ પરંપરાથી અમારા બાપદાદાના વખતથી ચાલ્યો આવે છે અમે કેમ મૂકી દઈએ, આ તો આખા દેશમાં ફેલાયેલો છે તે અમે એકલા શું કરી શકીશું આજ સુધી અમારો સંસ્કાર એમને એમ ચાલ્યો જાય છે એમાં વળી સુધારો શું કરવો—આવા આવા સંકુચિત વિચારોથી આ વાતની અવગણના કરી કાઢી નાખવા જેવી નથી કેમકે પ્રિય બંધુઓ એક લેખકે કહ્યું છે તેમ અર્થાત એડી બને સોનાની બનાવેલી હોય તો પણ તે એડી તો છે જ કેટલી દેશની એક કહેવત છે કે આવી હાનિકારક રીતોએ એક જીવમી રાગના જેવી હોય છે કે જે બુદ્ધિને ગુલામ બનાવી અંધકારના કેદખાનામાં પૂરી રાખી તેનો ઉપયોગ થવાનો અવકાશજ આપતી નથી માટે આપણી હાલની અવનત દશા દૂર થય, યથોચિત બિન્નતિનો સમય પ્રાપ્ત થાય આજના અતિ વૈયના જમાનાની શસ્ત્રમાં બીજી આગજ

વધારે કામેને મુકાબલે આપણે હાલ છીએ તે કરતાં પણ વધારે
 જાત ન પડી જાય—એવી જો આપણી ઇચ્છા હોય તો આપણે
 હવે આ બાબતમાં આપણી આંખ ઊઘાડવી ઘટે છે. અલબત્ત હું કચુલ
 કંઈક કે સેક્રેડ વર્ષાથી જડ થાવી બેઠેલા અહિતકર રિવાજો એકદમ
 નિર્મુળ થવા મુસ્કેલ છે એટલું જ નહીં પણ કેટલીક વાર એમ પણ
 બને છે કે આવી બાબતોનાં સુધારાનો પ્રયત્ન કરનાર માણસો ઊપર
 આણુસમજથી તથા અજ્ઞાનથી પાયાવિનાના આક્ષેપો મૂકવામાં આવે છે.
 પણ સમજી શક્યા, અને હિતચિંતક ભાઈઓનું કર્તવ્ય એ છે કે આવી
 મુસ્કેલીથી અને આક્ષેપોથી પાછા હડી ન જતાં ધારેલા કાર્યની ઊંતકૃષ્ટ
 તા તથા તેમાંથી નિપજવાનાં શુભ પરિણામો ઊપર નજર રાખીને
 દંઢતાથી હિંમતથી તથા ખંતથી પોતાનો પ્રયાસ ચાલુ રાખવો.

(૪૩) પરંતુ આવા પ્રયત્ન કરનારાઓએ એક વાત નિરંતર
 લક્ષમાં રાખવાની જરૂર છે, તે એ છે કે સુધારા મટે જે જે ઊપાયો
 યોજવામાં આવે તેમાં કંઈ દેશ તકરાર વા કુસંપ ઊત્પન્ન ન થાય
 એ વિષે ખાસ કાળજી રાખવી જોઈએ આપણા સુધારાના વિચારની
 સાથે મળતા આવતા ન હોય એવા માણસો પ્રતી પણ તિરસ્કારની નજરે
 જોવું નહી, વયોવૃદ્ધ માણસોનાં અનુભવસિદ્ધ વાક્યો પ્રતી ઘટતી પત્તય
 બુદ્ધિનો ત્યાગ કરવો નહી કોઈપણ વ્યક્તિ અગર વ્યક્તિઓની ધાર્મિક
 વા ખીજ લાગણીઓને દુઃખ કરવું નહીં, મહાજનના અગ્રેસરો શેડીઆઓ
 તથા પ્રતિષ્ઠિત પુરોહિતો અધીકારનું અપમાન તો કદી થવા દેડું નહી—
 આ પરસ્પરો તો સૂતરપે ગોખી રાખવી જોઈએ કેમકે ભાઈઓ મારો
 નમ્ર પણ મજબુત મત એવો છે કે જનસમૂહની સામા થઈને કોઈપણ
 સુધારો યથેચ્છીત રીતે થઈ શકવાનો નથી, ચિરસ્થાઈ સુધારો તો જન

સમૂહને વચ્ચે રહીને તથા તેમની સાથે સામેલ થઈનેજ સાધી શકાય છે પ્રસંગવશાત તેમના વિચારના વેગમાં આપણે તણાવું આપણા વિચારના વેગમાં તેમને તાણવા એમ મીમે ધીમે તેમનું માન જાગવોને તથા તેમની પ્રાંતિ સંપાદન કરીને અસર કરતાં કરતાં ધારેલાં કામ સારી રીતે પર પાડી શકાય છે, નદીના પાણીના પુર વેગની સામા થઈ તેને અટકાવવા સાર કાંઈ આડ મૂડીશું તો તેને ખસેડી નાખી અથવા પોતાના વેગમાં તાણી જઈ સધળું પાણી સમુદ્રમાં જતું રહેશે, ને જનસમૂહના ઉપયોગને માટે નકામું થશે પણ જો એજ પ્રવાહની સથે રહી તેને યથોચિત સારણોમાં વાળી લઈશું તો અનેક જનહીનતાં કામો માટે એ પાણીનો ઉપયોગ કરી શકીશું.

હુહાણા હિતેચ્છુ ઓપ્રીસમાં મળતાં પુસ્તકોની યાદી-

રમણ ને રસિક....	૦—૮—૦
વિષયાદેવી યાને ઝેરને ખ્યાલો....	૦—૮—૦
ગોદાવરી....	૦—૮—૦
શ્રીનાથજીનું પ્રાગટ્ય....	૦—૮—૦
સાળુ જનાવવાનો હુન્નર....	૦—૫—૦
દીવાળી કે હોળી....	૦—૦—૬
કીલી શેઠાણી....	૦—૪....૦

ઉપરનાં પુસ્તકો ઘણાંજ વાંચવા લાયક છે, માટે તાકીદે મંગાવો. જ્યાં ભેગાં મંગાવનારને તો ફક્ત એજ રૂપિયામાં મલશે. દરેક પુસ્તકનું પોસ્ટેજ જુદું સમજવું હુહાણા હિતેચ્છુ ઓપ્રીસ વડનગર (શુજરાત.)

(૩૪) બાધઓ મારા કેહેવાનો અર્થ એમ સમજાશે નહીં જેટલા જૂના રિવાજ છે એટલા બધા ખોટા છે, આપણા શાસ્ત્રોએ તથા આપણા વડીલોએ કેટલાક તો એવાં સરસ, ઉપયોગી અને હિતકર ધારણા આપણે માટે બાંધી રાખ્યાં છે કે જે સુધારામાં આગળ વધેલા પશ્ચિમભણીના દેશો પણ હજી હવે શીખતા જાય છે. દાખલા તરીકે જુઓ આપણા મૃત્યુ પાછળ સતક પાળવાના નિયમો, કે જેમાં મરનાર માણસનાં સગાં સંબંધીઓ, પાડપાડોશીઓ, તથા વૈદ દાકતરો પણ જે જે પ્રમાણમાં મરનારના સંસર્ગમાં આવ્યા હોય તે તે પ્રમાણ ઉપર સુરત ગળીને જુદા જુદા સમય મુધી તેમણે અસ્પર્શ્ય રહેવાની વિગતવાર સીમા ઠરાવી છે. આપણે અસહ્ય એ પ્રમાણે વર્તતા આવ્યા છીએ, જ્યારે પાશ્વિમાત્ય લોકો વૈદકશાસ્ત્રને આધારે કપરેન્ડાઈન બંધવા સેમીગેશનને નામે તેને હજી અને ઓગળવા લાગ્યા છે. તદ્દન વત એટલોજ છે કે એ લોકો એ વસ્તુઓનું તાત્પર્ય સમજીને, તેના ફાયદાનો વિચાર કરીને, છુદ્ધિપૂર્વક તેનો જ્યારે આપણે એનું રહસ્ય તથા એનો હેતુ સમજ્યા વિના માત્ર દેખાદેખીથીજ એવા નિયમ પાળ્યા જઈએ છીએ, એટલુંજ નહીં પણ લાંબા સમયના અવિદ્યા તથા અજ્ઞાનને પરિણામે, સ્વાર્થથી, બયથી ક્રોધથી, ભૂલથી મિશ્યાભિમાનથી વા અકસ્માતથી એવા નિયમોની સાથે જોગાઇ ગએલી અનુપયોગી અને હનિકર્તા રીઠીઓમાં પણ આખ બંધ રાખીને તણાયા જઈએ છીએ. આના સંબંધમાં અજમેરવાલા શ્રીયુત શેઠ હીરાચંદ્ર સચેતીએ પેહેલી જૈન કોનફરન્સમાં આપેલો એક દાખલો મને યાદ આવે છે એક કામમાં એવો રિવાજ છે કે વરકન્યાને ફેરા ફરવાનો સમય થાય ત્યારે એક ઝિલાડીને પકડી તેને ટોપણી તળે પૂરી મૂકવી અને ફેરા

ફરી રહે એટલે છોડી મૂકવી. તપાસ કરતાં એમ માલમ પડ્યું છે કે પૂર્વે કોઈ કાળમાં એ કામના એક અગ્રેસર ગૃહસ્થને ઘેર લગ્ન પ્રસંગ હતો, ને સાંકડા ફળીઆમાં લગ્નમંડપ નાખેલો હતો, ત્યાં ફેરા વખતે અકસ્માતથી એક મિલાડીએ આવી કુદાકુદ કરી હરકત કરવા માંડી જેથી ગૃહપતિની આજ્ઞાથી એ મિલાડીને ટોપલી તળે ઢાંકી દેવામાં આવી. ત્યારપછી એકને જોઈને ખીજાએ કયું, એમ પરંપરાથી એ કામમાં ઉપરોક્ત નિષ્પ્રયોજન રિવાજ પેસી ગયો. મારા કેહેવાનો સાર એ છે કે જેમ કોઈ ડુખનો માણસ પોતાના હાથમાં આવેલી ગમે તે વસ્તુને, એ વસ્તુ તેને વધારે ઉડો ડુખાવવાનુંજ કામ સારેછે છતાં વગર સમજે તેને જોરથી બાઝી રેહેછે, તેવી રીતે હેતુ તથા રહસ્ય સમજ્યા વિના અર્થ બનીને માત્ર દેખાદેખીથી નુકસાનકારક તથા અર્થમિત્તક રિવાજોમાં તણાયા જવું એ સમજી માણસને યોગ્ય નથી તેમજ ખીજી તરફથી હેતુ તથા રહસ્ય સમજવાની તસ્દી લીધા વિના માત્ર મિથ્યાભિમાનથી, આડંબરથી યા મોજશોખના કારણને લીધે ઉપયોગી રિવાજોનો લય કરવો અને પારકું એટલું બધું સાફ એમ માની લઈ તેનું બંધ આંખે અનુકરણ કરવું એમ પણ ન થવું જોઈએ કોઈ પાટલુન ખમીસ કોલર તથા ખુટ મોજા પેહેરવામાં માથે વિવિધ પ્રકારના વાળ રાખવામાં ચાહતી સાથે પાઉં બીસ્કીટ ખાવામાં, ધરાનીની દુકાનનું આઈસક્રીમ ખાવામાં ટેબલ ખુરશીએ જમવા ખેસવામાં ધાતુની જગ્યાએ કાચનાં પાત્રોનો ઉપયોગ કરવામાં અથવા એવાજ ખીજાં સ્વચ્છ વર્તનમાં સુધારો સમાએસોછે, એમ સમજવાનું નથી ખરી વાત તો એ છે કે દરેક રિવાજની યોગ્યયોગ્યતાનો લાભાક્ષામનો તથા શાસ્ત્રીય અશાસ્ત્રીયપણાનો બરાબર વિચાર કરી આપણને જે

હાનિકારક જણાય તેના ત્યાગ કરવો ને ફાયદાકારક માલમ પડે તેને ગ્રહણ કરવો.

(૩૫) આ ધોરણે તપાસતાં આપણામાં એવા ધણા રિવાજો નજરે ચડે છે કે જે અતિશય હાનિકર્તા છે. (૧) બાળલમ, (૨) કળેડાં, (૩) વૃદ્ધ લમ, (૪) કોષ કોષ ઠેકાણે કન્યાવિક્રય, (૫) એક સ્ત્રીની હૈયાતીમાં બીજી સ્ત્રી કરવી (૬) કવચિત્ કવચિત્ પરણેલા સ્ત્રી પુરુષ વચ્ચે છુટાછેડા અથવા દારગતી અથવા ચાલ, (૭) અમર્યાદ તથા અસબ્ય ગીત એટલે લગ્નાદિ પ્રસંગે ગવાતાં ફટાણાંનો રવૈયો, (૮) લમ, વેવીશાળ વિગેરે પ્રસંગે આપવાનાં પદ્ધતાં અથવા ચડાવવાના દા-ગીના વિગેરેનો હદ બહાર વધી ગયેલો રિવાજ (૯) શ્રીમંત પ્રસંગે ચતી કેટલીક આશાસ્ત્રીય વિધિ તથા જમણુવાર, (૧૦) શુભાશુભ પ્રસંગે દેખાદેખીથી થતા શક્તિ ઉપરાંતના જમણુવાર વિગેરેના ખર્ચ (૧૧) તથા એવે પ્રસંગે ચતી ધર્મ સંબંધી ક્રીયાઓ સશસ્ત્ર છે કે કેમ તે વિષે દુર્લક્ષ, (૧૨) મૈયત પાછળ રડવું કૂટવું (૧૩) મૈયત પાછળ જમણુવાર. (૧૪) મૈયત પાછળ પેહરામણી—દત્ત્યાદિ ધણા એવા અનિષ્ટ રિવાજો આપણામાં પેસી ગયા છે કે જે આપણા સંસારના સુખને, આપણા શરીરની તંદુરસ્તીને આપણા ચિત્તની શાંતીને, આપણી જીંદગીની રસમયતાને, આપણા બાળબચ્ચાંના આયુષ્યને તથા, આપણી અભિવૃદ્ધિનાં સાધનોને, કોકેન જેવા તીક્ષ્ણ પણુ ધીમા ઝેરની માફક નિરંતર ક્ષીણ કર્યા કરે છે. આવી રીતે લાગુ પડેલા આ ક્ષય રોગના દક્ષાજ જે સત્વર યોજવામાં નહીં આવે, તો આપણી હજી પણુ શું શું અને કેટલી અવનતિ થશે તેનું માપ હું આપી શકતો નથી. જ્યાંસુધી આ ઝેરની અસરને આપણા કાણુમાં નહીં લાવી સકીએ

ત્યાંસુધી આપની ઉન્નતિના ઉપર કેહેવાઇ ગયેલાં ખીજાં સાધનોનો પ્રયાસ ફળીભુત થવામાં ખામી આવશે એમ આપ ખાતરી માનશે. માટે મારા પ્રિય બંધુઓ આપણે બહુ બહુ ઢીલ કરી છે, બહુ પછાત રહી ગયા છીએ તથા તેનાં માઠાં પરિણામો વેડીએ છીએ, તો હવે તો અવસ્ય આપણે આપણી આંખ ઉઘાડવી જોઇએ અને આપ સર્વ આ બાબતમાં આપનાથી બનતી સહાયતા કરશે એવી ઉમેદ રાખું છું. ન્યાતના અગ્રેસરો, શેડીઆઓ, વિદ્વાનો તથા આગળ પડતા ગૃહસ્થોનું તો આ બાબતમાં ખાસ કર્તવ્ય છે કે તેમણે આવા હાનિકારક રિવાજોને કાઢી નાખવાની શરૂઆત કરી ખીજા ભાઇઓને ઉત્તમ દાખલારૂપ બનવું.

(૩૬) મારા માનવંતા ભાઇઓ આ સિવાય ખીજા પણ વિષયો આપની સમક્ષ વિચારવા માટે આવશે, પણ મેં આપની કૃપાનો ઘણો ગેરલાભ લીધોજે, એટલે હવે વિશેષ તરદી આપવાનું ઉચિત ધારતો નથી આપ બંધુગણો મને જે આ અપૂર્વ માન આપી ભાગ્યશાળી બનાવ્યોજે તે માટે ફરીથી આપનો ઉપકાર માનું છું અને આપે ધીરજ તથા શાન્તિ રાખીને મારા આ દીન વિચારોને સાંભળવાનો શ્રમ લીધો છે તે માટે આભારી છું. મારી અદ્ય બુદ્ધિ પ્રમાણે મારે જે કેહેવાનું હતું તે હું કહી રહ્યો છું અને તેમાં કાંઈ અયોગ્ય અરસીકર અગર વધારે પડતું કેહેવાયું હોય તો “ જામે જીતતી બુદ્ધિ હવે ઉતતો કહે બતાય, સજ્જન બુદ્ધિ ન માનીએ એર કહાંસે લાય” એ કેહેતીને સ્મરણમાં રાખી મને આપ ક્ષમા કરશે એવી પ્રાર્થના છે.

(૩૭) હવે આજ આપને એ કાર્ય કરવાનું રહ્યું છે કે આવા મહાન મેળાવડાઓથી માન્ય થએલા રિવાજને અનુસરીને મુંબદના

તેમજ દેશદેશાવરના જે ભાષણો પધાર્યાછે તેઓમાંથી પ્રતિનિધિરૂપે
ડાહ્યા, સમજી અનુભવી વયોવૃદ્ધ અને વિદ્વાન ગૃહસ્થોની એક ન્હાની
સરખી સમજેકટસ કમિટી નીમી, કે જે કોનફરન્સમાં લાવવાના વિષયો
તથા ઠરાવોનો નિશ્ચય કરે, એટલે તે નિશ્ચય પ્રમાણે કોનફરન્સમાં સર-
લતાથી અને શાંતિથી કામ કરવામાં આવે.

(૩૮) માફ આ ભાષણ સમાપ્ત કરતાં પેહેલાં હવે એકજ વાત
મારે કેહેવાની રહેછે અને તે એ છે કે આજના આ મહા પવિત્ર
ઉત્સવમાં ભાગ લેવા આપણી સુશીલ અને શાણી જહેનોએ આટલી
મોટી સંખ્યામાં પધારવાની જે કૃપા કરીછે, તેથી મારા અનંદની તો
સીમજ રહેતી નથી અને આપ સર્વ ભાષણોને પણ એટલેજ અનંદ
થયો છે એમ હું મનું છું સર્વ સત્કાર્યોમાં ગૃહસ્થની
સહાયનામાં રહેવાનું જે કર્તવ્ય શાસ્ત્રમાં જતાવ્યું છે, તેને
આજ આપણી અત્રે પધારેલી જહેનોએ પ્રત્યક્ષ સિદ્ધ કરી આપ્યું
છે, એ આપણે થોડાઘણા હર્ષની, વા થોડીઘણી મગજખીની વાતનથી.
જાતી અબ્યુઝમાં જેટલું આપણું હિત છે તેટલુંજ સ્ત્રીઓનું હિત છે.
જેટલું આપણું કર્તવ્ય તેટલુંજ તેમનું કર્તવ્ય છે, અને આપણી
સ્ત્રીઓમાં હજી કળવણીનું પછાતપણું છે તે જોતાં આટલી મોટી સં-
ખ્યાની જહેનો પોતાના કર્તવ્ય ધર્મને સમજવા લાગી છે. એ ઉપરથી
આપણા સદ્ભાગ્યનો આજનો સૂર્ય કંઈકે અલૌકિકજ હોયો છે. એમ
હું માનું છું અત્રે પધારેલી જહેનોને હું સત્કારપૂર્વક અભિવંદન આપુ
છું તેમજે મારા ભાષણને ધીરજ અને શાંતિથી સાંભળ્યું તે માટે તેમનો
આભાર માનું છું અને તેમને વિનંતિ કરું છું કે તેમાં કન્યા કેળવણી
સ્ત્રી કેળવણી, ધર્મ નીતીની કેળવણી તથા હાનીકારક રિવાજો વિષે
જે રહેવામાં આવ્યું છે તેનું ખાસ મનન કરશે તેમાં સમાયજાં તત્વો

જો આપને લાલકારક લાગ્યાં હોય તો તદનુસાર વર્તન રાખવા તથા રખાવવા આપનાથી ખનતા પ્રયાસ કરશો તેમજ આકોનકરન્સના કાર્યમાં આપે જે અનન્ય દિલસોજી બતાવી છે તેવીજ નીરંતર રાખી અન્ય બહેનોને તથા આપનાં સર્ગાં સંબંધીઓને પણ એવી પ્રેરણા કરવાની કૃપા કરશો વિશેષમાં પુરૂષ તેમજ સ્ત્રી એ બન્નેના સરજનદ્વાર સુશુદ્ધિના આપનાર મહાન જગત્પિતા પાસે નમ્ર યાચના કરે છું કે અમારી લોહાણા કોમની અંત્રે પધારેલી તેમજ અન્ય બહેનોને હરેક રીતનાં સુખ સંપત્તિ તથા રીદ્ધિસીદ્ધિ બક્ષો તેમને સર્વ પ્રકારની ઉપયોગી કેળવણીનાં મીઠાં ફળ આપો તેમને સદ્ધર્મ, સન્નીતી સદ્વર્તન તથા પરોપકારને માર્ગે ચાલવાની પ્રેરણા કરો તેમને તેમનાં ધર્મવિહિત કર્તવ્યોનું યથોચિત જ્ઞાન આપો અને એકંદરે તેમનાં ગૃહસંસારમાં પ્રવિણતા રસમયતા તથા શાંતીનો નિવાસ કરી જ્ઞાતિઉદ્ધારના કામમાં તેમને અમારી જોગ્ય સલાહકર અને શુભેચ્છુ બનાવો.

(૩૯) છેવટે, શ્રી જગન્નિયાંતા પરમકૃપાળુ પરમેશ્વર પાસે વારંવાર અને સવિનય પ્રાર્થના કરું છું કે અમારી લોહાણા કોનકરન્સનો વિજય થાઓ તે દિનપરદિન અધિકાધિક વૃદ્ધિને પામી લોહાણા બાઇઓના અબ્યુદયને અર્થે ઉત્તમોત્તમ કાર્યો કરવાને સમર્થ થાઓ અને મારા લોહાણા બાઇઓ ધાર્મિક, નૈતિક, સંસારીક, વ્યવહારીક, આધિક, ઔદ્યોગિક કેળવણીની તથા અન્ય ઇચ્છિત વસ્તુઓની ઉન્નત દશાને પ્રાપ્ત કરવા બાંચવાન થાઓ. !

॥ ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ: ॥

બાપણુ બરાબર સાંજના ૫ કલાકે પુર કીધું હતું
જે વળા ભારે હર્ષનાદ અને તાળિઓના અવાજો થઈ રહ્યા હતા.

દીલશોજીના સંદેશા.

અત્રે પ્રમુખની ફરમાસથી મી, ગોપાળજી રામજીએ કોનફરન્સ
તરફ દીલશોજી દેખાડનારા સંદેશાઓ વાંચી સંલગ્નાવ્યા હતા. (બરમા
માંડલે) મેશરસ રજુછેડ ગોપાળજી (કારંજ) ઠક્કરસી પંચાણુભાઈ (રા-
જકોટ) રવજી જેઠાભાઈ (કરાંચી) હાલાઈ લોહાણા મીત્ર મંડળ (ક-
રાંચી) પીતાંબરદાસ લગજી એઃ વોફેટ (બોમ્બે) જાદવજી દેવરાજ
ઝોરધન નાગજી; હીરજી જીવરાજ, રામજી મનજી (વડેરા) કરાંચી
વીગેરે તરફથી મુખ્યારક્યાદીના સંદેશા ફરીવળ્યા હતા જેમાં કોનફર-
ન્સની દરેક ફતેહ ઇચ્છવામાં આવી હતી અને હાજર નહિ થઈ
શકવા માટે પોતાની દિલગીરી દેખાડી હતી.

કોનફરન્સનો ફોટોગ્રાફ.

પ્રમુખે પોતાનું બાપણુ અરધું પુરું કર્યુકે તેમની સામે મેલેલા
કમેરામાંથી તેઓ અને તેઓની બાજુએ બેઠેલાં હાજર રહેલા આગે
વાનોનો ફોટોગ્રાફ પાડી લેવામાં આવ્યો હતો.

ચા પાણી

કોનફરન્સના મડપની બહારહાજર રહેતાઓ માટે ઠક્કર માણેકલાલ
બાપુભાઈ તરફથી ચા પાણીની મફત (ફ્રી) વગર ગોડવણુ કરવામાં આવી
અને તેના ઉપર મોટો દરોશ પડ્યો હતો ને બીજી તરફ કોનફરન્સના
મંડપમાં તડાકાના ટપોટામાં બેસવાથી કોઈને જીવ કદાચ ઉકળે તો તેને
માટે દાકતરોની ખાસ ગોઠવણુ રાખવામાં આવી હતી અને કમ્પાઈઝની
બહાર એક નાની જેવી ડિસ્પેન્સરી પણ ઉઘી કરવામાં આવી હતી.

હાજર રહેલા સ્ત્રી બાળકો તથા પુરૂષોને કોનકરન્સના મંડપમાં બીચોબીચ બરાબરને બેસવું પડેલું હોવાથી તેઓને તરસ મટાડવા વારતે પાણીની પણ ગોઠવણ રાખી હતી.

વોલંટીયરોની સાચાશી

કોનકરન્સ તરફથી વોલંટીયરોની એક મોટી ટોળી ઉભી કરવામાં આવી હતી તે ટોળી પોતાના યુનીફોર્મમાં મંડપમાં ઠરાવેલા વખતની અમાઉથી હાજર થઈ ગઈ હતી તેઓએ શું શું કામ બજાવવાનું છે તેને સમજ આપવા અઠવાડીયાં થયાં ક્વાયદ શીખવામાં આવી હતી અને રાતના મોડેથી ઠંડોર દવારનો રસ્તો કે જ્યાં લુહાણા માળખવાડી આવેલી તે તે લતો આ લુહાણા જવાનીયાઓમાં દોડધામથી ગાળ રહ્યો હતો વોલંટીયરોએ મંડપમાં હાજર રહેલાઓની સરસ રીતે સમ વડ સાચવી હતી, અને તેઓને ઘટ્ટી જગ્યોએ લઈ જઈ બેસાડ્યા હતા શિવાય દરેક રીતની સગવડ નમ્રતાપૂર્વક ઉચકી લઈ હાજર રહેલાઓને ધણેજ સરસ આવકાર આપ્યો હતો એ માટે વોલંટીયર સેક્રેટરી છોટાલાલ વીક્રલદાસ વકીલ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ નાનુભાઈ નરોત્તમદાસ અદીયા તથા તેમના મદદનીશો જોઠાલાલ નાનંદ મોહનલાલ મુન્દીધર જીવણદાસ નાથાભાઈ પરશોત્તમદાસ દામોદર છોટાલાલ નરોત્તમદાસ જમનાદાસ વનથાળી તથા વાઇસ કેપ્ટનોને મોટી સાચાશી ધટે છે.

એ પછી સેક્રેટરી મી. ત્રિભોવનદાસ બુલાભાઈએ આવતી કાલની (રવિવાર) બેઠક વેળા શું શું વિષયો ચર્ચાવવાને નક્કી કરવા માટે એક સમજેકટસ કમીટી નેમવાની દરખાસ્ત મેલી હતી. જેને મી. ભાવજી ગોવિન્દજીએ ટેકા આપ્યા પાદ તે સર્વાનુમતે મસાર થઈ હતી.

પાદ કેનકરન્સ આવતી કાલે (રવિવારે) અધ્યક્ષના હસ્તે વાગતા ઉપર મુલતવી રહી હતી.

કોનફરન્સની ખીજ દીવસની બેઠક.

તારીખ ૨૫ મી ડીસેમ્બર સને ૧૯૧૦ રવીવાર.

કોનફરન્સનો આજે ખીજો દીવસ હતો. આગમજથી નક્કી કરેલ વખત પ્રમાણે કોનફરન્સનું કામ બસાયર ૧૨ કલાકે ચાલ્યું હતું પણ લોકોનો ઉત્સાહ ગદ્ય કાલે હતો તેથી વિશેષ ઉત્સાહ આજે પણ જોવામાં આવ્યો હતો બહુકે એ ઉત્સાહ આજે વધારે મોટાં પ્રમાણમાં દેખાતો હતો, કારણકે રવીવારનો રીવસ હોવાથી લોકોની મોટી સંખ્યાએ આજે કોનફરન્સ મંડપમાં હાજરી આપી હતી. તેઓનાં ટોળેટોળાં સવારના ૧૦ વાગતાથી જમી ખાધને કોનફરન્સ મંડપ તરફ ઉતરી પડ્યાં હતાં અને જાણે કે એક મદાન મેજો હોય તેવો દેખાવ ચોપાટીનાં નાકા ઉપરનાં આ મંડપની આશપાસ થઈ રહ્યો હતો, કીસ્ટમસ ટાંકણે મળતી કાંગ્રેસ અને કોનફરન્સોમાં દેશ-પરદેશના જે મોટા વગવાળા અને બડે ખાઓની હાજરીથી જેવી રીતે કાંગ્રેસ વખત ગાળી રહે છે તેવીજ રીતે મુંબઈ શહેરમાં મળેલી આ લોહાણા કોનફરન્સથી ચાલું અઠવાડિયું ગાળી રહેલું જોવામાં આવે છે, લોહાણા ભાઈઓની વસ્તી તેઓનાં ત્રણે તડા મળીને મુંબઈ શહેરમાં એકવી ૧૮૦૦૦ જેટલી ગણવામાં આવે છે, જ્યારે હિંદુસ્તાનના જુદા જુદા ભાગોમાં વસ્તી લોહાણા ભાઈઓની સંખ્યા કેટલી હશે એ સત્તાલ કોઈ અનુભવી વૃદ્ધ ગ્રહસ્થને પુછતાં લગભગ જણાવવામાં આવે છેકે ૫૦ હજારથી પણ વધુ

મોટી સંખ્યામાં તેઓની વસ્તી જુદા જુદા શહેરો અને મથકોમાં વેરા-
યેલી છે આ લોહાણાઓ મધે કંઠીઓ જેઓ સીધ અને કંઈ દેશથી
આવેલા છે, તેમ હાલારથી જેઓ ઉતરી આવેલા છે, તેઓની હાલાત
તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, અને જે ભાષાઓ કાડીઆવાડ અને આ
સપાસના વતનીઓ છે, તેઓને ધોધારીઓ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

જુઠાઓની હાજરી.

દુર દેશોના મુખ્ય રહીશોમાંથી જ્યારે કેટલાક જુઠાઓની લાકડી
લાઈને મુંઝવ વડે આ કોનફરન્સમાં ભાગ લેવા ચાલી આવેલા જોષએ
છીએ, ત્યારે ધડીબર વિચાર ઉત્પન્ન થાય છે કે લોહાણા કોનફરન્સનાં
મુળાયાં કેટલાં ઉંડાં હોવાં જોષએ, એવા વૃદ્ધ સર્વ શીરોમણી અને
વૃદ્ધ માતા જેવા ઉંચ કુળના લોહાણા ભાષાઓને કોનફરન્સના મંડપમાં
તખતા ઉપર કે ડેલીગેટોના મુખમાં ખીરાજેલા જોષ એક સુસ ભાષની
આંખોમાંથી હર્ષના આંસુ ટપકી પડ્યાં હતાં, તે દેખાવ ખરેખર કોષનાં
પણ ચીત અને મનને આકર્ષણ કરનારો હતો, એ રીતે વૃદ્ધ તેમજ
જવાન કેલવાએલાં તેમજ ફેળવણી વગરનાં નાના તેમજ મોટા દરેકને
એક મંડપમાં સાથે મળવાનો બનાવ ખરેખર કોમની અધિક્યતા એજ
તેની આખાદીનું ખરું મુળ છે, અને કંઠી, હાલાત અને ધોધારી ભા-
ષાઓને સમજાવવાની જરૂર નથી કે જે કાંઈ નાના અને નજીવા મત-
ભેદ હોય તે સમજાવે તીલાંજલી આપી અધિક્યતાનો કુટો પકડી જેમ
વિદ્વાન, અનુભવી અને વિદ્યાશીળ પ્રમુખ સાહેબનાં મહોડામાંથી હૃદ-
ગારો પડ્યા છે, તેને ઉચકી લઈ આગળ વધો, અને તેથીતમારો જય છે.

કોનફરન્સના પીતા.

લોહાણા કોનફરન્સ ભેગી કરવાનું ખર માન કોને ધટે છે ? એક ગરીબ, પણ કોમની ખરી દાઝ હોડે ધરાવનાર લોહાણા બંધુનેજ આ બધું જેનું નામ મં કાનજી ઓધવજી હીડોયાછે, તેઓએ આજ સાત વરસથી કોનફરન્સ ભરવાનો નેમ અને તેના લાભો દેશોદેશ ફરીને લોહાણા અમેસરોને સમજાવ્યા છે, અને ત્યાં સુધી “પણુ” લીધું છે કે પગમાં કોઇ દહાડો જુતી પહેરવી નહીં અને રોટલો અને ભાજી શિવાય કોઇ દહાડો મીઠાન્ન ખાવું નહીં, ઘણાકોએ તેઓની ખાત્રી કરી જોઇ છે, પણ મીં હીડોયા જરાબી પોતાના ઠરાવમાં ડગ્યા નથી અને ગર્ષ કાલે કોનફરન્સ પહેલી ભરાઇ ત્યારેજ “પણુ” તેઓએ મુક્યું છે. મીં હીડોયા પોતાના પ્રયત્નમાં ફતેહ પામી ચુક્યા છે, અને એથી શું તેઓને ઓછો હર્ષ ઉપજ્યો હશે, નહીં નહીં દરેક મનુષ્ય જે કોઇ ખંતથી એક કામ પાછળ મડે છે, તો ગમે અની મુશ્કેલીઓ આડે આવ્યા છતાં આપદે તેમાંજ ફતેહ મેળવે છે રાજકર્તા બ્રિટિશ પ્રજામાં પ્રવૃત્તિનો એજ એક મોટો સદ્ગુણ રહેલો છે, કે જે કામ પાછળ તે મડે છે, તેને તે પુર કર્યા વગર છોડતો નથી, મીં હીડોયા પણ કોનફરન્સ પાછળ એજ પ્રમાણે ખંતથી મડ્યા હતા કે પોતાના ધરખાતની કાળજી નહીં કરતાં દેશો દેશ કોમની ઉન્નતીનોજ ઉપદેશ કરતાં રહ્યા હતા અને આખરે એમના એ પ્રયાશ વડે લોહાણા કોનફરન્સ ભરાઇછે પ્રમુખ સાહેબે જ્યારે આ પ્રકરણને સભા આગળ કર્યા, ત્યારે તેની ટગર ટગર જોનરાઓનાં રેમાંય ખડાં થતાં હતાં મીં હીડોયા આ સઘળા વખત ન્યાતના મેળાવડાની આગળ હાથ જોડીને નમ્ર મુખાર્વી દ

કરીને જ્યારે ઉભા રહ્યા હતા, ત્યારે કોમની પશુ આવા એક નરરત્ન તરફ કોમની ખરી હાઝ દર્શાવનારા એક ગરીબ પશુ સત્કાર્યનાસંગી બહુ તરફ દીલની લાગણી ઉસ્કેરીયા વગર રહેજ નહીં.

કોનકરન્સની એક બલીહારી.

કોનકરન્સનું કામ અપોરના ૧૨ કલાકે શર કરવામાં આવ્યું, હમું, બાનુઓએ પણ આગમજથી આવીને કોનકરન્સના પ્રભુખ આવી પુગતાં તેમને ભારે હર્ષ નાદ અને તાલીઓથી વધારી લેવામાં આવ્યા હતા, વોલંટીયરો પોતપોતાના જગ્યા ઉપર સફેસમારી સધગાઓ ઉભા રહેલા હતા. ડેલીગેટો પોતાના ગૃપમાં જોડવાયા હતા, વીજાગરો કોનકરન્સની રચના નીહાળવાને ઉત્સુક બની રહ્યા હતા બહારના લોકો રસ્તેથી પસાર થતાં આ શું છે, તે માટે પરપુછ કરતા હતાં અને લોહાણા કોમની કોનકરન્સ છતાં જ્યારે બીજી કોમોના કેટલાક ગ્રહસ્થોને વારંવાર મંડપમાં જોવામાં આવતાં હતા, જેઓમાં ભાડીયા, વાણીયાઓ ઉપરાંત એક પારસી બાનુ ૩૦ નવાજ બાઇ મીસ્ત્રીએ પણ કોનકરન્સમાં હાજરી આપેલી જેણે કોનકરન્સ તરફ બહારના અને પરકોમના લોકોની પણ કેવી મોટી દીલસોજી છે, તેનો સહેજ ખ્યાલ આવી શક્યો હતો.

કોનકરન્સ કે સભાઓમાં જેમ હાજર રહેલાઓ ખાલી બગાસાઓ ખાય છે કે ફેગટની ખુરશીઓ ભાંગે છે, તેવો દેખાવ આ કોનકરન્સમાં હતોજ નહીં, પ્રમુખ મીતના કે રીસેપ્શન કમીટીના ચેરમેન મી. હામોદર ગોરધનદાસ સુખડવાળાના ગઇ કાલે કરવામાં આવેલાં બાપણો જે કે લાંબા લયક હતા, તે પશુ તેની અંદર જે તવો અને ચાર સમાયેલાં હતાં જે ત્યારીખ રજુ થઇ હતી જે દર્શાવેલાં આપ-

વામાં આવ્યાં હતાં, મહાન શાસ્ત્રકારો અને કપીઓનાં કાવ્યોથી પ્રભાણુ સીદ્ધ કરવામાં આવ્યાં હતાં, તે ભાષણોએ સાંભળનારાઓને બધે ત્રણ ત્રણ કલાકનો વખત લેવા છતાં એટલો તો ત્વ પમાડ્યો હતો કે વખતો વખત તાલીઓની ગર્જનાથી તેમને વધાવી લેવામાં આવ્યા હતા, શ્રોતા જનોનું ધ્યાન તેમના ભાષણના અક્ષરે અક્ષર ઉપર ચોટી રહેલું હતું અને તેઓએ જે કંઈ કહ્યું તે ચિત્ત દબને સાંભળ્યું હતું. બાનુઓ પણ એકાદ ચીતથી બેસીને કાનફર-સમાં ચાલતાં કામકાજ તરફ ટગર ટગર જોતી હતી. બાનુઓનો એ ઉત્સાહ લોહાણા કામનાં ઇતિહાસમાં અગત્ય નો ચંદ્ર પંડ છે, કે જેઓ વગર સંસાર સ્થિતિની ઉન્નતિ થવી અને સંસાર સુધારામાં લોહાણા ભાષ્યોને આગળ વધવાનું કામ મુશ્કેલ છે. આ મુશ્કેલીને સહજ ધ્યાનમાં લઈને લોહાણા ભાષ્યોએ સ્ત્રીપુરુષોની ભેગીકાનફર-સ મેળવવાનું ભરેલું પગલું આવધારદાયક અને અતી ધણી જરૂરનું છે એમ કાષ્ઠળી હોંમતથી કહી શકતો.

બાનુઓની હાજરી.

કાનફર-સમાં હાજર રહેલાં બાનુઓમાં નીચલાંઓ પણ હતાં.—

મીસીસ મોરારજી આનંદજી,

મીસીસ તુલસીદાસ રામજી,

મીસીસ પુંજ દેવજી.

મીસીસ દામોદર અમરસી.

મીસ પુંજ દેવજી.

માણિક્યાષ અમરસી.

મીસીસ ગીરધર જીવા.

મીસીસ જીવણ કલ્યાણજી,

બાષ શ્રીકસ્તુર્ભરબાષ રામજી માધવજી, મીસીસ છોટાલાલ વિક્રલદાસ.

હરીબાષ હેમરાજ વકીલ.

મીસીસ નારણલાલ હરીબાષ,

મીસીસ વૃજદાસ દેવજી.

કસ્તુરબાષ દેવજી.

મીસીસ ગોપાળજી રામજી,
મીસ મીડીયાઈ પોપટલાલ.
દાસ

મીસ દેવજી ઓધવજી ચોઠાણી.
મીસ લાલજી.

મીસીસ કેશવલાલ મોતીલાલ.

મીસીસ હરજીવન રણછોડ,

મીસીસ ગોપાળજી ગમજી.

સુન્દરબાઈ ગોકળદાસ પરસોતમની વિધવા.

મીસીસ ભીમજી જીવણ.

ગીરધર

મીસીસ મેઘજી કારા.

મીસીસ વલ્લભદાસ માધવજી.

મીસીસજીવણ કરમસી.

મીસીસ ત્રીભોવનદાસ ખુશાલ

મીસીસ છોટાલાલ વડીલ.

મીસીસ ત્રીભોવનદાસ ડાહ્યા.

મીસીસ લાલજી દયાળ

મીસીસ ઠાકોરદાસ પ્રાણજીવનદાસ

પ્રેમાબાઈ સુન્દરજી,

જીવીબાઈ દામજી.

સુરજબાઈ ગોપાળજી.

મટુબાઈ પ્રભુદાસ.

મીસીસ રતનાકર ડાક્ટર.

મીસીસ એલ. એમ. ઠાકરલક્ષ્મણ.

મીસ જગજીવનદાસ.

મીસ ગીરધરદાસ જોઠાભાઈ

મીસીસ કેશવલાલ વિઠલદાસ.

મીસીસ જગન નારણ વસાણી.

મીસીસ જગન રણછોડ.

મીસીસ કાળા કલ્યાણજી.

પાર્વતીબાઈ વિધવા હેમરાજ

મીસીસ રણછોડદાસ જીણાભાઈ,

મીસીસ દેવજી સીવજી

મીસીસ પરસોતમ વેવજી.

મીસીસ હીરજી જીવરાજ

મીસીસ નાનાલાલ રામજી. કેશાણી

મીસીસ ખુશાલદાસ જગનલાલ. વસાણી

મીસીસ હરખજી ડાહ્યા.

મીસીસ રમણીકલાલ મણીલાલ.

મીસીસ અમૃતલાલ માણેકલાલ.

મોગીબાઈ ભવાન.

અંબાબાઈ કસન.

મોગીબાઈ પ્રજી,

મોગીબાઈ વલ્લભદાસ.

રાધાલાઇ કુખેર.
 મહાલક્ષ્મીયાઇ માણેકલાલ.
 રળીઆત માધવજી,
 જમનાયાઇ
 પારવતીયાઇ ગેલાઆઇ
 મહાલખમીયાઇ ગોપાળજી
 ચોથીયાઇ કુખેરદાસ.
 મહાલખમીયાઇ સાકરલાલ.
 જનનાઇ પ્રાગજી.
 ઉજમયાઇ પાનાચંદ.
 જમકયાઇ લગુ,
 પારવતીયાઇ રતનાકર.
 મણીયાઇ નાનજી.
 ગોદાવરીયાઇ આણંદજી.
 મટુયાઇ જાદવજી.
 મણીયાઇ વેજનાથ
 ગોદાવરીયાઇ દયાળાઇ
 વાલીયાઇ પરસોતમ
 જનુયાઇ દામજી.
 કમલયાઇ ગીલા.
 મોચીયાઇ ભુટા
 મગીયાઇ અરેર
 ગીરજાયાઇ દામોદર

હીરાલક્ષ્મી દામોદર.
 કેશરયાઇ ગોવીંદ.
 મીઠાયાઇ જેઠા.
 રળીઆતયાઇ વીરચંદ સીખાર.
 ત્રવેણીયાઇ લખમણ.
 કમળાવતીયાઇ રામજી.
 વેલુલાઇ સવજી
 પારવતીયાઇ માધવજી.
 જયીયાઇ જેઠા.
 સંતોકયાઇ વીઠલ
 ગંજાયાઇ કુખેર.
 ગોદાવરીયાઇ દુરલભજી.
 નરખદાયાઇ હરજીવન,
 હરીયાઇ નાગજી.
 રામયાઇ દેવજી.
 પારવતીયાઇ સુરતવાલા દેશીવંદ,
 જીવીયાઇ જીવરાજ
 પારવતીયાઇ હરજી.
 માણેકયાઇ થરજી.
 નરખદાયાઇ ગીરધર
 અમરતયાઇ સુ દરજી
 ગોદાવરીયાઇ પ્રભુ.
 જયસોમયાઇ વલ્લભ

કમળાયાદ મોહન
 નરખદાદ પ્રભુ
 નરખદાયાદ લચ્ચમણ
 મોગીયાદ ભાણુજી
 દુધીલાદ વીઠલ
 નાનીયાદ મુંગજી
 ત્રવેણીયાદ ત્રીભોવન
 દેવકુંવરયાદ માધવજી
 માનુયાદ હરીદાસ
 દુધીયાદ નરસીદાસ
 વજ્રયાદ મોનજી.
 મહાલક્ષ્મીયાદ હરીદાસ.
 જમનાયાદ પ્રાગજી.

વજ્રયાદ જમનાદાસ
 કમળાયાદ હીરજીલાલ
 મંગળાગવરી હરજીવન
 મોતીયાદ માવજી.
 જસોદાયાદ ભાણુજી.
 પારવતીયાદ કસન.
 તારાલક્ષ્મી નંદલાલ
 જમનાયાદ ઉમરસી
 હિમીયાદ મોનજી
 મોગીયાદ જીજ્ઞા
 મણીયાદ પરમાણંદદાસ.
 મણીયાદ લાલજી
 ઉજ્જમયાદ ધનજી

પ્રમુખની પંચરામણી.

પ્રમુખ સાહેબ મી, તન્ના બરોબર ૧૨ કલાકે આવી પુગતા તેઓને સખજેકટ કમીટીના સભાસદોએ આવકાર આપ્યો હતો. મંડ-પમાં દાખલ થતા તેઓને હાજર રહેલાઓએ તાલીઓના અવાજોથી વધાવી લીધા હતા.

મેળાવડાનું કામ બરોબરે ૧૨ કલાકે શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. શરૂઆતમાં એ લોકોએ બાળકોએ મંગળાચરણ અને કોનકર-સમાં આનંદનું ગીત ગાયું હતું, એ પછી ત્રણ બાળકોએ ઇશ્વર સ્તુતી કરી તે વખતે તાલીઓના અવાજ થઈ રહ્યા હતા. એ પછી મેળાવડાને ફોટોગ્રાફ ઉતારી લેવામાં આવ્યો હતો.

(આરોહનું કવિત)

બાટ, આરોહએ કવિત ગાઇ કોનફરન્સની સ્તુતી તથા લુહાણાનું
પર્ણન આપ્યું હતું.

કરાવેનો ખરડો.

કરાવ ૧ લો—“ મહા પ્રતાપિ ક્ષીર્દશ સામરજ્યના શીતળ
છત્ર તળે આપણો આ આર્ય દેશ એક બાબુથી જેમ પરરાજ્યના હુમ
લાથી સુરક્ષિત થયો છે તેમ બીજી બાબુથી, અંદર અંદરના કક્ષક
કુસંપથી મુક્ત થયો છે; જે અદલ ઇન્સાફી શેહેનશાહતમાં સર્વ પ્રજા
પોતપોતાનો ધર્મો નિર્ભયતાથી ચકાવી શકે છે અને પોતપોતાના જન
માલનું રક્ષણ સ્વસ્થતાથી કરી શકે છે, જે શેહેનશાહત ઉમદા અને
કૃપાળુ રાજનિતિમાં કેળવણીનો બહેજો પ્રચાર થયો છે તથા બ્યાપાર ઉદ્યોગનો
બહેજો ફેલાવો થયો છે. પુરણોક્ત રામરાજ્યને અનુસરતા સર્વ સુખો
અનુભવવાને આપણે ભાગ્યશાળી થયા છીએ, જેના મરહુમ શેહેનશાહ
બાબુ મહારાણી વીક્ટોરીયાનું પ્રાતઃ સ્મરણીય નામ આપણા દેશમાં ઘેર
ઘેર પુજાય છે, જે રામરાજ્યના મરહુમ શેહેનશાહ મુર્તિમાન શાન્તીરૂપ
સાતમા એવવડનો શોકોદગાર હજીતાળેજ છે અને જે સાર્વભૌમ રા-
જ્યને હાક્ષના પ્રતાપિ શેહેનશાહ પાંચમાં જ્યોર્જ ઉપરોક્ત મહાનુભાવ
પુર્વજોને પમલે આશવાના અભય વચનો આપ્યા છે, એવી
ઉદાર અને કૃપાળુ શેહેનશાહનો અમલ આપણા દેશ ઉપર સદાકાળ
રહે અને નામદાર શેહેનશાહ બહાદરને તથા શેહતશાહ બાબુને અને
તેમના રાજ્યકુટુંબને દીર્ઘાયુષ સાથે સર્વ પ્રકારના સુખસંપત્તિ પ્રાપ્ત

થાઓ એની શ્રી જગનિયંતા સર્વ શક્તિમાન પરમેશ્વર પ્રતિ આ
કોન્કરન્સ પ્રાર્થના કરે છે અને આ ઠરાવ યોગ્ય રીતે યોગ્ય સ્થળે
મોકલી આપવાનો પ્રમુખ સાહેબને અધિકાર આપે છે.

રજુ કરનાર—રાં હરજીવનદાસ ભગવાનભાઈ કોટેક ખીં એં
એક એલ. ખીં દીવાન સાહેબ રાજકોટ સ્ટેટ.

ટકા આપનાર—રાવ ગહાદુર કેશવજી નયુ સેલર.

ઠરાવ ૨ જે—લોહાણા રાતિના બાળકો તથા કન્યાઓની શરીર
શરીર સંપત્તિ ઉચા પ્રકારની થાય, કેળવણી લેવાની અનુકૂળતા થાય
તથા ભવિષ્યની પ્રજા બળવાન અને દીધોયુ થાય એવા હેતુથી અને
તેટલી વધું ઉમ્મર સુધી અન્નચર્ય પળાવવું અને બાળ લગ્ન અટકા-
વવા તથા વર કન્યાની ઉમર વચ્ચે ઓછામાં ઓછા પાંચ વર્ષનો
તફાવત રાખવો, એમ આ કોન્કરન્સ સલાહકારક માને છે.

રજુ કરના—શેઠ લાલજી રામજી તમાકુવાળા મુંબઇ.

ટકા આપનાર—શેઠ પ્રાગજી ડોસાજી કાનમાર વારાહીના.

પુણી આપનાર—દેવચંદ ભવાન સોમાણી કંડોરણાના.

પુણી આપનાર—મકનજી વલ્લજી, જામનગર.

ઠરાવ ૩ જે—આપણી લોહાણા રાતિમાં કેળવણીની પુણી
તથા વૃદ્ધિ કરવા માટે નીચે પ્રમાણે યોજના કરવાની આ કોન્કરન્સ
આવશ્યકતા ધારે છે.

(૬) હરેક બાળક તથા કન્યાને યોગ્ય પ્રકારની કેળવણી
આપવાની જરૂરીયાત.

(ખ) સ્ત્રી કેળવણીની ખાસ અગત્યતા.

(ગ) જરૂર પ્રમાણે સાધનહીન બાળકો કન્યાઓને કેળવણી લેવાના કામમાં સહાયતાકરવાની આવસ્યકતા.

(ધ) ઉચ્ચ કેળવણીને માટે બોર્ડીંગો ઉઘાડવાની અને તેમાં ફ્રી બોરડરો રાખવાની તથા એ કામ માટે સ્કોલરશિપો અગર લોન્ડો આપવાની ગોઠવણ.

(ઢ) વ્યાપાર વણજની, હુન્નર ઉદ્યોગની તથા એ કામ કરના કૌશલ્યની કેળવણી માટે ખાસ ઉત્તેજન મળવાની જરૂરીયાત.

(ચ) બાળકો તથા કન્યાઓની શારીરિક સંપત્તિની વૃદ્ધિ થાય તેવા ઉપાયો યોજવાની જરૂરીયાત.

(છ) બાળકો તથા કન્યાઓને ન્હાનપણથીજ ઉત્તમ પ્રકારનું ધર્મનિતિનું શિક્ષણ મળી તેમના સદ્વર્તનના સંસ્કારો પ્રદિભુત થયા એવી યોજનાની જરૂરીયાત.

રજુ કરનાર—શેઠ ગિરધરદાસ જેઠાભાઈ જે. પી. મુંબઈ.

ટેકા આપનાર—મી. જગજીવન હીરજી કારીયા. એક્. ટી, એમ, અમદાવાદ ટેકનીકલ કોલેજના પ્રિન્સિપાલ.

પુષ્ટિ આપનાર—

શેઠ પ્રાગજી દયાળ હરીમાણી મુંબઈ, ઉધવજી તુળશીદાસ—કરાંચી

બહેન સાકરબાઈની વતી બહેન પાર્વતી બાઈ—મુંબઈ,

બહેન બખ્ષીબાઈ દેવજી ઓધવજી ચોયાણી મુંબઈ.

શેઠ ગોવિંદ ભાલજી અઢીયા દહેણું. ગાહ્યભાઈ તુલશીદાસ—ટંકારા.

મી. આણંદજી મુળજી પાંદી-મુંબઈ. શેઠ જમદાસ વનમાલી-મુંબઈ.

મી. ત્રીભોવનદાસ હુલાભાઈ-મુંબઈ. મી. હીરાચંદ પોપટભાઈ-પોરબંદર.

શેઠ જલદવજી આશારામ મદુવા (ગુજરાત.) મી. મગનલાલ નાથભાઈ

ખી. એ. એલ. એલ. ખી. વડોદરા.

મી. દારકાદાસ દામજી દાવડા-મુંબઈ. શેઠ પુરપોતમદાસ દામોદરદાસ—

મી. માધવજી ગોવિંદજી—મુંબઈ. મુંબઈ.

ઠરાવ ૪ થો—જે વિધવાઓ વૈદવ્ય ધર્મ પાળી સદાચારથી વર્તવાની ઇચ્છા ધરાવતી હોય તેમને જે નિર્વાહના સાધનોની ખામી હોય તો તે પુરી પાડવાની ગોઠવણ ધવાની તથા તેમના નિર્વાહ માટે ઉપયોગિ ઉદ્યોગાદિની કેળવણી મળવાના સાધનો કરી આપવાની આ કોન્ડરન્સ જરૂરીયાત ધારે છે.

રજુ કરનાર—રંગનાથદાસ લાલજી મુંબઈ.

ટેકા આપનાર—મી. નહાનામાલ રામજી મુંબઈ,

પુખ્તી આપનાર—મી. ખુશાલદાસ છગનલાલ મુંબઈ.

ઠરાવ ૫ મો—વરકન્યાની ઉંમર વચ્ચે બહુ મોટો તફાવત તફાવત હોય કળેગ થાય અને સંસાર દુઃખમય થાય એવા સંબંધ જ્ઞાતિ હિતને નુકસાન કર્તા છે એવી આ કોન્ડરન્સનો અભિપ્રાય છે. રજુ કરનાર શેઠ ભગવાનદાસ ત્રિસરામ મુંબઈ.

ટેકા આપનાર—મી. લાલજી ગોકુળદાસ ખી. એ. મુંબઈ.

પુખ્તી આપનાર—મી. ખેતસી એકવજી અણ્ણાલા કર્ણખી.

ઠરાવ ૬ ઠો.— દરેક ગામ તથા પ્રગણના વ્યવહારીક રીતરીવાજ એકસરખા રહેવાનું બની શકે તો તે સમગ્ર સાતિહિતને લાભકારક થઈ પડશે, એવો આ કોન્ફરન્સનો મન છે.

રજી કરનાર—મીં સીવલાલ હરગોવિંદસ ઠકર પાદરા.

ટેકો આપનાર—મીં વશરામભાઈ પીતાંબરદાસ રાજકોટ.

પુરુટી આપનાર—મીં હરખજી કલ્યાણજી અમરેલી.

પહેલો ઠરાવ

મીં—હરજીવનદાસ ભવાનવાઈ કોટકે પેહેલો ઠરાવ રજી કર્યો હતો તેઓએ ઠરાવ રજી કરતી વખતે મહારાણી વીક્ટોરીઆ, મરહુમ રાજા એડવર્ડ અને નામદાર શહેનશાહ જયારજના નામ બોલતાં સભા જનોએ તાળીઓના અવાજે કર્યા હતા, અને જણાવ્યું કે આ ઠરાવ એક અવાજે કબુલ કરશે એવી આશા છે. તાળીઓ વચ્ચે એ પછી ઠરાવ પસાર થયો હતો.

બીજો ઠરાવ.

બીજો ઠરાવ શેઠ લાલજી રામજી તમાકુવાળાએ રજી કર્યો હતો. તેઓએ પોતાના ઠરાવના સંબંધમાં જણાવ્યું કે બાળલગ્નનો વિષય હાલમાં લોકોને મોટે એટલો ચઢી ગયો છે કે તે વિષે જ્ઞે બોલવા માંડી એ તો દીવસોના દીવસો નીકળી જાય અને લખવા માંડીએ તો ચોપડીઓની ચોપડીઓ ભરાઈ જાય; કારણકે એવિષય આખા હિંદુસ્તાનની પડતી હાલતમાંનો એપણ એક મુખ્ય કારણ છે.

આળ લગ્નનો રિવાજ અસલ મુસલામાની રાજ્યના વખતથી શરૂ થયેલો લાગે છે. એ વખતે દરેક ગૃહસ્થને પોતાની બાળકીઓના ન્હાની ઉમરમાં લગ્ન કરવાને રિવાજ પડી ગયો હોય એમ લાગે છે. તે હજી સુધી ચાલુ છે. પણ હમણાં મેહરબાન એંગ્રેજ સરકારનું રાજ્ય થવાથી એ રિવાજ ફેરવી નાખવાનો વખત આવી લાગ્યો છે તેમાં મેહરબાન એંગ્રેજ સરકાર પણ કેટલેક ભાગે કન્સેન્ટનીલના કાયદો પસાર કરીને એ કામને ઉત્તેજન આપ્યું છે અને હજી પણ ઉત્તેજન આપશે એવી આશા રાખીએ છીએ બાળલગ્ન કરવાથી વર કન્યાને નુકશાન થાય છે. તેના દાખલા મરજુની સંખ્યા જોવા જશો તો બાળલગ્ન અને પરિણામે ધણા જોવામાં આવશે. જેવી કે નાની અમળાઓ તથા તેમના નાની ઉમરના પતિઓ તથા તેમનાથી ઉત્પન્ન થયેલા બાળકોની મરણ સંખ્યામાં ઘણોજ વધારો જોવામાં આવે છે અને તેમાં મુખ્યત્વે કરીને ન્હાના બાળકોના લગ્નનો તથા તેઓને માથે પડેલો અભ્યાસનો બોળો ઘણોજ હાનીકારક. કારણકે અભ્યાસ કરતા હોય તે વખતે તેમનાં લગ્ન થાય છે અને જ્યારે મેટ્રીક વીગેરેની પરિક્ષાનો વખત આવે છે ત્યારે સીમંતનો વખત આવે છે અને તે પછી જે અગાઉ બીજી ડિગ્રી મેલવવાનો વખત આવે છે નો તેને છતાં છોકરાઓ થઈ ગયા હોય છે એવી રીતે તેને માથે બોળો પડવાથી પોતાનો અભ્યાસ છોડી દેવાની ફરજ પડે છે, કેમકે એ બોળો હેલકારીઓ પાંચ સાત મહિનો બોળો હોવાડે છે તેના કરતા બહુજ ભારે છે.

બાળ લગ્નના રિવાજનો મુખ્ય વાંક તેના માતૃપિતાને છે, કારણકે પોતાને સ્થાવો લેવાના લોકથી લાકડે માંકડું વસગાળી દે છે અને તે પોતાના બચ્ચાંઓને કસ્ટો કરવાને બદલે પોતાના ઓલાદને હુમેશને

માટે નુકસાન કરે છે. એનો એક દાખલો અમે આપીએ છીએ જે અમે એક વખતે દશ વર્ષનો વર અને આઠ વર્ષની કન્યાના લગ્ન સેકંડો રૂપીઆ ખરચીને થતાં હતાં તે વખતે તે છોકરાને પુછ્યું કે આ શની ઘાલમેલ છે, ત્યારે છોકરાએ જખાખ દીધોકે મારા બાપનું લગ્ન છે અને તેનું કહેવું કેટલેક દરમિયાને ખડું પણ હતું કારણકે જેના લગ્ન હતા તે તો બિચારો એક બાબુ હતો અને તેના માખાપ છઠા છઠી બાંધીને હવન હોમ કરતા હતા, એવી રીતે એ છોકરાનું કહેવું કાઢપણ રીતે ખોટું નહોતું. જેમ કે આપણામાં લીન એટલે વાછરડા વાછરડી નું લગ્ન કરવાનો રિવાજ હજી પણ કેટલેક કેકાણે નગરે જેવામાં આવે છે, તેવોજ બાળ લગ્નનો ફાર્સ થાય છે ઉપસંત આપણી જાતિમાં વિવવા એવી સંખ્યા વિશેષ જેવામાં આવે છે. તેનું કારણ પણ બાળ વસ છે. બાળલગ્નની થતી હાની રૂપી પાપનો ખોળો કોને માથે મુખવો તેનો વિચાર કરવાને તમોને સોયુઝું. અને તેને તમે પુરતો તો ઇન્સાફ આપશો અને અત્રે તે ઠરાવ ને પાસ કરીને અને તાળીઓ ઠોકીને ટેકા આપીને ખેસી નહિ રહેશો પણ તમો તમારા ગામોમાં એ ઠરાવને પ્રતિજ્ઞ પુર્વક અમલમાં લાવવાની તજવીજ કરશો. એવી આશા રાખું છું.

મી. દેવચંદ બવાન સોમાણી કહેરણા વાળાએ એ દરખાસ્તથી ટેકા આપ્યો હતો.

મી. મકનજી વલ્લભજી કંટારીયાવાળાએ દરખાસ્તને અનુમોદન આપતાં જણાવ્યું કે

પરમેશ્વરે સર્જિ રચીને, માણસને અબ્યુદય અને મોક્ષ બે આપવાને વેદ કદયા જ્ઞાન પ્રકટ કર્યું તેતે યાદ કરી સમજાવવા માટે આપણા આદિપુરુષ મન્વાદિકે સ્મૃતિઓ લખી, અને ઉકત બે મુખ્ય ઉદ્દેશને અવલંબી આયુર્વેદને વેદનું એક અંગ બનાવ્યું આર આશ્રમો

અધ્યાત્મ અને અંગ બનાવ્યું, ચાર આશ્રમો અધ્યાત્મ અને તેનું મથા-
સ્થિત પાલન થવામાટે માનવ ધર્મ નિયમરચાયા. આધર્મ જ્ઞાનનો પ્રભાવ
પુર્વે ભારત વર્ષના આર્યોમાં જન્મ્યો રહેતો તે છેક મહાભારતના
યુદ્ધ પ્રસંગ સુધી સતેજ હતો. તે જ્ઞાનનો પ્રભાવ વિધર્મી લોકોના,
આવા ગમનથી તે પછી મુસલમાનો ના રુદ્ધ સમયમાં તો તે છેકજ
મૃતપ્રાય જેવો થઈ ગયો અર્થાત ખરે ધર્મ મલીનતાને પામ્યો. હાલ
સુભાગ્યે દેશાકાલ અનુકુળ હોવાથી તેજ જ્ઞાન દીપ પ્રકટ થવાનો
સમય છે વિશેષ નહિં તો વ્યવહારિક તેમજ સંસારિક કેલવણીમાં
ચડતું જ્ઞાન તો દરેતમાં અવરય હોવું જોઈએ હાલ અપાતી કેલવણી
બહુધા માનસિક છે શારિરીક ઉન્નતિ અથવા અવનતિ માનસિક અને
અધ્યાત્મિક ઉન્નતિ અથવા અવનતિએ આધાર છે. શરીર બળ
મેળવવું એ મનુષ્યનું પહેલું કર્તવ્ય છે અને મનોબળ મેળવવું એ
બીજું કર્તવ્ય જે. જ્યારે દૈન્યમગ મેળવવું એ ત્રીજું અને મર્વોત્ક્રાંત
કર્તવ્ય છે.

ધર્મના સાધનમાં તનદુસ્ત

શરીર એ આદી અને મુખ્ય આવશ્યક સાધન છે આપણું શરીર સા-
ત ધાતુઓનું બનેલું રસ રૂધિર, માંસ મજ્જા, મેદ અસ્થિ અને વીર્ય
આ સાત ધાતુઓમાં આપણી ૨૯ વર્ષની વય સુધી વધારો થતો
જાય છે, અને તે વય શરીર પુરેપુરું બધાઈ રહે છે. વીર્ય ૧૫ વર્ષની
વયે બધાલા લાગે છે, વીર્યની પુરીજમાવટ થયાવગર તેનો ઉપયોગ
કરવામાં આવે તો કાચા વિર્યથી ઉત્પન્ન થયેલાં આપણને તથા આ
દુનિયાને નફામાં વેક રૂપ થઈ પડે છે, મનોબળ શરીર બળથી ચડતું
છે તો પણ શરીર સુદૃઢ હોય તો જીતમ મનોબળ રચાય છે. શરીર
બળ વધારવાનો મુખ્ય ઉપાય જે અહિંચર્ય ગૃહસ્થ, વાનપ્રસ્થ અને

સંન્યસ્ત, આચાર આશ્રમો યથાસ્થિત આચરવા જોઈએ.

એક મદોન્મત હાથીએ હજારો માણસોને પોતાના પગતળે કચરી નાખવા સમર્થ છે અને જે પોતાના સામર્થ્ય વડે મણસને દાસ જેવા કરી શકે તેમ છતાં એક માવતથી શ્વા માટે ગરીબ ગાય જેવો ગણાઈ જાણે કેમ બળહીન ન હોય, તેમ કેદી જેવો બની જઈ, તેના તાગામાં રહે છે અને તેની આજ્ઞાનુસાર વર્તે છે. સિંહ, વાઘ જેવા જંગલી પશુને વનના રાજા કહેવાય છે, તેને પણ મનુષ્ય પિંજર વશ કરી, ચાહે તે તેની પાસે ગેદા ગેણુ કરાવી રમતમાં ઉતારે છે. આનું કારણ મનુષ્યમાં રહેલું મનનું અધિક બળ એજ છે. જન્માવરોપર જંગલી માણસપર કેળવાયેલું માણસ, ગામડીઆ પર શહેરના માણસ અને સમસ્ત દેશપર સાર્વભૌમ રાજા શ્રેષ્ઠતા ભોગવે છે, તેનું કારણ પૂર્વ પૂર્વ પ્રાણી કરતાં ઉત્તર ઉત્તર પ્રાણીનું મનનું અધીક બળ એજ છે, સ્ત્રી પુરુષે કેદી પરણવું જોઈએ એ સંસારમાં પડવાને માટે હોય તો સંસાર ચલાવવાની યોગ્યતા આવે જોવી વયે પરણવું જોઈએ, શરીર શોષણ થાય એવા બીજા બાળકોના કુમળા શરીરમાં બાળલગનથી રોપાતા જાય છે અને તેથી આપણા નિર્દેય બાળકોનું ચતુર્વિધ પુરુષાર્થના સાધન રૂપ ઉત્તમ શરીર નીર્માણ બની જાય છે. જેના પરીણામે શરીર નિસ્તેજ નાકાએક થઈ જાય છે બાળલગનથી વિર્ય વાહીનીમાં ફેસ્ફેરીકના ભાગ આછો થઈ જવાથી ચીત્તવ્રમ યાદગ્રાસ્તનું કની થઈ થવું. ધન્યાદી દ્વેષો પ્રગટ થાય છે અને ક્ષયરોગનું બીજ રોપાય છે, પુરતા વીર્યવગરનું શરીર પાયા વગરની ઇમારત જેવું છે, બાળલગન કરવાથી આપણે પોતેજ આપણા બાળકોના ઘાતક થઈએ છીએ, શાસ્ત્રોક્ત નિયમ અને

આધુનીક સૃષ્ટિમને જોઈને અમે સુદ્ધિ પૂર્વક વિચાર કરવાથી એ સીદ્ધ થાય છે કે, ૧૩ વર્ષની ન્યુન સ્ત્રી અને ૨૦ વર્ષથી ન્યુન આયુષ્યવાળો પુરુષ કદી પણ લગ્ન કરવા યોગ્ય નથી હોતાં. અને બની શકે તેટલી વધુ ઉંમર સુધી અલ્પચર્યા પાળી તથા તે મુદત દરમિયાન વિદ્યાભ્યાસ કરાવી પછી લગ્ન થવું ઇષ્ટ ગણાય ૮ વર્ષથી માંડીને ૧૯ વરસ અથવા ૨૦ વરસ સુધી અને વખતે ધણામાં ધણાં ૩૦ વરસ સુધી વિદ્યાનો અભ્યાસ ચાલે છે, બહુતો કન્યા કરતાં વરનું વય ઓછામાં ઓછું પાંચ વર્ષનો વધારે જોઈએ પ્રાચીન કાળમાં મોટી વયે શાસ્ત્રનું સાર લગ્ન થતાં હતાં ત્યારે તે વખતની પ્રજા ઘણી બળવાન હતી હાલઘણી કમુવાવડ થઈ જાય છે તેનું કારણ મહાત્મા ગુરુતે બતાવ્યું છે. તે મુજબ નહાની વયની બાળામાં ગર્ભાધાન કુદરતી સંસ્કાર અપરીપકવ વીર્ણવળો બાળક કરે છે. એથી આયુષ્યનું પ્રમાણ ઘટી ગયું નાહાના બાળકોનું મરણ પ્રમાણ ધણું વાધીગયું તેના કારણોમાનું મુખ્ય કારણ બાળલગ્ન છે. એક વિદ્વાન જણાવે છે કે ભરતખંડની પ્રજા બાળકમાંથી પેદા થયેલી પ્રજા છે વંશ વેલાને નમજો પાડી નાખવાનું કામ અજાણતાપણ અસરકારક રીતે બાળલગ્નથી સ્ત્રી પુરુષને પરસ્પર માન ભરે સી છાપ પડતી નથી. નિદોષ પ્રજા ઉત્પન્ન થાય છે. અને નિદિત વિવા, હથી નિદિત પ્રજા ઉત્પન્ન થાય છે. ત્યારે સ્ત્રી પુરુષે સંસાર ચલાવવાની પોતામાં યોગતાઆવે તેવજે પરણવું અવશ્યક છે, જેમ જેમ રહસ્યબળ બાહ્યોમાં સ્ફુરણશીલું જશે તેમતેમ સંસાર સુધારણા સખધી ઇષ્ટ યોગનાની અવશ્યતાને સ્વતઃ આદર આપવાનું શીખશે અને શરીર બળ- મનોબળ અને હરદય બળ રૂપ ક્ષીલીધી ઉત્તિ દેવીના દર્શન કરશે. પૈસાનો ઉપયોગ અન્ય સ્થળે થવા કરતાં વિદ્યાકલાકરહસ્ય

કેળવવામાં થવો જોઈ એ. નાતીઓ.

તથાસ્તુ

શાંતિ; શાંતિ;

ત્રીજો ઠરાવ.

ત્રીજો ઠરાવ મી. ગીરધરદાસ જેઠાભાઈ એ રજુ કર્યો એ બાબત તેઓએ એક વીધવત બધું બાબતુ કર્યું હતું. તેઓએ પોતાના બાબતુમાં જાણાવ્યું કે

યં ब्रह्मा वरुणेद्ररुमरुतः स्तुन्वन्ति दिवैः स्तवै
पदैः सांगपद क्रमोपनिषद्गर्गायन्ति यं सामगाः॥

ધ્યાનાવાસ્થિતતદ્રતેન મનસા પશ્યન્તિ યં યોગિનો
યસ્યાન્ત ન યદુઃ સુરાસુરગણા દેવાય તસ્મૈનમઃ॥

“ ब्रह्मानंद परमसुखदं केवलं ज्ञानमूर्ति
द्वंद्वातीतं गगनसदाशं तत्त्वमस्यादिलक्ष्यम् ।
एकं नित्यं विमलचक्रं सर्वधोसाक्षिभूतम् ।
भावातीति त्रिगुणराहितं सदुरुतं नमामी ”

ક્ષણશ્ચઃ ક્ષણશ્ચેવ વિદ્યામર્થ ચ સાધયેત્ ॥

ક્ષણત્યાગે કુતો વિદ્યા કળ ત્યાગે કુતો ધનમ્ ॥

ભુમીકા.

આપણા વંશજોનું કેટલુંક અસ્તિત્વ આપણા મન્યાધિકારી તાં પ્રમુખ તથા આપણા પરીશક્તા પ્રમુખ સાહેબ કહી ગયાછે ને તેમાં હું કંઈ

વધારે કહેવા માંગતો નથી તો પણ કંઈક છેલ્લી તથા તે પછીની આધુ-
નીક સ્થિતિના આપણા વડીલોનો સેજ ચીતાર આપું તો તેમાં હું
કંઈ અતીશયોક્તી કરતો હોજી તેમ માનતો નથી. સ્વર્ગવાશી શેઠ
હંસરાજ કરમશી દણુમલ પારખીયા પરધાન શેઠ ચંદાભાઈ રમણ
તેમજ હરણ જીણાભાઈ. શેઠ રંધુભાઈ ડાયાભાઈ શેઠ રતનશી
કરમશી તેમજ પોરખંદરમાં શેઠ પ્રેમજીભાઈ દીવાન- ધરમશી જલારામ
ભગત. હરી ભગત- ધરમશી ભગત. ઈંદાર શેઠ ગોત્રીદંજી ભાણુજી કાલી
દાશ જુદાભાઈ તેમજ- શેઠ રણછોડદાસ ચત્રભોજ પદમશી ધનજી મોતી
કરમશી અને ધનજી ધરમશી વગેરે ખીન પણ નરરત્ન આપણા જ્ઞાતી
માં થઈ ગયા છે અને જેઓએ જ્ઞાતીની કીમતી શેવાઓ ખમવેલ છે
હાલમાં પણ વિધ્યમાન છત્રંપ ભીરા. જના આપણી જ્ઞાતીના મણીરૂપ
માનવના ગ્રહસ્થો શેઠ કરમચી દામજી. ચીનાભાઈ પેરાજ. માતુશ્રી દેવો
કાનખાઈ. શેઠ દામોદર ગોવરધનદાસ સુખડવાલા શેઠ ગોવીંદજી ભાણુ
જીનું કુટુંબ તેમજ શેઠ ડોશાભાઈ જીવાણુ. આપણા મા. પ્રમુખ શાહેજ
મોરારજીભાઈ આણુંદજી તંન્ના. શેઠ હરજીવનદાસ ખોવાનભાઈ. દીવાન
શાહેજ ગોવરધનદાસ દાધાભાઈ, પીતાબરભાઈ ભવજી. શેઠ ગોત્રીદંજી
ટાયાભાઈ. તેમજ ભાઈઓ અને માતુશ્રીયો વગેરે ધીમાન. શ્રીમાન,
અને વીદ્વાન ગ્રહસ્થો પણ જ્ઞાની રત્નો પણ આપણી જ્ઞાતીને સોભાવી
રહ્યા છે અને એજ જીવનનું સારથક છે અને જેવોજ્ઞાતી સેવામાંજ
પોતાનું શ્રેય સમજે છે.

જનની જણતો હરીજન- કાં દત્તા સુર નહીતો સહે જે વાંઝણી મત
સુભાવીક નુર ખરખર ઉપલા વાંઝો મુજબ આપણી જ્ઞાતીમાં ભગત.

હાતાને અને પિદ્ધાનો થઇ ગયા છે અને હાલમાં પણ છે, એકાંત્ર ઓછા અનંદની વાત નથી હું પરમ કપાલુ પરમેશ્વર પાસે હજીપણ એવીજ યાચના કરું છું જે હવે પછી પણ તેવાજ નરો અને ખુદનો થાઓ અને જ્ઞાતીતેથી વિભુષીત થાય અસ્તુ, હવે હું મારા અસલ મુદ્દા પર આવું છું,

કેળવણીના વિષય કોપર ધણી ચર્ચા થઇ છે, તેથી તેનું વિવેચન એકપક્ષે નીરર્થક ગણાય ખરું પરંતુ જેમ આપણા શરીર સંપત્તિની જાળવણી અને વૃદ્ધિ અર્થ આપણે નીશ્ચય કરાયેલો એકજ પ્રકારનો આધાર સેવીએ છીએ અને તેથી દમ્બિત ક્ષણ મેળવીએ છીએ તેજ પ્રમાણે આપણી પ્રગતિની જીવિ શક્તિની શુદ્ધિ તથા વિકાસ અને વૃદ્ધિના ઉપાયો વિશે ખાસ કરીને પરિપક્વ જેવા આ મહાન પ્રસંગે એકજ પ્રકારે નહીં પણ જુદા જુદા પ્રકારે ફરી ફરીને વિવેચન તથા વિચાર કરવાનું આવશ્યક છે.

કેળવણી લીધેલા મનુષ્યો વધારે માનનીય અને પુજ્ય તરીકે લેખાય તે મટે જરૂરનું છે કે, ધાર્મિક, નૈતિક સંસ્કારો બાળકોમાં પ્રથમથીજ પડ્યા જોઈએ—

બાળકોની નિતીને લગતી ઉન્નતિ તેની ગર્ભાવસ્થામાં નિર્માત, થએલી હોય છે અને જન્મ થયા પછી બાળ અને કીશોર અવસ્થામાં ઉત્તેજકોને સહભાવે સહેજ અનુમોદન મળવા જેવું થાય છે પણ તેનો પાયો તો ગર્ભાવસ્થામાંજ નખાય છે મહાન નરો જેઓ “શંકાચાર્ય”

“ વસ્યાચાર્ય” આદી ધાર્મિક પુરૂષે તથા “અરજુન” શીવાજી આદી પુરૂષોમાં પ્રતીત થયેલી આ સાધારણ શકતીઓન

કારણુમાટે આરીક તપાસ કરતાં મત્તા ખીતાનો શુદ્ધ નમ્પાપ જીવન એજ સુખ્ય હેતુ જણ્યારે પોતાનાં બાળકો તેજસ્વી પ્રતાપી થાય એવી સર્વે માયાપોની દૃષ્ટિ હોવીજ જોઈએ અને એકઠા થયેલા ગ્રહસ્થાત્રમને પ્રાપ્ત થયેલા તથા હવે પછી પ્રાપ્ત થનાર પુરુષોને મારી વિનંતી છે કે પોતાના બાળકોના હિતને ખાતર માનસીક કોઈ પણ પ્રકારની નયજા-દને કોઈપણ વખતે આધીન ન થતાં સુદ્ધ જીવન ગાળવું. વારંવાર નમ્ર પણે વ્યથા તો તાંડન આદી ઉપયોગે યોજને બાળકોમાં જે સરળતા હાવી નથી શકતી તે દ્વંત્ર પોતાના જીવ વર્તનથી સહેજમાં પ્રાપ્ત થાય છે, કારણ કે આપણી સુખ, યા, અશુખ, ક્રોધ આપની ઇચ્છા, હે, વા, નહીં તો પણ પોતાના સંસ્કાર આપણી પ્રાપ્તમાં સ્થાપ્યા જવાની એ શીદ્ધ નીયમ છે અને સંસ્કારો વારસામાં અવશ્ય પ્રાપ્ત થતા હોવા થી આપણી મહાન જવાબદારીને સમજીને શાસ્ત્રવીરીત ક્રીયાઓજ કરવી. અન્ય નહીં.

છેક નાનીવયમાં એટ પાંચથી લેગત વય સુધીમાં શાળાઓમાં છોકરાએને રજાવીને પણ મોલવમાં આવે છે તે યોગ્ય નથી કારણુકે તેટલી વયશુધીતો શુદ્ધ ગૃહશીક્ષણ મળવું જોઈએ ઉપર કહ્યું તેમ માયા પોએ નૈતીક તેમજ ધાર્મિક સંસ્કારોને પુણી મહે તેવું સરળ વર્તન નાખી લેટલી વયમાં ખીલતી સારીરીક સંપત્તીને હાની ન થાય તેવું સહેજ પ્રથમીક જ્ઞાન આપવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

બાળકને વયમાં વૃદ્ધિને પામતાં તેને શાળામાં મુકવું અને ત્યાં કેવળ માનસીક કેળવણી આપાતી હોવાથી સુદૃઢ શરીર નહે તેવી યોજના શાળામાં હોય તો તેને હાલ બાળકો બરાબર લેય છે, યા નહીં, તેની

પુરતી તપાસ રાખવી. યા તો શારીરિક વ્યાયામને મટે યોગ્ય ગોઠવણ કરવી એ માળાપોની ખાસ ફરજ છે કારણ કે **શરીર માન્ય સ્વલ્પ ધર્મ સાધન** આરોગ્ય શરીરરહેજ સર્વ વહવહાર સાધી શકાય છે.

હાલમાં નામદાર ઓડીશા સરકારનાં ઉત્તમ રક્ષણ તળે આપણો દેશ મુકાયેલો હોવાથી સર્વજન શાંતી પ્રવર્તે છે. પરંતુ પુરાતના કાળમાં સ્વરક્ષણ અને ઉત્કર્ષ એ સામુદાયિક પ્રેરણા હતી ત્યારે શારીરિક બળ અને તેના મદદગાર ધૈર્ય અને શૌર્ય વીગેરે ગુણોની ખાસ જરૂર હતી. હાલના શાંતીના વખતમાં આપણે શારીરિક વ્યાયામ તરફ અલક્ષ્ય કરી એ છીએ અને કેવળ માનસિક કેળવણી ઉપર આધાર રાખતા થયા છીએ તો ઉભયનું સામ્ય જળવાઈ રહે તેટલા મટે શારીરિક વ્યાયામ તરફ લક્ષ આપવું એ માળાપોની ખાસ ફરજ છે.

સ્થુલ શરીરની ઉત્પત્તિ વૃદ્ધિ અન્ન જગાદી ઉપર આધાર રાખે છે, કારણકે ખાવામાં આવતા પદાર્થોનું રૂપાંતર થઈ શરીરદાનું પોષણ તથા વૃદ્ધિ થાય છે તો ખાણદાનો અહાર શુદ્ધિના નીચમો માળાપોએ પોતે પાળી પગાવવા જોઈએ. કારણકે **આહાર શુદ્ધૌ સત્યુત્પાદિયઃ**

સત્યશુદ્ધૌ વ્રત સ્મૃતિઃ

આ સંબંધમાં શરીરમાં આહારથી નવા દાખલ થતા દાણે દાણે શરીરનો ત્યાગ કરતા અસખ્ય પરમાણુનું શરીર બનેલું છે વીગેરે જન બાણુ વીવેચન કરી આપનો વખત હું રોકવા માગતો નથી પણ - કુટુંબ કર્માન્ન ઉપરનું સાત્ત્વ નયન આપ્યું છે તે મનન કરવા યોગ્ય છે,

શરીર શીદલ્યુત્તી પ્રાથમિક અગત્ય છે તે બાળકને યુક્તીથી તથા પોતાના વર્તનથી માળાપોએ દ્રઢ કરવું જોઈએ.

કુમાર અને યોવન અવસ્થામાં બુદ્ધિ શક્તિનો વીકસ થાય તેવી કેળવણી ખાસ કરીને અપાવી જોઈએ આળોકના મગજમાં સર્વ શક્તિઓ ખીજ રૂપ રહેલી છે તેનો પરસ્પરમાં વારોધ ન પ્રકટે એવી રીતે વીકસ થાય તે અર્થે કેળવણીની અગત્ય છે, કેળવણીનો હેતુ પ્રજા તૈયાર કરવાનો છે કારણકે તેમ કરવાથી પછી યોગ્ય ઉમરે જે જે ધંધાનાં ખીજ તે વ્યક્તિના અંતઃકરણમાં રોપવામાં આવે તે ઉગી નીકળવાનાં અને વ્યાપારને લગતું શીક્ષણ આપવામાં પણ કટ પડવાનું નહીં.

કેળવણીનો હાલનો જે ક્રમ છે તેના સંબંધમાં કાંઈ પણ વીવેચન કરવું તે આ રથાને તેમજ મારી શક્તી બાહ્યરતુ છે તો પણ આટલું તો મારે અવગ્ય જણાવવું જોઈએ કે આર્ટ લાઇન કરતાં ઉદ્યોગ દુત્તરે તથા વ્યાપારની લાઇન તરફ હાલ લોકોનું વંચારે વલણ થયું છે. તે આવકારદાયક છે અને તેને સઘળી તરફથી ટેકા આ તો ઉત્તેજન મળવું જોઈએ. હિંદની ઔદ્યોગીક સ્થિતી સુધરશે નહીં તો પ્રજા સંકટમાં વધુ અને સપડાવી જશે.

આપણી પ્રજા નાની નાની કામોમાં વહેંચાયેલી છે તેને એકત્ર બનાવવાથી ઉત્તતી થવાની વાતો કેહનારાઓના સંબંધમાં કાંઈપણ વીવેચન કર્યા શીવાય દરેક જાતીને અને ખાસ કરીને જાતીનું શુભ વીચારવા એક થયેલી આ પરિપક્વ સમક્ષ સ્વજાતી જનોને મારી નષ્ટ વીનતી છે કે આપણી ભાગીબાની પ્રજા ભાગીબાની જોન નોકરીમાં નહીં પણ ધંધા ઉદ્યોગમાં આમળ વધે તેવી કોઈ યોજના ધડી કાંડી જાતીના બાળકોને ઉત્તેજન તેમજ જરૂર ત્યાં સહાય મળે અને દરેક જાતીજન તેવા કામમાં તનમન ધનથી યથા શક્તી તત્પર રહે તેમ થવું જરૂરનું છે.

આ લેખ પુરા કરતાં પેહેલાં સર્વેને વિનંતી કરું છું કે ઉપર
સમેલા લેખમાં બુલચુક થતી હોયતો વિદ્વાનો તીર ક્ષીર બુલકરી ક્ષીર
રૂપી દુર્ગંધને હડસેલી વિદ્વાનો પ્રહણ કરશે એવી આશા રાખું છું અરજ
મી. જગજીવન હીરજી દારીઆએલાપણ કરતાં જણાવ્યું કે-

દુન્યામાં જે જે દેશો હાલ આખાદ અને સ્મૃતીવાન ગણાય છે.
તે હુન્નર ઉદ્યોગની કેળવણીના પ્રતાપથીજ છે. જેમ આ કેળવણીનો
પ્રતાપ વધારે તેમ તેમ દેશની આખાદી વધતી જાય છે પ્રથમ ઇંગ્લાંડ
આ કેળવણીના પ્રતાપથી સૈમાં પહેલો દરજ્જો ભાગવતું હતું પણ
પાછળથી જર્મની, અમેરિકા મત્યાદિ દેશોએ તેને પાછલ પાડી દીધું છે,
અને આપણે જોઈએ છીએ તેમ માત્ર પચાસ વરસના અરસામાંજ
જનપાન જેવા નાના દેશ પણ દુનીયાના ખીજા મોટા દેશોની પંકતી
લીધી છે પણ હુન્નર ઉદ્યોગની કેળવણીનોજ પ્રતાપ છે.

આપણા દેશના કારીગરોની આધુનિક રથીતીના વિષય ઉપર
આવતાં આપણા દેશની ઘણીખરી કારીગરી વ્યવહારિક તથા આર્થિક
નજરે તદન ખામી ભરેલીજ જેવામાં આવે છે, જે બાબતમાં સુતર
કડીયા, મકાનને રંગનારાઓની ખામી ભરેલી કારીગરીના દ્રષ્ટાંતો
આપ્યાં હતાં અને તેના કારણ રૂપે ફક્ત કારીગરોની સુધરવા પ્રત્યે
ખેદરકારીજ છે એમ સાબિત કરી બતાવ્યું હતું હુન્નર ઉદ્યોગની કેળ
વણી અનાથાશ્રમના બાળકોમાં દાખલ કરવામાં આવે તો ભવિષ્યમાં
બાળકો ફક્ત જુજ પગારની નોકરી ઉપર આધાર રાખવાને બદલે કાંઈ
પણ સ્વતંત્ર ધંધો કરી શકે અથવા સારા પગારની નોકરી પણ મેળ
વી શકે. ઉંચા પ્રકારના હુન્નર ઉદ્યોગની કેળવણી સંપાદન કરવા
માટે અત્યારે ટેકનીકલ સ્કુલોની ઘણી આરી મદદ છે અને આવી કેળ
વણીની મદદ માટે જો આપણી બહોળા સ્થિતિવાળી સ્ત્રીઓ દરેક

મધ્યમ તેમજ સારી સ્થિતિવાળા કુટુંબ તરફથી માસિક ફક્ત એક પૈસા બેટલોજ ફાળો આપવામાં આવે તો કમમાં કમ રૂ. ૧૦ થી ૧૫ હજાર સુધી વરસ દહાડે એકઠા થઈ શકે જેમાંથી એકાદ બે ઉપ-દ્રવ્ય વિદ્યાર્થીઓને પરદેશ મોકલવા ઉપરાંત દેશમાં પણ હુન્નર ઉદ્યોગીની કેળવણી લેનાર ધણા બાળકોને કેળવણી આપી શકાય છેવટમાં એવી આશા બતાવી હતી કે આપણી જ્ઞાતી જે હાલ તદ્દન ગરીબ અને કેળવણીમાં પછાત છે તે તદ્દન અધાતમાંજ છે (સરકારી વસ્તી પત્રમાં પણ તેની જુદી સંજ્ઞા નથી) તે હુન્નર ઉદ્યોગ તરફ લક્ષ આપશે તો વખતના વહેવા સાથે ઉન્નત દશાને પહોંચશે,

ઉપરના વિષયને લગતા હરાવને ટેકા આપતાં પોરબંદરવાળા મી. હીરાચંદ પોપટભાઈએ એક ધણુજ પત્રાક્ષર લખ્યું હતું અને પોતાના વાક્યાતુર્યથી શ્રોતાજનોના મન દ્રવીત કરી નાખ્યાં હતાં,

મી. પ્રાગજી દયાળ હરીયાણીએ દેડેા આપતાં બાજુબયું કે—

મનુષ્યવર મહાશય પ્રમુખ સાહેબ, તથા સુજ-ભાગિનીઓ અને બધુઓ જ્ઞાતિ બન્ધુઓના આવા વિશાળ મેળાવડા સનમુખ મને ખોલવાનો આ અગ્રણ્ય લાભ મળેજો હોવાથી, હું પોતાને બાગ્યશાળી સમજું છું જે કે હું કંઈ નિદાન નથી. તોપણ યથામતિ યત્નથી બોલીશ તેમાંથી સાર ગ્રહણ કરી મારી જૂલોને માટે મને દરજુગર દરશો એવી આશા છે. કેળવણી શબ્દ એટલે બધો પ્રચલિત અને પરીચિત છે કે તેનો સામાન્ય અર્થ સૌ કોઈને વિદિત છે. મનુષ્યમાં તમામ પ્રકારની શક્તિઓ શુભ રીતે વહેવા છે તે શક્તિઓને ખીંચવીને બહાર કાઢવી તેનું નામ કેળવણી છે. મનુષ્યસમાજ નહીં પણ પશુ, પક્ષી અને જડ

વસ્તુઓમાં પણ એટલો બધો ફેરફાર થઈ ગય છે કે આપણે હેતુ
 પામીએ છીએ. તો મનુષ્ય કે જેનામાં કુદરતી શક્તિઓ આટલે બધે
 ફેરવે રહેલી છે તેને માટે કેળવણી શું ન કરી શકે ? હાલ ચાલીશ
 વર્ષ થયા કેળવણીનું કામ આપણા દેશમાં પગભર થતું ગય છે અને
 આશા છે કે હજી પણ તે નેસબધ આગળ વધતું જશે, તો પણ મા
 રે દિલ્લિગીર સાથે કંઈકું પડે છે કે, ખીજી બાઈમધ કામો કરતાં એ
 બાઈતમાં આપણી કામ ઘણી પછાત છે ખીજી કામો જ્યારે ઝડપથી
 આગળ વધતી જાય છે ત્યારે તેમની પાછળ આપણે ધસડતા જવું જોઈએ નહીં
 તેઓની સાથે આપણે પણ વધતા જવું છાટગણાય કેળવણીને ત્રણ વીભાગમાં
 વહેંચી શકાય-માનસિક, શારીરિક અને આત્મિક કે અંતઃકરણની. હાલ
 આપણી શાળાઓમાં જે કેળવણી આપવામાં આવે છે તે ઘણા ભાગે
 માનસિકજ છે. હાલની કેળવણીથી મન ખીલે તે. મગજની શક્તિઓ
 પ્રકૃષ્ઠિત થાય છે અને ઘણા નુનન રિચારોએ આપણા મગજમાં પ્રવેશ
 કર્યો છે જે કે આવી કેળવણી તમામ રીતે ઠણ છે અને હજી માત્ર
 તેની શરૂઆતજ થઈ છે, તોપણ ખીજી જે પ્રકારની કેળવણી માટે
 હજી કંઈજ ધવું નથી એમ કહીએ તો ચાલે મન એકલું પ્રકૃષ્ઠિત થાય
 અને તન તથા અંતઃકરણ મર્યા વગર એમના એમ પડી રહે, બહાર
 દિવ પ્રતિદિન સંભાલ વિના નિર્મલ થતા ગય એ કોઈ પણ પ્રકારે
 છણ ગણાય નહીં એટલેમાં કે કહેવત છે કે sound mind in
 sound body માટે જે મનની કેળવણી સાથે તનની કેળવણી ઉપર
 પુરતું લક્ષ આપવામાં નહીં આવે તો આપણને આખરે તકશાનજ છે
 આપણે જોઈએ છીએ કે આપણા "બ્રહ્મચર્યો શરીરમાં ઘણા કમ કહિ
 વત થઈ ગયેલા અને પોતે લીધેલી કેળવણીનો લાભ પોતાના માટે લેવા

અને ખીજાઓને આપવા ધણી ભાગે અસમર્થ મઠ મથેલા હોય છે. આવા “ મૈત્ર્યુએટો ” અર્થથી તેમને પોતાને તેમજ જનસમુહને કાંઈ મહત્ત્વ લાભ થતો નથી. જેમ આપણા રહેવાના ઘરને સરી રીતે મરામત કરીને હમેશાં સ્વસ્થ સ્થિતિમાં રાખીએ છીએ એને તેથી આપણી માલમીલકતનું સંરક્ષણ થઈ શકે છે. તેજ પ્રમણે આપણુ શરીર આપણા મનને રહેવાનું ઘર છે અને મનને જે સુદૃઢ સ્થિતિમાં રાખવા આપણે માગતા હોઈએ તો શરીર જાળવણી ઉપર આપણે અવશ્ય ધ્યાન આપવું જોઈએ. શરીરની જાળવણી માટે ખાન પાન, સ્નાન સ્વચ્છ હવા આદિ, સામાન્ય ઉપચારો શિવાય મુખ્યત્વે કરીને જે આપણે વિશેષ આપ બાંધ્યોનું ધ્યાન ખેંચવા માગું છું તે એ છે કે, (૧) યથાવિધી બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવું (૨) શરીરને નિયમી તપણે યોગ્ય વ્યાયામ આપી દૃઢ કરવું.

હવે ત્રીજા પ્રકારની કેળવણી માટે ખાસ સુચના કરવા માગું છું આત્મીક કેળવણીની મુખ્ય જરૂર છે તેનો આપણામાં અભાવ જોવામાં આવે છે, આત્મિક કેળવણીનો મુખ્ય આધાર અંતઃકર્ણ ઉપર રહેલો છે. અંતઃકર્ણ એ સર્વ લાગણીઓનું સ્થાન છે. જે તે સ્થાનને સારા સંતકાર પમાડી પોષવામાં આવ્યું હોય તો આપણા દેશ તરફ, આપણા રાજ્ય તરફ, આપણી જાતિ તરફ અને સગા સહોદર તરફ, આપણી શી શી ફરજ છે, તે સહેલાઈથી જાણી શકાય છે. આત્મિક કેળવણીથી શ્રી જમન્નિયતા ઇશ્વર પ્રત્યે આપણી કેવી ફરજ છે. નિતિ શું છે સામાન્ય રીતે મનુષ્ય દેહનું સાર્થક શું છે તે આપણે જાણી શકીએ. કેળવણીનો આવો ધણોજ ઉપયોગી ભાગ તદ્દન વિસરાઈ ગયેલો છે તે ઉપર અવશ્ય લક્ષ આપવાની જરૂર છે.

તન અને મનની કેળવણી મનુસ્ય શિવાય અન્ય પ્રાણીઓમાં
પણ થોડે ઘણે અંશે વિકાસ પામેલી હોય છે તો મનુસ્યોને તેઓની શ્રેષ્ઠતા
પ્રાપ્ત કરવા માટે આત્મિક કેલવણી માટે અંતઃકરણની કેળવણી એ
અવસ્ય કર્તવ્ય છે મન ઉપર કાણુ ધરાવનાર અંતઃકરણ છે એ ઘોડા છે
અને અંતઃકરણ તેના ઉપરનો સ્વાર છે મન એ વરાળથી
ચાલનાર ઇનજીન અને અંતઃકરણ તેને નિયમમાં ચલાવનાર
ડ્રાઇવર છે, કેળવણીરૂપી પૈષ્ટીક ખોરાકથી મસ્ત થયેલા
મદોન્મસ્ત મન ઘોડાને જે અંતઃકરણરૂપી અસ્વાર વશ ન રાખે
તો અનેક માફાપણિયુગ્મ આવે. ડ્રાઇવર જે વરાળ યંત્રને વશ ન રાખી
શકે તો બપાનક અકસ્માતો બનવાં પામે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે

મનएव मनुष्याणाम् कारणं बंध मोक्षयोः

એટલેકે સંસારમાં બંધન અને મુક્તિપામવાનું કારણ બનતું છે જે અંત-
કરણના કાળ વિના મનને છઠ્ઠી જગ્યા દેવામાં આવે તો મને ખાતરી છે
કે દુર્ગુણ સંતાન મનુસ્ય નાસ્તિક થઈ જાય છે. સત્ય નિતિ, પ્રમાણી,
હતા અને સદાગારનો તેનામાંથી કદાચ લોપ પણ થઈ જાય છે માટે
અંતઃકરણને કેળવીને મનને વશ રાખના શીખવું એજ સર્વથી પ્રથમ
કર્તવ્ય છે, આપણામાંના સૌ કોઈએ યોગ શાસ્ત્રનું નામ માંબળ્યું છે
બાઈએક યોગ શુભે તે આપ જાણો છો! “યોગશ્ચિન્ત વૃત્તિ નિરોધઃ”
એટલેકે ચિંતની વૃત્તિઓના વેગોને અટકાવવાં તેનું નામ યોગ્ય મન
રૂપ મસ્ત ઘોડા અનેક દિશાઓમાં આપણને ધસડી લઈ જાય છે.
તેને અંતઃકરણથી વશ કરવો જોઈએ પ્રથમથીજ અંતઃકરણ ઉપર
ચક્રતા મેલને નિતિ વાક્યોના ધસારાથી દુર કરીસ્વચ્છ રાખવું જોઈએ કે
જેથી તેના ઉપર સારી છાપ પડી શકે અને આપણા બાળકો આ લોક

અને પરલોકનું સુખ પ્રાપ્ત કરી શકે.

પરંતુ પ્રકારની કેળવણી વિષે આપ સર્વે જાતાછે અને થોડે ધણુ અંશે તેને રક્ષે પણ ચડ્યાં છે તો તે વિષે વિશેષ વિવેચન ન કરતા બીજા તથા, ત્રીજા પ્રકારથી કેળવણીને માટે આપણે શું ઉપાયો યોજી શકીએ તે જાણવાની જરૂર છે. શારિરીક કેળવણીના સંબંધમાં દરેક શાળાને લગતી કસરતશાળાઓ સ્થાપવી જોઈએ કે જ્યાં વિદ્યાર્થીઓને રમતગમતની સાથે પુરતો વ્યાયામ મળી શકે વળી દર વર્ષે જેમ પરીક્ષામાં પસાર થનાર વિદ્યાર્થીઓમાટે ઇનામના મેળાવા કરવામાં આવે છે તેજ મુજબ શારિરીક કસરત કુસ્તી દોડવા વગેરે ખેલોને માટે ખાસ ખારીતેનિકા સ્થાપી જુદા મેળાવડા કરવાની જરૂર છે, તેની સાથે સંપૂર્ણ 'અભ્યર્ચ' પાળી 'અભ્યર્ચ' સ્વીકૃતિમાંજ " મેટ્રીક્યુલેશન " બી એ, આદી પરીક્ષાઓ પસાર કરનાર વિદ્યાર્થીઓને ઉત્તેજનાઅર્થે અમુક ઇનામો જાહેર થવા જોઈએ કે જેથી સમય જતાં વિદ્યાર્થીઓમાં 'અભ્યર્ચ' વ્યવસ્થા પ્રચલીત થઈ જાય.

હવે છેલ્લે અંતકરાણીની કેળવણી માટે ધર્મ તથા નીતીનું શીક્ષણ આપવાને દરેક શાળામાં જોડવાજી થવી જોઈએ, આ બાબતમાં મોટી મુશ્કેલી એ છે કે આપણામાં અનેક મતમતાતરો હોવાથી આપણા બાળકોને કયાં ધર્મનું શીક્ષણ આપવું એ નક્કી કરી શકાતું નથી, આપણામાંના એક પંથનું શીક્ષણ, બીજા પંથની આડે આવે છે- અને સુમમતા કરવા જતા વિરોધના બીજ રોપાય છે, માટે સર્વથી મેટ્ર ઉપાય તો એ છે કે દરેક પંથ અથવા મતવાળાએ પોતપોતાની અલગ શાળા સ્થાપી, વિદ્વાન પુરોહીની મારફત પોત પોતાના ધર્મને અનુસરવું

ધર્મનીનીનું શીક્ષણ દરરોજ એકેક કલાક આપવું પરંતુ એમ કરવા
જતાં ઘણી મુશ્કેલીઓ નડે અને ખર્ચનો ખાર રહે નહીં, માટે અન્ય
વીશેષ સરસ માર્ગ એ છે કે આપણી શાળાઓમાં કોઈ પણ મતને
આટે ન આવે તેવું સામાન્ય ધર્મ તથા નીતીશીક્ષણ આપવું જોઈએ
તેને માટે ખાસ પુસ્તકો રચાવવા જોઈએ, મહાભારત, રામાયણ, આદી
સરવા માન્ય પુસ્તકોમાંથી અનેક પ્રસંગોની નીતીની કથાઓની બાબતના
કુમળા મન ઉપર છાપ પાડવી જોઈએ, સત્ય શું છે ? સ્વાર્થ ત્યાગ
શું છે ? પ્રમાણીકપણ શું છે, ? પરમાર્થ શું છે ? પરાપકાર શું છે ?
દયા દાન દીનના અને પ્રભુપરાયણના મહીમા કેવો છે તે તેમના મગજ
ઉપર શાસ્ત્રના દાખલા દ્રષ્ટાંતોથી બચાવવામાં જ હસાવવું જોઈએ મા-
બાપની સેવા, રાત્રીની સેવા દેશની સેવા, એ શું છે, ? એ તેમને
ધર્મોના શીક્ષણથી જ બાળકોમાં આવશે દરરોજ એકેક કલાક આપવું
શીક્ષણ અપાય તેની સાથે દર રીતીવારે સામાન્ય બોધ અને ભક્તિ
વિષયમાં આખી શાળાના નિદ્યાર્થિઓને એકઠા કરીને સુગ શાસ્ત્રી માર
ફતે સદૃષ્ટેશ અપાય દરેક શાળામાં હુશઆર છોકરને જેમ
માન, શાખારી અને વખતો વખત ધનામ છે, તેમ સાથી બક્ષા સદ-
ગુણી સદાચારી અને પરાપકારી છોકરાઓને પણ તેઓની સાદી વસ્ત-
ણકની પ્રમણમાં માર્કે આપી માન, શાખારી પરીતોષીકો આવી તેઓની
ખાસ કદર કરવી જોઈએ એ શીવાય બાળકોના કુમળા મન ઉપર
નીતીની છાપ શીક્ષકોના તથા પોતાના માત પોતાઓના સદ્વર્તનથી
પાડવા માટે સતત પ્રયત્ન થવો જોઈએ કેમ કે એકલા બોધથી આ
કામ થઈ શકતું નથી. બોધ પ્રમાણે જ જ્યારે પોતાના શીષ્ટ પુરુષોની
રહેણી કરણી બાળકો જુઓ ત્યારે તેની જ ખરી અસર થાય છે,

વાણી અને વ્યવહાર એક સરખા બાળકો જુએ તોજ તેમના અંતઃકરણ ઉપર ખરી છાપ પડે છે માટે આપણા બાળકોને સદગુણી બનાવવાનું કામ જેટલું શાળાના શિક્ષકોના હાથમાં છે, તેટલુંજ આપણા પોતા-હાથમાં છે. "

મને લાગે છે કે મેં આપ બાળકોનો અમુક વખત ઘણું શક્યો છે, તેથી હવે વિશેષ વિલંબ નકરતાં આ વિષય સમાપ્ત કરવા ચાહું છું પણ અગત્યની બાબત યાદ આવતા આપની ક્ષમા ચાહી બે બોલ કહેવાની રગ્ન લઉં છું કે મેં અગાઉ કહ્યું તેવા પ્રકારનું શીક્ષણ જોમ છોકરાઓને અપાય તેમજ છોકરીઓને પણ અપાવવાની પુરતી જરૂર છે આપણી સોસાયટીના પુરુષ અને સ્ત્રી એકજ શરીરના જમણા અને ડાબા અંગ સમાન છે, જમણુ અંગ ગમે તેટલું મજબુત હોય તો પણ ડાબા અંગની સહાય વિના તે બરાબર કામ કરી શકતું નથી ક્ષમ્મ એકલા જમણા પગે ચાલવા માગે તો તે તરતજ થાકી જાય છે. અને તેની મુસાફરીનો ત્યાંજ અંત આવી જાય છે, માટે સમાજક સુધારણા ઇચ્છનારે તે બન્ને અંગોનું બરાબર પરીપાલન કરવું જોઈએ.

આ બાબતમાં એટલી સુચના કરવા માગું છું કે આપણા બો-હાણા જ્ઞાતિબાળકોની દેખરેખ નિચે જે જે ઓર્ફનેજ કન્યાશાળા અને બોર્ડિંગ હાઉસો આદિ સંસ્થાઓ ચાલે છે, તેમાં કેળવણીનો આ વો કામ જલદી દાખલ કરવામાં આવે. એટલું કહી આપ બંધુઓએ આ નિમંધ ધીરજથી સાંભળવાનો જે શ્રમ લીધો છે તેને માટે સર્વે નો આભાર. મારી આપણી સર્વ મહત્વાકાંક્ષાઓ શ્રી પરમાત્મા પાસે થાઉં એવી પ્રાર્થના કરું છું.

શ્રીસ જબલીમાઠ ચાથાણી ભાષણ કરતાં બોલ્યાં કે-

મ્હોટી જહેનો અને મ્હોટા ભાઈજો. સારાં સારાં કામોમાં ન્યા તોમાં સાગમટે નોતરાં થાય છે. એટલે સારાં સારાં કામોમાં ભાઈઓએ જહેનોએ અને બાળ ગોપાળોએ ભાગ લેવો એ તો આપણી રીત છે. આજે પણ સારી સંજ્યામાં મ્હોટી જહેનો પધાર્યા છે તેથી મારાં જેવી ન્હાનકડીનાં હૈયામાં પણ હરખ મ્હોતો નથી.

ગરઆવળીમાં અમે ગાયેલું છે કે.

“ ભાઈ તો ભુગોળને ખગોળમાં બમેછે.

“ બાઈનું ચિત્ત ચુલા મ્હાંય

દેશી કંડોને આ કળેકું દેવું તે કહેવાય. ”

નવલરામભાઈનો આત્મા આજે અહિં આવે તો આપણી ન્યાત માટે તો તેમનાં આ બન્ને વાક્ય ખોટાં છે એ તરતજ તે કહે અને આપણે કબુલ કરવું પડે. આપણા ભાઈઓનાં ચિત્ત ભૂગોળ અને ખગોળમાં ગુંથાયલાં નથી ખીજી વાત એ છે કે ચુલામાંથી ચિત્તને જેથી આપણી બેહેનો અહિયાં આપણાં ભાઈઓને તેમનાં શુભ કામમાં સંમતી અને ટેકા આપવા આવી છે. કેળવણીની ખામતમાં આપણા ભાઈઓ પછાત રહ્યા છે. ને જહેનો પણ કંઈ આગળ પડી નથી. છતાં બુના જમાનાના માણસોમાંથીએ શ્રીયુત દામોદરદાસ ગોરધનદાસ સુખ ડવાળા જેવા—આગળ વધેલી કામોમાં પણ જેનો નેંટો ન મળે—તેવા સુધારાના હીમાયતી સ્ત્રી કેળવણીના સહાયક પરોપકારની મતિ, ને તે ની સાથે આપણી ન્યાતની ખાસ ખાસીઅતો, સાહસ અને શૈર્યાના નમુનારૂપે પુરુષ, જેકામ બતાવી શકે તે માટેતો સારીસારી આશાજ છે.

તેમનાં હૈયમાંથી કાલેજ લીકણેલી સાદી અને આખંડર વિનાની સર
સ્વતીમાંથી આપણે કેળવણી અને સ્ત્રી કેળવણીના જ આદેશ સાબાળ્યા છે બાપ
મેતોજીએ જોઈ અને જુની કહેવત પછીએ સ્ત્રી બગડી તેનો ભય બગ
ડ્યો. સ્ત્રીવગરનો સંસાર નથી અને ઘર (home) તે સંસારની યાત્રાનું
પવિત્ર ધામ છે. આ ધામમાં એકલા પુરુષો પથરા જોવા છે અને જ્યારે
સાધ્વી સ્ત્રીઓનો સંયોગ થાય ત્યારેજ તે પથરામાં પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા થઈ
દેવરૂપે પુણ્ય આપણે આપણા ભાઈઓને કેળવણીથી ધડવાના છે તે
બાપઓને સરસ્વતીના પ્રસાદથી સાધ્વી બનાવવાના છે. અને આ બન્ને
ને મારે આંખડી કાન્દર-સે જે પ્રયાસ આદર્યો, તે બહુજ આશાજનક છે.

જુના મતવાળા અને નવા મતવાળા બન્નેને પુછો કે ભાઈ બહે
કે નહીં ? ” ના નો જવાબ કયા મતવાળા આપે છે, તે કહેશે બન્ને
ને. પુછો કે બહેનોને ભણાવવી કે નહિ ? “ના” નો જવાબ કોણ આપે
છે તે જોઈ તો ખરી ! બન્ને મતમાંથી બહેનોને પુછો કે વિદ્યાન ભા
ઈ તથા વિદ્યાન જમાઈ કોનો ગમતો નથી ? તથા કોણ શોધતા નથી તે
કહેશે ? બન્ને મતમાંથી ભાઈઓને પુછો કે બહેની બહેનો દીકરાને
બહેલી વડુ કાને ન ગમે ? અને કોણ નથી શોધતું ? આનો ઉત્તર બ
ન્ને પક્ષમાંથી એકજ છે, સંમતીનોજ છે અને એટલાંજ માટે આપણે
અહિયાં એકસંપથી, જુના અને નવા, ન્હાના અને મોટા ધનવાન અને
ગરીબ, શહેરી અને ગામડીઆ, એક મતે એકબીજાને, એકબીજા પૈસા
વાળો પૈસાઆપી, વિદ્યાન વિદ્યાનો લાભ આપી, અને કામ કરનારા શ્રમ
હિત્તવી ભેગા થયાં છીએ તે તેમાંથી આનંદજ છે.

તો એટલુંજ કહું છું કે, ભેગાને ભેગાજ રહેજો. સંપ ત્યાં જ

ખ છે. એક વાત યાદ રાખજો કે એકલા ચાલશે તો અટકશે માટે બા-
પ આગળ વધે તો પહેલને સાથે રાખે, પૈસા હોય ત્યાં વિદ્યા આવે; આ
કેલાને વિસામો મળે; અનાથને આસરો મળે; ગરીબોને સુખ ને સંપ-
તિના સાધનો મળે; અને ન્હાના મોટાના દરેકના ઘરમાં દાદા, દાદી, પી-
તાંમાતા ભાઈ, બેન, બાળગોપાલ કલોત્ર કરતાં ભગવાનને ન વિસારે ને
સંસારમાં સંતોષ રાખી સુખી રહે અને સંસારની સેવાનો સગારંબ
આદરે એથી મોટી વાત હું ન્હાનકડી ન્હાને મોટે શું કહું ?

પહેલ સાકરખાઈ લાધાસાધતું ભાષણ.

બેહેને સાકરખાઈ લાધાસાધતું બહુ બુદ્ધિ કે બહેનો ! માણસો
આગસમાં ઉધે છે તેમદગીયુગ છે ! ઉધગમાંથી ભગે છે તે દવાપર
છે ! ને ભગીને હબા થાય તે ત્રેતાયુગ છે, અને ઉડીને ચાલતા થાય
તે સતયુગ કહેવાય છે, મટે આ સર્વે સદ્યપ્રહરથો તથા બહેનો પોત
પોતાના અમુલ્ય કામ પધાર્થી નીટત થઈ અત્રે જ્ઞાતી હીનર્થ અત્રે
પધારિકા છો જેથી આ વખતે સતયુગ પ્રવર્તે છે એટલુંજ નહીં પરંતુ
જ્ઞાતિ જે “ ગંગાનો પ્રવાહ ” કહેવાય છે. ત્યાં આજે અડસઠ તીર્થ
પધારીને આપણને પાવન કરશે એમ સમજી આ મહાન નાતમેળાપા
શુભ પ્રસંગે કાંઈક લખા, બોલવા હું મત્રે ભાગ્યશાલી સમજી છું.
કરણ કે—આ મહાન નાતમેળાનો અપુર્વલાભ લેવો અને આવા ભવ્ય
વિશાળ મેળાપ્રસંગમાં બે શબ્દો બોલી રાકવા એ કેવળ મારા જેવી
અસ્પષ્ટ સ્ત્રીને કેવળ દુર્ધટ રૂપ છે.

અહરથો દેવયોગે અમો આવા ભવ્ય મેળામાં પ્રવર્તીતે બેલ.
વાને તેમજ લાભ લેવાને કેવળ નિરભાગણીઓ છીએ કરણ કે આપણી
જ્ઞાતિનો અમુલ્યનો સુખ હું હું હુંગો નથી બે કે આપણી જ્ઞાતિના

કેટલાક અમરવમ શુભચિતક મહત્ત્વાઓના શુભ પ્રયાસથી આપણી ઉન્નતિનું પ્રાપ્તકાળ થયું છે. નેહુ ધાર છું કે—કેટલાક માતિ બાધઓ અંધકારથી રાત્રીને દૂર કરી કેળવણીથી પ્રકાશ આપશે, તે અમરવમ યાથી સુર્યના કીરણોનાં દર્શન જલદીથી કરી શકીયું.

બાધઓ ? આપેણા હિંદુસંસારમાં સ્ત્રી કેળવણીને માટે કંઈક બે મતો હોય એમ હું માનું છું એક મત કહે છે કે સ્ત્રીઓને વગર ખુદ અપવાની જરૂર નથી; માત્ર તેઓ પોતાની ઘરસંસારી ફરજો બજાવે એટલે બસ છે. કારણકે કેળવણી આપવાથી તેઓ સ્વચ્છંદી અને આપમતથી ચાલશે; બીજો મત કહે છે કે—સ્ત્રીઓને કેળવણી મળવીજ જોઈએ એટલુંજ નહીં પરંતુ સ્ત્રીઓએ પુરોના બાબુમાં રહી તેમના ઝાઝા અંગ તરીકે-પરમાર્થનાં જાહેર કામકાજોમાં ભાગ લેવોજ જોઈએ. હવે આ મતોમાં કેટલી સત્યતા છે તે આપણે જોઈએ. કારણકે કે વિવેક બુદ્ધિથી (conscience) વીચારી જે યોગ્યજણાય તે દલમનની કાર્યોજવું એ જીવનનું સાથ છે. પુણ્ય માતાઓ પવિત્ર બહેનોતો નિર્દોષ બાળાઓ તથા સુગમબાળઓ આપણે મત એમ મળી શકશેકેસ્ત્રીઓએસુભ કાર્યો એ ભાગ નહીજ લેવો ? બનો આસંસાર ગૃહરાજ્ય સ્ત્રીને પુરૂષ અને પુરૂષોને સ્ત્રીઓ એમ હલયમે એક બીજાની ખાસ જરૂર છે. જેમ બે પાંખવિના પંખી હડી શકે હહિ.એહાય વિના તાલી પાડીશકામ નહીં બે પૈડાં સિવાય ગાડી ચાલી શકે નહિ. તેરીજ રીતે આસંસારમાં ગૃહરાજ્યમાં પુરૂષને સ્ત્રીંપી મદદ ગારતી અવસ્ય જરૂર છે. બહેનો કે આવી અપુર્વ અમુલ્ય ગૃહરાજ્યની અધિષ્ઠત્રી ગૃહાણે બીનકળવણી હોયતોતે ગૃહરાજ્ય કેવી રીતે ચાલી શકે અર્થશક્તિ માતાની મળવાથી સારી નીવડી શકે, માનસીસુધારાનો હિમ્મતી નેચોલીયન છેકે કે

કહે નેપોલીયન, દેશને કરવા આખાદાન;

શરસ રીતનો એજ છે દો માતાને જ્ઞાન.

માટે દરેક માઆપોએ પોતાની પુત્રીઓને બહુએમપુર્વક જેમ અને તેમ સાશી. ઉંચી જાતની નૈતિક કેળવણી આપવી જેમણે કારણકે સંસારનું તત્ત્વ ધર્મ છે. માટે દરેક બહેનોએ, જેમ અને જ્ઞાનમાં મીઠાં ધડળ જેમણે આપણા હિંદુસંસારમાં, પ્રથમ આપણી ખાળકીઓની જન્મ સ્થિતિનું દિગ્દશન કરીએ તો પુત્રપુત્રીઓમાં જેનીતો બિન્નભાવ રાખવામાં આવે છે પુત્ર જે માગે તે મળે છે. તેને લાલન પાલન તથા સંભાળપુર્વક ઉછેરવાની કાળજી રાખવામાં આવે છે તે પુત્ર જન્મથી અપુર્વ આનંદ થાય છે. વધામણીઓ ખવાય છે સાકરો વેચાય છે અને દોકરા દોતાને દુર્લભ એમ કહેવાય છે માટે પુત્રની માતા માનવંતિ ગણાય છે. અને પુત્રને માટે ખોરાક, પોશાક, કેળવણી અને તેમના સુખ સવગરો માટે પુરતું લક્ષ આપાય છે. પણ પુત્રીના જન્મથીજ, એમાંનું કાંઈપણ હોતુ નથી. આપણા હિંદુ સંસારમાં સ્ત્રીઓને પુત્રી જન્મે છે. ત્યારથીજ માતાપીતાને શોક પ્રત થાય છે. અને જન્મથીજ તેની અવગણના કરવામાં આવે છે. અને કેટલીક જગ્યાએ દોકરી જન્મ્યાથી નિસ્તેજપણો નિસાસા નખાય છે. પુત્ર જન્મ આપનાર માતાને જેવી સંભાળથી સુવાવડ કરવામાં આવે છે. જેથી સુવાવડમાં સુતેલી પુત્રી જન્મ આપનારી માતા નિરાશ થાય છે. તે પુત્રે જન્મથી જેમાન મળતી, તે આશા પુત્રી જન્મથી લુપ્ત થઈ જાય છે. એટલું જ નહિ પણ સામાન્ય જુદીનાં સાસરીઆમાં તેને મેણાના પ્રહાર ખમવા પડે છે. વળી પુત્રવાળી વિધવાના કરતાં, પુત્રીવાળી વિધવાનો હક્ર ઓછા ગણાય છે. સાચું કે—પુત્રજન્મ કરતાં, પુત્રીજન્મ સર્વ પ્રકારે ઓછા આનંદની વાત

સખાય છે. પુત્રની માફક પુત્રની પ્રતિ કાંઈજ લાગણી રાખવામાં આવતી નથી. તેને બેઠરપ અને બોજ તરીકે આયુષ્યના બજે ઉછેરવામાં આવે છે. તેમની શારીરિક સંપત્તિ, સુશિક્ષણ અને તેમના સુખ સમવડ માટે દુર્લભ રાખવામાં આવે છે. તેમની કેળવણી નહિ જાતી માટે દરકાર રાખવામાં આવતી નથી સદગૃહસ્થો દરેક જગ્યાએ અમંગલ અને છે એમ હું કહેવા માગતી નથી પરંતુ સામાન્ય રીતે હિંદુ સંસ્કારિક સ્થિતિ આવી. દુઃખદાયક હોય છે અને તેઓને બચપણથીજ કાષ્ઠપણ પ્રકારના સખળ કારણ-સિવાય હલકી અને અધમ લેખવામાં આવે છે તેમના તનમન પળવવા તરફ બે દરકારી રખાય છે અને બાળકજનના પ્રકારથી કુમળ બાળાઓ બાળ માતાઓ થાયછે આથી કરી આપણને જે બાળજી અમલું પડે છે. એટલુંજ નહિ પણ આપણા હિંદુ સંસાર નિરાસ થઈ ગયો છે, તેમજપુરુષો બળહીન, તેજહીન બનીગયેલાછે. જ્યાં ત્યાં દષ્ટિ ફેરવીશુ ત્યાં આજ કાલની બાળાઓ, બોલીપગરનો પુષ્કળ રાગવાલી નજરે પડશે. તેનું સ્વભાવિક સૌંદર્ય, ગુલામી લાલી, મજબુત શરીર વીગેરે સ્ત્રીઓને કુદરતી સૌંદર્યતા અને તનદુરસ્તી અસ્ત વ્યસ્ત થઈ ગયેલી જોવામાં આવે છે. આવી રીતે માતાની નમજાદને લીધે બાળકાઓ જન્મે ત્યારથીજ નમજા હોય છે. તેમાં બાળકજનથી તેમનો બાંધો પરિપક્વ થયા પહેલાં નમજાને નરમ પડી જાય છે. અને સ્વશર પક્ષના માણસોને જે દેકાણે હોય ત્યાં હોતો વધારે પડેના ધાક તેમજ કળંગાંથી થતી મનવ્યથા વીગેરે કારણોને લીધે સ્ત્રીઓની તનદુરસ્તી બગડવાનાં તથા નમજા રહેવાનાં મુખ્ય કારણો અને છે. જેથી સ્ત્રીઓની શારીરિક સંપત્તિ તરફ દુર્લભ આપવામાં આવે છે તેવીજ રીતે તેઓના માનસિક સ્થિતિ પણ અત્યંત દયાઘનક છે. બાળવાથી તો બગડી જાય આથી બહેમ અને અજ્ઞાનતાથી બાળકાઓને યોગ્ય કેળવણી આપી સ-

કાતી નથી. કદાચ શાળામાં મોકલાય છે તો શિક્ષણનું સર્વ કામ શિક્ષકો ઉપરજ નાખી દેવામાં આવે છે. તો ટુક પગારના અશિક્ષિત શિક્ષકો કેટલું શીખવી શકે ?

અસાન માતાઓ બાળકોનાં નાક, કાન વિધાવવા તથા છુદ્ધ છુદ્ધવાની બેદરકારી માટે જેટલા લોકોમાં ફળેલી થવાની બીક રાખે છે. અને બાળકોને દાગીના વિગેરેથી શણગારવાને જેટલો હર્ષ અને ઉત્સાહ રાખે છે. તેનો શોભો ભાગ પણ બાળકોને ફળવણી આપવા માટે લોકે જા્ય કે ઉત્સાહ રાખી નથી એ ધણુજ શોકની વાત છે. વળી ભણનારી બાળાઓને ઘરમાં શક્તિના પ્રમાણમાં કામકાજ કરવું પડે છે. જેથી કરી જણવામાં જોઇએ તેવું લક્ષ રહેતું નથી. આવી અનિયમીત રીતે આઠ દશ વર્ષ યા્ય છે કે તુરંત દાગન થઇ જાય છે. જેથી કરી હિંદુ બાળકોને ભણવા સંબંધીનો જોઇએ તેવો વખત મળતોજ નથી.

કોમમાં ફેળવણી વધારવાની અગત્ય.

વડોદરાના હેન્સસ ઓફીસર રા. રા. મગનલાલ નાથ:-

ભાઈએ નીચલું સાપણ કરતાં જણાવ્યું કે—

એ તો નિર્વિવાદ સિદ્ધ છે કે આપણી જાતિ જેટલી મોટી છે તેટલીજ ફેળવણીમાં ધામીજ પડત છે. અને એ પડત છે માટે જ તે ઉન્નતસ્થિતિમાં આવેલી નથી. પારસી અને નાગર કોમ નાની જતા વિદ્યાના બળે દેશમાં દરેક બાજતમાં રાજકીયમાં વેપારમાં હુન્નરમાં આગ પડતી અને વજનદાર થઇ પડેલી છે. એ કોમની વસ્તી મુડી

ભર છતાં રાજકર્યારમાં અને વેપારમાં આમળ પડતો દરજ્જો લોગવે
 છે, ત્યારે દુર્ભાગ્ય આપણી જાતી લાખોની વસ્તી છતાં દેશમાં કશા
 હિસાબમાં નથી. આપણી જાતિના માટે હલકો ધંધો કે મજૂરી કરીને
 ધણે ભાગે પેટ પુરતું પેદા કરે છે અને બીજી આમળ પડતી કામોના
 તેજમાં દબાઈને ગુજરાન ચલાવે છે આ સ્થિતિ શું શ્રેયનીય નથી !
 એક વખતે જે જાતી રાજ કરતી તે આજ હલકું જીવન ગુજારે તે
 શું શરમ ભરેલું નથી ! આજે આપણામાં જોઈએ તો સેંકડે નવાનું
 ટકા અમલુ છે અને એક ટકા ભણેલા છે. અને ઉચ્ચ કેળવણી પા-
 મેલા તો હજારે કે દસ હજારે માટે કઢીએ તો આવે. એ કેળવણીના
 અભાવથી શું કરવા યોગ્ય છે ને શું કરવા યોગ્ય નથી તે ધણાને
 સૂઝતું નથી. કયા વેપારથી સારી સ્થિતિ પ્રાપ્ત થશે એ વાતનો ખાજુ
 પર રહી પણ કેટલાંકને તો વેપાર શો કરવો તેજ સૂઝતું નથી. અજ્ઞા-
 નતાથી કુટુંબના કલેશ, પરસ્પર દ્રેષ, અને પ્રમાદ પેદા થાય છે.
 આથી ઉભય લોક બગડે છે. અજ્ઞાન માણસને ધર્મનું ધ્યાન નથી,
 અને ઉન્નતિનું જ્ઞાન નથી. તે ગરીબાઈના દુખ વેડી પામરજીવન ગુજારે
 છે, આ સ્થિતિ સુધારવાની કટલી જરૂર છે તે સહેજ જણાઈ આવે
 એવું છે. એટલું લખનાં વાંચતાં આવડે તે કેળવણી નથી. પણ જેથી
 સારાસાર સુઝે અને બહેલાઈથી પોતાનું જીવન ગુજારી શકે. કાંઈપણ
 ધંધો સહેલથી શોધી કાઢી શકે, તેનામાં માણસાઈના શુષ્ક આવે પણ
 પરાઈ આત્મ ભોગનાં સીમે તેજ ખરી કેળવણી છે ને તે આપણી
 જાતિમાં ધણીજ આછી છે એમ દીલગીરીની સોચે કલા વગર ચાલતું
 નથી. વળી પ્રત્યેક માણસને નીતિ તથા ધર્મની કેળવણીની ખાસ
 જરૂર છે કાસ્ટ તેથીજ માણસ સુખી થઈ શકે છે.

વિદ્યાની આમરચક્રતા.

વિદ્યા વગર માણસનામાં ખરું મનુષ્યત્વ આવતુંજ નથી. સર્વ સદ્ગુણની જનની વિદ્યા છે એટલે વિદ્યાથીજ સર્વ સત્ય ગુણો પ્રાપ્ત થાય છે. વિદ્યા વગરનું શરિર બગ એ રક્ષાસી બળ છે અને વિદ્યાથી પ્રાપ્ત થયેલું બળ દૈવી છે. પણ કોઈ પ્રજાની ઉન્નતી વિદ્યા વગર નથી. જે પ્રજાઓ આજે ઉન્નત દશાને પામેલી છે તે વિદ્યાના પ્રતાપ વડેજ અનેક અદ્ભુત શોધો અને ન થવાનાં કામ વિદ્યા વડે જ કરી શકાય છે. જીવન કલહમાં વિદ્વાનોજ જય છે. સંસારમાં શાંતિ મેળવવી, સુખે સરળતાથી વ્યવહાર ચલાવવો, જગતને અમૃતમય બનાવવું એ વિદવાન જ કરી શકે છે.

વિદ્યા એ સાત્ત્વિક દેવી છે એટલે સત્ત્વ ગુણનાં જ કામ કરાવે જે વિદ્યા દુષ્ટ કર્મો કરાવે તે વિદ્યા નથી પણ અવિદ્યા છે, અને આપણી જ્ઞાતિમાં તેનો તો પડછાયો પણ પડવા દઈ શું નહિ આપણું દ્રષ્ટિબિંદુ પૃથ્વી ઊપર સ્વર્ગ ઉતારવાનું છે. મનુષ્ય માત્રને દેવ બનાવવાનું છે, માટે તે સિધ્ધ કરી આપનાર વિદ્યાનીજ આપણી જ્ઞાતિને ધણી જરૂર છે. પરસ્પરમાં રતેહ કુટુંબમાં સંપ, એક બીજાને સહાય થવું, બીજાની અડતીમાં શાંત થવું એ બધું વિદ્યા વગર ક્યાંથી આવવાનું છે ? આપણી જ્ઞાતી અધોગતિનું મુળ કારણ તેથી વ્યાપી રહેલી અજ્ઞાનતા છે.

સૂર્યનો પ્રકાશ છે તે ઉદય પ્રામતાજ અંધકાર માત્ર નાશ પામીજ પ્રકાશને અને ઉન્નતી રવી સૂર્યતાં કીરણો પોતાની બોધેલી થસે વિદ્યાથી ઐહિક અને પાર લૌકિક બને અર્થ સધ્યા પછી વિદ્યાના ઉદય શરૂ કરી મગફળી પડે છે; અર્થાત એથી મન વિગ્રહ થઈ અમૃતને

પોતાના ખસ સ્વરૂપનું જ્ઞાન કરાવે છે, તેથી જન્મમાંતરે પણ તે સ્ફુરી
આવી માણસને વિશેષ યોગ્યતા સાથે જન્મ પમાડે છે. મોક્ષનું સાધન
વિદ્યાજ છે. (૩) વિદ્યાનું બળ-વ

किं किंन साधयति कल्पकृतै व विद्या ।

કલ્પતા જેવી વિદ્યા શું શું સાધવાને સમર્થ નથી? કલ્પવૃક્ષની
પાસે બેસાંતે જે જે વસ્તુની ઇચ્છા કરીએ તે સર્વ આવત મળે છે.
તેમ વિદ્યા છે. જે જે ધારીએ તે સિધ થાય છે. જે ચાહેતે કરવાને
વિદ્યા સમર્થ છે, જગત ઉપર સામ્રાજ્ય ચલાવવાને વિદ્વાનોજ સરજ
યલા છે. મહારાજાઓના મહારાજાને રાજાધિરાજાને વિદ્વાન મસ્તક નમા
વતું પડે છે. વળી રાજાઓ કરતાં વિદ્વાન મહાન વીનતા અત્રેકઝાન્ડર ધીએટ

विष्ठाददाति विनयं विनयापाति पात्रताम् ।

આપ્તમાદનમાપ્નોતિ ધનાધર્મતતઃદુસ્વપ્ન ॥

વિષ્ઠાથી વિનય પ્રાપ્ત થાય છે. વિનયથી પાત્રતા આવે છે, પાત્ર
તાથી ધન મળે છે. ધનથી ધર્મ સધાય છે ને તેથી સુખ મળે છે. નહિ.

ज्ञानेन सदृशं पवित्रमि हविषते

જ્ઞાનસમાન પવિત્ર જનનમાં બીજું કે. ઇજ નથી.

આપણા જ્ઞાતિમાં ઘણા બધા અધિકૃત છે તો પણ હવે કેળવ
ણથી થતા પ્રાયશ્ચ આપણે સમજી લખ્યા છીએ પરંતુ જ્ઞાતિમાં કેળવ-
ણી ફરીકતાને લીએ કેળવણીનો લાભ લેવાનું ઘણુંજ દુર્લભ થાય છે
મને ખાસ કરીને તેવી સ્ત્રીઓના માણસો માટે જેવા પ્રકારની કેળવણી
ના હારખંધ હોય એમજ અને છે. હાલ કેટલેક અંશે આપણી જ્ઞાતિ
ના ઉપર જ્ઞાતિજુગલના શ્રીઓએ જ્ઞાતિના ઉદય તથા કેળવણી અ-

થેં ખણી સાથી મદદ તથા પ્રયાસ કરી ભોરડીમ વગેરે સ્થાપેલા છે અને તે પોતાનું કામ કાજ સારી રીતે કરે છે તે પણ આપણી જાનિ ના પ્રમાણે તે સંસ્થાઓ મોટી જણાય છે અને તેમાં પણ ઉચ્ચ કળ-વણીને માટે હજુ કોઇપણ સંસ્થા થઇ જણાતી નથી કે તેની હવે ખા-સ આવશ્યકત જણાઇ આવે છે.

(૪) આપણે શું કરવું !

આપણી કામનો ધણો ખસા અજ્ઞાન છે ખાસ સમજાવવાની જ-રૂર છે. તેને માટે સ્થળ સ્થળે પુશકળ આપણો ચાલવા અને ઉપદેશકો કરતા કરવા એ શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે, જુદા જુદા વક્તાઓ પાસે સારાં સાગં સ્થાપણો ચલાવી લોકોના મન ફળવવા જોઇએ. તો પણ હવે ફળવણીયા થતા કાયદા આપણે સમજવા લાગ્યા છે એ પરંતુ જાનિમાં ધણે બાંધે જે ફેલાવવી દરિદ્રતાને લીધે ફળવણીના લાલ લેવાનું ધણુને દુર્લભ થાય છે અને ખાસ કરીને તેવી સ્થિતિના માણસો મતે બિચા પ્રકારના ફેલવણીનાં હારમંથ હોય એમ અને છે,

કેટલાક બધુઓ જ્યારે વિધાના લાભો સમજે છે ત્યારે ભાગ્યે તેઓ કોઇ ગામમાં ગરીબ સ્થિતિમાં પડતો હોય છે અને આકષપદ કેટલાક બાળકો બુદ્ધીશાળી છતાં બુદ્ધિહિન રહી જાય છે આવાં બાળકો માટે દરેક મ્હોટા શહેરના બોર્ડીંગો ખોલાવી જોઇએ શ્રામતોએ અને સખી ગૃહસ્થાને આ વાત ઉપાડી લઇ જોઇએ.

વળી વિદ્યા જેવું કોઇપણ ક્ષત્ર નથી લાગુથી મિષ્ટ ભોજનતથા સ્વતઃ એકજ વખત તૃપ્ત થવાય છે પરંતુ વિદ્યાર્થી તો આખી જીનગી સુખમય થઇ જાય છે—

અન્નેતા સિતિજા તત્તિનાન

કચ્છમાધ એલ. એમ. ઠક્કર તે દેશી વધ પારવતી

બાઈની હાથ પુત્રીનું સમાધાન.

સુજ બેનો અને ગૃહસ્થો આજે અત્રે તમોને એકત્ર થએલા જોઈ મને મહાઆનંદ મામ થયો છે હું નહોતી ધારતી કે આપણી લાહાણ કાન્દર-સમાં સ્ત્રીઓ આટલો ઉત્સાહ હીન ભાગ લેશે તેમજ પહેલી શંકા એ હતી કે સ્ત્રીઓ આમાં ભાગ લેશે કાંવા નહિ પણ એ સરવે મારી સંકાનું સમાધાન આપ બેહનેની હાજરીથી આપો-આપ થઈ ગયું છે અને તમોએ દેખાડી આપ્યું છે કે અમો અમારી ઉન્નતિ ઇતીએ છે. અસ્તુ:

બેહનો મારે ફરી ફરીને કહેવું જોઈએ છે કે, કન્યા કેલવણી બહુજ સંગીન પાયા ઉપર થાય તોજ કાંઈ કાંઈ કામ પોતાની ઉન્નતી સાધી શકે તેમ છે જેને માટે મહ કાંઈ આપણા પ્રમુખ સાહેબ રાજ-માન્ય રાજેશી મોરારજી આજુ-દજુ તન્ના પોતાના બાપણમાં જાર મુકીને બોલી ગયા છે કે કન્યા કેલવણીમાંજ આપણી ઉન્નતિ સમાએશી છે આપણી કન્યાઓ ભરીખની માતા થવાની છે વીગેરે તે સરવ મનન કરવા યોગ્ય છે બેહનો આજે હું તમારી સમક્ષ બે શબ્દ બોલવા ઇચ્છ રાખું છું જેને માટે હું તમારે કિમતી વખત રોકતી હતું તો તેને માટે મને હામા આપશો એવી આશા રાખુ છું મારો બાળનો નિયમ સ્ત્રી કેલવણીને લગતો છે અને તેમાંજ આપણુ ઉન્નતિ સમા-એલ છે માઆપોએ પોતાની કન્યાઓને હિંસા પ્રકારની પાર્થક નય-નિક કેલવણી આપી સદમુણી બતાવવી જોઈએ તે સદમુણી હશે તો પોતાની મનને સદમુણી બનાવી શકશે. મહાન પુરુષો થઈ ગયા છે અને આજ છે તે સરવે પોતાની સદમુણી માતા હોખનેજ આજ છે.

દોહરે. ઉન્નતી આધારનો મુબરતબ સંતાન
ઉપજ્યા સદમુણી માતથી જુઓ કૃષ્ણને, રામ

તેમજ મહાન નેપોલીયનનું કહેવું પણ બુત્તરું બેઠવું નથી.
દોહરો.

કહે નેપોલીયન દેશને કરતા આગાધાન
સરસ રીતએ આપણી દયો માતાને જ્ઞાન

આપણી બાળાઓને વિદ્યા રૂપી જ્ઞાનથી બેનસીય રહેવા દી-
ધાર્થી. આપણનેજ તેના કડવા ફળ ચાખવા વડે છે. અને તેની મા-
તાઓથી સારી પ્રજાની આશા રાખી સકાય નહિં.

દોહરો.

ખારી માટીમાં કદી મીઠા ફળ નવ હોય
મીઠાવીણુ મન ભાવતાં કહેન જગમાં કોઈ

દોહરો.

અભણ અમળા આળસું સમજેન મુબસાન
વાંચે પડીત પોથીઓ મુણેન બેરોકાન

દોહરો.

ખરે મુતા હોય તમતણી લલીબાઇ જણેલ
તો તેનીજ સંજ્ઞાને કરશે લણ્યા ગણેલ

દોહરો.

અભણ અમળા એકને હીરો આવ્યો હાથ
સમજી કાચને ફોજી માથું કુટે નાથ

ખરેખર જુદા માંખોએ પોતાની કન્નાએની વિદ્યાથી સમજી
વિમુખ સમજી બેઠી નથી તેમજ અજ્ઞે કુમરણીના સાધનો બિટલા

બધા સરસ છે કે જે દાન બહુ સહેલાઈથી આપી શકાય તેમ છે. બેઠનો આપણે થણે ડંકણે જોયું હશે કે અબ્યાથી કન્યાઓના અને અભણ કન્યાઓના વરનનમાં કેટલો ફેર હોય છે.

અભણ કન્યા બાળ કાળમાં અનંત પ્રકારના કંટાળાથી વડીલોને નારાજ કરે છે તેમજ તેનામાં સમજ શક્તિ ઓછી હોયને તે શહન શીલના ધારણ કરી શક્તિ નથી. આમ હોવાથી તેના સંસારના ફળેતા આપણે થણાં જોયા છે અને એવા કુટુંબમાં હર હમેશા કુસુપ ધર કરી રહે છે તે પોતાની અજાનતાને લીધે સસુર પક્ષમાં જો કલેશનું કારણ રૂપ થઈ પડે છે તેમાં મળી સાસુ કે નણુંદ તેવાજ હોય તો અંતમાં ઘી હોમવા જોવુંજ થાય છે આવી અજાન આ પોતાના પતિને સનુકુળ થાયજ કેમ ઉલટી તેના માર્ગમાં વીધન રૂપ થઈ પડે છે તેમજ કેટલીક વખત કલેસરપી ભરાયના નાટક ભજવાય છે ત્યારે તો છેકમાં માથાપોને નીચુ જોવું પડેછે અને સરવ કોઈ વીશ સમાન તેડાનો પ્રતાપ કેળવણીના અભાવતોજ પણ યાદ રાખવું કે ભણતી કન્યા બાળ અવસ્થામાંજ પોતાની તોતડાતી જીમે અને ઉનાવળે બોલવાની રેવે સુખોધી કરીતાઓ ગગનવી મુકે છે, ત્યારે તેની માતાઓ પોતનું અહો બાળ્ય સમજે છે, અને તેને મહા આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે તેને તમારી પેઠ કંટાળા સહન કરવા પડતા નથી તે કોનો પ્રતાપ કેળવણી કેળવણી કેળવણી તેમજ વખત જતા તેના અતિશયીક પાડો પાડોશીને પડીત બનાવે છે જેના ધારમીક માનો પથરને પણ પ્રીતગામી માખે છે જેના મનમાં વિવેક વૈરીને પણ વહાલ ઉપજાવે છે જેના મર્માંદા પુરવક આચરણે મા આપતે સાંતુષ્ટ બનાવે છે આવી ઉત્તમ પ્રકારની કેળવણી મહાજી કરતી જેની જેવી કન્યા પોતાની માતાને કેટલો આનંદ આપતી

હશે આ બધો પ્રતાપ કેળવણીનોજ આવી સદગુણી કન્યા પોતાને
સંસાર સુખમય બનાવે તેમાં શું નવાઈ છે, જેની ઉપર વિદ્યાદેવીની
પુર્ણ કૃપા થાય છે, ત્યારે સરવ સદગુણો વાસ કરે છે, એવા સદગુણ
વડે આ કન્યા ઉભય કુળને સોભાવે તેને સંસાર સ્વર્ગ સમાન બને
છે તેની ઉંચ લાવનાઓ સ્વામી સેવામાં તક્ષીન બનેછે તેમજ અલોક
અને પરલોક બંને તેના સુખેથી સુધરેછે, તે સરવ પ્રતાપ કેળવણીનોજ,
આવી સદગુણી માતથી થાય સુદ સંતાન.

ધર્મ જાળવ્યો હોઈને શીવે રાખ્યું માન.

આવી સદગુણી માતાઓથી થતાં સંતાનના આ સંસારમાં ઘણાં
ઉપયોગી થઈ પડે છે. તેમાં શું નવાઈ છે, વળી કેટલાક પુરુષો જેઓ
સ્ત્રી જાતિને નીચી કરતા આગાછે તેઓને પણ કેળવણીના પ્રતાપથીજ
માલમ પડશે કે સ્ત્રીઓ દારી અથવા શુદ્ધામગીરી કરવાનેજ માત્ર
સરખાએલી નથી પણ પ્રધાન અને સહાયક છે વળી જેમ કુમુદ પ્રહ
ચંદ્રથી ખીલીને તેનાજ ઉપર આસક્ત રહે છે, તેમજ કેલવણીના
જ્ઞાનથી સ્ત્રી પોતાનું રક્ષણ કરનાર જે પતી અને પરમેશ્વર બંને સાચા
હૃદયથી ભજે છે, આપણે વિદ્યા, નીતીએ અને પૈસેતેમજ સુખે ગરીબ
છીએ તેનું કારણ એજ કે આપણી સ્ત્રીઓની હાલત નકારી છે. તેઓ
ભણેલી નથી કે જેથી તેની પ્રજા તેઓ તરફથી સાચું સુખ મેળવી શકે
આપણા દેશમાં જ્યારે પાર્વતી, સીતા, રક્ષમણી, વગેરે દેવ રૂપીઓની
તેમજ અન્ય જ્ઞાતીની સ્ત્રીઓ ભણેલી હતી ત્યારે દેશમાં પ્રાકૃમ અને-
એમ જેવા થયા છે વળી પણ અન્ય જ્ઞાતી સ્ત્રીઓનો સંસારએ કેળ-
વણીના પ્રતાપથી આપણી જેની પણ જોવાને ભાગ્યશાળી થઈ શું
આવડ્યું બોલી શું બેસવાની રમ લઈ શું.

વિધવા નિવારણ વીરો મિ. રઘુનાથદાસ લાલજીનું સાપણ.

જે વિધવાઓ વૈધવ્ય ધર્મ પાળી સદાચારથી વર્તવા ઇચ્છા કરાવતી હોય તેમને જે નિર્વાહના સાધનોની ખાતરી તો તે પુરી પાડવાની આવશ્યકતા છે.

આ વિષય ખડુ સારો ને વિધવા સ્ત્રીઓની વિશેષ વૈધવ્ય ધર્મ સદાચારથી શરૂવા છે તેમને આધાર રૂપ છે તેથી તે સંબંધે જે બોલ બોલવાની લઉં છું.

૧ જે સ્ત્રી સોભાગ્યવતી હોય છે તેનો તો પોતાના પતિની આત્મામાં રહી વર્તવું એજ યોગ્ય છે. પણ પતિ સ્વર્ગવાસ થવાને લીધે જ્યારે વૈધવ્ય પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તેણે વૈધવ્યધર્મ પાળી સદાચારથી વર્તવું પતિની આત્મામાં રહ્યા બરાબર છે.

૨ કલમ ૧ માં બતાવેલી બાબત બે ભાગથી જુદી જુદી છે. એક નિયેની બાબતોનો તેમાં સમાવેશ થઈ શકે છે,

૧—પોતાના પતિના સંબંધના આત્મામાં રહેવા.

૨—શબ્દસ્પર્શરૂપરસને ગ્રંથ એ પ્રમાણે વિષય ઉત્તમ જીવન ગ્રાપ તેવી રીતે વર્તવું.

૩—સદ્દેશ સત્વરે બેરોડા લેવો.

૪—વૈરાગ્ય અને પ્રભુ ભક્તિના સાધનો પ્રાપ્ત થાય તેવી બાબતનું મનન કરવું.

જે પુત્ર-પોતાને અથવા બીજા કોઈને કાયદો ન થતે હોય તેવી વાતો કોચારવી નહિ.

૬—કોઈપણ પરપુરુષ સાથે અકાંતમાં મળવું કે વાતચિત કરવી નહિ.

૭—સત્ય બોલવું નિંદા ન કરવી ને પાપ કર્મ ન કરવું.

૮—કેળવણી તથા ઉદ્યોગ હુનરનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું પતિની પાછળ સત્યવ્રત ધારણ કરી સદાચરણી વર્તનાર વિધવા પાસે નિર્વાહના સાધનો ન હોય તો જન સહિત પુરા પાડવા અને તે વખતે તેમને ઉપરી સુચનાઓ કરવી.

આ નિર્વાહની ખટમીના સાધનો પાડવા સાથે તેવી વિધવા કે લવણીનો લાભ તથા હુનર કલાનો લાભ લઈ શકે તેવો બંદોબસ્ત પણ કરવો.

૨—હુનરકલા જેવીકે ઘેરબેઠા કામચલાકે તેવી તથા બીજી જેમાં જ્ઞાન તથા હુનરની કેલવણી માટે. શિક્ષણ તથા મુંચણ વિગેરે, સંસ્થાની અથવા કેલવાસથી બાઈની મદદ લઈશકે.

નીર્વાહના સાધનોની મદદ દેવા માટે જે વિચાર છે તે ઉત્તમ છે પણ તે પ્રમાણે થવાથી આ વસુને બાર રૂપ નષ્ટ પડે એવી પણ વાત ખ્યાનમાં રાખવાની છે. કેટલીક વખતે નિર્વાહના સાધનોના અભાવે તેવો સદાચારી છતાં પણ વૈધવ્ય ધર્મ સંભવવાને અશક્ય થાય છે આવી સુશકેલી દુર ન થાય તો તે પ્રસંગે પતિના વિચાર છોડી પુનર્જન કરવાની કામિયાબી આવી પડશે અથવા કંઈ ખરાબ બોડી સંગથી પોતાને પોતાને ધર્મને સદાચાર પાળવામાં નિમ્ન આપના સલામ રહેશે. અને

તે પ્રમાણે નથવા ખાતર પણ અવશ્યકતા કરવાની જરૂર છે. આ વ્યવસ્થા કરવામાં ઓછામાં ઓછા મસિક છ રૂપિયા અથવા વધારેમાં વધારે આઠ રૂપિયાથી વધુ આપવાની જરૂર નથી તથાપિ ગામપ્રજે શહેરના પ્રમાણમાં વિચાર કરવો વ્યાજબી છે.

વિધવાઓના સંકટો વિષે.

મી. નાનાલાલ રામજીનું ભાષણ.

મી. નાનાલાલ રામજીએ ટેકા આપતાં જણાવ્યું કે, સર્વ ગુણસપન્ન મેહેરજીના પ્રમુખસાહેબ તથા જ્ઞાતિહિતેષુ અન્ય બાંધવો મારા મુરબી મી. રંગનાથદાસ લાલજીના કહેના પ્રમાણે આપણી જાતિ માં વિધવાઓને માટે કોઈ પણ જાતનું નિર્વાહ વિગેરેનું મુદ્દલ સાધન નથી. કે જેના ખરેખર જરૂર છે. આપણી જ્ઞાતિની ઘણી એક બીજા દાન કુટુંબની ખરેખર કે જેઓ વૈધવ્યદશાને પ્રાપ્ત થયા પછી પતિતરૂં દેતી અત્યંત લાગણીથી પોતાની ખરી દુરગતી અથવા તો પોતાના બાળકોની અથવા પોતાની ગામડાના અચ્ચાને ખાતર વિધવા પણામાંજ પોતાનો જન્મભરો મમવાની બહુ એક દુઃખ લેવા છે, છતાં પણ કોઈ વખતે કોઈ પણ જાતની મદદ વગર એકી તો કહોં સિદ્ધીમાં તેઓ આવી પડે છે કે છેવટે તેઓને બાલુ કરીને ફક્ત પોતાના નિર્વાહના સાધનોનીજ ખાતર, પોતાનો ધર્મ, પોતાનું જીવન તથા વાસ્તવિક મર્તનું પગથીયું-ચુકવાની દુરગત પડે છે. હવે આવે વખતે જો વિધવાઓને માટે એકદમ નિર્વાહના સાધનો મુલ પાડવાની જોઈએ હોય તો ખરેખર તેઓને બહુ રીતે સાધનમુલક થઈ

પદ્મય, એને જ્યારે તેવી પરિવ્રત ધર્મની ગર્વાધિકારિણી બહેનોને તેવી એક જાતની જરૂરીયાત વાળી ખામી ન જણાય ત્યારે ખરેખર તે બહેનો પોતાનું તને અને મન જાતિહિતમાંજ ગુમાવાંને શકિતવાન થઇ પડે; અને તેઓની એવી રીતની સેવાથી આપણને આપણા જાતિબંધુઓને ખોટી રીતે કહેવાતા સુધારાથી અને અનાચારના આખાગથી બચવાનો તથા બીજો અનુદઢ અલબ્ય લીધ થાય. તો આવી વ્યવસ્થા કરવાને આવા કોનફરન્સ જ્યાં મહાસમુદ્ધ શિવાય કોઇ દિવસ શકતીવાન થવાયજ નહિ માટે પુત્ર્ય મિત્ર રૂગ નાથદાસના મતને હું ટેકા આપું છું અને વિનંતિ કરું છું કે પરિવ્ર મહાદેવી કોનફરન્સ દેવીની શમક્ષજ તેવી કાંઇ ગોઠવણ કરી કોનફરન્સ દેવીની સ્થાપનાની નિશાની તરીકે આવા શુભ-કાર્યોના સાધનોની વ્યવસ્થા કરી તે મહાદેવીનું અવ્યક્ત નામ હર્ષથી ગમનભરી મળવો.

મી. ખુશાલદાસ જગનલાલ વસાણીએ પોતા તરફના ભાષણો સહિત ટેકા આપ્યો હતો.

આ વખતે પ્રમુખ શાહેજ જણાવ્યું હતું કે શેઠ વામજી એચરે પોતાની મહુમ પુત્રીઆઇ સાકરઆઇના પુણ્યાર્થે સાકરઆઇ વિધવા સહાયક નામનું ફંડ બોલેલું છે અને તેનું કામ હાલ પણ ચાલુજ છે.

કળેડાનો તુકશાનકારક રિવાજ.

આદ મી. જવાનદાસ વિશ્વરામે નીચેનો કળેડાથી થતાં તુકશાનને હમતો કરાવ રળુ કર્યો હતો:—

(૪) વર કન્યાની ઉંમર વચ્ચે બહુ મોટા તફાવત હોય કળેડાં થાય અનેશંકાર દુઃખમય થાય એવા સમય સતીકીતને તુકશાન કરતો છે એમ આ કોનફરન્સનો અભિપ્રાય છે.

પોતાની દરખાસ્તના ટેકામાં મી. લગચાનદાસ વિશ્વને દેખતીની વચ્ચે એકબીજાને યોગ્ય નહિ હોવાથી અરસાપરસ પ્રેમ બંધાતો નથી અને સંસારનું સુખ મળી શકતું નથી એટલા માટે કળેડાં લેમજ બાળ લગ્ન થવાં ન જ ગાંધએ. પીસ્તાલીશ વર્ષથી વધુ ઉમરના વિધુરે કુંવારી કન્યા સાથે નડી પરણતાં પુનર્લગ્ન કરવું વધારે ઉચિત છે.

આ ઠરાવને મી. લાલજી ગોકળદાસે પોતાના તરફના આપણ સહિત ટેકા આપ્યો હતો.

મી. ખેતશી આધવજીએ પુછી આપ્યા બાદ આ ઠરાવ તાળીઓના અવાજ વચ્ચે પસાર થયો હતો.

આટલું કામ કાજ થયા પછી કોન્ફરન્સ ખીજા દિવસ (સોમવાર) ઉપર મુક્તવી રહી, વિસરજન થઈ હતી.

ધી રણછોડદાસ ચત્વરજી કચ્છી લોહાણા આર્દ્રનેજનો વાર્ષિક મેળાવડો.

આજ રોજ કોન્ફરન્સનું કામ ખલાસ થયા પછી કોન્ફરન્સના મંડપમાં ઉપરની આર્દ્રનેજનો વાર્ષિક મેળાવડો રા. રા. મોરારજી આચુંદજી તત્તાના પ્રમુખ પણા નીચે થયો હતો, જેને લગતી આમંત્રણ પત્રિકાઓ આગલે દિવસે નીકળેલી હતી.

આ મેળાવડામાં આર્દ્રનેજનો સને ૧૯૦૯ ની સાલનો આઠમો વાર્ષિક રીપોર્ટ રજુ કરવામાં આવ્યો હતો અને શ્રી આધવજી દેવજી પ્રેમજી ઇનામી દ્વંડમાંથી અબાસની નીપુણતા તથા નીતિ માટે વિદ્યાર્થીઓને ઇનામ વહેંચી આપવામાં આવ્યાં હતાં બાદ પ્રમુખનો ઉપકાર માની મેળાવડો વિસરજન થયો.

આજે બેઠકની શરૂઆતમાં વીરે મુજબનાં હેન્ડબીક્ક દેખાવવામાં આવ્યાં હતાં
બહેર ખબર,

સર્વે લુહાણા જ્ઞાતિ બંધુઓ તથા અન્ય જ્ઞાતિઓને જણાવવાનું
 કે ગઇ કાલે ૨૪—૧૨—૧૦ ના રોજે મુંબઇ મધે બરામલી શ્રી લુ-
 હાણા કોન્કર-સના પ્રમુખ મી. મોરારજી આણંદજી તનાએ પોતાના
 પ્રમુખ તરીકેના તે દીવસના બાપણમાં જણાવ્યું છે કે આપણી
 જ્ઞાતિમાં ધણા હાની કરતાં રીવાજો છે, જેમાંના (૧) (“ એક
 ધણી જીવતો છતાં પરણેલી સ્ત્રી ખીજના ઘરમાં બેસે ”) એ રીવાજ
 નાશુદ્ધ કરવા માટેનો જે ઇશારો સમસ્ત લુહાણા જ્ઞાતિ સંખ્યાએ કરેલ છે
 પણ તે હાનીકારક રીવાજ શ્રી કચ્છી લુહાણા જ્ઞાતિમાં આજ દીન
 સુધી ખીલકુલ હસ્તી ધરાવતોજ નથી. આવો રીવાજ સુરતની નાતમાં
 હજ્યાત હોય એવું મારે ધારવું છે. કર્તા લી. કચ્છી જાતી બધું.

ત્રીજા દીવસની બેઠક.

તારીખ. ૨૬-૧૨-૧૯૧૦ સોમવારના રોજ કોન્કર-સ બરવા
 માટે ખાસ તદ્દત્તાર કરવામાં આવેલા ચોપાટી ઉપરના મંડપમાં નીચ-
 મીત રીતે થઇ હતી. આજ રોજ પણ આગલા બે દીવસની માફક
 સ્ત્રી તેમજ પુરુષ ડેલીગેટ અને પ્રેક્ષકો ઉપરાંત જાતિના તથા પર
 જ્ઞાતિના પ્રતિષ્ઠિત ગ્રહસ્થોની સંખ્યા ઘણીજ સારી હતી. કોન્કર-સના
 પ્રમુખ રા. રા. મોરારજી આણંદજી તના બરામર બાર વાગતાં આવી
 પહોંચ્યા હતા જે વખતે મંડપમાં તાળીઓના અવાજ થઇ રહ્યા હતા.
 સ્વાગતકમીટીના મેમ્બરોએ હાથ ધરી પ્રમુખ સાહેબને આવકાર આપ્યો હતો.

શરૂઆતમાં બાળાઓએ ઇશ્વર સ્તુતિ ગાઇ હતી અને ત્યારબાદ
 અંજાર નિવાસી કવી જોશી લાધારામ ત્રિથામે અશિર્વાદરૂપે કાવ્યો

આમાં હતાં. આદ્ય પ્રમુખે નીચેલો ઠરાવ રજુ કર્યો હતો.

(૬) દરેક ગ્રામ તથા પ્રમુખાના મહાજને મહાજનના ઉપગ્રામથી વીગેરેના હિસાબ જમાનાને અનુસરીને નીચીત રીતે સખી તે સર્વ ભાઈઓની જાણમાં આવે એવી યોજના કરવી એ સલાહ ફારક છે એમ આ કોનફરન્સ માને છે.

ત્યારબાદ મી. પીતાંમરદાસ લવજી, ખી. એ. એચ. એચ. ખી. એડવોકેટ નીચેલો ઠરાવ રજુ કર્યો હતો.—

(૭) પોતપોતાના ધર્મ તથા આચાર વિચાર સાચવીને વેપાર અર્થે તેમજ વિદ્યા હુન્નર વિગેરે સંપાદન કરવા અર્થે પરદેશ ગમન કરવાનો ફાઇ જગ્યાએ પ્રતિબંધ હોય તો તે હાલના આગળ વધેલા જમાનામાં અબ્યુઝને આડે આવનાર છે એમ આ કોનફરન્સનો અભિપ્રાય છે.

પોતાની દરખાસ્તના સમર્થનમાં મી. પીતાંમરદાસ લવજી એ કેટલુંક વીવેચન કર્યું હતું જેનો સાર નીચે મુજબ છે.

મી. પીતાંમરદાસ લવજી એડવોકેટનું ભાષણ.

પરદેશ ગમનનો વિષય આપણી જ્ઞાતિ સાથે ધણેજ નીકળેલો સંબંધ ધરાવે છે અને જ્ઞાતિની ઉન્નતિની આખતમાં તે એટલો તો ઉપયોગી વિષય છે કે તેના ઉપર દીવસોના દીવસ સુધી વિવેચન કરતાં પણ પાર આવી શકે તેમ નથી. તોપણ જે દુકં વખત મને તે વિષય ઉપર બોલવાને આપેલો છે તેટલા સમયમાં હું તે વિષયની મહત્ત્વ જનતી રીતે સમજાવીશ.

આપણું સર્વના જાણવામાં છે કે ભગવાન શ્રી રામચંદ્રજી કે જેના આપણે વંશજો હોઈએ છીએ મમ્મરી સાથે હાથે કરીએ છીએ તેમણે

થયું. અશ્વમેધ યજ્ઞો કર્યા હતા અને દેશોદ્દેશમાં ફરી રાજ્ય મહાકાળ-
 ઝાંતે પરગિત કર્યા હતા. આ બીના શું પરદેશ ગમનના સંવાસને
 ઝાંતે દેકા આપે છે ? વળી આપણી એક કહેવત અસંસના વખતથી
 ચાલતી આવે છે કે “ જે જાય જાવે તે પાછો ન આવે, અને આવે
 તો પરીયાના પરીયા આવે તેટલું ધન લાવે. ” પરદેશ ગમનનો સંવાસ
 ફક્ત મનની સાથેજ સંબંધ ધરાવે છે, એટલે કે મનની પ્રવૃત્તિ હોય
 તો ગમે તેવા પરમુલકમાં પણ પોતાનો ધર્મ સાચવી શકાય છે પણ
 જે મન નીર્બળ હોય તો પોતાના દેશમાં એ ધર્મ સચવાતો નથી.
 બાદશાહ અકબરના વખતમાં આપણે માત્ર સીધુ નદી ઓળંગ્યા હતા
 પણ હવે માત્ર તેટલાથી ચાલશે નહીં, હવે તો આપણે બાણ આગળ
 વધવાનું છે. ફક્ત સીધુ નદી ઓળંગીને સતોપ નહીં માનતાં વહ-
 મોના ખડકો અને પ્રેન્ચુડીસના મહાસાગરોને આપણે ઓળંગવાના છે.
 આપણે મધ્ય સમુદ્રને પણ ઓળંગી જવો જોઈએ. તમને પોતાનેજ
 એ વાત વીચીત્ર લાગશે કે ચીન, જાપાન, આફ્રીકા વીગેરે દેશો ખાતે
 મુસાફરી કરવામાં કોઈ જાતનો બોધ લેવામાં આવતો નથી અને નામ-
 દાર શહેનશાહ પાંચમા જ્યોર્જ ત્યાં વસે છે તે ઇંગ્લાંડ ખાતે જવામાં
 બોધ આવે છે. જેઓ શુનાહ કરીને જેલજત્રા કરી આવેલા હોય છે
 અને ત્યાં કોઈપણ પ્રકારનો ધર્મ સાચવી શક્યા ન હોય છતાં તેવા
 ઝાંતે ખાતમાં લેવામાં કંઈ અડચણ આવતી નથી પણ જેઓ વિદ્યા
 સંપાદન કરવા કે હુન્નર ઉદ્યોગની પ્રાપ્તિ કરવા કે વેપારની ખીલવણી
 કરવા અથવા પરદેશ જાય તેમને પ્રાપ્તિ મહાર કરવાની વંચીજ હુકમો
 પ્રકાશની સંજ્ઞા કરવામાં આવે છે એ આપણી માયાળુ વૃત્તિના સંસ્કૃતિને
 ખૂબ પ્રતિબિંબીત થઈ પડે છે. મને અશ્ચર્ય ઉપજે છે કે આ વંચી

આપણામાં કેણે હાખલ કર્યો ? આપણી નાત વેપાર માટે મશહૂર છે તેનો જ્ઞાત વહેમેજ પરમજ્ય કર્યો છે. આપણામાં જ્ઞાતિના સ્તંભરૂપ અને આજીવન રમ નરરૂનો થોડા હામોદરદાસ ગોરધનદાસ મુખડવાળા તથા મી. જમજીવનદાસ હીરજી કારીઆ મોજીદ છે કે જેઓ પોતાની જ્ઞાતિ માટે મોટા ભોગ આપવાને તદ્દઆર છે તો સધળા વહેમે દુર કરી પરદેશ ગમનની છુટ મુકી વેપાર અને વિદ્યામાં આગળ વધવું એવી મારી બલામણુ છે.

ઉપરના ઠરાવને ટેકા આપતાં મી. છોટાલાલ વીઠલદાસ વકીલે બાણુજી છટાદાર અને અસરકારક ભાષણ કર્યું હતું જેનો સાર નીચે મુજબ છે.

મી. છોટાલાલ વીઠલદાસ વકીલનું ભાષણ.

પરદેશ ગમન જેવા પ્રોત્સાહન પાળુ વિવાદાસ્પદ વિષય પર કાંઈપણ પ્રમાણભૂત મોલવું કે નીર્ણયાત્મક અભિપ્રાય આપવો એ કામ બાણુજી દુર્ધટ અને વીકટ છે અને આવા ગહન વીષયને માટેની મારી તદ્દઆરીઓ કે વાંચન પણ અલ્પ હોવાથી એ સંબંધમાં હું આપને પુરતો સતોષ આપી શકીશ નહીં તોપણ યથામતિ-યથા શક્તિ પ્રયત્ન નહીં ને પુલની પાંખડી જ્ઞાતિના આ કોનફરન્સ રૂપી દેવાલયમાં હું ભક્તિભાવે પુજન કરવા તદ્દઆર થાઉં છું.

આ વિષયને શાસ્ત્રીય દ્રષ્ટીથી જોવાનાં મેં વિશેષ પ્રયત્ન કર્યો નથી, કારણ તેને માટે લાંબો વખત અને શાસ્ત્રજ્ઞાસની જરૂર છે વળી પરદેશ ગમનનો પ્રતિમંથ હમણાજ થોડા વખતથી જેસમાં ફેલાયેલો છે એટલે પૂર્વે એ વિષય ઉપર ખૂબ ચર્ચા કરવાનો પ્રસંગ ન મળ્યો હોય એ સ્વાભાવિક છે; અને એથી એ મોટા કારણે કરતાં એવું

હાસિક પ્રમાણે અને યુક્તિ પ્રયુક્તિથી વિચાર કરવાની વધારે જરૂર છે.

એતો સર્વ કોઈ જાણે છે કે સનાતન ધર્મ મહા મંડળે તથા શ્રીમાન શંકરાચાર્ય સ્વામી માધવતીર્થે પરદેશ ગમનને અનુમોદન આપ્યું છે. તો પછી પરદેશ ગમન કરવામાં પાપ ક્યાં રહ્યું ? પરદેશ ગમનના દરવાજા ખંધ કરવાથી આપણે કળા કૌશલ્ય વૈભવ અને ભવ્યતા વીગેરે જે પશ્ચીમમાં જઈ વસેલું છે તે પાછું પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી તેથી જ્ઞાતિનો ઉદય ચલાનારે સ્કોલરશીપો વીગેરે આપી યુરોપ, અમેરિકા, ફ્રાન્સ, જર્મની, વીગેરે ઠેકાણે કળાકૌશલ્ય શીખવા માટે મોકલવાની જરૂર છે. તો પછી જેઓ પોતાના જે બળથી પરદેશ ગમન કરતા હોય તેમને શું જ્ઞાતિએ ધન્યવાદ નહીં આપવો જોઈએ ?

ઇતિહાસવેત્તા અને શોધકોના જાણવામાં આવેલું છે કે ફ્રાન્સ, અમેરિકા, જર્મની વીગેરેના દેશોમાં પ્રાચીન કાળમાં હીંદુ રાજ્યો અને આર્યપ્રજા વસ્તી હતી, ત્યાં આગળતેમનાં જીર્ણ દેવાલયો, પાઠશાળાઓ અને એવી ઘણી નીશાનીઓ હજી સુધી કોઈ કોઈ સ્થળે મળી આવે છે, એથી પણ સીંદ્ર થાય છે કે પુર્વે આર્યો દ્વીપદ્વીપાંવરોમાં ગમન કરતા હતા, અમેરિકા સાથી નીચેનો પ્રદેશ છે, અને એથી તેને અગાઉ પાતાળ ખંડ કહેતા, યુરોપની જુમીનું નામ હરી વર્ષ હતું અને એવી રીતે સર્વ આર્યો ધ્રુમતા હતા, હીંદનો અઢવલી રાજા ચંદ્રગુપ્ત ધરાન, નાવાર, અને અફઘાનીસ્તાન પર સત્તા ધરાવનાર સેલ્યુકસની પુત્રીને પરણ્યા હતા.

પ્રોફેસર મેક્સ મુલર કહે છે કે આયર્લેન્ડ એ આર્ય ખંડ કે પશ્ચીમ પડ્યું છે, પ્રખ્યાત લેખક જોનસન કહે છે, કે હનુમંત સર્વ દ્વીપેદરે પસંદ નીકળ્યો છે, અમૃતસરવાળા મંડીત આત્મારામજી કે જેઓ વડોદરા

નિત્યમાં એવું ઇન્સપેક્ટર છે તે જણાવે છે કે પરદેશ ગમન માટે નાત બહાર મુકનારાઓને ખબર નથી કે પરદેશે વસનારા પણ આર્યોજ હતા; તેમના પુર્વજોજ હતા, એઓ વીશેક કહે છે કે અસ્વસ્થાન પરથી અરબસ્તાન, પાલીશીયન પરથી પેલેસ્ટાઇન, સુર્યોધન પરથી સ્પીડન નવ-રાજ પરથી નોરવે અને બલીમોન પરથી બેલટીક વીગેરે નામો પાડ્યાં છે. આ બધું એજ ખતાવે છે કે પરદેશ ગમનમાં બીલકુલ પાપ નથી.

પરદેશ ગમનના વિરુદ્ધ બીજી એ દલીલ લાવવામાં આવે છે કે ત્યાં જવાથી આપણા ધર્માચાર સાચવવાતો નથી. એ દલીલ કાંઈ અંશે ખરી છે, પણ તે સ્વછંદી માણસોના સંબંધમાં લાગુ પડે તેમ છે.

જે માણસ એમ ધારે છે કે એમાં કાંઈ નહી, કોણ જાણે છે : અથવા કહો છો કે જે હિંદુસ્તાનમાં પણ રહીને ખાવા પીવાની બાબતમાં બહુ દરકાર નરાખતો હોય એવા માણસોના આહાર વિહાર માટે ત્યાં શક રહે છે અને તે અધર્માચરણ કરે એ સંભવિત છે પરંતુ હું કહું છું કે એવો માણસ તો અહીં રહીને પણ સારો નથી રહેવાનો હવે જ્યારે તેમને અહીંયા પણ તેઓ પોતાનો ધર્મ જાળવી શકતા નથી તો પછી પરદેશ ગમન કરનાર ઉપરજ નવાઈ શામાટે લાવવી જોઈએ એથી વિરુદ્ધ બીજી દલીલ કે જેનીયુધ્ધી સારી છે જેનો એઓ પ્રતીશ્રય છે કે પ્રાણ જાય તથાપિ અભય વસ્તુનો સ્પર્શ પણ કર્યો નહિ એવો માણસ હું હીમતથી કહું છું કે તે સૃષ્ટીના કોઈપણ પ્રકારમાં જાય તોપણ એને અધર્મ અટકી શકતો નથી પરદેશ ગમનથી બીજાપણ અનેકનેક લાભો આજ કોઈથી અબજાયા નથી બેરિસ્તર સીવીલીયન તથા એમંડીઁ આદિની હંચ પદ્ધતિઓ આપનારી પરિક્ષાઓ લંડનમાં આવે છે કે જે ધારણ કરનારા નરો દેશને હરેક રીતે ઉપયોગી થતારહે

છે સેમેશ્વર દત્ત અને ઝો, મી. ગોખલે જેવાને પરદેશ ગમનનો આધ-
નડ્યો હોત તો આજે હિંદને કટલી બધી હાની પહોંચત ?

‘વસુધૈવ કુટુંબ’ એટલે આખી સૃષ્ટીને આપણું કુટુંબ
માનીને તેનું રક્ષણ પોપણ અને ઉન્નતિ કરવી એમ આપણા સારો
આપણને શીખવે છે.

આજસની સમસ્ત જ્ઞાતિએ પોતાના તરફથી પરદેશગમનના દાર
ખુલ્લાં મુક્યાં છે તેમને હજારોવાર ધન્યવાદ થટે છે, અને તેની રીતે
ખીજ બંધુઓ એનું અનુકરણ કરશે એમ મારી પ્રાર્થના છે.

આ કોન્ફરન્સરૂપી દેવલયમાં હું જ્ઞાતી દેવીનું ભક્તિ ભાવથી
પુજન કરવા ખડે પગે ઉભો છું અને આ મહાન દેવીની પાસે બેહાથ
જોડી માગણી કરું છું અને તે જો પ્રસન્ન થાય અને
“માગ્ય માગ્ય” એવો ઉચ્ચાર થાય તો હું એટલુંજ માગુ કે હે
દેવી જો તું પ્રસન્ન થઈ હો તો મારા જ્ઞાતી બંધુઓને સુખી કરવા
માટે પરદેશ ગમનના દરવાજા કે જોને ખંભાતી તાળાં દેવાએલાં છે તે
એકદમ તોડી નાંખી ખુલ્લાં કર.

હિંદની પવિત્ર અને ધર્મ શીરોમણી ગણાતી કાશી નગરીનાં
પરદેશ ગમન સમંધી મજેલી છેલા સમેલનમાં કાશીનગરીના
મુખસ્થિત રાજ્યએ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં પરદેશ ગમનને સમતિ આપી હતી
અને તેની અવસ્યકતા જણાવી હતી.

પરદેશ ગમનથી ધર્મ બ્રહ્મ થાય છે એમ કહેનારાઓને હું
ફરીથી પણ કહું છું કે એ તેમની માન્યતા ખોટી છે; કારણ ધર્મ
સાચવનાર તો કોઈપણ સ્થળે સાચવે છે અને ધર્મ કુખડનાર તો
આંહી પણ કુખાવે છે. તો પણ કલ્પ આપ એમ કહેશો કે આ

સવળું છતાંએ પરદેશ ગમનને માટે કાંઈપણ ધર્મ બાંધતો હોયુંજ
તોછએ તો તે એજ હોઈ શકે કે પરદેશ ગમન કરી આવનાર પુરુષને
પાંચ શાંતિલાઓ સમક્ષ પ્રાયશ્ચિત કરાવી તેમનો પુરુષીય અંગીકાર
કરવો જોઈએ. હું આશા રાખું છું કે આવા મહત્વના વિષય ઉપર
આપણા શાંતિમંદ્રુઓ શાંત અને ગંભીર પણે વિચાર કરશે.

ઉપરનો ઠરાવ ત્યારબાદ તાળીઓના અવાજ વચ્ચે પસાર થયોહતો.

અમર્યાદ ગીતો ગાવા તથા રડવા કુટવાના

રીવાજને લગતો ઠરાવ.

મી. લીલાધર મેનજી કાપડીઆએ ત્યારબાદ નીચલો ઠરાવ મેલ્યો હતો;

(૮) લગ્ન પ્રસંગે સમયને અનુસરના માંગલીક અને પર-
સ્પર પ્રીતી વધારનારા ગીતો ગાવાને બદલે અસમ્ય અને અમર્યાદ
ગીતો ફટાણાં ગાવાનો રીવાજ રીવાજ તેમજ મરણ પ્રસંગે અમર્યાદ
રીતે રડવા કુટવાનો રીવાજ એમાં સુધારો થવાની જરૂર છે એમ આ
કોન્ફરન્સ માને છે.

ઉપરની દરખાસ્તને પાદરાવાળા શેઠ શીવલાલ હરગોવિંદદાસે
ટેકા આપ્યા બાદ તે સર્વાનુમતે પસાર થઈ હતી.

ભવિષ્યની કોન્ફરન્સના બાંધારણને લગતો ઠરાવ.

કોન્ફરન્સના પ્રમુખ રા. રા. મોરારજી આણંદજી તનએ તન્નાએ
ત્યારબાદ નીચલો ઠરાવ રજુ કર્યો.

(૯) કોન્ફરન્સનું બાંધારણ કેવું રાખવું, તેમાં
ચર્ચાવાના વિષયોની હદ કેવી રીતે રાખવો એલીગેટાવી સંખ્યા
નો નિયમ, કેવી રીતે રાખવો એલીગેટો મોકલવાનો હક દરેક

શહેર તથા ગામને કયા પ્રમાણમાં આવેલા, બોર્ડીંગો, વિદ્યાતેજક મંડળો મિત્રમંડળો ગેજ્યુએટો, તથા ન્યુસપેપર, ચોપાનીઆઓના એડીટરોને, ડેલીગેટો મોકલવાના હક કયા ધોરણથી આવેલા, કોન્ફરન્સનું સ્થાપણ નિભાવવા માટે શું નિયમો કરવા, કોન્ફરન્સનો પ્રમુખ નિમવાનો શો નિયમ કરવો ને તે અધિકાર કોને ? કેવી રીતે સોંપવો, કોન્ફરન્સની જુદી જુદી બેડકા દરમિયાન તેનું ચાલુ કામ તથા પત્રવહેવાર ચલાવવા સાર રેનિડિંગ કમિટી કયાં, કેવી રીતે કેટલા મેમ્બરોની અને કેવા અધિકારવાળા નિમવી, કોન્ફરન્સના ખર્ચનું શી રીતે નિયમન કરવું. ડેલીગેટો તથા વીઝીટરોની, શ્રી બાબત શું નિયમ કરવા એ બાબત વિચાર ચલાવી આવતી કોન્ફરન્સ સમક્ષ પોતાના અભિપ્રાય સાથે રીપોર્ટ રજુ કરવા નીચે લખ્યા સદ્ગૃહસ્થોની સમકમિટિ નિમવામાં આવેછે પોતાની સંખ્યામાં વધારો કરવાની એ સમકમિટિને સત્યા છે.

સદરહુ કમીટીએ પોતાનો રીપોર્ટ આવતી કોન્ફરન્સ મળવાની તારીખથી ત્રણ માસ પહેલાં તૈયાર કરી લોહાણા મિત્ર તથા લોહાણા સમાચારમાં પ્રસિદ્ધ કરવો કેળેથી સર્વ લાઘ્યોને એ વિષે વિચાર કરી તૈયાર કરવાની તક મળે આવતી કોન્ફરન્સને માટે એવો ઠરાવ કરવામાં આવે છે કે દરેક ગામ શહેર કે પ્રગણામાંથી દર સો ધરદીઠ વધારેમાં વધારે દશ ડેલીગેટો નીમાઈ આવવા જોઈએ. પણ કોઈ તે કારણથી એ કરતાં વધારે ડેલીગેટો મોકલવાની ઇચ્છા હોય તો તે કોન્ફરન્સની રીસેપ્શન કમીટીની મંજૂરીથી ખતી શકશે. કોઈ ગામમાં દશ કરતાં ઓછાં ધર હોય તેમણે ત્યાંથી એક ડેલીગેટ મોકલી શકશે. આવતી કોન્ફરન્સ મહત્તાં સુધી કોન્ફરન્સ સંબંધી ચાલુ કામકાજ તથા પત્રવહેવાર ચલાવવા સાર નીચે લખેલા ગૃહસ્થોની એક રેનિડિંગ

કમીટી નીમવામાં આવે છે.

હવે પછી બરાનારી કોન્ફરન્સનો ખર્ચ જેમ બને તેમ ઓછો કરવો. અને બીજી શકે ત્યાં સુધી રૂ. પાંચ હજારથી વધુ નહોતો બેંકમાં

કોન્ફરન્સની રહેડીંગ કમીટી.

ભવિષ્યની કોન્ફરન્સને માટે રહેડીંગ કમીટી નીમવાની ઉપરોક્ત દરખાત ઉપરથી નીચે મુજબ ગ્રંથસ્થાની કમીટી હાલ નીમવામાં આવેલી છે;—

મેસર્સ મોરારજી આણંદજી તન્ના, દામોદર ગોરધનદાસ સ્વયં
વાળા, ગીરધરદાસ જેઠાભાઈ, ચનાભાઈ પેનાજી, વાઘજી ખેચર
ગોરધનદાસ ગોવીંદજી ભાણુજી લીલાધર મુનજી હરજીવન ભવાનભાઈ
કોટક, વસરામ પીતાંબરા જગજીવનદાસ હીરજી કારીઆ, પીતાંબરદાસ
સવજી એડવોકેટ, કે. ટી. ભારતર, ગોવીંદજી ડાહ્યાભાઈ, ભવાનમુળજી,
ગોરધન લાધાભાઈ, પ્રાણજીવન ઓધવજી, ગોપાળજી રામજી, આણં-
દજી મુળજી નથુ પાંડી. હરજીવન જગજીવન વર્મા. મોતીલાલ કરસનદાસ
જલાલપુરવાળા. ગોરધનદાસ વાલજી અદીઆ. વંદરાવન રઘુભાઈ, લક્ષ્મી
દાસ હેમસજ, દામોદર વિદ્યામ, કુંવરજી ખીમજી વેલજી દામોદર જેડા
સનદાસ નરોત્તમદાસ, ગોવીંદજી રામજી ભુજવાળા, મોતીરામ કીશોરરામ
મોરારજી રણછોડ, જેઠાભાઈ મુલચંદ મોતીચંદ વાઘજી, હરીરામ તેજપાળ
ધેલાભાઈ વલ્લજી, રવજીવાઘજી મગનલાલ નાથાભાઈ, વીસનજી માધવજી,
નથુ મેઘજી, છોટાલાલ વીંકલદાસ વડીલ, ખીમજી દયાળ, અરબુન ખી
મજી, કરસનદાસ ગોવીંદજી ખીમજી રામજી, દામોદરદાસ ભગવાન,
વજ્રદાસ રવજી, કુમેરદાસ ગીરધર, દામોદર આપુભાઈ, લાલજી ગોકળદાસ
ત્રિભોવ નદાસ જુહાભાઈ. રંગનાથદાસ દાગજી, માવજી ગોવીંદજી.

પોતાની દરખાસ્તના ટેકામાં પ્રમુખ સાહેબે જણાવ્યું કે, આપણામાં કેટલાક વિભાગો છે છતાં આપણે એકત્રજ છીએ અને આ કોન્ફરન્સમાં સધળાઓને એક સરખો ભાગ મળે એવોજ હેતુ રાખવામાં આવેલો છે કેટલાકો એમ સમજતા હોય કે એક સરખું પ્રતિનિધીત્વ સધળા વિભાગોને આપવાની વર્તમાન પત્રામાં થયેલી મુચના તરફ કોન્ફરન્સના કાર્યવાહકોનું ધ્યાન નથી પણ તેમ સમજવામાં તેઓ ભુલ કરે કરે છે; હજુ આ કોન્ફરન્સનો પાયો નખાય છે તો જુદા જુદા દેશોમાં અને ગામોમાં વસેલી આપણી કામના સધળા વિભાગોનું એક સરખું પ્રતિનિધીત્વ તાપલ કરવાનું એકજ દીવસે બનીશ કે કેમ એ તમારે જોવાનું છે, એવું એક સરખું પ્રતિનિધીત્વ આપવાની ખાતરજ આ કમીટીઓ નેમવાનો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે.

આ ઠરાવ તાળીઓના અવાજ વચ્ચે સર્વાનુમતે પસાર થયો હતો જમણવારો પાછળ થતાં ગળ ઉપરાંતના ખર્ચને લગતો ઠરાવ.

નીચક્ષો ઠરાવ મી. દેવીદાસે ગોકળદાસે રજુ કર્યો હતો.

(૧૦) શુભાશુભ પ્રસંગે જમણવાર વિગેરેમાં તથા આપસેના વહેવારમાં દેખાદેખીથી ગળ ઉપરાંતનો ખર્ચ કરવાનો રીવાજ ઇચ્છા યોગ્ય નથી એમ આ કોન્ફરન્સ માને છે.

ઉપરનો ઠરાવ રજુ કરતા મી.૦ દેવીદાસ ગોકળદાસે વિધ્યને અનુસરતું કેટલુંક વીવેચન કર્યું હતું. આ ઠરાવને મી. શીવદાસ ચાંપ-શીનો ટેકો મળતાં તે પસાર થયો હતો.

પ્રમુખ સાહેબે નીચેનો ઠરાવ ત્યારબાદ રજુ કર્યો હતો;—

(૧૧) આપણા શાસ્ત્ર વિહિત સધળા સંસ્કારો વિધીપુર્વક કરવાની જરૂરીઆત છે, અને તેટલા માટે આપણા પુરોહિતોને એ

સંબંધી તેમજ બીજી ઉપયોગી કૃણવણી લેવામાં ઉત્તેજન આપવાની તથા બનતી સહાયતા કરવાની જરૂરીઆત છે એમ આ કોન્ફરન્સનો મત છે.

ત્યારબાદ ભરૂચવાળા મી. હરજીવન જગજીવન વર્માએ નીચલો ઠરાવ રજુ કર્યો હતો:—

(૧૨) કચ્છી, ઘોઘારી, હાલાઈ એ ત્રણે ભાઈઓ માત્ર દેશ પરત્વે જુદા જુદા વિભાગમાં વહેંચાઈ ગયા છે; પરંતુ તેઓ એકજ આપના દીકરા હોઈ તેમનામાં પરસ્પર રનેહ સંબંધ વધે એવા પ્રયત્નો થાય એ આ કોન્ફરન્સ સલાહ કારક ધારે છે; તેમજ દરેક ગામ તથા પ્રગણના મહાજનના વ્યવહારીક રીતરીવાજ એક સરખા રહેવાનું બની શકે તો તે સમગ્ર જ્ઞાતિહિતને લાભકારક થઈ પડશે એવો આ કોન્ફરન્સનો મત છે.

ઉપરની દરખાસ્તને શેઠ વિશ્રામ પીતાંબરદાસ રાજકોટવાળા તરફથી ટેકા મળતાં તે પસાર થઈ હતી.

સંસ્થાઓનું સંમેલન થવા બાબત.

નીચલો ઠરાવ શેઠ વ્રજદાસ રવજીએ રજુ કર્યો હતો:—

(૧૩) આપણી જાતીની ડેક ટુકાણે જે બોર્ડિંગો તથા કૃણવણી સંબંધી બીજાં ખાતાંઓ તથા મંડળો અગર હવે પછી અસ્તિત્વમાં આવે તે સર્વનો પરસ્પર એક બીજાની સાથે સંબંધ રહી એક બીજાની સહાયતામાં રહે એવા હેતુથી એ સરવે ખાતાઓને સલાહ આપવા માટે એક મધ્યસ્થ કમીટી દરવરસે કોન્ફરન્સ તરફથી નીમાય એ આ કોન્ફરન્સને યોગ્ય લાગે છે.

ઉપરની દરખાસ્તને શેઠ દામોદરદાસ ખીમજીએ ટેકા આપ્યો હતો અને તે પસાર થઈ હતી.

આપણી ઉત્પત્તિ તથા આપણા પુર્વજોની સ્થિતિ.

બાદ શેઠ દવારકાંઠસ વાલજી દ્વારકાવાળાએ નીચેનો ઠરાવ રજૂ કર્યો હતો;—

(૧૪) આપણી ઉત્પત્તિ તથા આપણા પુર્વજોની સ્થિતિ વીગેરે બાબતમાં જુના લેખ, જુના પુસ્તક, વીગેરેનાં તપાસથી એક આધાર પુર્વક ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ થવા ની જરૂર છે એમ આ કોન્ફરન્સ માને છે તેમજ આપણા ભાઈઓની હેશદેશાવરમાં વસ્તી સંખ્યા કેટલી છે, તેમની વ્યવહારીક ઉદ્યોગીક તથા કૃષિવણી સંબંધી સ્થિતિ કેવી છે એ વીગેરે ઉપયોગી બાબતો જાણી શકાય એટલા માટે જ્ઞાતીની આપણી એક ડીરેક્ટરી બનાવવાની જરૂર છે.

મી. નારાયણ વીસનજી ચતુર્ભુજજી વીવેચન.

ઉપરની દરખાસ્તને ટેકા આપતાં મી. નારાયણ વીસનજી ચતુર્ભુજજી જણાવ્યું કે પ્રાચીન ઇતિહાસમાં જે આપણું ગૌરવ વધારનારી હકીકતો છે તે જો અત્યારે પ્રકાશમાં મુકવામાં આવે તો તેની ઉંડી અસર આપણી જ્ઞાતીમાં થયા વગર રહેશે નહિ. ઇતિહાસીક કેટલીક બાબતોથી આપણી કામ તદ્દન અધારામાંજ છે. કચ્છના મી. ગીદુમલ નામના એક આપણીજ જ્ઞાતિના ગણસ્થની સ્ત્રી ઘણીજ સ્વરૂપવાન હોવાથી ત્યાંના રાજાની તેના પ્રત્યે કુદરિસ્ટ યત્ન અને તે સ્ત્રીના જાણ-ણવામાં એ વાત આવી કે રાજા જીલમ વાપરીને પણ તેનું શીવણ બાંધ કરસે ત્યારે તે સ્ત્રીએ પોતાના પતીની આજ્ઞા લઇને ઝરનો ખાલો પીછ લીધો. આપણા પુર્વજોએ પુરાણ કામમાં શુ કયું હતું તે જાણતા નથી ત્યાં સુધી બવિસ્ય માટે લાયક માર્ગ મેળવી શકીશું નહિ. બંધુઓ ! અતરે મળેલા સૌ ભાઈઓ પોતાના પુર્વજોના ગૌરવને જાળવવા માટે બનતું કરશે એવી હું આશા રાખુ છું.

મી. વીસનજી દયાળજી ગણાત્રાનું વીવેચન.

મી, વસનજી દયાળજી ગણાત્રા કે જેઓ એક વિદ્વાન લેખક અને બ્રાહ્મણ વક્તા છે તેમણે છટાદાર ભાષામાં ઉપરના વિષયને લગતું વીવેચન સમય થોડોજ મળેલો હોવાથી ટુંકમાં કશું હતું અને તેની અસર શ્રોતાજનો ઉપર સારી પડી હતી તેમના ભાષણનો કેટલોક સાર નીચે સુજબ છે.

આજના આ આતંદની સરખામણી સામેના સમુદ્ર સાથે કે સુર્ય સાથે કે વાયુની લેહેરીઓ સાથે પણ સરખાવી શકતો નથી જેમ રામચંદ્રજીએ પ્રજાને માટે પોતાની પત્નીનો ત્યાગ કર્યો હતો તેવી રીતે આજે તમે તમારા આત્મસ્વાર્થનો ત્યાગ કરી જાતિહિત માટેલેગા થયા છો તેથી મને આતંદ થાય છે. હું મસ્તક નમાવીને પ્રાર્થના કરું છું કે આત્મભાવને ભુલી જઈ જાતીમય બનો (તાળીઓ) બેન્ગમીન ફ્રેંકલીને કહ્યું છે કે સઘળાઓ એકત્ર થયા વગર ઉન્નતી થવી અશક્ય છે. વીગેરે વીગેરે.

બાદ ઉપલો ઠરાવ સર્વાનુમતે પસાર થયો હતો.

એક સ્ત્રી હૃદયાત છતાં બીજીસ્ત્રી કરવાના રીવાજ બાબત.

રાધનપુરવાળા મી. દેવશી બુઢાલાઈ બળદેવે નીચલો ઠરાવ રજુ કર્યો હતો.—

(૧૫) સંગીન કારણ સિવાય એક સ્ત્રી હૃદયાત છતાં બીજી સ્ત્રી કરવાનો રીવાજ ઇચ્છવા જોગ નથી એમ આ કોન્ફરન્સનો મત છે.

ઉપરની દરખાસ્તને શેઠ વીઠલદાસ રણછોડદાસ બીમડીવાળા તરફથી, તથા શેઠ હેમરાજ પ્રેમજી મુખડવાળા તરફથી તથા માસ્તર

મણીલાલ રઘુભાઈ ભાવનગરવાળા તરફથી ટેકા મળતાં તે દરખાસ્ત પસાર થઈ હતી.

ઠરાવ ૧૬ માં.

ત્યારબાદ ગઈકાલના પ્રોગ્રામમાંના ઠરાવ ૩ બનતું બાકી રહ્યું કામકાજ હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું અને તે આજની બેઠકમાં ૧૬ ઠરાવ તરીકે ગણવામાં આવેલ છે. આ ઠરાવને અંગે રા. હરખજી કલાણજી. શે. ત્રીભાવનદાસ બુલાભાઈ, વડીલ ગોરીદાસ કાહ્યાભાઈ, મી. આણંદજી મુળજી નથુ પાંદી વીગેરે પોતાના વિવેચનો દ્વારા પતાવ્યાં હતાં,

કેળવણી ફંડ માટે અપીલ.

મી. માવજી ગોરીદાસ શેઠ આપણી જાતિનો ઉદ્ધાર કરતા કેળવણીમાંજ છે એમ જણાવી વિશેષમાં ઉમેર્યું કે દરેક લોકોના ભાઈએ પોતાના બાળકને કેળવણી આપવા મનપર લેવું જોઈએ. શ્રીમંતોની તે માટે ફરજ છે અને તે માટે મુળદાન તેમજ બહાર ગામથી અન્ય પધારેલાઓએ કાંઈ પણ કરીનેજ ઉઠવાની પ્રતિજ્ઞા લેવી જોઈએ.

મી. વસનજી દયાળજી ગણાત્રાએ ત્યાર બાદ ઉક્ત ફંડ માટે અપીલ કરતાં જણાવ્યું કે આપણી કોન્ફરન્સનો હિલેશ પાર પાડવા ઉદ્ધારતાની જરૂર છે. જાતિનો ઉદ્ધાર થશે ત્યારેજ આપણા પોતાનો ઉદ્ધાર થયો સમજવો, મીસીસ એનીબીસટે પોતાને માટે એક વખત કહ્યું હતું કે મોક્ષ મેળવવા કરતાં હું મારા ભાઈઓનો ઉદ્ધાર કરવાનું વધારે પ્રસન્ન કરીશ. આ કળીયુગમાં સૌએ પોતપોતાની શક્તિ મુજબ દાન આપવું એજ કળીયુગનો અરો ધર્મ છે અને તેપરજ ઉન્નતિનો

આગર છે એ ધ્યામાં લઈ સૌ પોત પોતાની શક્તિ અનુસાર કરેશો એમ મને બરેસા છે.

પ્રમુખ સાહેબે કેળવણી ફાંડની અપીલનો ઠરાવ પસાર કરતાં જણાવ્યું કે મન જણાવતાં આનંદ અને ગર્વ પેદા થાય છે કે મી. ગોપાળજી રામજી કે જેને આપણે સૌ સારી રીતે જાણીએ છીએ તેમના મહુમ કાકા નારણદાસ ધનજીએ રૂપીઆ ત્રીસહજારની રકમ અને શેઠ ચનાભાઈ પેરાજવા પરમ મિત્ર કલકતાવાળા શેઠ જેઠાભાઈ બુલચંદ્રે પોતાના પિતાશ્રી બુલચંદ્ર મેઘજીના નામથી રૂપીઆ વીસહજારની રકમ મુગધમાં ઉંચા પ્રકારની કેળવણી ગરીબ વિદ્યાર્થીઓને આપ- માટે એક બોર્ડિંગ ખોલવા સાર આપેલી છે. વળી શેઠ જેઠાભાઈ બુ- લચંદ્રે પોતાના પિતાશ્રીના નામથી લખપતમાં બોર્ડિંગ ખોલવા માટે રૂ. ૧૫૦૦૦ની રકમ આપેલી છે.

વળી સદગત શેઠ મદવજી મસલાની મીલકતમાંથી તેમના તરફીઓ શેઠ ભગવાનદાસ વીંધામ શેઠ ગોરખનંદાસ ગોવીંદજી ભાણજી અને શેઠ દેવગમ અખાઈએ રૂપીઆ ત્રીસ હજારની રકમ કેલવણીના ફેલાવા માટે આપેલી છે. જનખભાણીઆમાં બોરડીંગ સ્થાપવા માટે શેઠ દેવરામ અખાઈએ રૂપીઆ દસ હજારની રકમ તથા બોરડીંગ માટે પોતાનું એક મકાન આપેલું છે. આ બોરડીંગનું નામ મદન કેશવજી તથા દેવરામ અખાઈ રાખવામાં આવશે. આવી એક પછી એક ઉદારતા જાહેરમ આવતાં સહના મન હર્ષથી ઉભરાઈ જતાં હતાં પ્રમુખ સાહે- બે ત્યારબાદ દારદાંમાં બોરડીંગ સ્થાપવાને લગતી યોજના કે જેનું તરફડીક પોતા પાસે છે એમ ઘણાજ આનંદભરે જાહેર કરતા જણાવ્યું.

કે શેઠ ગીરધરદાસ જેઠાભાઈ તથા શેઠ ચનાભાઈપેરાજની મદદ અને સહાયતાથી ફતેહ પામેલી એક યોજના હું રજુ કરું છું કે શેઠ ગીરધરદાસ જેઠાભાઈ અને ચનાભાઈ પેરાજે દ્વારકામાં બોરડીંગ માટેની સઘળી તયારીઓ કરી રાખેલી છે. ત્યારબાદ બીજી ગળતર રકમની ઉદારતા શેઠ ખીમજીભાઈ દયાળજીની છે કે જેમણે રાજકોટ જુહાણા બોરડીંગ માટે મકાન બાંધવા સાથે રૂપિયા ઓગણીસ હજારની રકમ આપેલી છે. આ સઘળી સખાવતો મોટા અવાજથી જાહેર કરતાં પ્રમુખ સાહેબનો ઘાંટો તદ્દન ખેસી ગયો હતો તોપણ જરાએ દરકાર કર્યા વગર એક પછી એક સખાવતો જાહેર કરતાં. શેઠ હરીભાઈ હેમરાજે જનમખભાણીયામાં અનાથશ્રમ સ્થાપવા માટે રૂપિયા દશ હજારની રકમ અને તેજ કોકણે નીરાશ્રીત વિધવાઓને મદદ આપવા માટે શેઠ ઘેલા દેવજીએ રૂપિયા પાંચ હજારની રકમ જાહેર કરી છે.

મુખ્યમાં જે કોલેજ બોર્ડિંગનું ખાતુ શેઠ નારણદાસ હીમજી અને પ્રલયંદ મેઘજી બોડીંગ હાઉસ એ નામની બંનેની મળીને રૂપિયા પચાસ હજારની રકમથી ખોલવાનું ઉપર જણાવેલું છે તે ખાતામાં કચ્છી, હાલાઈ ધોધારીનો કાષ્ટપણ પ્રકારની બીન્નભાવ રાખ્યા વગર તેનો લાભ સતિના ત્રણે વિભાગને એકસરખોજ મળશે એમ પ્રમુખ સાહેબે જણાવ્યું હતું તે ખાતાને મદદ કરવા માટેની માગણી થતાં ઉદારતાને જાણે કે વરસાદ હોય એમ એક પછી એક રકમો ખોલવા લાગી હતી તે નીચે મુજબ હતી.

શેઠ હીરજી આસુ, તેજપાળ નરસી અને અરજણ ખીમજી ત્રણે મળીને રૂપિયા અઢી હજાર, શેઠ વાલજી બેચર રૂપિયા અઢી હજાર; શેઠ ખીમજી દયાળ રૂપિયા અઢી હજાર; શેઠ રતનશી પ્રેમજી

ચાણાવાલા રૂપીઆ અટી હળર શેઠ ગીરધરદાસ જેઠાભઈ ર. જે હળર હળર, પ્રમુખ સહિય મોરારજી આણંદજી તન્ના રૂપીયા જે હળર, માતુષી કાનબાઈ રૂપીઆ અટી હળર.

આ સ્થળે શેઠ દમોદર ગીરધરદાસ સુખડવાળાએ ઉભા થઈને એક ઘણાજ ઉપયોગી ખાતામાં રકમ ભરાતી જોઈને પોતાનો પુણ્ય સતોપ જાહેર કર્યો અને પોતે પણ ઘણાજ આનંદની સાથે રૂપીઆ દસ હળર ને એકની રકમ પોતા તરફથી ભરવાની જાહેર કરી જેથી સહના આનંદનો પારરહયો નહોતો.

બીજી રકમો શેઠ દમોદર ભગવાનદાસ રૂપીયા જે હળર શેઠ વાર સી નાનજી રૂપીયા પદરસો; શેઠ મુળજી કાળા ટોપીવાળા રૂપીયા પચીસસો શેઠ કાનજી કેશવજી રૂપીયા જે હળર શેઠ ચતુરભુજ પોરાજ રૂપીયા અટી હળર.

મહુમ શેઠ પારપીયા પ્રધાનના ટ્રસ્ટીશેઠ ફરદુનજી અરદેશર ફરદુનજી ખરશેદજી જેઓ આજની બેઠકમાં પધારેલા હતા તેમણે ઉપ; રતી ઉદ્ધરતાનો વરસાદ ઘણાજ આનંદની સાથે નીહાળ્યો હતો, તેઓએ ઉભા થઈને જણાવ્યું કે, મારી પાસે જે શેઠ પારપીયા પ્રધાનની મીલકત નેસ્ટમાં છે તે રકમ પણ તમારીજ એટલે લોહાણા જ્ઞાતીનીજ છે અને લોહાણા જ્ઞાતિના ઉપયોગમાં તે મીલકત આવે એમ જાનવાને ખરા જીગરથી હું ખુશી છઉં આજે ફટ ખોલેલું છે તેમાં તે મહુમ શેઠ પારપીયા પ્રધાનની મીલકતમાંથી રૂપીયા પચાસ હળરનું વ્યાજ હું એવી સરતે આપવાને ખુશી છઉં કે જે ફાટ તરફથી વાંધા લેવામાં નહિ આવે તેમજ કાયદાને લગતી બીજી કંઈ પણ અડચણ નહિ આવે તો તેમજ આ જે ફંડ થાય છે તેમ જમરા

તરફના પણ એક કે બે ટ્રસ્ટી રાખવાની સરતે શેઠ ફરદુનજી પારેખ
ની તે સરતો કબુલ રાખવામાં આવી હતી એટલે તે રૂપિયા પચાસ
હજારની રકમનુ વ્યાજ ઉપરોક્ત ફંડમાં નીચમીતે દાવરસે મળતું રહેવાનું
નક્કા થયું છે.

ત્યારબાદ નીચે પ્રમાણે વધુ રકમો બરાએલી બહાર કરવામાં
આવી હતી:-

મહિરવાના મહાજન તરફથી રૂપિયા બેહજારનંએક બે ઘટકપરમા
ગોડિંગનુ મકાન બાધવામાં આવે તો પાચહજાર વાર જનાન મહંમ શેઠ
પરશોતમ નથુભાઈના વિધવા ઝવરબાઈએ આપવાનુ કબુલ કરેલ છે
એમ બહાર કરવામાં આવ્યુ શેઠ શાવજી કુંવરજીદુમીયા એકહજારને
એક શેઠ ભીમજી મુળજી હા બાઈ રામબાઈ રૂપિયા એક હજારને એક
સુરતનુ મહાજન રૂપિયા એક હજારને એક બુનાગડવાળ શેઠ માધવજી
રૂપિયા એક હજારને પ્રોમીસરી નોટ શેઠ મુળજી રૂપિયા એક હજારને
એક શેઠ દેવજી લીલાધર રૂપિયા એકહજાર નેએક શેઠ આધવજી દેવ.
જીપ્રેમજી રૂપિયા આરસો, વકાલ ગોવીંદજી પ્રહ્યાભાઈ રૂ. ૫ ૧; રા-
જગજી અત હીરજી કારીઆ રૂ. ૫૦૧; શે. લાલજી રામજી તમાકુવાળા
રૂ. ૫૦ ૧; શે વીઠલદા વાલજી રૂ. ૫૦ ૧; ઠા કરશન પુંજી રૂ.
૫૦૧; શે લક્ષ્મીદાસ ભાસકર બાણજી રૂ. ૫૦૧; જામનગર બુહાણા મ
મહાજન રૂ. ૫૦૧; શેઠ હેમરાજ પેમજી રૂ. ૫૦૧; શેઠ ગોવીંદ બાણ
જી રૂ. ૫ ૧; શેઠ રવજી દેવજી રૂ. ૫૦૧; શેઠ ચાંપશી ભીમજી કા
રીઆ રૂ. ૫૦૧; શે. જીવજીરામ ભગુભાઈ રૂ. ૫૦૧નુ વ્યાજ, શે. કેશ
વજી નથુ સેલર દર મહિને રૂપિયા પચીસ; શેઠ મધવજી જેસંગ રૂ.
૫૦૧; ઠા. હેમરાજ ગીરધર ની વીંધવા પાર્વવતીબાઈ રૂ. ૫૦૧; ઠા

કન્યાલુચ મોનલ પનવેલવાળા શ. ૫૦૧; ઠા. પ્રેમલ પિતાંબર હા. હ
 રિલાષ (પનવેલ) શ. ૫૦૧; શેઠ કેશવલ દામલ હીરલ શ. ૭૫૧
 શેઠ જીવોવનદાસ ગોવીંદલ ધોલેરાવાળા શ. ૭૫૧ શેઠ હરીલાષ હેમ
 રાજ શ. ૫૦૧; દરશનદાસ ગોવીંદલ શ. ૫૦૧; શેઠ રામલ ઠાકરશી
 શ. ૫૦૧; શેઠ મગનલાલ હીમરામ બરશીવાળા, શ. ૫૦૧; શે. કાનલ
 કન્યાલુચ શે. ૫૦૧; ઠા. ડાહ્યાભાષ અમરશી વાંદરાવાલા શ. ૫૦૧;
 ઠા. નાથાભાષ આશારામ પાદરાવાલા શ. ૫૦૧ શે. કેશવલ હેમરાજ શ.
 ૨૫૧; શેઠ વીઠલદાસ પરસોતમ શ. ૨૫૧; શેઠ ગોવીંદલ અમરશી શ.
 ૨૫૧; શેઠ. કુંવરલ ખીમલ કરાંચીવાળા શ. ૨૫૧; શેઠ. લખમસી
 રામસી કરાંચીવાલા શ. ૨૫૧; શેઠ જસરાજ વાલલ હા. કુંવરલ ખી
 મલ શ. ૨૫૧; શેઠ. આણુવલલ ધનલ શ. ૨૫૧; શેઠ. હીરલ ગો
 વીંદલ શ. ૫૦૧; શે. પરસોતમ દેવલ શ. ૨૫૧; શે. ભગવાનદાસ
 પુનર્ભાષ શ. ૨૫૧; શે. મુલલ નરણ બેરાજ શ. ૨૫૧; શેઠ ભગ
 વાનલ શીવલ લાકાવાલા શ. ૨૦૧; શેઠ ખીમલ લધા તમાકુવાલા
 શ. ૧૦૧; શે. કયા અમરશી શ. ૧૦૧; કડી આંતના મહાજન હા. હ
 રીલાવ ગીરધર શ. ૧૦૧; શે. દેવલ આધવલ ચોથાણી શ. ૨૫૧;
 ઠા. ગીરધર જીવાની વીધિયા બાપ માણેકબાપ શ. ૧૦૧; ઠા. મધવલ
 ખીમલની વિધિયા બાપ મધુમાપ શ. ૧૦૧; શે. ખીમલ તેજપાળ
 શ. ૧૦૧; ઠા. ગોવીંદલ રામલ ભુજવાળા શ. ૧૦૧; ઠા. કન્યાલુચ
 ચામપાળ, ગુદીઆળ શ. ૧૦૧; ઠા. પ્રેમલ હરલ અમરવાળા શ.
 ૧૦૧. ઠા. દયાળ બાલુલ શ. ૧૦૧ ઠા. રામળલ આધવલ બાલભા
 વાળા શ. ૧૦૧ ધરમપુરના મહાજન તરફથી શ. ૨૦૧, ઠા. રામળ
 આધવલ ભુજવાળા શ. ૧૦૧; મી. સી. વી. વકીલ શ. ૧૦૧; મી.

નારોયણ વીસનજી ઠક્કર શ. ૧૦૧; ઠા. ગોરધનનાસ ભીમજી પેરખંદરવા
 ણા શ. ૨૫૧; ઠા. લાંબા બાણજી પોરખંદર શ. ૨૫૧; રાજી ધરજી
 સંગદ શ. ૧૦૧; મનજી નાનાભાઈ બાથાણારાણા શ. ૧૦૧; ઠા. ગોર
 ધન રણુછોડ પોરખંદર શ. ૧૦૬; ઠા. મેઘજી લંબા ગુદીઆળીવાળા શ.
 ૧૦૧; ઠા. દામજી દેવજી આલંબાવાળા શ. ૧૦૧; શેઠ લલજી આણું
 દજી કોઈમખટુર શ. ૧૦૬; ઠા. હીરજી કન્યાણુજી શ. ૧૦૧; ઠા. ત્રી
 કમજી પરસોતમ ચીત્રાવડ શ. ૧૦૧ મી. આણુંદજી મુગજી નથુપાદી
 શ. ૧૦૧; ઠા. પરસોતમ દેવરાજ સાતુદક વાવડી શ. ૧૨૫; માણેકલા
 લ ધનજી શ. ૧૦૧; નરોતમ જસા શ. ૧૦૧; શામજી જુહા શ. ૧૦૧
 દયાગજી જગજીવન શ. ૧૦૧ ચરોતરના જુહાણુ મહાજન
 શ. ૧૦૧; મહુમ મોનજી વંદલ ગદીયા (દસ્તીઓ)
 તરફથીજ શ. ૨૦૧ ખેતસી રવજી તથા ડાશા ચુરસોતમ શ. ૧૧૦,
 ચોકુળદાસ કુરજી, કાનાનોરવાળા શ. ૧૦૧ કાનજી નારણુ પીતળવાળા
 શ. ૦૧; વીઠલદાસ રણુછોડ લીમડીવાળા શ. ૧૨૫; ખીમજી ખીમજી
 શ. ૧૦૧ અમરેલીના ગ્રહસ્થો શ. ૧૨૫ વક્રીન ગોવોંદજી રતનજી ક-
 રીઓ શ. ૧૦૧; ઠા. નરોતમ ગીરધર તથા દાહાણું શ. ૨૫૧ જેઠા
 ભાઈ કાનજી વરવાળા શ. ૧૦૧ પીનાંચર જવાભાઈ કેસોદ શ. ૧૦૧,
 મોરલધર કરશતદાસ શ. ૧૦૧ કુમેરદાસ ગીરધર શ. ૧૦૧ આણુંદજી
 જીવત શ. ૧૦૧ વશરોમ નરસીહ કરાંચીનાળા શ. ૧૨૫; માધવદાસ
 ગોવીંદજી મદાવાળા શ. ૧૫૧ રતનશી નામજી કરંચી. શ. ૫૧ મોનારી
 જુહાણુ સેવા સમાજ મુખજી શ. ૧૦૧ જુવંજી લખમસી કરાંચી શ.
 ૨૫; રવજી નથુ કરાંચી શ. ૨૫ વાલિજી મુકજી કરાંચી શ. ૨૫; રા
 ચસિંહ વાધજી કરાંચી શ. ૫૧; કાળીદાસ નાનજી કરાંચી શ. ૧૦; ક

દયાભાઈ મુળાઈ કરાંચી રા. ૫૧; ભવાળ હરિભાઈ કરાંચી રા. ૧૦૧ વી
 ભેવન પ્રહ્યાભાઈ રા. ૫૧; રણછોડ આણંદ રા. ૧૦૧, મીરીસ છો
 યલાલ વીઠલદાસ વડીલ રા. ૨૫; ભીમજી જેઠા તથા કાનજી દેશવજી
 ધુપીવાળા રા. ૫૧. દયાળ મેઘજી રા. ૫ ; જેઠાભાઈ લધા પનેવેલ રા.
 ૫૧; નાનાભાઈ રામજી કેશાણી રા. ૫૧; ખુશાલ હગતલાલ વસાણી
 રા. ૫૧; ખંભાળીયા મહાજન રા. ૨૫૧; ભીમજી ઉમરશી રા. ૫૧;
 નાનજી ભગવાનના છોકરાઓ રા. ૫૧; વીરજી નથુ રા. ૧૦૧; દલુ ખી
 મજી જેરામ રા. ૫૧ ચનાભાઈ ખીમજી રા. ૧૦૧; હરારામ પ્રારમીઆ
 રા. ૧૦૧; જેરામ દેવજી અગાસણવાળા રા. ૧૦૧; મોરારજી માવજી
 રા. ૫૧; જેઠાભાઈ શામજી રા. ૫૧. કે. એમ નારણજી રા. ૧૦૧; ર
 મનાથ કલ્યાણજી રા. ૧૦૧. ડોસાભાઈ જીવણ રા. ૧૦૧; મથુરાદાસ
 વસનજી રા. ૫૧; માણેકબાઈ, પરશોતમ લધાની વિધવા રા. ૧૦૧,
 મુળજી મકનદાસ ભાવનગરવાળા હા. રતીલાલ રા. ૭૫; ભીમજી પ્રાગજી
 ટોપીવાળા રા. ૫૧, રતનશી કરમસી હા. હમીદર ગોરધનદાસ સુખડવા
 ળા રા. ૧૦૧. ભગવાનદાસ મોરારજી ચોખાવાળા રા. ૫૧; અરજણુ કે
 ચર ચોખાવાળા રા. ૫૧. વરજલાલ રવજીરવજી રા. ૫૧-૧; નાગજી હ
 રજી ચાવાળા. સુરત રા. ૫૧. રવજી કુન્જી હા. વીદ્યદાસ રા. ૧૦૧;
 ધરમશી ઉમરશી અંજાર રા. ૫૧; ચાર વરસના એક છોકરાએ પોતા
 ને 'ખાવાનું' લેવા નો હતો તે આનો અરધો; મોનજી ભાણુજી કરસનદા
 સ કારમવાળા રા. ૧૦૧. લાલજી ચોવીંદજી છીંટવાળા રા. ૨૫; પરસો
 તમ ગોપાળ તથા રા. ૧૦૧ ધારસી હેમરાજ જીંદગી પર્વત દરવરસ
 રા. ૩૦; લાલજી ગોકગદાસ દરવરસે રા. ૨૫; ધ. ગોકગદાસ ગોરધન
 આજી દરવરસે રા. ૨૫ જીંદગી પર્વત; દેવજી ત્રીકમદાસ દરવરસે રા.

૨૫ જી'દગી પર્યાંત; પરશોતમ ખીમજી દરવરસે શ. ૧૨ જી'દગી પ-
ર્યાંત, વસનજી મેઘજી બારદાનવાળા શ. ૨૫; કોન્કર-સ વાલ્ટીયર ટીમ
શ. ૧૭૫; ડા. પર્વતીબાઈ શ. ૨૫ માધવજી મુળજી વાર્ષિક શ. ૧૦:
દેવકરણ દેલજી શ. ૧૦ દસ વર્ષ સુધી; મણાબેન ત્રીભોવન ઝવેરની
વિધવા શ. ૨૫; મોનજી સુંદરજી શ. ૫૦૧; ગાણેકબાઈ મથુરાદાસ
કલ્યાણજી શ. ૧૦૦૦૦; મથુરાદાસ કલ્યાણજી, પોરબંદર વાળા મકાન.

ઉપરની રકમો પ્લેટફોર્મ ઉપરથી પોકારીને જાહેર કરવામાં
આવી હતી અને તે ઉપરાંત બીજી પણ ઘણી રકમો હતી કે જે પો-
કારીને જાહેર કરતાં વખત ઘણાજ લાગે એવું હોવાથી અને છક રાત
પડી જવા આવેલ હોવાથી શેઠ ગીરધરદાસ જેઠાભાઈ તથા બીજા-
ઓએ જણાવ્યું કે અત્યારે સઘળી રકમો જાહેર કરવા જેટલો વખત
નથી કામ ધણુ બાકી છે તેથી પાછળથી સઘળી રકમો પેપરો દ્વારા
જાહેર કરવામાં આવશે

ડેલીગેટો તથા પ્રેક્ષકામથી રકમો ભરાવવાને કાગળો તથા
પેનસીલ લઈને વોલ્ટીયરો અને બીજા ગ્રહસ્થો નીકળી પડ્યા
હતા જેઓએ મંડપમાં ચોતરફ ઘણીજ સારી રકમો ખરડમાં
નોંધાવી હતી અને તેના બરાબેલા કાગળો એક પછી એક શેઠ ત્રીભો-
વનદાસ ભુલાભાઈને શોપતા જતા હતા આ વખતનો ઊત્સાહ અને દે-
ખાવ જોનારને ખરેખર છકજ કરી નાંખતો લોહાણા ભાઈઓને ઉદાર
રૂપભાવની ખાતરી કરી આપનારો આના જેવોબીજો એક પણ અવ-
સર ભાગ્યેજ આવ્યો હશે લગભગ ત્રણ કલાક સુધી મોટી મોટી રક-
મોની ઉદારતાનો સતત વરસાદ કર્યો એમ કહેવામાં જાય એ ખોટું નથી

પાત્રણપુરના નવાગ તથા ગોંડળના યુવરાજ

અને યુવરાણીની પધરામણી.

ઉપર સુગમના ફંડમાં જ્યારે રકમો ભરાવવાનું અને તે જાહેર કરવાનું કામ ચાલતું હતું ત્યારે નામદર પાત્રણપુરના નવાગ પધાર્યા જેમણે એક લગભગ કલાક સુધી ફંડમાં રકમો ભરાવાનું કામકાજ નીહાલ્યું અને તેથી ધણાજ સતોષ પામ્યા અને પંચી ત્યાંથી વિદાય થયા ત્યારે તેમને પુલના હારતોરા વાગેરે પ્રમુખ સાહેબે અર્પણ કર્યા હતા તેમના વિદાય થયા બાદ ગોંડળનાં નામદર યુવરાજ કુંવર તથા યુવરાણી પધાર્યા હતા જેઓ પણ દોઢેક કલાક સુધી રકમો ભરાવાનું કામ જોઈને ધણાજ ખુશી થયા અને પંચી હારતોરા લઈને વિદાય થયાહતા મહામદ મેલ.

આ વખતે જાદુગર મહામદ છેલ મંડપમાં આવ્યો હતો પણ તેના આવવાથી ધણેજ ધોંધાટ થઈ રહેવાથી પોતે સમજી ગયો કે સભા ના કામમાં પોતે હશે ત્યાં સુધી ખસેલ પહોંચશે તેથી બે ત્રણ મીની ટ બેસીને જતો રહ્યો હવા.

મી. કાનજી ઓધવજી હીંડોચાને ભેટ.

નીચેનો ઠાવ મી, માવજી ગોવીંદજીએ રજુ કર્યો હતો:—

રા, રા, કાનજી ઓધવજી હીંડોચાએ પોતાના ધધાની, તંદુરસ્તી તથા માનપાનની દરકાર રાખ્યા વગર અનેક કપ્ટો વેડી દેશ દેશાવરમાં ફરી દ્રઢ અધધારી અસંકુચિત આમહથી તથા નીરખેક્ષ સ્વાર્થે ત્યાગથી કોન્ફરન્સ સંબંધી વીચારોની જાગૃતી કરી આપણને આ શુભ દીવસ દેખાડ્યો તે માટે આ કોન્ફરન્સ એ જાણનો ઉપકાર મને છે અને તે મણે કરેલી આ ઉત્તમ સેવાના માનાર્થે આ કોન્ફરન્સ એક સુવર્ણનો ચાંક તથા એક ચેલી આપવાનું ઠરાવે છે, તથા સારદુ ચંદનો ખર્ચ

પોતાના તરફથી આપનાર શ્રીયુત શેઠ ખીમજી દયાળની ઉદારચિન્તિતતા ગુણુ મ્રાહ્યને માટે તેમને ધન્યવાદ આપે છે. વળી કાન્દરસ વોલન ટીઅર મંડળે પોતાને ખરચે રા. કાનજીભાઈને સુંદર રૂપાની રકાખી ભેટ આપવાની જે ગોઠવણુ કરી છે તે માટે સદરહુ વોલનટીઅર મંડળને પણ કાન્દરસ ધન્યવાદ આપે છે,

પ્રમુખ સાહેબના હાથે મી. હીટોચાને ચાંદ તથા ચેલીની ભેટ આપવામાં આવી હતી અને તે ઉપરાંત એક શેત્રું, પાપડી વીગિરે પો શાક એક ખીજી રહેખી વોલનટીઅરના રહેખી કરવાનાં વધેલા ૩ ગા વીગિરે ભેટ આપવામાં આવ્યા હતા, જે બધાનો તે ભાઈએ હરતે ચહે રે સ્વીકાર કર્યો હતો અને જે મીન્ટ બોજન લેવાની તેમની બધા હતી તે આ વેળાએ છોડાવવામાં આવી હતી;

કરાવ ૧૮ મો.

ત્યારબાદ નીચલો કરાવ રજુ કરાવમાં આવ્યો હતો:

(૧૮) રા. રા. શ્રીયુત શેઠ મ.ભુક્લાલ બાપુભાઈએ ફ્રાન્સ-ફરસના મંડપમાં ત્રણેદીવસ સુધી સ્વચ્છતા દેલીગેટે તથા પ્રેક્ષકોને પોતાને ખરચે મોટા ઉમગથી ચા, પાન સોપરી આપી જે ઉદારે સવા બખવી છે તેને માટે આ કાન્દરસ તેમનો ઉપકાર માને છે અને તેમની એ સેવાનાં માન્યાર્થે એક ઉત્સાહી અહસ્થ પોતાનું નામ બહાર પાડ્યા વગર એક સુવર્ણનો ચાંદ તઈઆર કરાવી તેમને એનાયત કરવાની અરેજ કરી છે તે સ્વીકારી આ કાન્દરસ તેમનો પણ ઉપકાર માને છે.

બાદ પ્રમુખ સાહેબે મી. મ.ભુક્લાલ બાપુભાઈને સુવર્ણનો ચાંદ આનાયત કર્યો હતો.

ઠરાવ ૧૬ મો.

(૧૬) આ ફાન્દરસનો મુશોભિત મંડપ દુક મુદતમાં તબ્દાર કરી આપનાર કંટ્રાક્ટર બોગ મુળજીભાઈની રાત દીવસની મહેનતની કદર કરી આ ફાન્દરસ તેમને એક સુવર્ણનો ચાંદ એનાયત કરવાનું ઠરાવે છે. બાદ પ્રમુખ સાહેબે મી. મુળજીભાઈને સોનાનો ચાંદ એનાયત કર્યો હતો.

મુ'બઈના મહાજનનો ઉપકાર.

નીચલો ઠરાવ શેઠ ગોરધનદાસ લાધાભાઈએ રજુ કર્યો હતો;
(૨૦) મુ'બઈના મહાજનને પોતાના અમુક વખતનો ભોગ આપીને આ પહેલી પરિપદનાં વ્યવસ્થા કરવા સાર જે અથાગ પરિશ્રમ લઈ આ ગોંટી મોટી રકમનો ખર્ચ કરી આપણને આ શુભ દીવસ દેખાડ્યે છે તેને માટે આ ફાન્દરસ તેમનો ખર્ચ અંતઃકરણથી ઉપકાર માને છે.

ઉપરની દરખાસ્તને શેઠ વનરાવન રઘુભાઈ ભાવનગરવાળા તથા શેઠ ઘેલા વલ્લભજી અંબરવાળાએ અનુમોદન આપતાં તે તાળીઓના અવાજ વચ્ચે સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવી હતી.

જુદી જુદી કમીટિઓના ઉપકાર,

કરખનું (નાતાલ) વાળા બાઈ ધરમશી તુલશીદાસે દરખાસ્ત રજુ કરી કે:-

(૨૧) મુ'બઈમાં આ પહેલી મહાન પરિપદ બરવામાં સહયતા કરેલા પહેલી જુદી જુદી કમીટિઓએ જે અથાગ પરિશ્રમ લીધો છે તેને માટે આ ફાન્દરસ તેમનો ખર્ચ અંતઃકરણથી ઉપકાર માને છે.

એન્જનીઅર, ડાક્ટરો વીગેરેના ઉપકાર.

(૨૨) આ કોન્ફરન્સના મંડપને લગતી વ્યવસ્થા કરવામાં આપણા ભાઈ રા. રા. અમૃતલાલ વીઠ્ઠલદાસ, એલ. સી. ઇ. એ પોતાથી ખતની દરેક રીતની સહાયતા આપી તેમજ આપણા ભાઈઓ ડાક્ટર રતનજી પોપટ રત્નાકર, ડા. ગોકળદાસ ગાથા, ડા. જગનલાલ રજુછોડદાસ કેશણી, તેમજ વૈદ્યરજી લીલાધરભાઈ વિગેરે પોતાના ખીજા અનેક કારણો છતાં આ કોન્ફરન્સમાં પધારેલા ગ્રહસ્થાની આરોગ્યના જાળવવાના જે પરિશ્રમ લઈ પોતાની રાત્રિ પ્રત્યેની સેવા બજાવી છે તેના માટે આ કોન્ફરન્સ તેમને ધન્યવાદ આપે છે.

કોન્ફરન્સની બેઠકો દરમ્યાન મંડપમાં હાજર રહેલા સ્ત્રી વર્ગની તખીયતની સંભાળ રાખવા માટે લેડી ડાક્ટર મીસ મીસ્તરીએ જે પરિશ્રમ લીધો છે તેના માટે આ કોન્ફરન્સ તેઓનો ઉપકાર માને છે.

કોન્ફરન્સના એા સેક્રેટરીઓનો ઉપકાર.

શેઠ ગોપાળજી રામજીએ ત્યારેઆદ નીચણે ઠરાવ રજુ કર્યો હતો;—

(૨૩) આ કોન્ફરન્સના ઓનરરી સેક્રેટરીઓ શેઠ ત્રીભોવનદાસ ભુલાભાઈ, શેઠ માવજી ગોત્રીદજી તથા શેઠ રંગનાથ લાલજીએ, આ પરિષદ બાબતની હીલચાલની શરૂઆતથી તે અત્યાર સુધી, પોતાની બીજી રોકાણોને બાજુએ રાખી તેમજ સંદુરસ્તીની પણ દરકાર કર્યા વગર, ખરા અંતઃકરણ પુર્વક તન, મન અને ધનથી સેવા બજાવી છે તેને માટે આ કોન્ફરન્સ તેમણે ધન્યવાદ આપે છે. અને તેમાં પણ શ્રીયુત મહાશય ત્રીભોવનદાસ ભુલાભાઈએ પોતાનાં આવા સૌજન્યશાળી ઉદાર ચારિત્ર્યો આપણને સંપૂર્ણ રીતના સ્થાનુભવથી અમુલ્ય લાભ

આપ્યો છે તેની કોન્દરસ ખાસ નોંધ લે છે તેમજ તેઓનો ખરા અંતઃકરણ પુર્વક આભાર માને છે.

ઉપરની દરખાસ્તને શેઠ કરશનદાસ ગોવીંદજીએ ટેકા આપ્યો હતો અને તે સર્વાનુમતે પસાર થઈ હતી.

વોલંટીયર મંડળનો ઉપકાર.

નીચલો ઠરાવ શેઠ ગીરધરદાસ જેઠાભાઈ જે. પી. એ રજુ કર્યો હતો;—

(૨૪) વોલંટીયર મંડળના ઓ. સેક્રેટરીઓ તેમાં પણ ખાસ કરીને શેઠ છોટાલાલ વીઠલદાસ વકીલે પોતાના બાહ્યોશી અને દુરઅદર્શીપણથી આપણી જ્ઞાતિના શ્રીમાન યુવકો તથા વયોદૃધ જેવા ભાઈઓને પણ જ્ઞાતિસેવા બળવવા માટે અસરકારક શબ્દોથી સમજાવી શ્રમ લીધો છે તેને માટે તેમને તથા જે જે બહાદુર વોલંટીયરોએ સમયનો તથા પૈસાનો ભોગ આપી ખરેખરી અંતઃકરણની લાગણીથી માન પમાનની કાંઈ પણ દરકાર કર્યા સિવાય શાંતીપુર્વક કોન્દરસની સેવા બજાવી છે તેને માટે આ કોન્દરસ તેઓ સર્વેને ધન્યવાદ આપે છે.

ઉપરની દરખાસ્તને પનચલરાગા શ્રીયુત રામજી કલ્યાણજીએ ટેકા આપ્યો હતો હતો અને તે સર્વાનુમતે પસાર થઈ હતી.

શ્રી સત્કારિણી કમીટીના ઉપકાર.

અમુખ સાહેબે નીચલો ઠરાવ ત્યારપછી રજુકર્યો હતો.

(૨૫) શ્રી સત્કારિણી કમીટીના સેક્રેટરી ગંગાસ્વરૂપ શ્રી રામજી દેવ ખાઈએ તથા તે કમીટીની બીજી બહેનોએ પરીપક્ષી બેઠકો દરમિયાન જે આપણી જ્ઞાતિના શ્રી વર્ગને આકર્ષી મોટી સંખ્યામાં ભાગ લેવામાં જે કુશળતા વાપરી અથાગશ્રમ ઉઠાવ્યો છે તેને માટે

તેમનો તથા જે સન્નારિઓએ આ પરિષદમાં પધારી શ્રવણ કરવામાં
પણ આ કોન્ફરંસ અભિવંદન આપે છે.

કોન્ફરંસ માટે મકાન વાપરવા આપનારાઓનો ઉપકાર.

શેઠ લીલાધર મોનજી કાપડીઆંએ નીચલી દરખાસ્તરજી કરી હતી
(૨૬) આ કોન્ફરંસમાં પધારેલા બહાર ગામના ડેલીગેટ તથા

પેક્કેટ માટે સ્વર્ગસ્થ શેઠ પદમશી ધનજી હોડાનાં વિધવા પત્ની શ્રી
ગંગા સ્વરૂપ માતુશ્રી કાન્યાદાએ કાદવાડીનું વિશાળ મકાન વાપરવા
આપી, એટલુંજ નહીં પણ તે સાથે દેશાવરથી પધારેલા મહેમાનોની
સરભરા કરવામાં જે સહાયતા આપી છે તેને માટે તે માતુશ્રીનો તથા
હાલાદ લોહાણા મહાજનવાડીના મેનેજિંગ ટ્રસ્ટીએ એ પણ કોન્ફરંસના
ઓરીસ ભરવા તથા બહાર ગામથી પધારેલા કોન્ફરંસના મહેમાનોના
ઉપયોગને માટે મહાજનવાડી વાપરવા આપી તેને માટે તેમનો પણ
આ કોન્ફરંસ ઉપકાર માને છે.

ઉપરની દરખાસ્તને શેડ કુબેરદાસ ગીરંધર ટેકા આપતાં તે
તાળીઓના અવાજ વચ્ચે પસાર થઈ થઈ હતી.

આવતી કોન્ફરંસને આમંત્રણ.

આવતી કોન્ફરંસને રાજકોટ તરફથી આમંત્રણ કરતાં રા.
હરજીવન ભગવાન દોરટે જણવ્યું કે—

મે, પ્રમુખ સાહેબ અને ભાઈજી કેળવણીના કંડમાં અલગ
સુધીનાં જે રકમે ભરાઈ છે તેમાં રાજકોટ તરફથી કાંઈ ઝાઝી રકમો
ભરાઈ નથી તેવી સર્વેને આશ્ચર્ય થતુ હશે કારણ કોન્ફરંસ મેળવવા
માં રાજકોટ શરૂઆતથીજ આગળ પડતો ભાગ લીધેલો છે પણ મને
ધણાજી આનંદની સાથે જણાવવા દેશો કે રાજકોટ તરફથી રકમો

નથી ભરાણી તેનું કારણ માત્ર એટલુંજ છે કે આવતી કોન્ફરન્સ રા
જકોટ ખાતે ભરવાનું આમંત્રણ કરવાની મને રાજકોટ મહાજન તર
ફથી ફરમાસ થઇ છે જેહું આપ સાહેબોને નીવેદન કરું છું.

ઉપરનું આમંત્રણ તાળીઓના અવાજ વચ્ચે વધાવી લેવામાં
આવ્યું હતું.

ખીજું આમંત્રણ કચ્છ-લુજ તરફથી થયું હતું અને પ્રમુખ
સાહેબે પોતાને મળેલી સુચના ઉપરથી આવતી કોન્ફરન્સને માટે કચ્છ
લુજનું આમંત્રણ પણ તે વખતે જાહેર કર્યું હતું જે પણ ધણાજ
આનંદની સાથે તાળીઓના અવાજથી વધાવી લીધું હતું.

વર્તમાનપત્રોનો આભાર.

સુબંધનાં કેટલાક વર્તમાનપત્રોએ અને બહાર ગામના લુહાણા સમાચાર,
લુહાણા મિત્ર વીગેરે પત્રોએ પોતા તરફના પ્રતિનિધીઓ મોકલી કોન્ફ-
રન્સને લગતો રીપોર્ટ લેવા બદલ તથા કોન્ફરન્સના કામ કાજની
શરઆતથી આજ દીવસ સુધી જે કોન્ફરન્સને લગતી હકીકતો વખ-
તો વખત પ્રસિદ્ધ કરી છે તે બદલ કોન્ફરન્સ તરફથી પ્રમુખ સાહેબે
તે સંબંધોનો અ.ખાત માન્યો હતો.

પ્રમુખનું છેવટનું બાપણ.

પ્રમુખે છેવટે બોલતા જણાવ્યું કે આપણા કોન્ફરન્સની સમા-
પ્તિનો વખત થવા આવ્યો છે. કોન્ફરન્સના સંબંધમાં સિરસ્તાં પ્રમાણે
મારે વીવેચન કરવું જોઈએ પણ હું તેવી કાંઈ જરૂર જોતો નથી
તેમ કરવાનું પરમેશ્વરજી બાકી રહેવા દીધું નથી. તો પણ એટલુંજ
કહું કે આ જે ઠરાવો કોન્ફરન્સમાં પસાર થયા છે તેનો અમલ
કેમ કરવો એ વિષે અતરે હાજર રહેલા સંબંધી બંધુઓ ધીરજથી

પીચાર ચલાવજો અને તે ઠરાવો પોત પોતાવા દેશના અમલમાં મુક-
સઉ ભાષાઓ પોતાથી બનતી કાશેશ કરજો. ખાસ કરીને હાનિકારક
રિવાજો તરફ પ્રમુખ ધ્યાન આપજો અને બાળકોની આપણને જે
મોટું નુકશાન થાય છે લક્ષમાં રાખી તે ચાલ બદલ કરવાની કાશેશ
કરશો એવો મારો આગ્રહ જો.

સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ શેઠ દામોદર ગોવર્ધનદાસ સુખડવાળાની
ઉમદા સલાહ અને જુદીથી આ કાન્ફરન્સના કામમાં જે મોટી મદદ
અને ટેકા મળ્યો છે તે માટે તેમનો આભાર માનું છું અને તેજવખતે
મારે કહેવું જોઈએ કે આપણા બાહ્ય સેક્રેટરી મી. ત્રીભોવનદાસ
ભુલાભાઈએ પણ પોતાના વખતનો ભોગ આપી સખત કાન કરવામાં
કચાશ રાખી નથી અને આપણા બાહ્ય અને આપણા બાહ્ય અને
બહાર વોર્લ્ડટીઅસ બંધુઓએ પણ જે ઉત્સાહભરી કાન્ફરન્સની સેવા
બજાવેલી છે તે માટે તે સગળાઓનો હું એકવાર ફરીથી ઉપકારમા-
નું છું.

મી. ત્રીભોવનદાસ ભુલાભાઈ તથા શે. દામોદર ગોવર્ધનદાસ સુખડ-
વાળાએ પેતાને આપેલા માનનો ઘટતો જવાબ વાળીને બદલ સરવેનો
ઉપકાર માન્યો હતો,

પ્રમુખનો ઉપકાર.

શેઠ ખીમજી દયાજી પ્રમુખ સાહેબનો ઉપકાર માનવાની દરખાસ્ત
રજુ કરતાં જણાવ્યું કે, આપણા માનવાંતા, મહાનુભવી, નમ્ર, વિધા-
નિસુષિત પ્રમુખ મહાશય શેઠ મોરારજી આણંદજી નન્તા ખી. એ.
એલ. એલ. ખી કે તેઓશ્રીઓ આ કાન્ફરન્સનું કાર્ય જે ધીરજ

દીર્ઘદ્રષ્ટી એને કાર્યકુશળ તાથી ખાપણું સર્વના સંતોષ વચ્ચે ચલાવ્યું તુ તે માટે આ કોન્કરન્સ તેમજો અંતઃકરણપુર્વક આખાર માનેછે

ઉપરની દરખાસ્તને શેઠ ગીરધરદાસ ગોવીંદ ભાણુજીએ કાટે આપ્યો હતો, જે વેળાએ શેઠ ગીરધરદાસ જેઠાભાઈએ પણ પ્રમુખને ઉપકાર માની પુલનો હાર પહરાવ્યો હતો. શેઠ ખીમજી દયાળે પણ પ્રમુખને તથા સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ તથા શેઠ ગીરધરદાસ જેઠાભાઈને પુલોના હાર પહેરાવી તોરાઓ આપ્યા હતા. આ વખતે આખા મંડપ હું રેના પોકારો અને તાળીઓના અવાજથી ગાજી રહ્યો હતો.

છેવટે 'કોન્કરન્સ દેવીની જય' બોલાવી મેળવડો રાતના આઠવાગે વીસરજન થયો હતો.

વોલીંટીયરો પ્રમુખની ગાડી ખેંચી ગયા.

મંડપમાંથી બહાર નીકળી પોતા માટે તથ્યાર રાખેલી બે ઘોડાની ગાડીમાં પ્રમુખ સાહેબે બેઠક લીધી એટલે કેટલાક વોલીંટીયરોએ ગાડીના ઘોડા છોડી નાંખ્યા અને પ્રમુખ સાહેબ ઘણું સમજાવવા લાગ્યા છતાં ગાડીને ખેંચી લઈ જવા મંડપ. આખરે પ્રમુખ સાહેબ ગાડીમાંથી ઉતરી પડ્યા અને સૌને સમજાવવી ફરીથી ઘોડા બોલાવીને ગાડીમાં બેસી વિદાય થયા.

કોન્કરન્સના મંડપમાં મળેલીક સંસ્થાઓની વાર્ષિક

સરના તથા થયેલ ધનામનો.

મેળાવડો

મંગળવાર તા. ૨૭-૧૨-૧૦ ના રોજે મુંબઈ ખાતે કોન્કરન્સ મંડપમાં (૧) બનાતવાળા અને સુખડવાળા લોહાણા ઓફરનેજ (૨) હાલાઈ લોહાણા ઓફરનેજ (૩) રાજકોટ લોહાણા ઓર્ડિંગ હાઉસ, (૪)

બાઇ કાનબાઇ લોહાણા કન્યાશાળા તથા. (૫) ભાવનગર ઠક્કર દામોદર હેમજી લોહાણા ખોડિંગ હાઉસ, (૬) ભાવનગર શેઠ ગાંડા લાધાવીદ ચોતેજકદંડ તથા (૭) શ્રી કચ્છ-મુજ લોહાણા જ્ઞાતિ સુધારણા ફંડના વાસિક મેળવણ તથા શાળામાં અભ્યાસ કરતાં લેહણા જ્ઞાતિના વિદ્ય થી એ અસે કન્યાઓને ઇનાથ આપનાનો મેળાવડો રા. રા. મોરજી આણંદજી તન્નાના પ્રમુખપણા નીચે થયા હક જે વળતે આશરે ત્રણ હજાર ગ્રાહરથે અને ૨૩૧૧૦ હાજર હતા.

પ્રમુખ સાહેબે પોતાને પ્રમુખસ્થાન આપવા બદલ ઘટતા શ ખદમાં ઉપદાર સંનવા બાદ જણાવ્યું કે જો કે મારો ઘાટો ખેસી ગ થો છે પરંતુ હું ઇચ્છુ છું કે આવા શુભ કાર્યોમાં મારો ઘાટો હમ્મે આં ખેસતો રહે આપણા પુત્ર્ય અને પ્રાત રમજલીય માતુશ્રી કાનબાઇ વિષે બોલવાને મારામાં સામર્થ્ય નથી તેથી દુકામાં ચોટલુંજ કહુ છું કે એઆઈનું નામ દેવ તરીકે પુજશે અને જ્ઞાતિની અન્ય બહેનો તેમ નું અનુકરણ કરશે એમ હું ઇચ્છુ છું.

શરઆતમાં નાનીવયની બાળાએ જો ગરબો તથા રાસડો ગાયાં ગાયાં હતા તેમજ બે બાળાઓએ લક્ષ્મી તથા વિદ્યાનીમાંથી શ્રેષ્ઠશુભે લગતો સંવાદ ગઈ વિદ્યા નીશ્રેષ્ઠતા અસરકારક રીતે સીદ કરી હતી.

પંડિત લાલનનું ભાષણ.

જઈન કામના પ્રસિદ્ધ વક્તા પંડિત લાલને પોતાનું ભાષણ ધણાજ અસરકારક શબ્દોમાં શરૂ કરતાં જણાવ્યું કે દેશના ઉદય માટે 'સંપત્તી' થવાની પુરી જરૂર છે. જેવી રીતે આડને પોતાના પોપણ માટે રસની જરૂર છે તેમ દરેક જ્ઞાતિને અને દેશને પણ પોતાના પોપણ કહેતાં ઉન્નતિને માટે સંપ રૂપી રસની જરૂર છે.

કાષ્ટપણ દેશનો ઉદય ફક્ત જ્ઞાનથીજ થાય છે; અને કોનફરન્સ રૂપી મેળાવડાઓથી આપણી સાંસારિક, વ્યવહારિક, ધાર્મિક અને ઔદ્યોગિક ઉન્નતિ થઈ શકે છે. જુદી જુદી કોનફરન્સોમાંથી કાષ્ટક દીવસે આપણે આપ્તા હિંદની એકત્ર કોનફરન્સ જેવાને પણ ભાગ્યશાળી થઈ શકીયું.

મી. કૃપાશંકર ઝીણાભાઈનું ભાષણ.

મી. કૃપાશંકર ઝીણાભાઈએ કન્યાવિક્રયને લગતું પોતાનું ભાષણ શરૂ કરતાં જણાવ્યું કે મને કે લોહાણા જાતિમાં કન્યાવિક્રય થતો નથી પણ અન્ય જાતિમાં થાય છે જાતિમાં કન્યાવિક્રય થતો નથી પણ અન્ય જાતિમાં થય છે તેથી તે વિષય ઉપર હું કાંઈક બોલવા માગું છું પણ પ્રમુખ સાહેબે આ વિષય પડતો મેલવાનું કહેતાં, ભાષણ કરતાંએ તેથી પોતાને ઉપજેલી નીરાશી અને જુરસો દબાઈ જવાથી પોતે કાંઈ પણ વિશેષ બોલી શકે એમ નથી સામાન્ય સંસાર સુધારા ઉપર થોડુંક વીવેચન કરી પોતાનું ભાષણ સમપ્ત કર્યું હતું. મી. લીધાધર શરમાએ હુંક ભાષણ કરતાં જણાવ્યું હતું કે વર્તમાનપત્રોમાં પોતે કોનફરન્સ વિરૂદ્ધ અગાઉ જે કાંઈ બેબો લખ્યા હતા તે કેષ્ટપણ જાતના ખોટા હેતુથી નહીં પણ પોતાના યજમાનો ઉચ્ચ દરજ્જે પહોંચે અને જગૃત થાય એવા હેતુથીજ ખુલાસા કર્યા હતા.

ત્યારબાદ મી. નારાયણ વીસનજી દક્ષરે કેળવણીનાં વિષયમાં હુંક વિધેયન કરી ના. ગાયકવાડ સરકારના કેળવણી પ્રત્યેની કાળજીથી મળતા સાબો સમજાવી પોતાનું ભાષણ પુર્ણ કર્યું હતું.

કચ્છની કેળવણી સંબંધીની સ્થિતિનું દૃષ્ટાંત કરાવતાં મી. ગોવીંદજી સમજાવે જણાવ્યું કે જુજથી હું એકજ હેલીજેટ તરીકે આવેલ છઉં તે ઉપરથી સહ કોઈને ત્યાંની કેળવણીની સ્થિતિનો ખ્યાલ કરી શકશે. કચ્છમાં કેળવણી માટે જેટલું થાય તે કચ્છના ગોચર છે.

રોગીપણું એ રીતવાનારું હમેશનું મૃત્યુ છે.
રોગીથી દૂર રહેવું એ સુખની સીમા છે.

અમૃતતુલ્ય

આતંક નીચક ગોળીઓ.

શરીરમાંથી અશક્તિનાં તમામ કારણોને દૂર કરી રોગોને મટાડે છે તથા તંદુરસ્તીને ટકાવે છે તે અમુટ અખંડ સક્તિનો ભંડાર છે કિમ્મત ઘણીજ ઓછી એટલે ચાર અઠવાડિયા માટે માત્ર જેજ ડખી અને એક ડખીનો માત્ર એકજ રૂપિયો.

આવસ કરી દીવસો કહાડવાથી અશક્તિ અને રોગતું બલવધે છે માટે આજે જ એ ગોલીઓ મંગાવો અને તુરત બલવાન તથા પુષ્ટ બનો.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણીશંકર ગાવિંદજી,

જામનગર—કાઠીયાવાડ.

લાખો જીવાનોની બરબાદ થતી જીંદગી સુધારીસુખી કરનાર.

કામશાસ્ત્ર.

જીવાનીમાં થતી ભયંકર હુલોના માઠા પરીણામનો આમેકુળ ચિનાર આપી આરોગ્ય અને ઉન્નતિનો ખરો રસ્તો બતાવનાર આ પુસ્તકની જૂદી જૂદી દશ ભાષાઓમાં મહી આજ મુઠ્ઠી લગભગ સાત લાખ નકલો વહેંચવામાં આવી છે.

જો તે તમારા વાંચકામાં ન આવેલ નહોતો તો નીચે જણાવેલ સરનામે આજે જ પત્ર લખી તે મંગાવી દ્યો જેમ તેની કિમ્મત લેવામાં નથી આવતી તેમ તેનું પોસ્ટેજ પણ લેવામાં નથી આવતું.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણીશંકર ગાવિંદજી

જામનગર—કાઠીયાવાડ.

માઠ કાનખાઈ લોહાણા કન્યાઓને મળેલી હોય.

શ. ૫૦૦ મી હરીદાસ બીમજી પોરખંદરવાળા તરફથી પોતાની સ્વ. એનના સ્મરણાર્થે વ્યાજમાંથી જિયા વર્ગની કન્યાઓને સોલારથીપો આપવાની સરતે શ. ૫૦૦ મી. જીવજીરામ ભગુલાઈ ધરમપુરવાળા તરફથી તેમની સ્વર્ગવાસી દીકરીઓ સધાળા, લીલાળા તથા ગવરીબાના સ્મરણાર્થે વ્યાજમાંથી કન્યાઓને ધનામ આપવાની સરતે ર. ૨૦૧) બાઈ યશોદાબાઈ તે મી. વીઠલદાસ મેલજી કાનાણીની વિધવા તરફથી પોતાના મહુર્મ પતિના સ્મરણાર્થે કન્યાઓમાંથી જે ધર્મ નીતિના વિષય ઉપર સરસ નીમંધ લખે તેને સદરહુ રકમના વ્યાજમાંથી ધનામ આપવા સારે ર. ૫૧ બાઈ મીડીબાઈ તરફથી.

રસમય દુકાં વાતાંઓ.

દીવાળા કે હોળી,

આ નામનું ખોલ દાયક બહાર પડ્યું છે. નમુના માટે એક બાનાની ટીકીક મોકલવાથી મોકલવામાં આવશે

કમખત હિરા અને નટવરનો પક્ષાતાપ.

જેમાં કુલટા સી, પુરશોનો વાનાં વિનોદ અને પરીણામ ખતા વયામાં આવ્યાં છે. એક બાનાની ટીકીટ મોકલી મંગાવો

ખારસેની વીચીત્ર ચોરી અને ચંચળ વહુનું પરાક્રમ

જેમાં પોતાના પતિને વસ કરીને ચારને દગીના આપી કેવી રીતે કામ કરે છે અને અંતે સત્યનો જય થાય છે તે આમેહુજ ખતા વયામાં આવ્યું એક બાનાની ટીકીટ મોકલી મંગાવો

સારસ્વતેને રૂળવણીમાં દતેજન આપવાનું ક'ડ.

સારસ્વત બ્રાહ્મણે માટે એજ ક'ડ આ મેળાવડા કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં કેટલાક ગ્રહરસોએ સોસોની અને ખીજ નાની રકમે બરી કુલ ૫૩ આશરે રૂપીઆ એક હજારનું થયું હતું જે બદલ સારસ્વતો તરફથી મી. લીલાધર શરમાએ ઉપકાર માન્યો હતો.

છેવટે શરમાતમાં દર્શાવેલા સંવળા ખાતાંઓના રીપોર્ટો તેમનાં સેક્રેટરીઓ વાગેરેએ વાંચ્યા બાદ હાજર રહેલ બાળકો અને બાળકીઓને પ્રમુખ સાહેબના હાથે દનામ વહેચી આપવામાં આવ્યાં હતાં.

બાદ પ્રમુખનો ઉપકાર માની મેળાવડો વિસરજન થયો હતો.

મી. હીરોયાને ચા પાર્ટી.

મુંબઈ તા. ૨૭—૧૨—૧૦

શ્રી લોહાણા કોનકર-સની સમાપ્તિ પછી કોનકર-સના સ્થાપક મી. કોનજી ગોધવજી હીરોયા જેણે આજ સાત સાત વર્ષ થયા મીષ્ટાન્ બોજનની પ્રતિષ્ઠા લીધી હતી તે પ્રતિષ્ઠા દુર કસવવાને બાધશ્રી ગોવિંદજી લક્ષ્મીદાસ તરફથી ચાહા પાણી તથા મીષ્ટાન્ની પાર્ટી આપવામાં આવી હતી જે વખતે નીચલા વોલન્ટીયર ઓર્ગાઇઝરો પણ હાજર હતા.

મેસર્સ પુરોષોત્તમ દામોદરદાસ માવાણી, મેસર્સ મોહનલાલ મોરલીધર મોઢા મેસર્સ પોપટલાલ પુરોષોત્તમ ખંધડીયા, મેસર્સ છોટાલાલ શામજી ખંધડીયા, મેસર્સ મંગળદાસ કુબેરદાસ દવડા, મેસર્સ જમનાદાસ વતમાળી ખંધડીયા, મેસર્સ પુરોષોત્તમ તુળશીદાસ, મેસર્સ જીવ-

જુલસ નરસીદાસ વીગેરે સાથે આહવાણી તથા મીઠાન ભોજન લીધા હતા. મી. હીરાચાને મી. મોહનલાલ મોરસીધર સોદા તથા મી. પુરષો-તમ દમોદરદાસ માવાણીએ ટુંક વીવેચન કરી પુર હર્ષથી ધન્યવાદ આપ્યો હતો (તાળીઓ) જેના પ્રત્યુત્તરમાં મી. હીરાચાએ ખરેખર હર્ષ અસર સાથે દરેક જ્ઞાતિમધુઓને ધન્યવાદ આપી ઉપકાર માન્યો હતો. અને મોડીરાતના દશ વાગે મેળાવડો વીસરજન થયો હતો.

ઉંચી કેળવણી મ.ટેતી “ નારણુ કબજી તથા ભુલચંદ મેઘજી લોહાણા બોરડંગ ” નાં ફંડમાં નાણાં
બરનારાઓની રામા.

આ સંસ્થાના ફંડમાં નાણાં બરનારાઓની એક જનરલ સલા સેક્રેટરીવરના બપોરના ૧ વાગે લાલાખ લોહાણા મહાજનવાડીમાં મળી હતી તે વખતે નીચલા પ્રસ્થો હજર થયા હતા મેસર્સ મોરારજી આણંદજીતના, દમોદર ગોરધનદાસ મુખ્યાલા, ગીરધરદાસ જેઠાભાઈ, ખીમજી દયાળ, ગોરધનદાસ ગોવીંદજી લાણુજી, ચન.ભાઈ પેરજ, તેજ-પાળ નરસી, ગોખલજી રામજી, ત્રિભોવનદાસ જુલાભાઈ, નથુ મેઘજી તના, શીવદાસ ચાંપશી, અરજુન ખીમજી, પરસોતમ દેવજી, ધાસ્તી હેમરાજ, ડાકતર ગાતા, દેવજી ત્રીકમદાસ હરીજીવન અમજીવન, બદવજી આશાસમ, ગોવીંદજી ગહ્યાભાઈ, અમૃતલાલ વીઠલદાસ, ગોવીંદજી રામજી, જેઠાભાઈ ભુલચંદ લખપત, કરમસી મેઘજી લખપત, મોનજી ભાણુજી લખપત, રામજી નારણુ લખપત, આગજી દ.મોદર ડાણરી, રામજી મોસ-

રતનગ્રંથી અથવા દુઠ્ઠી વાર્તાઓ.

આ પુસ્તકમાં રતન જેવી શીક્ષણોપયોગી મનોરંજક અને સંસાર સુધારકના મહત્વના તથા પર્યટનના ઉચ્ચ વિષયો માટે અધરમુન સરળ રીતે અભીવૃદ્ધિ કરનારી જુદી જુદી વાર્તાઓ ગુજરાતીમાં સૌથી ઉત્તમ સાધનરૂપે કીમત માત્ર ચારજ આના

તૈયાર છે.

સચિત્ર

તૈયાર છે,

લાડ અવલોકન અથવા લાડનો પ્રાચીન ઇતીહાસ.

આ પુસ્તકમાં લાડ વાણીઆનો પ્રાચીન ઇતીહાસ મહા પ્રયાશે શોધી એ જ્ઞાતી શાથી ઉત્પન્ન થઈ તેમનાં ખરૂં નામ ગોત્ર ધંધો કુલ ગોર દશાલાડ વીશાલાડના લેહ જ્ઞાતિમાં કરવા બેઠતા જરૂરી ફેરફાર વીગેરે શિક્ષણોપયોગી હકીકત અસરકારક રીતે બતાવી છે આ પુસ્તક માટે વિદ્વાનો ઉચ્ચ મત ધરાવતા હોવાથી તેની વગર પુછે માંગણી આ થયાજ દરે છે તેથી પાછલથી સીલક હશે તે મળશે કાચા પુઠાની કીમત માત્ર રૂ૦—૮—૦ પાકા કલોથ બા-
મન્ડીંગ સોનેરી અક્ષર વાલા પુઠાના પુસ્તકની કીમત રૂ. ૦-૧૦-૦ છે માટે તુરત નીચેના સરનામેથી મંગાવો પોસ્ટેજ જુદું.

એન્ટ

પ્રસિદ્ધ દર્તા

જુહાપા હીરેચ્છુ ઓફીશ પુરૂષોત્તમદાશ લલ્લુભાઈ મહેતા
વડનગર (ગુજરાત) લાડવાડા. વડોદરા

સતિ દેવાંગના.

(લખનાર પ્રભાશંકર ગોવિંદરામ મુડેટીકર.)

આધુનીક સમયને અનુસરી સર્વે પ્રકારના રસનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. એટલુંજ નહીં પરંતુ હીલને મોહક અને કલ્પેશુ ઉશ્કેરી નાંખે તેવો ચીતાર આપવામાં આવ્યો છે.

આ નોવેલમાં તમારી નજર સમક્ષ સંતાનની માત્ર પીતાની નીતીનું શુભફલ, ફરજ, ટેકીનો ટેક, માયા સાટે વચન, રડીકા ચાર સદા ખવારનો આગેદુખ ચીતાર, કામીનો પસ્તાવો, સતી શું નથી કરી શકતી. અંતે ધર્મે જય અને પાપે ક્ષય વીગેરે હીલ ઉશ્કેરનાર આગેદુખ તૈયાર થાય છે.

લગભગ ૧૦૦-૧૫૦ પાનાનું અત્યુત્તમ પુસ્તક છતાં કિંમત માત્ર એકજ રૂપીઓ પોષ્ટેજ બુદ્. આગલશી નામ નોંધાવનારના નામ પુસ્તકના છેડે અમર કરવામાં આવશે આહુકો જેટલીજ નકલ છપાશે. પુસ્તક તાકીદે બહાર પડશે માટે તાકીદે નામ નોંધાવો.

હુહાણા હીતેન્દુ ગોશીય.

પડનગર-મુજરાત.

રજ, ગહયા હેમરાજ, લાલજ રામજ, ખીમજ તેજપાળ, નાનાલાલ
રામજ, ખુશલાદાસ હમનલાલ, દમોદર ખીમજ, હેમરાજ પ્રેમજ, ડોસા
જીવજ, છોટાલાલ વીઠલદાસ વડીલ, વજલદાસ રવજ, ત્રીભોવન ગહયા
લાલ, દમોદર ભગવાન, જેઠા કાળા, કેશવજ દામજ હરજ, દમોદર
આપુભાઈ, અમૃતલાલ માણેકલાલ, જલદરજ દમોદર લાખણકાવાળા,
હીરજ કલ્યાણજ, પીતાંબર લવજ એવેકેટ, નારણદાસ હરીલાલ, દેવી-
દાસ ગોકળદાસ માધવજ જે કાંગ, પુજ્જલાલ દેવજ, રામજ ગોરધન
જમનાદાસ બીમજ, માધવજ દેવરાજ, જેઠા રતનસી, કરસનદાસ મોરા-
રજ દારકાં; કાકુ પરસોતમ નારણજ વસનજ ઠકર, કાળીદાસ નાનજ
કારીઆ, વીશસમ નરસી કરાંચી. નારણદાસ આનંદજ, ગોવીંદજ જીવ-
રાજ, મુળજ કાનજ, વીરજ લાલજ, સુનીલાલ પીતાંબર કેશવલાલ
દમોદર, નરસીદાસ રણુડોડ, વાલજ ગોકળદાસ, કેશવલાલ બાણજ, મોનજ
સુંદરજ હા. સંઘજ, વલભજ રામજ.

શરમાતમાં શેઠ ગોપાળજ રામજની દરખાસ્ત અને શેઠ અરજુ-
નલાલ ખીમજના અનુમોદનથી સભાનું પ્રમુખપદ શેઠ દમોદરદાસ
ગોરધનદાસ સુખકાવાળા જે. પી. ને સર્વાનુમતે આપવામાં આવ્યું.
શેઠ મુસરજ આણંદજ તનાએ આમંત્રણ પત્ર વાંચી સંભળાઈયું.
અને આ સંસ્થાને માટે તાત્કાલીક કરવા જેવા કાર્યો કરવા માટે સં-
સ્થાના ફંડમાં નાણા ભરનારા મુખ્ય અહસ્થોની એક સભા કોન્ફરન્સનું
પ્રમુખ સાહેબને ઉતારે તા. ૨૯-૧૨-૧૦ ના રોજ મળી હતી તેની
મીનીટ વાંચી સંભળાવી. ત્યારબાદ (૧) શેઠ મુસરજ આણંદજ ત-
નાએ દરખાસ્ત કરી કે મીનીટમાં જણાવ્યા પ્રમાણે તા. ૨૯-૧૨-૧૦
ના રોજ મળેલી સભાએ આ સંસ્થાના કામકાજની વ્યવસ્થા અમાવ-

આના નીચમો ઘડી જનરલ સભામાં રજુ કરવા એ મંજુર થાય તે પ્રમાણે અમલ કરવા જે એક વ્યવસ્થાપક કમીટી તેમાં છે તે કમીટી આ સભા બહાલ રાખે છે. કમીટીનાં નામો નીચી પ્રમાણે મેસરસ ધર્મોદરદાસ ગોરધનદાસ સુખડવાળા જે. પી. પીમજી દયાળ, ગોપાલજી રામજી વલ્લભજી રામજી, જેઠાભાઈ ભુલચંદ, ચનાભાઈ પેરાજ, ગીરધરદાસ જેઠાભાઈ, ગોરધનદાસ ગોવીંદજી ભાણુજી, મુસરજી આણંદજી તત્તા, અરજુન પીમજી, પ્રાગજી દયાળ, કરસનદાસ ગોવીંદજી, ધર્મોદરદાસ ભગવાન રંગનાથદાસ લાલજી, ત્રીભુવનદાસ ભુલાભાઈ.

આ નામોમાં મી. પીતાંબરદાસ લવજી એડવોકેટ, મી. દેવજી ત્રીકમદાસ ખી. એ એલ એલ. પી. અને મી. અને મી. લાલજી ગોકળદાસ ખી. એ. ના નામો ઉમેરવામાં આવ્યાં હતાં.

(૧) શેઠ મેસરજી આણંદજી તનાએ દરખાસ્ત કરી કે આ સંસ્થાના જોઈન્ટ સેક્રેટરીઓ તરીકે શેઠ ગોરધનદાસ ગોવીંદજી ભાણુજી. શેઠ ચનાભાઈ પેરાજ શેઠ ગોપાળજી રામજી અને મી. ત્રીભુવનદાસ ભુલાભાઈને નીમવા. આ દરખાસ્તને શેઠ અરજુનભાઈ પીમજીએ અનુમોદન આપવાથી તે સર્વાનુમતે મંજુર થઈ. (૩) શેઠ મોતજી સુદરજીએ દરખાસ્ત કરી કે આ સંસ્થાના નાણાની ગોચ્ય પ્રકારે સંભાળ રહે અને નીચમીત રીતે વ્યવસ્થા ચાલી શકે તેટલા માટે શેઠ ધર્મોદરદાસ ગોરધનદાસ સુખડવાળા જે. પી. શેઠ પીમજી દયાળ. શેઠ અરજુન પીમજી, શેઠ ગોરધનદાસ ગોવીંદજી ભાણુજી, શેઠ ચનાભાઈ પેરાજ, શેઠ મુસરજી આણંદજીને ત્રસ્ટીઓ નીમાવા અને તેઓએ બધાની ઉતાવળે ત્રસ્ટીડીને ખરડો તપાસ કરી હવે પછી આ સંસ્થાના ફંડમાં નાણાં ભરવામાંની જનરલ સભા મેળવી તે સભા બહાલ

રાખે તે પ્રમાણે ત્રસ્ટડીઝ પકડું કરાવી તે પ્રમાણ વ્યવસ્થા ચલાવવી
આ દરખાસ્તને શેઠ જેઠાભાઈ કાળાના અનુમોદન ઉપરાંત શેઠ દામો-
દરદાસ ભગવાનનો વધુ ટેકા મળતાં સરવાનુમતે એ દરખાસ્ત મંજૂર રહી.

(૪) ખીમજી દયાળે દરખાસ્ત કરીકે આ સંસ્થાના ખજાનચી
તરીકે શેઠ ગોંધરદાસ જેઠાભાઈ જે. પી. અને ઉપ ખજાનચી
તરીકે શેઠ આગજી દયાળ હરીઆણીને નીમવા તથા ખજાનચીએ પો-
તાના પાસે રૂ. ૨૫૦૦ અંકે અઢી હજારથી વધુ સીકક નહીં રાખતા
ચેકોદામા સ્પીશી ખેંકમાં તથા ખેંક એક ઇંડ્યામાં આ સંસ્થાના
ફંડનું નાણું પોતાના નામ સાથે સેક્રેટરી શેઠ ગોપાળજી રામજીનું
નામ જોડાને જેઉ નામથી આ સંસ્થાની સહાયી નાણું ઉપાડે એવી
તેમને સત્તા આપવી, તથા ફંડના નાણા વસુલ લીધાની પદ્ધતિ ખજા-
નચીએ આપવા કરી સેક્રેટરી શેઠ ગોપાલજી રામજીની ગેરહાજરી
હોય તો સેક્રેટરી શેઠ ચનાભાઈ પેરાજીનું નામ ખજાનચીએ પોતાની
સાથે ખેંકમાં નાણું ભરેલા તથા ઉપાડવા મટે જોડવું. આ દરખાસ્તને
શેઠ દામોદરદાસ ભગવાન અનુમોદન આપ્યાથી સરવાનુમતે મંજૂર થયું.

(૫) વ્યવસ્થાપક કમીટી ઠગવે તે પ્રમાણે ખ-
ચ કરવા સાર ખજાનચી પાસેથી નાણા ચાર સેક્રેટરીઓ પધકી જે
સેક્રેટરીઓ મળાવી શકે અને વ્યવસ્થાપક કમીટી સેક્રેટરીઓને ખર-
ચ કરવાની પાણી સત્તા આપી શકે. એવી દરખાસ્ત શેઠ મુતારજી આ-
ણુંદજી દનાએ મુક્યાથી તથા તેને શેઠ ખીમજી દયાળે અનુમોદન આ-
પ્યાથી તે સરવાનુમતે મંજૂર રહી.

(૬) આ સંસ્થાની વ્યવસ્થાપક કમીટીના પ્રમુખ તરીકે શેઠ દા-
મોદરદાસ ભગવાનદાસ જે. પી. તથા ઉપપ્રમુખ તરીકે શેઠ ખીમજી

દયાળની નેમણુક કરવાની દરખાસ્ત શેઠ ગોપાલજી રામજીએ કરી તેને
શેઠ નયુભાઈ મેધજી તન્નાનું અનુમોદન અને મીં છોગલાલ વીઠલ-
દાસ વડીલનો વધુ ટેકો મળતાં તે સંકલ્પમતે મંજૂર રહી.

(૭) શેઠ ખીમજી તેજપાળે દરખાસ્ત કરી કે તા. ૨૬-૧૨-૧૦
ના રોજ મળેલ સમાની વંચાયત્રી મીનીટમાં જે ફંડ બરાવવા સાફ
ફંડ કમીટી નીમવામાં આવી છે તે આ સભા બહાસ રાખે છે જેમાં
નીચે જણાવેલાં નામો છે;--મેસર્સ ગોપાલજી રામજી, જેઠાભાઈ ભુલ-
ચંદ ખીમજી દયાળ, વાધજી બેચર, પ્રાગજી દયાળ હરીઆણી, શીવજી
કુંવરજી, હીરજી મુળજી (શેઠ ધારસી નાનજીવાળા), નયુભાઈ મેધજી
તન્ના કેશવજી દામજી, કાનજી કલ્યાણજી, ખીમજી તેજપાળ મોરારજી
આણુદજીતન્ના, માધવજી જેસંગ, કરસનદાસ ગેવીંદજી, હરીભાઈ હે-
મરાજ, દામેદર ખીમજી, દેવરાજ કાનજી પીતાંબર ભગવાનજી, ભુરીદાસ
વાલજી, મથુરદાસ કલ્યાણજી, દામોદરદાસ ગોરધનદાસ સુખડવાળા, ત્રી-
ભોવનદાસ ભુલાભાઈ, દામોદરદાસ બાપુભાઈ, કલ્યાણદાસ મોરલીધર,
વલ્લજી રામજી, ચંત્રભાઈ પેરાજ અરજુનભાઈ ખીમજી, તેજપાળ
નરસી, આણુદજી મુળજી પાંધી મોનજી સુદરજી મોનજી લીલાધર, લ-
ખીનીદાસ પ્રાગજી માધવજી, હરીરામ (મણીલાલ મુળજી કુંવાળા
ધરમશી ભવાન હરભમ, ગીરધરદાસ જેઠાભાઈ દેવીદાસ ગોળદાસ.
ગોરધનદાસ ગેવીંદજી આણુજી લાલજી રામજી તમાકુવાળા, હેમરાજ
પ્રેમજી વૃન્દાસ રવજી ભગવાનદાસ વીમામ, રામજી ઠાકરસી, રમનાથ-
દાસ લાલજી, મગનલાલ હીમતરામ ખરડીવાળા, દામોદરદાસ ભગવાન,
કુમેરદાસ ગીરધર, ધનજી ગોપાળજી, છોગલાલ વીઠલદાસ વડીલ, હર-
જીવનદાસ મેધજી, પ્રજલાલ નરોત્તમદાસ.

તે ઉપરાંત રાવમહાદુર કેશવજી નથુ સેલર. શેઠ નારણલાલ હરીભાઈ, શેઠ પુરુષોત્તમ દેવજી અને શેઠ ખુશાલદાસ હમનલાલ ના નામે ઉમેર્યા અને તેમા ખીજે વધુ નામે ઉમેરવાની તે ફંડ કમીટીની સત્તા આપવી તથા તે કમીટી પોત પોતામાંથી ન્હાની ન્હાની સબ કમીટીઓ પણ નેમી શકે તેવી તેને સત્તા આપવી, જેમ થવાથી ફંડમાં વૃદ્ધી કરવાનું કામ વધારે સરળ થઈ શકશે. આ દરખાસ્તને શેઠ નાનાલાલ રામજીએ અનુમેદન આપ્યાથી તે સર્વાનુમતે મંજૂર રહી

(૮) નાણા વસુલ આપનારને આપવાની પેહિંચનો નમુનો શેઠ ત્રીભોવનદાસ ભુલાલાઈએ રજુ કરતા તે પ્રમાણે જાપાવી ખામન થીએ પહોંચ આપવાની દરખાસ્ત શેઠ મોસરજી આજુદાજીએ કરી તેને શેઠ નાનાલાલ રામજીએ ટેકા આપ્યાથી તે સર્વાનુમતે મંજૂર રહી.

પેહોંચનો નમુનો.

શ્રી નારણજી હમજી તથા ભુલચંદ મેવજી

ભુલાલા બોડીંગ.

(ઉંચી ફળવણી માટે.)

શેઠ.

જત ઉપલી સંસ્થાના ફંડમાં તમેએ ભરેલી ર...અંક...ની રકમ આજરોજ તમરા તરફથી રોકડી વસુલ આવી તે લખ તેની આ પેહોંચ આપવામાં આવી છે.

વસુલ થવાની તારીખ-

વસુલ લેનારની સહી-

(૬) સભાનુ કામ ઘણું સતોષકારક અને બહોશીથી પ્રમુખ શેઠ દામોદરદાસ ગોવર્ધનદાસ સુખડવાળા જે. પી. એ ચલાવ્યું તેને માટે સભા તરફથી ઉપકાર માનવાની દરખાસ્ત શેઠ મુરારજી આણુ-દજી તન્નાએ રજુ કરવાથી તથા તેને શેઠ ગોપાળજી રામજીએ અનુમો-દન આપ્યાથી હર્ષનાદ વગેરે તે સર્વાનુમતે મંજુર રહી અને જે વાગે સભા બરખાસ્ત થઈ.

કોન્ટ્રે-સના પ્રમુખ મી. તન્નાના માનમાં ઇવનીંગ

પાર્ટીને મેળાવડો.

લોહાણા કામની પડેલી પરીષદ જે ગઈ તા ૨૪-૨૫ અને અને ૨૬ મીએ અત્રે મળી હતી તેના પ્રમુખ મી. મુરારજી આણુ-દજી તન્નાના મામમાં લોહાણા કામના જાણીતાં સખાવતી અને “દેવી” તરીકે મનાતા બાઈ કહાનબાઈ તરફથી ગીરગામ કાંડવાડી આવેલી પો-તાની વાડીમાં જ્યાં તનો એકમેળાવડો ગઈ રાત્રે કરવામાં આવ્યો હતો. તે વેળા કોન્ટ્રે-સપર અત્રે આવેલા જુદા જુદા ગામોના દેવીગેરે, પીઝી-રેરે તથા કામનાં રથાનક આવેલાનો મળી લગભગ બે હજાર આદમી-ઓએ હાજરી આપી હતી. વોલન્ટીઅરોએ આ વેળાએ રાત્રીના સમય અને વાડી સખાવાના પ્રમાણમાં નાની લેવા છતાં બહોબસ્ત ઘણું સારો રાખ્યો હતો, બાઈ કહાનબાઈ તરફથી તેઓના તરફીઓએ આ વેળાએ કિંચા પ્રકારનું રીફ્રેશમેન્ટ તથા રાખ્યું હતું. જોકે આ મેળાવડાનો વખત આઠ વાગ્યાનો રાખવામા આવ્યો હતો છતાં લોકોની પુષ્કળ ગીરદીના કારણે લગભગ ૧૨ વાગ્યા પછી મેળાવડો કામ શરૂ થયું.

હતું, મીં મુસરજી આનંદજી તન્ના આવી પુમતાં તેમને તાળીઓના
જેસમેર ઘોષથી તથા ટુલથી વધાવી લેવામાં આવ્યા હતા. સરમાં આપ
કહાન્યાપના તસ્તી મીં ગીરધરદાસ જેઠાભાઈએ કેટલુંક વરણુન પ્રમુ-
ખની લાયકાત વીધે કર્યા પછી આપ કહાન્યાપએ કરેલી કન્યાશાળા,
લોહાણા કામના ગરીબો માટેની સસ્તાં ભાગની ચાલી અને અનાયાસ-
યતાં મકાનો અને ખીજી સખ્યા અંધ સખાવતોનું વરણુન કર્યા બાદ
તે આપના આવા ઉદાર દીક્ષનું ખીજી લોહાણા શ્રી યુત ગ્રાહસ્થો અનુ-
કરણુ કરે એવી ઇચ્છા બતાવી હતી.

પ્રમુખે જવાબ વાળતાં પોતાને માટે ઉદાવવામાં આવેલી જાહે-
મત અને પોતાના તરફ દરશાવવામાં આવેલા પ્રેમ માસ ઉપકાર માની
એવી ઘણી કહાન્યાપ લોહાણાઓમાં પેદા થાય એવી ઇચ્છા
બતાવી હતી.

બાદ રીફ્રેશમન્ટ લઈ ખુશાલી હોયે સવળા છુટા થયા હતા.

પ્રતીજ્ઞાની પુરજાહુતી.

શ્રી લોહાણા કાનપૂરનસની સમાપ્તિ પછી કાનપૂર-સના સ્થાપક
મીં કાનજી એધવજી હીડોયા, જેણે આજ સાત સાત વર્ષ થયાં
આપટાન ભોજનની પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી, તે પ્રતીજ્ઞા દુર કરાવવાને મીં
ગોવીંદજી લક્ષ્મીદાસ તરફથી આપણી તથા મીપટાનની એક પાર્ટી
આપવામાં આવી હતી જે વખતે હાજર રહેલાઓમાં નીચલા વૈવનડીય-
રસ ગોશીસરે પણ હતા:—મીં પુરખોતમ દામોદરદાસ માવાણી, મીં
મોહનલાલ મોરલીવર સોદા, મીં પોપટલાલ પુરખોતમ અંધડીયા, મીં
કિસનલાલ સોમજી અંધડીયા મીં મંગલદાસ કુમેરદાસ દવડા, મીં
જમનાદાસ વનમાલી અંધડીયા, મીં પુરખોતમ તુલશીદાસ, મીં છાવ-

સુદસ નરસીદસ વગેરે હતા મી० હીડાચાએ આ પાણી તથા મીઠાન
 બેળન લીધાં હતાં મી० હીડાચાને મી० મોહનલાલ મોરલીધર, સોદા
 તથા મી० પુરુષોત્તમદાસ દમોદરદાસ માવાણીએ દુક વીવેચન કરી તેમ-
 ની પ્રતીક્ષા પુરી થવા માટે ધનમવાદ આપ્યો હતો અને પોતા તરફ
 બાંધવવામાં આવેલી લાગણી માટે મી० હીડાચાએ દરેક શાતીખંડુઓ
 નો ઉપકાર માન્યો હતો.

શ્રી હુહાણા કોન્ફરન્સ સંબંધી મારા વિચારો.

ભારતભૂમિ ઉપર ચડતી પડતીમાં ચક્રો ફર્યા કરે છે. એક વખતે
 ભારતમાં ચડતીનો વખત હતો એ વખતે હુન્નર, કળા, શિક્ષણ, સામ-
 ર્થ્ય, રીત રીવાજો સારાં હતાં. પછી પડતીનો જમાનો આવતાં રસ
 કેસ કેળવણી આદિ ઝોઝાં થયાં અને કહેવાની વાતો 'સાપ ગયા અને
 લીસોટા રહ્યા' જેવી રૂપમાં રહી ગઈ. જુના જમાનામાં પ્રજાની સલાહ
 લેવાતી, પ્રજા સલાહ આપતી સુખ દુઃખનાં કારણસર સભાઓ મ-
 ળતી, ધારા ધોરણ બંધાતાં હતાં. એ વાતો પડતીના અવજોગે બંધ
 થઈ. દૈવ દમ્બાએ નામદાર ઇંગ્રેજ સરકારનું આપણા ઉપર રાજ્ય
 થયું જેના પરિણામે સુખ દુઃખ ઝોળખતાં શીખ્યા, સુખ સ્થાપના અને
 દુઃખ તજવાનો વિચાર કરવા માટે સભાઓ મેળવવા તરફ લક્ષ્ય ખેંચ-
 વા લાગ્યું અને 'થયા રાજ તથા પ્રજા' એ કહેતીની અનુસાર ચર્ચા
 વિચાર વિગેરે ઇંગ્રેજ રાજ કરતી પ્રજાના સદગુણો શરૂઆતમાં નાની
 સભાઓ રાજકીય-સાંસારિક અને ધાર્મિક સુધારા સ્થાપના થવા લાગી
 અને એ સભાઓમાં વિચાર થયા, તેમજ વતમાન પત્રોમાં એ વિચાર
 સમ્બંધે ચર્ચા શરૂ થઈ શરૂઆતમાં 'નેશનલ કોંગ્રેસ' નામની રાજ્ય-
 દારી સભા શરૂ થઈ એના અનુસંધાનમાં સાંસારિક પરિપદ થઈ અને

એ આખી પ્રજાની જુદી રહી ઇસ્લામીઓએ મોહામેદના કોન્ફરન્સ
 બરવા માંડી, જેના પરેશ્વરે કાયસ્થ, રજપુત, વૈશ્ય, બ્રાહ્મણ જેન
 આદિ કોન્ફરન્સે; ધર્મ સ્વરૂપે અથવા જ્ઞાતી સ્વરૂપે સર થઇ. જે
 પૈકી ધર્મ સ્વરૂપમાં ધર્મની રક્ષા કરવા ખાતર જુદી જુદી એકજ ધ-
 મ પાળતી પ્રજા યોગ્ય કાર્ય કરી શકે પણ સાંસારિક સંબંધ જુદો
 જુદો જ્ઞાતીવાર થવાનો હોવાથી સાંસારિક સુધારણામાં એકજ જ્ઞાતીની
 કોન્ફરન્સ વિશેષ ઉપયોગી થઇ શકે. જે ઇસ્લામનું જ્ઞાન થતાં જુદી
 જુદી જ્ઞાતીઓ પોતપોતાની કોન્ફરન્સ ભરી ધારા ધોરણો બાંધવાને અને
 કેળવણી વધારવાને સમર્થન કરે છે એ સર્વ દેખાદેખી જોગને લઇને
 હુહાણા જ્ઞાતીમાં કેટલાક વરસ પહેલાં વીરપુરમાં ભક્તશ્રી હરીલાલ
 જલારામને ત્યાં, પોરબંદરમાં શ્રીયુતભાઇ ગોવીંદજી ડાહ્યાભાઇને ત્યાં,
 અને રાજકોટમાં શ્રીયુત વકીલ ગોવર્ધનદાસ લાધાભાઇને ત્યાં સો સો
 બસો બસો આસપાસના આગેવાનો મળીને વીચાર કર્યા હતા અને
 એ પછી તીરાધારોને કેળવણી લેવાના સાધનો કરી આપવાનો અને
 સંપ વધારવાનો હેતુ પાર પાડવા સાર નાનાં મંડળો સ્થાપવા લાગ્યાં.
 અમરેલી પાસેના ફતેહપુર ગામમાં એકવાર આસપાસના ગામોના આ-
 ગેવાન ગ્રહસ્થો મેળાવડો કોન્ફરન્સ રૂપે થયો હતો. મહી અને રેવા
 ગ્રમ્યોના પ્રદેશમાં પણ એક એવો મેળાવડો થયો હતો. એ પછી ક-
 રાંચીમાં કોન્ફરન્સ ભરવાના આમંત્રણો નીકળ્યાં હતાં, ભાવનગર અને
 રાજકોટમાં એ વિષે સારા પાયા ઉપર હીલચાલ થઇ હતી, રાજકોટ-
 વાળા મી. ગોરધનદાસ માવજી અને મી. વીશ્રામ માવજી કેળવણી
 ખાતાના હિત તથા કોન્ફરન્સ સંબંધે વિચાર કરવા લગતગ તેર વરસ
 પહેલાં મુખાઇ જવાની વાત મારા ખ્યાલમાં રહેલ છે. વડોદરાનાં પણ

કોન્કર-સ બરવાની હીલચાલ થઇ હતી, પરંતુ આખરે મુ'બાઇમાં મી. હીડાયા અમેસરોને સમગ્રવી લેવાને અને કોન્કર-સ બરવાની વાત આનમાં ઉતારવાને ફતેમંદ થઇ અને એ ફતેહબરેલ કોન્કર-સના કદમ આગળ લાંબાયા છે ધીમે ધીમે કોન્કર-સ બરાઇ છે, પણ સ્વરૂપ મક્કમ દેખાયું છે. એટલે પુત્રના લક્ષણ પારણામાંથી તો સારા દેખાય છે ? જેની શરૂઆત સારી તેનું પરીણામ સાર આવે એનું શીષ્ટ પુરુષોનું કહેવું છે.

આ કોન્કર-સનાં ફતેહનાં સાધનો શું છે ?

અવલ ફરજે એ કયુલ કરતું પડશે કે સૌ ગરજે ગળીને પાણી પીધુ હોય એટલે વિચારીને પગ મુક્યો હોય એ પગ સ્થિર થય છે. એ મીસાલ લગલગ વીસ વરસ સુધી વિચાર થઇ થઇને મુ'બાઇ જેવા મોટા શહેરમાં હીલચાલ થઇ છે, જે મુ'બાઇ જવા આવવા અને મળવા હળવાનાં બહોળાં સાધનો ધરાવે છે. બીજુ એ સાધનો ઉપરાંત ત્યાં જુદા જુદા દેશમાંથી એકઠા થએલ બધુઓ છે, જેમને કામ કાજ કરવાની કાંઇક વિશેષ અસે માહીતી છે. જે માહીતીનું સ્વરૂપ રીસે-પશન કમીટી મુકરર કરવામાં, પ્રમુખ પસંદ કરવામાં, ઠરાવ પડવામાં અને સ્વામત કરવામાં પ્રકાસ પડે છે. એ પછી વોલન્ટીયરોએ બજા-વેલ કાર્ય ધીરજ, સભ્યતા અને આઝાપાલકપણાને આભારી છે. મી. હીડાયા કે કોન્કર-સની ઉત્પત્તિ કરાવવામાં એક કારણ રૂપ ભાગ બજવનાર છે, તેમજે જુદી જુદી જગ્યાએ ફરીને એકત્ર કરેલ અનુભવ અને એક એકની નસો જાણવાની ખુશીમાં પ્રયાસમાં અને ખરી લા-મણીમાં પ્રગટી નીકળનાં ધન્યવાદને પાત્ર બનાવે છે એ પછી મી. સુખડવાળા કે જેના અનુભવી વિચારો-ઉદારતા અને સાદાઇએ ફતેહને મેળવવામાં થતો વશીકરણ રૂપે

સુગંધી ફેલાવવાનું કાર્ય ખજારી આપેલ છે, જે પણ માન્ય છે. એ પછી મી-તન્ના સાહેબ જેવા વિદ્વાન ઠરેલ રાજનીતી કુશળ વિદ્વાને પેતાના વિદ્વાત ખર્ચવામાં અને સરવેને સમજાવી લેવને રાત્રી દિવસ પ્રયાસ કરવાને ભુપણ રૂપ થએલ છે. એ પછી નાણાં ભરનારનીવાહ? વાહ ! ! કહેવાને ફરજ પડે છે; કેમકે જે મર્જના પછી વરસાદ ન થયો હોત તો તે નીશકળ રૂપજ કહેવાય અથવાતો 'સાપેસાપના લી-સોટાના રૂપમાં' મનાત. અહીં સુધી તો જાતીએને તેમના જ્ઞાન લાભ માટે ધન્યવાદ થટે છે. પણ જેવા સાંભળવાની લાલચે મુખધ દેવીના આંખણે આવેલ પરાણુઓને ભાષણો ન સંભળાયા-સાપણો ન સમજ્યાં સંક્રામણુ ભોગવવી પડી ખર્ચ કરવું પડ્યું એ છતાં એમણે સહન શીલતા ધીરજ મદ્દા અને આજ્ઞાપાત્રકપણું ખતારી આપ્યું એ માટે એ તમામ ડેલીમેટો તથા વીઝીટરોને ધન્યવાદ અપાયો છે અને તે વાજમી અને યથા યોગ્ય છે. વર્તમાન પત્રકારોએ જે લાંબો વખત સુધી કોન્ફરન્સના કાર્યની ફતેહ કરાવવા અર્થે ચિત્રો દોર્યા રંગોપુર્ણ એ પણ કોન્ફરન્સની ફતેહ માટે આભારને પત્ર છે. અને એ સર્વની નક્કલ કરવા જરૂર છે. આંહી સુધીની વાન તો પ્રત્યક્ષ જોવાએલ છે. પરંતુ અંતરગત ફતેહનાં એ કારણો અહીં આં ખુલાં કરીશું. એક તો રાજકીય અને ધારમીક સલાહને કાર્ઠ આજુથી છેડાયો વિચારાયો ફરણુ થયો નથી તેને આભારી છે અને ખીજું કરણ સાદાઈ દદપણું અને નિભીમાનીપણું છે. આવા ગુણો અને સત્યે પી મટે લુહાણુ જાતીને ધન્યવાદ થટે છે. ધર્મમાં વધશનવ રામાનુજ, સ્વામીનારાયણ; ખીજા પંથી પ્રભુભી, શીવમહંત અર્ચસપાલ કમીરપંથી, લાદુપંથી, અને રામજીના ભક્તો એમ વિવિધ ધર્મ આ લુહાણુ જાતી પામે છે. અને એ સંપત્તિ અર્થા મુકામ તો મનમે; અને પદમે; પ્રક્ટી નીકમે એ

સ્વભાવીક છે. રાજકીયમાં સરકારી નોકરી હાજર રહી શકે નહીં. અને જુદાં જુદાં રાજ્યોની પ્રજા માટે શી રીતે એકત્ર રૂપ આપવું એ સુસ્થિત કાર્ય છે, અને એ વાતો ન ઉપાડવામાં કહાપણુ કરેલ છે.

રીસેન્સન કમીટીના પ્રમુખ મી. કુમ્પડવાળાનું બધણું દુકું મુદ્દાસર અને ઝડ સમગ્રજન એવું ઉપયોગી છે. અને પ્રમુખસાહેબ મી. તન્ના સાહેબનું બાપણુ ધણું લાભ-ધણી મુદ્દા હકીકત-ખુખીઓ અને કેમ અમલમાં મુકવાની રીતી દર્શાવનાર તેમજ દાખલા દલીલો વાળું છે. આ લાભણુ બહુજ પસંદ કરવા જેવું છે. પરંતુ ધણી વિરતર કરતાં દુકંણુ વિશેષ સમગ્રવાચ અને અમલમાં મુકવાય એ વાત મિ. તન્નાને વારંવાર સમગ્રજન છે. જેથી એવા એવા અવસરે કામા આહી છે. જે કામા સ્વીકારીને રીતીક પુરાયી પીરસાનો રસ રસીયા તરીકે અનુભવ્યો છે.

ઠરાવો સંબંધી રૂપરેખા.

ઠરાવોમાં પહેલો ઠરાવ રહેનશાહનો આભાર માનવાનો છે, જે વિવેક અને રાજ્યભક્તિ બતાવે છે. આ ઠરાવમાં કોઇ પણ જાતની માગણી નથી.

બીજો ઠરાવ બાળકોનો બધું પાડવાનો ઉપદેશ રજુ કરે છે. આ ઠરાવ પોતે તેમજ મંચુર છે. જોકે એ માટે આગળ વધવાને મેદાન છે; એ ઠરાવમાં ઉમરની નહીં હદ મુકવાથી આવશ્યકતા છે. એટલુંજ નહીં પણ સરકાર ને માયક્રનાડ સરકારે બાળકોનું પ્રતીબંધ શિક્ષક કાપદો ધડયો છે. એવો કામદો ધણને અથવા જે રાહાટવાટની મુદ્દા કન્યા માટે બાર વરસની છે એ વધારીને તેરમું વરસ કરવવાની યોજનામાં યોગી અમત્તતા બતાવ્યાનું છે. જોકે આ બાબત સરકારમાં જવા મટે મતભેદ છે કેમકે સંસારિક કાર્યોમાં કેટલે સુધી પ્રતિબંધ

બનવું ! ખેડક પ્રજા પોતાની સ્વછાંદથી સુધારણા કરે એ વિશેષ સાર છે. છતાં આપણા દેશ રાજ્ય સતને તમને થવાની દરમિયાનગીરીથી પણ સાબ મળતો હોય તો લાભ મેળવવાને પ્રયત્ન લાંબાવવા સુચવું છું.

આ કોન્ફરન્સમાં ત્રીજો ઠરાવ એ બારે અમલનો છે. અને સર્વે દરજામાં એજ ઠરાવ જીવન રૂપ છે. એ ઠરાવ સેઠ ગીરધરભાઈ નેહાલાલએ યોગ્ય વિવેચન સાથે રજુ કરતા એ ઉપર મી. જમજીવન હીરજી કારીયાએ હુન્નર ઉદ્યોગની કેળવણી ઉપર વિવેચન કર્યું હતું મી. હીરાચંદ પોપટભાઈ, બેન બખરીમાઈ-સ્ત્રી કેળવણી વીષે, શેઠ ગોરધન લાલજી અડીયા, સેઠ માનજી ગોવીંદજી, વસનજી દયાજી મણુ ત્રા, મી. જોષાજી ખીમજી, અને ખુદ પ્રમુખ સાહેબે વિવેચન કરેલ છે, પણ ફંડની રકમો સાડાં ત્રણ લાખ ની મુંબઈ મોડીંગ માટે બરા ઈ એજ એવા અનુમતિ ઉપર લાંબે છે કે આપણો એ સારી અસર કરી હતી. આ પંડુલો મેળાવડો હોવાથી જેવી ફંડની સમવડતા રહીછે એવી સમવડતાના અવિષ્યને માટે સચવાયતોજ યોગ્ય ફંડની પ્રાપ્તિ થશે. આ ઠરાવને અંગે વ્યવસ્થા કમીટી સ્ટેન્ડીંગ કમીટી વીગેરે થયાં છે, પરંતુ કોન્ફરન્સના બંધ રહીની ગોઠવણની ગેરહાજરને લીધે આપણે વિશેષ વિચાર રજુ કરી સકીશું નહીં. પણ માનીશું કે બંધારણ બહુજ ઉપયોગી રચાઈ બહાર સત્વરતાથી મુકાશે. કેળવણીના પ્રસાર માટે એક નાની કમીટી તીમરી નેહાએ અને તેને એવી સલા આપવી કે સરકાર તથા જુદા જુદા દરખાસને દરજ્યાત તથા ફ્રી એજ્યુકેશન ને માટે આરજીઓ કરે પ્રજાને સમજાવવું નેહાએ કે તે પણ એવી આરજીઓ જારી રાખે, સરકારી ગ્રાંટ મેળવી પોતે રકુલો રચાયે. આપણી જુદાણા પ્રજાએ પોતાની કોલેજ રચાવવાનો પ્રયાસ કરવાનો સલાહ ઉપાડી બેવા સુચના કરીશ તથા પુસ્તક સાગ્રાઓ ખોલવાને આ દરજ્યા

લુહાણા બંધું આ; જાતિના અભીમાન સાથે

આપણી પુર્વ સ્થીતીનું અવલોકન કરે.

લુહાણા અવલોકન.

આ નામનું પુસ્તક મારા તરફથી થોડા વખતમાં
બહાર પડશે આપણી ઉત્પત્તિ-રામચંદ્રના પુત્ર લવથી કે
પણી કાશ્મીરમાં થયેલ યાજ્ઞ લવથી, તેનો તદ્દાવત, જુનાં
ઇતીહાસમાંથી મલેલી હકીકત, આપણા ગૌર સારસ્વત બંધું
જોની તથા આપણી પુર્વ તથા હાલની સ્થીતીનું અવલોકન
વીગેરે ઘણીજ બાબતો સમાવવામાં આવશે પુસ્તક સારા
ઉંચા કાગળ ઉપર સુંદર બાઇડીંગથી તૈયાર કરવામાં આવશે
છતાં કીમત, માત્ર એકજ રૂપીઆ પાસ્ટેજ જુદું તાકીદે
નામ નોંધાવે.

જરૂરી બબર.

આપણી ઉત્પત્તી સંબંધમાં કેઇ પણ બંધું અમોને
હકીકત, યા સલાહ આપશે તેઓનો ઉપકાર માનીશ તો
હકીકત આપવા તરફી લેશે એવી વિનંતી છે.

લી. સેવક.

મેનેજર લુહાણા હીતેશુ.

વડનગર (ગુજરાત.)

માં ઇસારા નથી. પરંતુ કેળવણી વધારવા અને જ્ઞાનને ખીણવરા મા લાયકરેરી એ એક અગત્યનું ભારિ સરસ ખાતુ છે. જે ગામોગામ ઉધાડી શકાય એવું છે. અને કેટલીક જગોએ લુહાણા લાયકરેરીઓ ઉધડેલ પણ છે. એ ખાતુ ખાત ખેતવતે અને સંભાળ લેવાને મા રી સુચના છે. એ પછી પ્રાથમિક કેળવણી માટે માત્ર અનાથોને અને જોકજ ગરીબોને મદદ આપવા જેવું છે. પરંતુ છુટથી એ માટે બોડી' ગા સ્થાપવા જેટલી લક્ષ્મી આપણી પાસે નથી. એટલે પડથી પડી પથારી કરવી એ જોખમ છે. આ વાત પણ લક્ષમાં રાખવા વિનંતિ છે. આમ કહેવાનું કારણ કે આપણા દેશમાં દેખાદેખીનો એપ લાગે છે. એ અનુસાર લગભગ ૮-૧૦ બેડીંગ લુહાણા જાતી ધરાવે છે. એમાં નાણાં ખપાવવાં અને મકાનો બંધવા કરતાં ઉંચી કેળવણી માટે સ્કોલ રશીયો સ્થાપવી એ વિશેષ ઉપયોગી અને હીન કરતાં છે. બેશક મુખ્યા મનાં બોડીંગ માટે સારૂ ફંડ થયું છે. તેમાંથી મકાન બંધાવી શકાય તેમ છે. વ્યાજમાંથી લગભગ પચાસ વિધર્થીઓ બહીશકે એવું સાધ ન થયું છે. એ માટે પણ વર્ગ ઠરાવવા કે અમુક સ્થિતિવાળાએ તે અમુક રકમ આપી પેડ બોર્ડર બનવું. આ ફંડનો ઉપયોગ આશા છે કે ઉંચી કેળવણી માટેજ થશે

વિધવાઓના નિર્વાહ અને કેળવણી માટે શેઠ રૂઝનાથ લાલજીએ દરખાસ્ત રજુ કરતાં મી. નાનાલાલ રામજી કેશાણી-તથા ખુશાલ છગ-નલાલ વસાણીએ ટેકા આપનાં પસાર થયો છે આ વખતે પ્રમુખ સહુમે જણાવ્યું કે ' સાકરખાઇ વિધવા સહાયક ફંડ ' શેઠ વાલજી એચરે બોલેલ છે, જેમાં રકમો ભરાય છે. અમે આ માટે માત્ર એટલું જ કહેશું કે ફંડ આખાં કરી યોગ્ય કેળવણી વિધવાઓને મળશે તે એ પુણ્યનું ઉપયોગી કામ થઈ પડશે.

લુહાણાજ્ઞાતિ હીતાર્થ નિહર કલમથી;
લખાતું માસીક પત્ર;

લુહાણા હિતેચ્છુ.

ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૨ થી બીજું વરસ શરૂ થાય છે. મા-
સીકનું કદ બદલી વધારવામાં આવશે બીજા વર-
સના પહેલા ખાસ ઠાવેનેશનના અંક સાથે
શ્રીનાથજીનું પ્રાગટ્ય લેટ મળે છે.

છનાં લવાજમમાત્ર બારજ આના પોરોજ

ચાર આના લેટનું તથા ખાસ અંકનું

પોરોજ ત્રણ આના હીન્દુસ્તાન બ-

હાર પોરોજ દમલ તાકીદે આ-

હક થઇ નામ નોંધાવો

લુહાણા હિતેચ્છુ

ઓફીસ.

વડનગર (ગુજરાત.)

કળેડાનો તુકચાનકાને રીવાજ દુર કરવાને નિ. ભવાનદાસ ત્રિ-
શરામે દરખાસ્ત કરી તેને મી. લાલજી ગેઝલદાસે અને મી. ખેતશી
ઓધનજીએ ટેકા આપતાં એ ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો છે. જેમાં
પુરવતે ખીનાગીસ પરસ મંગી કુવારી કન્યા પરણાવવા મના કરવાની
હદ યોગ્ય છે. બાપ દીકરી ગણાય એવી સ્થિતિએ સ્ત્રી પુરુષ બનવું
અસંદેહ કરવા યોગ્ય નથી, આ ઠરાવો રચીકર થાય એવા અને બીન
ખર્ચાળુ છે. આ માટે મી. હીડાયા જે તા. વે. લટીયરોએ માન્યા
ધીકારી ઉપદેશક બની બાલભગ્ન-કળેડાં ઠરાવવા માટે પાછી
લાકત કરવા જેવી ચાત છે અને કોનકરન્સ આવા કાર્યમાં
સેવા આપનાર માટે ખર્ચાનો ખંદાખસ્ત ઠરાવે તો એ સ્તુ-
તિપાત્ર ગણાસે. એ માટે અમુક ૨૩ રથાપતાની જરૂર પડશે એમ
મને ખાતરી છે, અને એ વાત ધ્યાનમાં લેવ. શ્રેય.

પ્રમુખ સાહેબે દરેક ગમ તથા પ્રગણના મહાજને હિસાબ નિય-
મીત રીતે રાખી સર્વ લાઇએની બાબતમાં આવે એવી યોજના કરવી
આ ઠરાવ પસાર થવા મટે રજુ કર્યો હતો અને એ પસાર થયો હતો.
આ ઠરાવ વિકટ અને તકરાળી છે કેમકે ગાળખડ કરનારાઓ પોતેજ
કળેડાંદાર અને આગેવાન હોય છે. તેમને ધીમે ધીમે રસ્તે લાવવામાં
હતામણ છે. સરવૈયાં નીકળી, હિસોબો લખાંદને અને છપાંદને બહાર
આવે તથા અમુક પાસે ઝાડીટ થાય એવી ગેઠવણ ઉપર આવવાથીજ
સમસ્યા પડે પડશે. પરંતુ આ કાર્યમાં ઉત્સાહ થયા જેવું નથી. આ
ઠરાવ પ્રમુખ સાહેબે પોતેજ રજુ કરવામાં હતાપણુ અને દુરંબદેશી
બતાવેલ છે.

પરદેશમંમળની છુટ કરવા મટે પ્રતિબંધ દુર કરાવનારો ઠગવં
મી. ખીનાગીસદાસ લલજી તથા મી. છોટાલાલ વીઠલદાસના ભારે વ.

કતા ભરેલ ભાષણો પછી પસાર થયો છે. એ શ્રેય સાધક છે, અને હવે એવા પ્રિય સંબંધ બાંધણી વાર્ષિક આદીમાંથી દુર થયા લાગ્યા છે, એ પસંદ કરતા યોગ્ય અને ઉપયોગી છે.

મી. લીલાધર મોનજી કાપડીયા અને શેઠ શીવલાલ હરજોવીદ દાસે યોગ્ય વિવેચન સાથે અમનોદાન ગીતો ગાવાં અને રાધા કુટવાનો રીવાજ દુર કરાવવાના ઠરાવ રજુ કરતાં પસાર થયો હતો. આ સંબંધે કહીશ કે સ્ત્રીઓની એક મહીલા પરિષદ ભરવાનો રીવાજ થશે તો આવાં કાર્યો સંબંધે યોગ્ય કરી શકાશે. ખીજો ઉપાય નાનાં ચોપાનીયાં છુટથી વહેંચાવવા જરૂર છે. જો એ શ્રીસ ગામોગ મ પત્રો લખી યોગ્ય ઉદ્યોગ કરે તો એ બંને બંદીઓ દુર કરાવવી સુગમ છે.

કેન્દ્ર-સનું બંધારણ તૈયાર કરવાને કમીટી નીમાઈ છે, એ પ. સંદ કરવા યોગ્ય છે. આપણે એ માટે સારી આશા રાખીશું. એ માટે જે વિચાર ભુમીકા રજુ થઈ છે તે બારે ઉપયોગી અને ચર્ચા યોજાવવા યોગ્ય છે. આ માટે લેખક પોતના વિચારો આપશે તો લુહાણા દોમની સેવા બળવી ગણાસે. હું પણ એ માટે એ પ્રેરણાઓમાં મરા વિચારો નિદેશ કરવાને ધ્યાનમાં રાખીશ, પણ હાલ તુરત વિષયનું ઉપયોગીપણું તથા ગંભીરતા જોઈએ વિચારો સુલભ રાખું છું. કેન્દ્ર-સ માટે રેન્ડીંગ કમીટી નીમી વ્યવસ્થા સંકિત લુહાણા સાતીના આગેવાનોમાં છે, એમ સામીતી આપી છે. એ ઠરાવમાં રેન્ડીંગ કમીટીએ શુ'શુ' કામો કરવાં, કેવી રીતે કરવાં એ બધી હકીકત આવતી ફેન્દ્ર-સમાં મુકરર કરાવવાને લુહાણા સાતીના કિતબીતકાને સુચવવું અગત્યનું માનું છું.

જમણવરેનાં યત્નાં બળ ઉપરાંત તં ખર્ચો કરવાનો રીવાજ હવે

વા યોગ્ય નથી એમ આ કોન્ફરન્સ માને છે. આ ઠરાવ ઉપર મી. દેવી દાસ ગોકળદાસે અને મી. શીવદાસ ચાંપશીએ વીવેચન કરી ટેકા આપ્યો હતો. આવા ઠરાવો ઉપરનાં વિચેચનોનો બહોળો ફેલાવો થવાની આવશ્યકતા છે. તેમજ શ્રીમાનોએ એવા ખર્ચો ન કરવાની પહેલ કરી જે રકમ બચે તે શાંતીનાં હિતકર કેળવણી ખાતાં યા વિધવા સહાયક કે અનાથાશ્રમમાં આપી દ.ખલા એસાડવાની જરૂર છે. નહીં તો 'તુમ બકતે હો હમ સુનતે હે' એવો ન્યાય યદ્ય પડશે.

શાસ્ત્ર અનુસાર સમગ્ર સંસ્કારો કરાવવા માટે પરોહિતોને કેળવવાનો ઠરાવ યોગ્ય છે. અને એ માટે મદદ આપવાની જોઈવળ સુચવી છે, એનો અમલ થવાથી ધર્મ સચવાશે, રજીત થશે અને પુન્ય હાશિલ થશે. આ ઠરાવ પ્રમુખ સાહેબે રજુ કરી વખતનો બચાવ કર્યો હતો.

અંદર અંદર સંપ રાખવાનો અને બેદ બુદ્ધિ ત્યાગ કરી વ્યવહારીક રીત રીવાજ મળતા રાખવા મતલબનો ઠરાવ બહુ સરળ અને કીમતી છે. એમ કરવાથી પડેલ કાટ દુર થશે. અને એક દીવસ લગ્ન વ્યવહારમાં લોગન વ્યવહારમાં રીત રીવાજમાં અને એકત્ર ફૂડ તથા બળમાં ઐક્યતાવાન બની શકવાનો રસ્તો સાંપડશે. અમે આ ઠરાવનો અમલ થતો જોઈ જાણીને અનુમોદન આપીશું. વળી એ યાદી એક ઠરાવ વધારે એકત્ર બનાવનાર છે. અને તે એ કે બોર્ડિંગ-ગો ત્રિજેર સંસ્થાઓનું સમેલન જળવાય એટલા માટે સલાહ આપનાર વરસો વરસ કમીટીયો નીમવાનું ધીરજ મુકરર થયું છે જેવડે સાંકેત ધીમેધીમે સાંપડશે મોટાં કામો ધીમેધીમે અને રહેતાં રહેતાં થાય છે, બુદ્ધિશીલ ઇતિહાસ એકઠો કરી પ્રગટ કરાવવાનો ઠરાવ સુંદર વિચેચનો સાથે પસાર થયો છે એ યોગ્ય છે. તેઓ કોઈ બાબે છે

આ માટે એમ અપત્તે વિદ્વાનો અવરજ કરશે. આથી કામનું ઔરવ તથા સંપત્તિ આપત્તતા ખીલી નીકળશે.

એક સ્ત્રી છતાં ખીલ સ્ત્રી ન કરવાનો રીવાજ રાખવો. અને ખાસ કારણ સિવાય ખીલ સ્ત્રી ન કરવાનો ઠરાવ પ્રસાર થયે છે. આ ઠરાવ બહુ અગત્યનો છે, પરંતુ ધણેજ પોતે છે. આ ઠરાવને કાંઈક સ્વરૂપ આપવા જરૂર છે, અને એમાં 'ઓછું' ઝાલાવાડના વાણી ॥ જાતી જેટલું આગળ વધવા જરૂર છે. એટલે કે એક સ્ત્રી પરબ્યા પછી દસ વરસ પહેલાં તેના હૈમાતીમાં ખીલ સ્ત્રી કરવી નહીં. અને કરે તેનો સામા સાતશી વધીઆ દંડ જાતી લીએ છે. આ કાન્દર-સમાં એવો દંડ સ્ત્રી હિપમોગી ખાતાં માટે રાખવામાં આવશે તે એ ખાતું પશુ પટ્ટી પામશે. અને એના દરની દેહેસતથી ધણા જણ ખીલ સ્ત્રી કરતાં અટકશે. એ આશીર્વાદ સુચક અંક પડશે.

આ કાન્દર-સે ખાસ ઠરાવ પ્રસાર કરી મી. હીડાયા માટે 'કીમ-તી' ઠરાવ પ્રસાર કરી બેટ વિગેરે આખ્યાં છતાં. તેમજ :કામની કાર્ય-વહી કરનારા સખસો અને કમીટીઓ તેમજ પ્રમુખ સાહેબ અને વર્તમાનપત્રો ॥ રીપોર્ટરો માટે ઉપકાર માનવના ઠરાવો પ્રસાર થયા હતા. એ બધું અબીવંદનીય હતું અને હરખબેર :આનંદની રેલ છેલ-માં પ્રસાર થયું હતું.

ઠરાવો ધણે અંશે બે મહીના પહેલાં વિચારની અનુકૂળતા ખાતર કાયા રૂપમાં બહાર મુકી, વર્તમાનપત્રો અને જાતીના મત બજાવ્યા તથા અભ્યાસ કરવા માટે બહાર મુકવા જરૂર છે, જેની વધારે પ્રસિદ્ધ અને અર્થ મળે. વળી વધુ કિવસની બેઠક પુરતી નથી માટે ચાર દિ-વસ કરે તે વધારે સાનુકૂળ અંક પડશે. વળી ભાવણે અમોઘ વાંચ-વાનો કામ દુર કરવામાં આવે અને મોટેથી આ પત્રમાં આવે સો 'સહુ

સ્વધર્મ સાચવી.

પૈસા કમાવાનું સાધન.

ફક્ત આપણાજ દેશના તેલથી કોઈપણ જાતની ચરબી તથા અગ્ની શીવાય વિલાયતી જેવો ઉત્તમ સા-
ણુ બનાવતા શીખવા માટે ફક્ત ફોલજ જાનાની ટીકીટો
મોકલી “ સાણુના હુન્નર ” નું પુસ્તક મંગાવો
એટલેજ નકલો સીલક હોવાથી કીમત તદ્દન ઘટાડી છે
પ્રથમ પાંચ અને વેચાતી હતી માટે તાકીદે લખો.

બી. સી. ટકર

વડનગર (ગુજરાત.)

જો તમારે અખુટ શક્તિ મેળવવી હોય અને જ-
ાનન પુરૂષ મહુ હોય તો નમીતા ગૌહર ની સીસી નજી
કુચીઆ જરૂરી લખરો તો ખાત્રી થશે ડો. આર. એલ.
કર્ણવીવાલા માટે (ગુજરાત.) અને વડનગર(ગુજરાત)

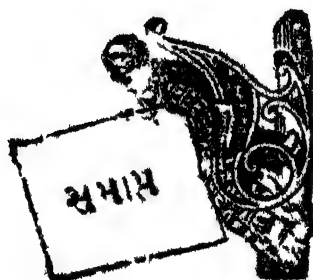
વખત અંચશે, અને બહુ લખાણ થશે નહીં. વક્તાઓની અસર થવા સાથે તથા સૌંદર્ય ગુણો ગુણો જગે એ સુકરર થાય અને એના કમ રખાય કે એક જગેએ મુખ્યવક્તા અને એ જગ્યાએ ટેકા આપનાર બોલવાનો ઉપયોગ કરે તો સાંભળવા અને સમજવામાં કેટલીક અડચણ દૂર થશે. ઉપરમાં કહીશકે પ્રમુખ સાહેબોના બાપણ જેમ હુંકા રાખવામાં આવે તેમ વધારે યોગ્યતા વધશે. આ કોન્ફરન્સમાં મી. સુખડવાળા રીસેપ્શન કમીટીના પ્રમુખ સાહેબનું બાપણ હુંકા અને સુદાવાળું હતું. એ માફક જે બાપણ હુંકા થાય તો એજ દિવસે સખજેકટ કમીટી મળી શકે. અને રાત્રીના ઉભાગર થકવી નાખે એના થતા અટકે. આવી કોન્ફરન્સના અવસરે રાત્રે પીજન જાહેર ખાતાં અને મીટિંગો થાય તો તેથી જોવા, જાણવા અને ઉપયોગી થવા તેમજ ઉપયોગ વધારવામાં વિશેષ શક્તિ પ્રાપ્ત થશે.

દક્ષત જ્ઞાતિ સેવા અર્થે-સારા હેતુથી લખ્યું છે કાંઈક પીપ્પ પેસ-થુ થયું છે. પુરતાં અનુભવની ખામીને લીધે જે કાંઈ દોષ ડહાપણ થઈ ગયું હોય તો તે માફ કમા કરશેજી તથા જે કાંઈ અગત્યનું અને ઉપયોગી જણાય તો તે મહેલ કરવા કૃપા કરશેજી, તેમજ કાંઈ જુલ જેવું જણાય તો ખુશીય. સુચના કરી મારી થતી જુલ લાંબીને, નહું કાર્ય ખતાવીને અને મારે અનુભવ વધારવા માટે અને જ્ઞાતિને નારી જાત કાંઈક દરજે ઉપયોગી થાય એમ કરશેજી. જેથી હું આદરપૂર્વક સત્કાર સાથે સ્વીકાર કરીશ. મારો હેતુ સર્વે તરફ સ્વીકૃતિ પીલ વવાનો છે. અને તે સાથે જૈને બહુ પડીત લાલને આપ કોન્ફરન્સ મા પોતાનું બાપણ કરીને બોધ આપ્યો છે જેથી તેનો ઉપકાર માનતાં આપણી જુલાણા કોન્ફરન્સ ફોલેડ પામે, જમખાદ આપો દીર્ઘાયુષ્ય ભોમવા, મજાનુ રહે અને સુખાય ઉપયોગી થાઓ. અને આપની લાવિષ્યની પ્રજા સોલીડીમરો—દેશ સેવક તરીકે ફીમતી જાગ જાગવો !

લખવાને બધી જ હીલગીરી ઉપજે છે કે સવત ૧૯૬૮ ની સાલમાં રાજકોટ ખાતે કોન્ફરન્સ મળવાનું નક્કી હતું પરંતુ હુદ્દા હુકાળના સમયે સંવત ૧૯૬૯ ઉપર મુદતવી રહી છે.

છેવટના ઉદ્દગારો.

આવાં જ્ઞાતિનું શ્રય કરનારાં કોન્ફરન્સો સેં કોડા બન્નકે કરોડો ભરાય અને તેની વોલીન્ટીયર તરીકે સેવા કરવાનો અત્રત્ય લાલ મલ્લે એવી પરમાત્મા પાસે મારી નમ્ર પ્રાર્થના છે ઓહમ શાન્તી શાન્તી

- આ પુરતક બહાર પાડવામાં અગાઉથી ૩૧૬૩ વીગેરે
 રીતે આશય આપનાર સદગૃહસ્થોનાં મુખ્યારક નામ.
- નેકનામ શેઠ. હરજીવનભાઈ ભવાનભાઈ કેટક સાહેબ
 ૧૧ શેઠ. મોસરજી આણંદજી તન્ના. સાહેબ
 ૧૧ માતુશ્રી ભાઈ કાનભાઈ
 ૧૧ શેઠ. ગીરધરલાલ બેઠાભાઈ જે. પી.
 ૧૧ બંન્ધુ શ્રી નાનુભાઈ નરોત્તમ અહીયા.
 ૧૧ શેઠ. ગોપાળજી ખીમજી અહીયા.
 ૧૧ શેઠ. છોટાલાલ રયામજી ખંધડીયા.
 ૧૧ શેઠ. મોતીલાલ માધવજી દીવાન નાનાલ
 ૧૧ શેઠ. ગોકળદાસ મેઘજી
 ૧૧ શેઠ. કલ્યાણજી કેશવજી
 ૧૧ ઠકર અમરસી લાલજી રાયકુંડલીયા.
 ૧૧ ઠકર વાલજી : એધવજી
 ૧૧ ઠકર હયાળજી માધવજી રાજદેવ
 ૧૧ ઠકર ધરમસી લીમજી
 ૧૧ ઠકર ચાંપશી લીમજીની કુપની
 ૧૧ ઠકર ધનજીભાઈ ગોપાળજી
 ૧૧ ઠકર જાનજી મનજી બદીસાણી
 ૧૧ ઠકર નરોત્તમદાસ ગીરધરલાલ તન્ના
 ૧૧ ઠકર મોહનલાલ ફકીર તન્ના
 ૧૧ ઠકર મોનજી વીરજી

૧૧ ઠકર ગોવરધનદાસ લાલજી અહીયા

૧૨ ઠકર ત્રીકમદાસ વહાલજી

૧૩ મીશીસ એલ. એમ. ઠકર

૧૪ મથુરદાસ ઠાક્યાણજી ઠકર

૧૫ શેઠ. છોટાલાલ ખીમજી અહીયા

૧૬ ઠકર જવેર ખેંગાર આચાર્ય

આ શીવાય બીજા નામો રથજી સહેચના લીધે
આપી શક્યા નથી તે બદલ દીલગીર છું.

માત્ર બે આનામાં અમુલ્ય લાભ.

ફોટો પાડતાં શીખવાની સંસ્થા સંપૂર્ણ દુકમાં સમજ પડે તેવી
માહિતી તથા વિલાયતી જેવો સામુ બનાવવાની રીતની ચોપડી અમારી
પાસેથી માત્ર બે આનામાં આપવમાં આવશે; અગર અહીં આનાની
પેન્ટ ની ટીકોયે મોકલી નીચેના સરનામાથી મંગાવો.

વી. આર. ફોટોગ્રાફર. વડનગર (ગુજરાત.)

નામદાર શહેનશાહ કુટુંબ સહ સુખી રહે.

કોરોનેશન.

રાજગીત

આનંદ ઉર નવ માય, બંધુ મારા આનંદ ઉર નવ
માય;

શહેનશાહ જ્યોર્જના આગમન પ્રસંગે; આનંદ બહુ
થાય.—બંધુ મારા.

તારીબ આજે બારમી થઇ, દીસેમ્બર માસ કહેવાય
—બંધુ મારા.

ઓગસ્ટીસ અગીયારની સાતે; દીક્ષીમાં આનંદ થાય.
—બંધુ મારા.

દીક્ષી તખ્તે શોભે રાજ; આનંદ હીંદમાં થાય.
—બંધુ મારા.

લીખામાર્ગ નવ શેવક; કરે માર્થના આંચ.—બંધુ
મારા.

સુખી કુટુંબ રહે શહેનશાહ; રાજે સદા ઇચ્છાય.
—બંધુ મારા.

લુહાણાજ્ઞાતિ હિતાર્થ નિહર કલમથી;

લખાતું માસીક પત્ર;

લુહાણા હિતેચ્છુ.

ફેબ્રુવારી ૧૯૧૨ થી બીજું વરસ શરૂ થાય છે. મા-
સીકનું ઠઠ બદલી વધારવામાં આવશે બીજા વર-
સના પહેલા ખાસ કોફેનેશનના અંક સાથે
શ્રીનાથ જીનું પ્રાગટ્ય લેટ મલે છે.

૧૭નાં લવાજમ મત્ર ખારજ આના પોસ્ટેજ

ચાર આના લેટનું તથા ખાસ અંકનું

પોસ્ટેજ ત્રણ આના હીન્દુસ્તાન બ.

હાર પોસ્ટેજ દબલ તાકીદે આ-

હક થઈ નામ નોંધાવે

લુહાણા હિતેચ્છુ

ઓફીસ.

વડનગર (ગુજરાત)